

30

619

Späßer

Gr. O. 132, II

30.619

XENOPHONS HELLENIKA.

FÜR DEN SCHULGEBRAUCH

ERKLÄRT

VON

PROF. DR. **RICH. GROSSER,**

GYMNASIALDIREKTOR IN WITTSTOCK.

II. BÄNDCHEN.

BUCH III UND IV.

GOtha.

FRIEDR. ANDR. PERTHES.

1885.

L. 22. 2. 1885.

Stadt
Bamberg

Staatliche
Bibliothek
Bamberg

VORWORT

zum zweiten Bändchen.

Erst drei Jahre nach der Herausgabe des ersten Heftes der erklärenden Schulausgabe von Xenophons „Hellenika“ ist es möglich geworden, das zweite Heft folgen zu lassen. Der verdienstvolle Herausgeber der ersten zwei Bücher, Dr. H. Zurborg, wurde vor Jahresfrist der Wissenschaft und der Schule durch einen frühzeitigen Tod entrissen. Die Aufgabe, das begonnene Werk zu Ende zu führen, hat der Unterzeichnete übernommen mit dem Bestreben, soweit es die Individualität gestattet, die Erklärung der fünf letzten Bücher derjenigen der zwei ersten Bücher äußerlich konform zu gestalten.

Verfasser hält den Grundsatz aufrecht, den seit Einführung des Lehrplans von 1882 durch einen nur zwei- bis dreijährigen griechischen Kursus vorgebildeten Sekundanern in formaler wie sachlicher Beziehung zu einem vorläufig ausreichenden, das selbständige Denken dabei fördernden Verständnis zu verhelfen. Er glaubt diesen Zweck durch möglichst knapp gehaltene, aber wort- und sachgemäße Anmerkungen unter Ausschluss aller zum Verständnis entbehrlichen Zusammenstellungen und Citate zu erreichen. Wo andeutende Winke und anregende Fragen nicht aus-

reichen, tritt direkte Belehrung ein, auf welche nachher bei Wiederkehr ähnlicher Stellen zurückgewiesen wird, letzteres schon deshalb, weil die Lektüre doch mehrfach eklektisch betrieben zu werden pflegt.

In grammatischer Hinsicht wird die Lektüre der „Hellenika“ — namentlich bei den lückenhaften Schlachtberichten — nicht selten durch Konstruktions- und namentlich Subjektswechsel sowie durch mancherlei Ellipsen und Prägnanzen erschwert. Hier sind die nötigen kurzen Aufklärungen nicht gespart worden, damit der Schüler in die Lage komme, bald ein klares Bild zu gewinnen und somit selbst die richtige Übersetzung zu finden.

Einige wichtige syntaktische Verhältnisse, welche zu einer zweideutigen Auffassung Anlaß geben können, soweit sie dem Schüler noch nicht in *sucum et sanguinem* übergegangen sind, werden gelegentlich — aber stets an Bekanntes anknüpfend und im Interesse des Schriftsteller-Verständnisses — beleuchtet. Hierhin gehört namentlich der Bedeutungsunterschied der *Modi orationis obliquae* des Aoristes, welche, wenn sie dem Urteilssatz angehören also den Indikativ vertreten, auch dessen Präteritumbedeutung (absolute Zeit) bewahren, welche da aber, wo sie im Begehrungssatze stehen also den Imperativ oder Konjunktiv vertreten, an sich die zeit- und dauerlose Bedeutung dieser *Modi* behalten, indem sie nur der jedesmaligen Zeitsphäre des regierenden Satzes folgen (relative Zeitbedeutung). (Vgl. die Ausführung dieses Grundgedankens in meiner Abhandlung „Beiträge zur griechischen Schulgrammatik“ in der „Zeitschrift für das Gymnasialwesen“ 1882, Bd. XXXVI,

S. 233 u. 426.) Ob z. B. *παρήγγειλε*, *ἔγνων*, *ἐλπίζω* *εἰζός* u. a. als Verba dicendi resp. cognoscendi oder ob sie als Verba cupiendi resp. imperandi aufzufassen sind, das ist für die Konstruktion wie für den Sinn von nicht geringem Belang.

In lexikalischer Beziehung sind für manche Wörter die dem Sinn und möglichst auch der etymologischen Grundbedeutung entsprechenden Ausdrücke, welche dem Schüler zum erstenmal oder selten begegnen, direkt angegeben.

Für die Gestaltung des Textes ist auch in diesem Hefte die Textausgabe von G. Sauppe zugrunde gelegt; neuere und eigene Konjekturen sind geprüft und nur sparsam eingesetzt worden, stets mit der bewußten Absicht, dem Schüler damit eine von vornherein verständliche und der äußeren wie inneren Wahrscheinlichkeit entsprechende Lesart zu bieten. Die Abweichungen vom Sauppeschen Text werden am Schluß der Ausgabe in einem kritischen Anhang besonders zusammengestellt und in der „Wochenschrift für klassische Philologie“ 1885 begründet werden.

Die sachlichen Anmerkungen sind, soweit sie das Historisch-Antiquarische betreffen, auf das knappste Maß beschränkt; dagegen erschien es unerläßlich, alle geographischen Namen topographisch so zu bestimmen, daß die Schüler sie bei der Präparation ohne Mühe auf ihrem Atlas antiquus finden können. Denn daß eine historische Lektüre stets mit Benutzung desselben betrieben werde, muß vorausgesetzt werden. Ein klares Bild der örtlichen Verhältnisse so z. B. auch der Schlachtaufstellungen weckt von vornherein das Interesse und erleichtert das Verständnis der

Thatsachen selbst, und dieses wiederum hilft blitzartig erleuchtend schnell über manche Mißverständnisse der Darstellung hinweg. Aus diesem Grunde hat der Verfasser es auch für gut befunden, zu den einzelnen Kapiteln summarische Inhaltsangaben (nach der sachgemäßen Gruppierung von Emil Kurz) voranzuschicken und über dem Texte die Chronologie (nach der überzeugenden Berechnung von L. Breitenbach) anzugeben, ferner bei kürzeren Dialogen die Worte des zweiten Redners sowie etwaige Parenthesen im Text zu markieren.

Wenngleich der Zweck dieser Schulausgabe Verweisungen auf die Arbeiten anderer ausschließt, so darf doch hier nicht unerwähnt bleiben, daß der Verfasser außer manchen Monographien z. B. den „Kritischen Beiträgen zu Xenophons Hellenika“ von Laves reiche Belehrung den erklärenden Ausgaben von Breitenbach, Büchsen-schütz und Kurz verdankt und auch ältere Ausgaben z. B. von Weiske und Schneider geprüft hat. Für den lexikalischen Teil kam ihm G. Sauppes „Lexilogus Xenophonteus“ und insbesondere das zweckmäßig für den Schulgebrauch mit besonderer Rücksicht auf Sprachgebrauch und Phraseologie bearbeitete „Wörterbuch zu Xenophons Hellenika“ von C. Thiemann zustatten. — Die Rezension des ersten Bandes der Hellenika-Erklärung von Zurborg durch W. Vollbrecht in den „Jahrbüchern für Pädagogik“ 1885, Bd. CXXXII, S. 45—52 ist dem Unterzeichneten noch kurz vor dem Beginn des Druckes dieses zweiten Heftes zugegangen. Es liegt kein Anlaß vor, danach noch irgendwelche Änderungen in letzterem vorzu-

nehmen; doch werden die beachtenswerten Bemerkungen des Rezensenten einer etwaigen zweiten Auflage des ersten Heftes zugute kommen.

Vor allen Dingen ist es eine Pflicht der Dankbarkeit, es auszusprechen, daß dem Verfasser die schätzenswerten Vorarbeiten des ersten Herausgebers Zurborg für den Text des lib. III und die Erklärung von lib. III, c. 1—4 zur Verfügung gestellt wurden und demgemäß zum Teil benutzt werden konnten.

Der Unterzeichnete hat sich selbst bereits in früheren Jahren eingehend mit den „Hellenika“, namentlich mit der höheren Kritik, beschäftigt und die Ergebnisse seiner Forschungen in einer Reihe von Abhandlungen niedergelegt, welche hauptsächlich die Fragen über die Integrität, den Anfang, die ursprüngliche Gestalt, die Charakteristik der Hellenika, ihr Verhältnis zu Plutarch und andern Autoren, sowie die Polemik in der Hellenikafrage behandeln. (Vgl. Fleckeisen, Jahrb. für Philologie 1866. 1867. 1869. 1870. 1872. 1875. „Zeitschrift f. d. Gymnasialwesen“ 1876, Programm, Barmen 1873.) Er hält es für seine Pflicht, an dieser Stelle zu erklären, daß seine festbegründeten Ansichten durch die vorliegende Interpretationsarbeit nicht erschüttert sondern vielmehr bestätigt worden sind (z. B. III, 2, 24. 27. III, 3, 2. 4, 6. 5, 8. 19. IV, 1, 4. 11. 17. 27. 2, 4. 16. 3, 16. 4, 4. 10. 11. 19. 8, 12. V, 1, 1. 5. 10. 13. 25. 30. 4, 14. 39. 51—54 u. a. m.).

Für eine Schulausgabe ist aber die Frage von untergeordnetem Interesse, ob die mehrfach hervortretende Lückenhaftigkeit der Darstellung in den „Hellenika“ auf den

Mangel an einer Redaktion durch die ultima manus oder auf einen einseitigen Parteistandpunkt des Autors zurückgeführt wird, oder ob sie, wie Unterzeichneter annimmt, auf die Rechnung eines je nach dem Stoffe des Originals bald mehr bald weniger genauen, immerhin aber wortgetreuen Auszugs aus einem größeren Originalwerke zu setzen ist. Thatsache ist und bleibt, daß der überlieferte Text im ganzen Xenophons eigene Worte enthält, daß er eine sehr schätzenswerte Quelle für die bedeutsame Geschichte Griechenlands vom Jahre 411—362 v. Chr. abgiebt, und daß er zum größten Teile — wenigstens in den fünf letzten Büchern — als eine nach Inhalt und Form anregende und belehrende Prosalektüre für vorgerücktere Schüler angesehen werden kann.

Wittstock.

Richard Grosser.

EINLEITUNG.

Über den Inhalt, den Plan und die Abfassung der Hellenika im allgemeinen wird auf die Einleitung Zurborgs zum 1. Bändchen verwiesen. Die Anlage und Behandlung der zwei ersten Hellenika-Bücher ist von derjenigen der fünf letzten Bücher sichtlich verschieden. In den ersteren werden die Fakta mehr mit Rücksicht auf die zeitliche Folge als auf die kausale Entwicklung dargestellt und demgemäß in annalistischer Ordnung den einzelnen Jahren zugewiesen. Auffällig tritt uns hier die Ungleichmäßigkeit oder sogar Unfertigkeit der oft aphoristischen und skizzenhaften historischen Darstellung und kürzerer Reden neben drei ausführlichen und wohl ausgearbeiteten Reden entgegen. Der nächste Zweck dieser zwei Bücher war offenbar die Vollendung der mit dem achten Buche des Thukydides abgebrochenen Geschichte des Peloponnesischen Krieges, zwar nicht dem Geiste, aber doch dem Inhalte nach.

Etwas anders erscheint der Plan und die Gestalt der fünf letzten Bücher, welche offenbar auch erst später geschrieben sind. Hier herrscht die kontinuierende und gruppierende Erzählungsweise vor, welche abgesehen von zwölf Stellen den Übergang von Jahr zu Jahr nicht deutlich erkennen läßt. Obgleich auch hier von dem Forscher nicht selten Lücken in der Verknüpfung und namentlich der Motivierung der Thatsachen empfunden werden im Gegensatze zu den Forderungen, welche Cicero de oratore II, 15, 63 und 26, 110 an eine regelrechte Geschichtschreibung stellt, so ist doch die Erzählung an sich in diesem Teile fast durchweg frisch, kräftig und anschaulich. Es ist unverkennbar, daß dieser Teil der griechischen Geschichte, welcher die 38 Jahre von 400 — 362 v. Chr. umfaßt, im wesentlichen durch die Ge-

schicke des auf der Höhe seiner Macht und seines Ruhmes stehenden spartanischen Staates bestimmt wird und sich vorzugsweise um die Heldengestalt des Königs Agesilaos gruppiert. Den Kern der Ereignisse (welche in den einzelnen Kapitelüberschriften übersichtlich gruppiert sind) bilden in den Büchern III und IV die Feldzüge Spartas, speziell des Agesilaos in Asien sowie der Böotisch-korinthische Krieg in Griechenland (399—389 v. Chr.), sodann in den Büchern V—VII die Kämpfe Spartas mit Theben um die Hegemonie vom Wirken des Antalcidas und der Besetzung der Kadmea bis zum Siege und Tode des Epaminondas bei Mantinea (388—362 v. Chr.). — Die spartanerfreundliche Gesinnung Xenophons, speziell seine Sympathieen für Agesilaos, an dessen Kämpfen er selbst unverkennbar teilgenommen hat, läßt sich im allgemeinen nicht bestreiten; zu einer absichtlichen Fälschung oder Entstellung der Thatsachen hat sie ihn sicherlich nicht verleitet.

Auswahl zur Klassenlektüre aus Buch III und IV.

~~~~~  
Diese Auswahl würde sich empfehlen, wenn eine Beschränkung der  
Lektüre erforderlich werden sollte.  
~~~~~

- Buch III, Kap. 1 §§ 1—28: Thibron u. Derkylidas in Asien.
„ 2 §§ 21—31: Kämpfe in Elis.
„ 3 §§ 4—11: Thronstreit. Verschwörung des
Kinadon.
„ 4 §§ 1—15: Agesilaos' erster Feldzug.
„ 5 §§ 1—7: Ausbruch des Böotisch-korinthischen
Kriegs.
§§ 8—15: Energische Rede der Thebäer in
Athen.
- Buch IV, Kap. 1 §§ 3—15: Heiratsstiftung des Agesilaos.
§§ 29—41: Zusammenkünfte des Agesilaos
mit Pharnabazos und dessen Sohne.
„ 2 §§ 1—8: Agesilaos' Rückkehr nach Griechen-
land.
§§ 9—15: Beratungen in Korinth. Rede
§ 11. 12.
„ 3 §§ 10—21: Seeschlacht bei Knidos und Land-
schlacht bei Koronea.
„ 4 §§ 1—13: Mordscenen in Korinth u. Verrat.
Kampf zwischen den Mauern.
„ 5 §§ 1—18: Agesilaos im Peiräon. Vernichtung
der spartanischen Mora durch Iphikrates.
„ 6 §§ 1—11: Feldzug des Agesilaos nach Akar-
nanien. Rede § 1. 2.
„ 7 §§ 2—7: Feldzug des Agesipolis gegen Argos.

Buch IV, Kap. 8 §§ 3—7: Kampf um Abydos. Rede des Derkylidas § 4. 5.

§§ 7—11: Angriff auf Lakonien. Wiederaufbau der Mauern Athens durch Konon.

§§ 12—15: Erste Friedensvermittlung des Antalcidas. Rede § 14.

§§ 25—30: Tod des Thrasybulos.

§§ 31—39: Tod des Anaxibios in Abydos.

DRITTES BUCH.

Ἡ μὲν δὴ Ἀθήνησι στάσις οὕτως ἐτελεύτησεν. ἐκ δὲ τούτου* 1
πέμψας Κῦρος ἀγγέλους εἰς Λακεδαίμονα ἡξίου, οἷόςπερ αὐτὸς
Λακεδαιμονίοις ἦν ἐν τῷ πρὸς Ἀθηναίους πολέμῳ, τοιούτους καὶ
Λακεδαιμονίους αὐτῷ γίνεσθαι. οἱ δ' ἔφοροι δίκαια νομίσαντες
λέγειν αὐτὸν Σαμίῳ τῷ τότε ναυάρχῳ ἐπέστειλαν ὑπηρετεῖν Κύρῳ,
εἴ τι δέοιτο. καὶ κεῖνος μέντοι προθύμως ὅπερ ἐδεήθη ὁ Κῦρος
ἔπραξεν· ἔχων γὰρ τὸ ἑαυτοῦ ναυτικὸν σὺν τῷ Κύρου περιέπλευσεν
εἰς Κιλικίαν καὶ ἐποίησε τὸν τῆς Κιλικίας ἄρχοντα Συέννεσιν μὴ
δύνασθαι κατὰ γῆν ἐναντιοῦσθαι Κύρῳ πορευομένῳ ἐπὶ βασιλέα.
ὥς μὲν οὖν Κῦρος στρατεύμᾶ τε συνέλεξε καὶ τοῦτ' ἔχων ἀνέβη 2
ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν καὶ ὥς ἡ μάχη ἐγένετο καὶ ὥς ἀπέθανε καὶ ὥς
ἐκ τούτου ἀπεσώθησαν οἱ Ἕλληνες ἐπὶ θάλατταν, Θεμιστογένει
τῷ Συρακοσίῳ γέγραπται.

Ἐπεὶ μέντοι Τισσαφέρνης, πολλοῦ ἄξιος βασιλεῖ δόξας γεγε- 3
νησθαι ἐν τῷ πρὸς τὸν ἀδελφὸν πολέμῳ, σατράπης κατεπέμφθη†
ὧν τε αὐτὸς πρόσθεν ἦρχε καὶ ὧν Κῦρος, εὐθὺς ἡξίου τὰς Ἰωνικὰς

Kap. 1. § 1/2: Zug des Kyros gegen Artaxerxes (401/400 v. Chr.). — **§ 3/7:** Beginn der Kämpfe Spartas gegen Persien. Thibron in Ionien (400/399). — **§ 8/10:** Derkyllidas übernimmt das Heer. Vertrag mit Tissaphernes (399). — **§ 10/28:** Derkyllidas und Meidias (399).

1. *στάσις*] Die Parteikämpfe zwischen den Dreißig und den Anhängern Thrasylbul (II, 4). — *ἡξίου*] Hier u. § 3 mit dem Inf. des Begehrungssatzes = „für wünschenswert erachten, beanspruchen“. (Mit dem Inf. des Urteilsatzes = „für glaubwürdig erachten“. — *οἷόςπερ*] insofern K. die

Lakedämonier gegen Athen eifrig unterstützt hatte. — *γίνεσθαι*] *se praestare*. — *ναυάρχῳ*] Titel des spartan. Admirals.

2. *ἡ μάχη*] bei Kunaxa. — *Θεμιστογένει*] Teilnehmer des Zuges und Mitarbeiter an der Anabasis, unter dessen Namen sie Xenophon wohl ursprünglich herausgab, um sie objektiver und glaubwürdiger erscheinen zu lassen (vgl. III, 2, 7. 4, 20 wo ebenfalls X. sich nicht nennt). Der Dativ = *ὑπὸ* c. Genet. bei Passiven.

3. *ὧν*] Ionien und Lydien. — *πρόσθεν*] vor dem Zuge des Kyros. —

πόλεις ἀπάσας ἑαυτῷ ὑπηκόους εἶναι. αἱ δὲ ἅμα μὲν ἐλεύθεραι
 βουλόμεναι εἶναι, ἅμα δὲ φοβούμεναι τὸν Τισσαφέρην, ὅτι Κῦρον,
 ὅτ' ἔζη, ἀντ' ἐκείνου ἡρημέναι ἦσαν, εἰς μὲν τὰς πόλεις οὐκ ἐδέ-
 χοντο αὐτόν, εἰς Λακεδαίμονα δὲ ἔπεμπον πρέσβεις καὶ ἡξίου-
 ἐπεὶ πάσης τῆς Ἑλλάδος προστάται εἰσὶν, ἐπιμεληθῆναι καὶ σφῶν
 τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ Ἑλλήνων, ὅπως ἢ τε χώρα μὴ δηοῖτο αὐτῶν καὶ
 4 αὐτοὶ ἐλεύθεροι εἶεν. οἱ οὖν Λακεδαιμόνιοι πέμπουσιν αὐτοῖς
 Θίβρωνα ἀρμοστήν, δόντες στρατιώτας τῶν μὲν νεοδαμῶδων εἰς
 χιλίους, τῶν δὲ ἄλλων Πελοποννησίων εἰς τετρακισχιλίους. ἡτήσατο
 δ' ὁ Θίβρων καὶ παρ' Ἀθηναίων τριακοσίους ἵππείας εἰπὼν, ὅτι
 αὐτὸς μισθὸν παρέξει. οἱ δ' ἔπεμψαν τῶν ἐπὶ τῶν τριάκοντα
 ἵππευσάντων, νομίζοντες κέρδος τῷ δήμῳ, εἰ ἀποδημοῖεν καὶ ἐνα-
 5 πόλουντο. ἐπεὶ δ' εἰς τὴν Ἀσίαν ἀφίκοντο, συνήγαγε στρατιώτας
 καὶ ἐκ τῶν ἐν τῇ ἡπείρῳ Ἑλληνίδων πόλεων· πᾶσαι γὰρ τότε αἱ
 πόλεις ἐπείθοντο ὅτι Λακεδαιμόνιος ἀνὴρ ἐπιτάττοι. καὶ σὺν
 μὲν ταύτῃ τῇ στρατιᾷ ὄρων Θίβρων τὸ ἵππικόν εἰς τὸ πεδίον οὐ
 κατέβαινε, ἡγάπα δέ, εἰ ὅπου τυγχάνοι ὢν, δύναίτο ταύτην τὴν
 6 χώραν ἀδήωτον διαφυλάττειν. ἐπεὶ δὲ σωθέντες οἱ ἀναβάντες
 μετὰ Κύρου συνέμιξαν αὐτῷ, ἐκ τούτου ἤδη καὶ ἐν τοῖς πεδίοις
 ἀντετάττετο τῷ Τισσαφέρει καὶ πόλεις Πέργαμον μὲν ἐκοῦσαν
 προσέλαβε καὶ Τευθρανίαν καὶ Ἀλίσαρναν, ὧν Εὐρυσθένης τε καὶ
 Προκλῆς ἦρχον οἱ ἀπὸ Δημαράτου τοῦ Λακεδαιμονίου· ἐκείνῳ δ'
 αὕτη ἡ χώρα δῶρον ἐκ βασιλέως ἐδόθη ἀντὶ τῆς ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα
 συστρατείας· προσεχώρησαν δ' αὐτῷ καὶ Γοργίων καὶ Γογγύλος,
 ἀδελφοὶ ὄντες, ἔχοντες ὁ μὲν Γάμβρειον καὶ Παλαιγάμβρειον, ὁ δὲ
 Μύριναν καὶ Γρύνειον· δῶρον δὲ καὶ αὗται αἱ πόλεις ἦσαν παρὰ

ἡρημέναι] für K. „Partei nehmen“. —
 ἐδέχοντο etc.] Imperfekta iterativa.

4. ἀρμοστήν] spartanischer Statt-
 halter. — νεοδαμῶδων] „Neubürger“,
 d. i. freigelassene Heloten. — ἐπὶ τῶν
 τριάκοντα] „unter der Herrschaft der
 Dreißig“. — κέρδος] sc. ἂν εἶναι;
 weil sie trotz der Amnestie noch ver-
 hafst waren.

5. ἵππικόν] des Tissaphernes. —
 ὅπου] entspricht ταύτην τὴν χώραν,

welches im Deutschen vorauszunehmen
 ist.

6. οἱ ἀναβάντες] etwa 5000 übrig
 Gebliebene v. d. 10000. — Πέργαμος
 ... Τευθρανία ... Ἀλίσαρνα] mysische
 Städte. — οἱ ἀπὸ Δημαράτου] Die
 Abkömmlinge des einst durch Kleo-
 menes von Sparta vertriebenen Königs,
 der den Xerxes auf s. Zuge gegen
 Hellas begleitete. — Γάμβρειον und
 Παλαιγάμβρειον] am Kaikosfl. — Γρύ-
 νειον und Μύρινα südl. von dessen

βασιλέως Γογγύλῳ, ὅτι μόνος Ἑρετριέων μηδίσας ἔφυγεν. ἦν δὲ 7
 ἃς ἀσθενεῖς οὔσας καὶ κατὰ κράτος ὁ Θίβρων ἐλάμβανε. Λάρι-
 σάν γε μὴν τὴν Αἰγυπτίαν καλουμένην, ἐπεὶ οὐκ ἐπείθετο, περι-
 στρατοπεδευσάμενος ἐπολιόρκει. ἐπεὶ δὲ ἄλλως οὐκ ἐδύνατο ἐλεῖν,
 φρεατίαν τεμόμενος ὑπόνομον ὥρυττεν, ὥς ἀφαιρησόμενος τὸ ὕδωρ
 αὐτῶν. ὥς δ' ἐκ τοῦ τείχους ἐκθέοντες πολλάκις ἐνέβαλλον εἰς
 τὸ ὄρυγμα καὶ ξύλα καὶ λίθους, ποιησάμενος αὖ χελώνην ξυλίνην
 ἐπέστησεν ἐπὶ τῇ φρεατίᾳ. καὶ ταύτην μέντοι ἐκδραμόντες οἱ
 Λαρισαῖοι νύκτωρ κατέκασαν. δοκοῦντος δ' αὐτοῦ οὐδὲν ποιεῖν
 πέμπουσιν οἱ ἔφοροι ἀπολιπόντα Λάρισαν στρατεύεσθαι ἐπὶ
 Καρίαν.

Ἐν Ἐφέσῳ δὲ ἤδη ὄντος αὐτοῦ ὥς ἐπὶ Καρίαν πορευομένου 8
 Δερκυλίδας ἄρξων ἀφίκετο ἐπὶ τὸ στράτευμα, ἀνὴρ δοκῶν εἶναι
 μάλα μηχανητικός· καὶ ἐπεκαλεῖτο δὲ Σίσυφος. ὁ μὲν οὖν Θίβρων
 ἀπῆλθεν οἴκαδε καὶ ζημιωθεὶς ἔφυγε· κατηγόρουν γὰρ αὐτοῦ οἱ
 σύμμαχοι, ὥς ἐφείη ἀρπάζειν τῷ στρατεύματι τοὺς φίλους. ὁ δὲ 9
 Δερκυλίδας ἐπεὶ παρέλαβε τὸ στράτευμα, γνοὺς ὑπόπτους ὄντας
 ἀλλήλοις τὸν Τισσαφέρην καὶ τὸν Φαρναβάζον, κοινολογησάμενος
 τῷ Τισσαφέρει ἀπήγαγεν εἰς τὴν Φαρναβάζου χώραν τὸ στρά-
 τευμα, ἐλόμενος θατέρῳ μᾶλλον ἢ ἅμα ἀμφοτέροις πολεμεῖν. ἦν
 δὲ καὶ πρόσθεν ὁ Δερκυλίδας πολέμιος τῷ Φαρναβάζῳ· ἀρμοστής
 γὰρ γενόμενος ἐν Ἀβύδῳ ἐπὶ Λυσάνδρου ναυαρχοῦντος, διαβληθεὶς

Mündung in Ionien. — ἔφυγεν] hier gerichtlicher Terminus; begründet durch μηδίσας.

7. ἦν ἃς] *erant quas*, „manche“. — Λάρισαν] unweit des Hermosfl. — ὑπόνομον] hier Subst. *cuniculus*, der natürlich nach der Stadt zu geführt ward. — χελώνη] wie lat. *testudo*. — ἐπὶ τῇ] „zum Schutze für“. — πέμπουσιν] hier prägnant sc. *κελεύοντες*, daher mit dem Infinitiv des Verbum cupiendi.

8. πορευομένου] Part. d. conat. statt des Part. Fut. — καὶ ... δέ] = καὶ δὴ καί „und darum auch“. — Σίσυφος] = Σοφός mit intensiver Re-

duplikation. „Überschlau“; vgl. Hom. II. ὅς κέρδιοςτος γένει' ἀνδρῶν. — ζημιωθεὶς] *condemnatus*. — ἔφυγε] wie § 6. — ὥς ἐφείη] Urteilssatz der Or. obl. = ὅτι (ὥς) ἐφῆκε. Der Opt. d. Aorist hat hier also als Vertreter des Indikativs Präteritumbedeutung. ὥς bezeichnet die zur Betrachtung vorliegende Sache. — ἀρπάζειν] = *διαρπάζειν*.

9. Φαρναβάζου χώραν] Ph. war Satrap der Nordprovinzen an der Propontis: Klein-Phrygien, Mysien, Bithynien, Tissaph. dagegen v. d. Südprovinzen. — θατέρῳ] = τῷ ἑτέρῳ. — Ἀβύδῳ] an der asiatischen Küste des Hellespont. — ναυαρχοῦντος] 408/7. —

ὑπὸ Φαρναβάζου ἐστάθη τὴν ἀσπίδα ἔχων, ὃ δοκεῖ κηλὶς εἶναι τοῖς σπενδαίοις Λακεδαιμονίων· ἀταξίας γὰρ ζημίωμά ἐστι. καὶ¹⁰ διὰ ταῦτα δὴ πολὺ ἥδιον ἐπὶ τὸν Φαρνάβαζον ἦει. καὶ εὐθὺς μὲν τοσοῦτω διέφερεν εἰς τὸ ἄρχειν τοῦ Θίβρωνος, ὥστε παρήγαγε τὸ στράτευμα διὰ τῆς φιλίας χώρας μέχρι τῆς Φαρναβάζου Αἰολίδος οὐδὲν βλάβας τοὺς συμμάχους.

Ἡ δὲ Αἰολὶς αὕτη ἦν μὲν Φαρναβάζου, ἐσατράπευε δ' αὐτῷ ταύτης τῆς χώρας, ἕως μὲν ἔζη, Ζήνις Δαρδανεύς· ἐπειδὴ δὲ ἐκεῖνος νόσῳ ἀπέθανε, παρασκευαζομένου τοῦ Φαρναβάζου ἄλλῳ δοῦναι τὴν σατραπείαν, Μανία ἢ τοῦ Ζήνιος γυνή, Δαρδανὶς καὶ αὐτὴ, ἀναζεύξασα στόλον καὶ δῶρα λαβοῦσα, ὥστε καὶ αὐτῷ Φαρναβάζῳ δοῦναι καὶ παλλακίῳ αὐτοῦ χαρίσασθαι καὶ τοῖς δυνα-¹¹ μένοις μάλιστα παρὰ Φαρναβάζῳ, ἐπορεύετο. ἐλθοῦσα δ' εἰς λόγους εἶπεν· ὦ Φαρνάβαζε, ὃ ἀνὴρ σοι ὃ ἐμὸς καὶ τᾶλλα φίλος ἦν καὶ τοὺς φόρους ἀπεδίδου, ὥστε σὺ ἐπαινῶν αὐτὸν ἐτίμας. ἦν οὖν ἐγὼ σοι μηδὲν χεῖρον ἐκείνου ὑπηρετῶ, τί σε δεῖ ἄλλον σατράπην καθιστάναι; ἦν δέ τί σοι μὴ ἀρέσκω, ἐπὶ σοὶ δήπου¹² ἔσται ἀφελομένῳ ἐμὲ ἄλλῳ δοῦναι τὴν ἀρχήν. ἀκούσας ταῦτα ὁ Φαρνάβαζος ἔγνω δεῖν τὴν γυναῖκα σατραπεύειν. ἢ δ' ἐπεὶ κυρία τῆς χώρας ἐγένετο, τοὺς τε φόρους οὐδὲν ἥττον τὰνδρὸς ἀπεδίδου καὶ πρὸς τούτοις, ὅποτε ἀφικνοῖτο πρὸς Φαρνάβαζον, αἰεὶ ἦγε δῶρα αὐτῷ, καὶ ὅποτε ἐκεῖνος εἰς τὴν χώραν καταβαίνοι, πολὺ

ἐστάθη] er wurde von Lysander degradiert, d. h. verurteilt, in der Rüstung (ἀσπίς) eines gemeinen Soldaten Posten zu stehen. — ὃ ... κηλὶς εἶναι] Die gewöhnliche Assimilation des Subjektspronomens mit dem Prädikatssubstantiv (vgl. *ea est amicitia*) unterbleibt da, wo der Subjektsbegriff durch das Prädikatssubstantiv eine wesentliche Definition erhält, diesem also selbständig gegenübersteht.

10. παρήγαγε] παρὰ τὴν θάλατταν. — Αἰολίδος] das nördliche, vgl. 9. — οὐδὲν βλάβας] Partic. Aor. explicativum „ohne dabei (dadurch) zu“. — ἐσατράπευε] hier = ὑπαρχος ἦν. — αὐτῷ] Dativ commodi. — Δαρ-

δανεύς] aus Dardanos am Hellespont. — Ζήνιος] ionischer Genetiv. — στόλον] „Reisekondukt“. — ὥστε] c. Inf. des Begehrungssatzes (Neg. μή)] die mögliche — hier die beabsichtigte — Folge. (c. Indic. des Urteilssatzes [Negation οὐ] die tatsächliche Folge.)

11. ἐπὶ σοί] *penes te*. — ἀφελομένῳ] Attraktion b. Inf. zu σοί; vgl. *licet mihi otioso esse*.

12. ἔγνω δεῖν] *decrevit*; ἔγνω mit δεῖν ist Urteilsverbum, ohne δεῖν Begehrungsverbum; vgl. *statuit redeundum esse* resp. *redire*. — ὅποτε ἀφικνοῖτο ... καταβαίνοι] vgl. dazu § 13 ὃν δ' ἐπαινέσειε. Der Konj.

πάντων τῶν ὑπάρχων κάλλιστα καὶ ἥδιστα ἐδέχετο αὐτόν, καὶ ἄς 13
 τε παρέλαβε πόλεις διεφύλαττεν αὐτῷ καὶ τῶν οὐχ ὑπηκόων προσ-
 ἔλαβεν ἐπιθαλαττιδίας Λάρισάν τε καὶ Ἀμαξιτὸν καὶ Κολωνάς,
 ξενικῷ μὲν Ἑλληνικῷ προσβαλοῦσα τοῖς τείχεσιν, αὐτὴ δ' ἐφ'
 ἄρμαμάξης θεωμένη· ὃν δ' ἐπαινέσειε, τούτῳ δῶρα ἀμέμπτως
 ἐδίδου, ὥστε λαμπρότατα τὸ ξενικὸν κατεσκευάσατο. συνεστρα-
 τεύετο δὲ τῷ Φαρναβάζῳ καὶ ὁπότε εἰς Μυσοῦς ἢ Πισίδας ἐμ-
 βάλλοι, ὅτι τὴν βασιλέως χώραν κακουργοῦσιν. ὥστε καὶ ἀντετίμα
 αὐτὴν μεγαλοπρεπῶς ὁ Φαρνάβαζος καὶ σύμβουλον ἔστιν ὅτε παρ-
 εκάλει. ἤδη δ' οὔσης αὐτῆς ἐτῶν πλέον ἢ τετταράκοντα, Μει- 14
 δίας, θυγατρὸς ἀνὴρ αὐτῆς ὢν, ἀναπτρωθεὶς ὑπὸ τινων, ὡς
 αἰσχροὺς εἶη γυναῖκα μὲν ἄρχειν, αὐτὸν δ' ἰδιώτην εἶναι, τοὺς μὲν
 ἄλλους μάλα φυλαττομένης αὐτῆς, ὥσπερ ἐν τυραννίδι προσῆκεν,
 ἐκείνῳ δὲ πιστευούσης καὶ ἀσπαζομένης ὥσπερ ἂν γυνὴ γαμβρὸν
 ἀσπάξοιτο, εἰσελθὼν ἀποπνίξαι αὐτὴν λέγεται. ἀπέκτεινε δὲ καὶ
 τὸν υἱὸν αὐτῆς, τό τε εἶδος ὄντα πάγκαλον καὶ ἐτῶν ὄντα ὡς
 ἑπτακαίδεκα. ταῦτα δὲ ποιήσας Σκῆψιν καὶ Γέργιθα ἐχυρὰς πό- 15
 λεις κατέσχευε, ἐνθα καὶ τὰ χρήματα μάλιστα ἦν τῇ Μανίᾳ. αἱ
 δὲ ἄλλαι πόλεις οὐκ ἐδέχοντο αὐτόν, ἀλλὰ Φαρναβάζῳ ἔσωζον
 αὐτὰς οἱ ἐνόντες φρουροί. ἐκ δὲ τούτου ὁ Μειδίας πέμψας δῶρα
 τῷ Φαρναβάζῳ ἡξίου ἔχειν τὴν χώραν ὥσπερ ἡ Μανία. ὁ δ'
 ἀπεκρίνατο φυλάττειν αὐτά, ἔστ' ἂν αὐτὸς ἐλθὼν σὺν αὐτῷ ἐκείνῳ
 λάβῃ τὰ δῶρα· οὐ γὰρ ἂν ἔφη ζῆν βούλεσθαι μὴ τιμωρήσας
 Μανία. ὁ δὲ Δερκυλίδας ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ ἀφικνεῖται, καὶ 16

resp. Optat. des hypothetischen Vordersatzes (resp. Relativ-Temporalsatzes u. a. m.) hat wie jeder Begehrungsnebensatz nur relative Zeitbedeutung je nach der des Hauptsatzes, fungiert hier also als iteratives Präteritum; die Präsensform drückt dabei nur die durative, die Aoristform die perfektive Handlung aus.

13. Λάρισα ... Ἀμαξιτός ... Κολωναί] in Troas. Λάρισα nicht das § 7 erwähnte. — Μυσοῦς] die unbotmäßigen Ureinwohner des Binnenlandes. — ἔστιν ὅτε] ἐνίοτε, vgl. § 7. ἦν ἄς = ἐνίας.

14. ἀναπτρωθεὶς] Im D. Verb. finitum, die Genetivi absoluti φυλαττομένης ... ἀσπαζομένης („freundschaftlich behandeln“) kausal zu εἰσελθὼν. — αὐτὸν δὲ ἰδιώτην εἶναι] parataktisch, im D. „während er selbst“.

15. Σκῆψις ... Γέργις] St. im gebirg. Binnenlande v. Troas. — φυλάττειν] Heische-Infinitiv; *dona reservare*. — λάβῃ] ironisch „sich holen“. — οὐκ ἂν ἔφη] ἂν gehört zu βούλεσθαι, Stellung wie bei οἶμαι. — μὴ τιμωρήσας] Welche Satzart?

εὐθὺς μὲν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ Λάρισαν καὶ Ἀμαξιτὸν καὶ Κολωνὰς τὰς ἐπιθαλαπτίους πόλεις ἐκούσας παρέλαβε· πέμπων δὲ καὶ πρὸς τὰς Αἰολίδας πόλεις ἡξίου ἐλευθεροῦσθαι τε αὐτὰς καὶ εἰς τὰ τείχη δέχεσθαι καὶ συμμάχους γίνεσθαι. οἱ μὲν οὖν Νεανδρεῖς καὶ Ἰλιεῖς καὶ Κοκυλῖται ἐπείθοντο· καὶ γὰρ οἱ φρουροῦντες Ἕλληες ἐν αὐταῖς, ἐπεὶ ἡ Μανία ἀπέθανεν, οὐ πάνυ τι καλῶς περι-
 17 εἶποντο· ὁ δ' ἐν Κεβρῆνι, μάλα ἰσχυρῶ χωρίῳ, τὴν φυλακὴν ἔχων, νομίσας, εἰ διαφυλάξειτε Φαρναβάζω τὴν πόλιν, τιμηθῆναι ἂν ὑπ' ἐκείνου, οὐκ ἐδέχετο τὸν Δερκυλίδαν. ὁ δὲ ὀργιζόμενος παρεσκευάζετο προσβάλλειν. ἐπεὶ δὲ θυομένῳ αὐτῷ οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερὰ τῇ πρώτῃ, τῇ ὑστεραίᾳ πάλιν ἐθύετο. ὥς δὲ οὐδὲ ταῦτα ἐκαλλιερεῖτο, πάλιν τῇ τρίτῃ· καὶ μέχρι τεττάρων ἡμερῶν ἐκαρ-
 18 τέρει θυόμενος, μάλα χαλεπῶς φέρων· ἔσπευδε γὰρ πρὶν Φαρνά- βαζον βοηθῆσαι ἐγκρατὴς γενέσθαι πάσης τῆς Αἰολίδος. Ἀθη- νάδας δὲ τις Σικυνῶνιος λοχαγός, νομίσας τὸν μὲν Δερκυλίδαν φλυαρεῖν διατρίβοντα, αὐτὸς δ' ἱκανὸς εἶναι τὸ ὕδωρ ἀφελέσθαι τοὺς Κεβρηνίους, προσδραμὼν σὺν τῇ ἑαυτοῦ τάξει ἐπειρᾶτο τὴν κρήνην συγχοῦν. οἱ δὲ ἔνδοθεν ἐπεξελθόντες αὐτόν τε συνέτρωσαν καὶ δύο ἀπέκτειναν καὶ τοὺς ἄλλους παίοντες καὶ βάλλοντες ἀπή- λασαν. ἀχθομένου δὲ τοῦ Δερκυλίδου καὶ νομίζοντος ἀθυμοτέραν καὶ τὴν προσβολὴν ἔσεσθαι, ἔρχονται ἐκ τοῦ τείχους παρὰ τῶν Ἑλλήνων κήρυκες καὶ εἶπον, ὅτι ἃ μὲν ὁ ἄρχων ποιοίῃ, οὐκ ἀρέ- σκοι σφίσιν, αὐτοὶ δὲ βούλονται σὺν τοῖς Ἑλλησι μᾶλλον ἢ σὺν
 19 τῷ βαρβάρῳ εἶναι. ἔτι δὲ διαλεγομένων αὐτῶν ταῦτα, παρὰ τοῦ ἄρχοντος αὐτῶν ἤκε λέγων, ὅτι, ὅσα λέγοιεν οἱ πρόσθεν, καὶ αὐτῷ

16. ἐπιθαλαπτίους] zwei Endg., vgl. dagegen § 13. — ἐλευθεροῦσθαι] Med. reflex. *se liberare*. — δέχεσθαι] αὐτόν. — οὐ πάνυ] πάνυ οὐκ, vgl. οὐ δεῖ, οὐ φημί, οὐκ ἔω, οὐ νομίζω. — περι- εἶποντο] Passiv zu περιέπω.

17. Κεβρῆν] St. in Troas am N. Abhang des Ida. — ἐγίγνετο] sc. καλῶς. — πρώτη] ἡμέρα. — τεττάρων] Im D. Ordinalzahl. — ἐκαρτέρει] wie διετέλει konstr.: *constanter*.

18. τὸν μὲν ... αὐτὸς δέ] Kasuswechsel. — ἔνδοθεν] Attraktion des

attributiven Adverbs zum Prädikat. — παίοντες καὶ βάλλοντες] Im D. Substantiva „mit ...“, vgl. *cominus et eminus*. — ἀθυμοτέραν προσβολήν] eine auch im D. u. Lat. übliche Hypallage, d. h. Attributsvertauschung verwandter Begriffe; vgl. *pallida mors, iracunda fulmina*. — προσβολήν] hier der „Hauptangriff“.

19. λέγων] sc. τις oder ein Subst.; so öfters namentlich im Plural. — πρόσθεν] εἰπόντες. — δοχοῦντα] *sibi placentia*, d. i. *ex sua sententia*. —

δοκοῦντα λέγοιεν. ὁ οὖν Δερκυλίδας εὐθὺς ὥσπερ ἔτυχε κεκαλλιε-
ρηκὼς ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ, ἀναλαβὼν τὰ ὄπλα ἡγεῖτο πρὸς τὰς πύ-
λας· οἱ δ' ἀναπειτάσαντες ἐδέξαντο. καταστήσας δὲ καὶ ἐνταῦθα
φρουροὺς εὐθὺς ἦει ἐπὶ τὴν Σκηψιν καὶ τὴν Γέργιθα. ὁ δὲ Μει- 20
δίας προσδοκῶν μὲν τὸν Φαρνάβαζον, ὁκνῶν δ' ἤδη τοὺς πολίτας,
πέμψας πρὸς τὸν Δερκυλίδαν εἶπεν, ὅτι ἔλθοι ἂν εἰς λόγους, εἰ
δμήρους λάβοι. ὁ δὲ πέμψας αὐτῷ ἀπὸ πόλεως ἐκάστης τῶν
συμμάχων ἓνα ἐκέλευσε λαβεῖν τούτων ὁπόσους τε καὶ ὁποίους
βούλοιο. ὁ δὲ λαβὼν δέκα ἐξῆλθε καὶ συμμίσξας τῷ Δερκυλίδᾳ
ἡρώτα, ἐπὶ τίσιν ἂν σύμμαχος γένοιτο. ὁ δ' ἀπεκρίνατο ἐφ' ὥτε
τοὺς πολίτας ἐλευθέρους τε καὶ αὐτονόμους ἔαν. καὶ ἅμα ταῦτα
λέγων ἦει πρὸς τὴν Σκηψιν. γνοὺς δὲ ὁ Μειδίας, ὅτι οὐκ ἂν 21
δύναιτο κωλύειν βίᾳ τῶν πολιτῶν, εἴασεν αὐτὸν εἰσιέναι. ὁ δὲ
Δερκυλίδας θύσας τῇ Ἀθηνᾷ ἐν τῇ τῶν Σκηψίων ἀκροπόλει τοὺς
μὲν Μειδίου φρουροὺς ἐξήγαγε, παραδοὺς δὲ τοῖς πολίταις τὴν
πόλιν καὶ παρακελευσάμενος, ὥσπερ Ἕλληνας καὶ ἐλευθέρους χρή,
οὕτω πολιτεύειν, ἐξελθὼν ἡγεῖτο ἐπὶ τὴν Γέργιθα. συμπροϋ-
πεμπον δὲ πολλοὶ αὐτὸν καὶ τῶν Σκηψίων, τιμῶντές τε καὶ ἡδό-
μενοι τοῖς πεπραγμένοις. ὁ δὲ Μειδίας παρεπόμενος αὐτῷ ἡξίου 22
τὴν τῶν Γεργιθίων πόλιν παραδοῦναι αὐτῷ. καὶ ὁ Δερκυλίδας
μέντοι ἔλεγεν, ὥς τῶν δικαίων οὐδενὸς ἀτυχῆσοι· ἅμα δὲ ταῦτα
λέγων ἦει πρὸς τὰς πύλας σὺν τῷ Μειδίᾳ, καὶ τὸ στράτευμα
ἡκολούθει αὐτῷ εἰρηνικῶς εἰς δύο. οἱ δ' ἀπὸ τῶν πύργων καὶ
μάλα ὑψηλῶν ὄντων ὀρῶντες τὸν Μειδίαν σὺν αὐτῷ οὐκ ἔβαλλον·
εἰπόντος δὲ τοῦ Δερκυλίδου· Κέλευσον, ὦ Μειδία, ἀνοῖξαι τὰς
πύλας, ἵνα ἡγῇ μὲν σύ, ἐγὼ δὲ σὺν σοὶ εἰς τὸ ἱερὸν ἔλθω κἀν-

εὐθὺς . . . κεκαλλιερηκῶς] „sogleich nach dem günstig ausgefallenen Opfer“ (wie eben an diesem Tage es ihm glückte).

20. ἐπὶ τίσιν] *quibus condicionibus*“. ἐπὶ c. Dat. = „wo es sich handelt um“. — ἐφ' ὥτε] *ea conditione, ut*; erg. vorher *σύμμαχος ἂν γενέσθαι*. ἐφ' ὥτε = ἐφ' ὧ = ἐπὶ τούτῳ ἐφ' ὧ sc. *χρή* c. Inf. Die Form ὥτε ist analog dem homerischen *ὅςτε* und den in der Prosa erhaltenen

οἴοσ τε, ὅτε, ἄτε ὥς τε gebildet. — ἦει πρὸς] „liefs er . . . vorrücken“.

21. βίᾳ τῶν] Genet. obiectivus: *invitis civibus*. — καὶ ἐλευθέρους] „und zwar“. — *χρή*] Inf. zu ergänzen.

22. ὥς . . . ἀτυχῆσοι] „daß er um nichts, was billig wäre, verkürzt werden solle“. — εἰς δύο] distributiv, hier von der Aufstellung neben einander. — οἱ δ' ἀπὸ τῶν πύργων] Attraction z. Prädikat statt οἱ ἐν τ. π.; vgl. § 18.

ταῦθα θύσω τῇ Ἀθηνᾷ, ὃ Μειδίας ὥκει μὲν ἀνοίγειν τὰς πύλας,
 23 φοβούμενος δέ, μὴ παραχρῆμα συλληφθῇ, ἐκέλευεν ἀνοῖξαι. ὃ δ'
 ἐπεὶ εἰσῆλθεν, ἔχων αὖ τὸν Μειδίαν ἐπορεύετο πρὸς τὴν ἀκρό-
 πολιν· καὶ τοὺς μὲν ἄλλους στρατιώτας ἐκέλευε θέσθαι περὶ τὰ
 τεῖχη τὰ ὅπλα, αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν ἔθνε τῇ Ἀθηνᾷ.
 ἐπεὶ δ' ἐτέθυτο, ἀνεῖπε καὶ τοὺς Μειδίου δορυφόρους θέσθαι τὰ
 ὅπλα ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ ἑαυτοῦ στρατεύματος, ὥς μισθοφορή-
 24 σοντας· Μειδίᾳ γὰρ οὐδὲν ἔτι δεινὸν εἶναι. ὃ μέντοι Μειδίας
 ἀπορῶν, ὅτι ποιοίη, εἶπεν, „Ἐγὼ μὲν τοίνυν ἄπειμι“, ἔφη, „ξενία
 σοι παρασκευάσων“. ὃ δέ, Οὐ μὰ Δί', ἔφη, ἐπεὶ αἰσχρὸν ἐμὲ
 τεθυκότα ξενίζεσθαι ὑπὸ σοῦ, ἀλλὰ μὴ ξενίζειν σέ. μένε οὖν
 παρ' ἡμῖν· ἐν ᾧ δ' ἂν τὸ δεῖπνον παρασκευάζεται, ἐγὼ καὶ σὺ
 25 τὰ δίκαια πρὸς ἀλλήλους καὶ διασκεψόμεθα καὶ ποιήσομεν. ἐπεὶ
 δ' ἐκαθέζοντο, ἡρώτα ὁ Δερκυλίδας· Εἰπέ μοι, ὦ Μειδίᾳ, ὃ πα-
 τήρ σε ἄρχοντα τοῦ οἴκου κατέλιπε; „Μάλιστα“, ἔφη. Καὶ πόσαι
 σοι οἰκίαι ἦσαν; πόσοι δὲ χῶροι; πόσαι δὲ νομαί; ἀπογράφοντος
 δ' αὐτοῦ οἱ παρόντες τῶν Σκηψίων εἶπον· „Ψεύδεται σε οὗτος, ὦ
 26 Δερκυλίδα“. Ὑμεῖς δέ γ', ἔφη, μὴ λίαν μικρολογεῖσθε. ἐπειδὴ δὲ
 ἀπεγέγραπτο τὰ πατρῶα, Εἰπέ μοι, ἔφη, Μανία δὲ τίνος ἦν; οἱ
 δὲ πάντες εἶπον, ὅτι Φαρναβάζου. Οὐκοῦν καὶ τὰ ἐκείνης, ἔφη,
 Φαρναβάζου; „Μάλιστα“, ἔφασαν. Ἡμέτερ' ἂν εἴη, ἔφη, ἐπεὶ
 κρατοῦμεν· πολέμιος γὰρ ἡμῖν Φαρνάβαζος. ἀλλ' ἡγείσθω τις, ἔφη,
 27 ὅπου κεῖται τὰ Μανίας καὶ τὰ Φαρναβάζου. ἡγουμένων δὲ τῶν

23. ἔχων] „zur Seite den ...“. — αὖ] wie in Skepsis. — θέσθαι τὰ ὅπλα] „Halt machen“. Grundbedeutung: Stellung nehmen, also event. auch „antreten“. — ἀνεῖπε] durch Heroldsruf. — στόματι] „Front“. — μισθοφορήσαντας] bei ihm. — δεινόν] = δέος „Grund zur Furcht“ ironisch. (Vgl. κλεινός v. κλέος u. a. m.) — ὅτι ποιοίη] deliberativ.

24. αἰσχρόν ... τεθυκότα] der nunmehrige Herr opfert und bewirtet. — ξενία] von M. als „Gastgeschenke“ gemeint, von D. als „gastliche Bewirtung“ verstanden, um den Weggang

desselben abzuschneiden. — ἀλλὰ μὴ] „und nicht vielmehr“ = „anstatt zu“. — τὰ δίκαια] „deine gerechten Ansprüche“. — καὶ διασκεψόμεθα καὶ ποιήσομεν] „erst prüfen und dann ausführen“.

25. μάλιστα] sane quidem. — ὁ πατήρ] Tonwort vgl. § 26. Μανία. — χῶροι] „Landgüter, Grundstücke“. — Es fehlt die Antwort des Meidias, welche ψεύδεται und μικρολογεῖσθε in § 26 motiviert.

26. τίνος] „wem unterthänig? — τὰ Μανίας ... Φαρναβάζου] beides identisch gefasst. — Es handelt sich

ἄλλων ἐπὶ τὴν Μανίας οἴκησιν, ἣν παρειλήφει ὁ Μειδίας, ἡκολούθει καὶ κεῖνος. ἐπεὶ δ' εἰσῆλθεν, ἐκάλει ὁ Δερκυλίδας τοὺς ταμίας, φράσας δὲ τοῖς ὑπηρέταις λαβεῖν αὐτοὺς προεῖπεν αὐτοῖς, ὥς εἴ τι κλέπτοντες ἀλώσονται τῶν Μανίας, παραχρῆμα ἀποσφραγίσονται. οἱ δ' ἐδείκνυσαν. ὁ δ' ἐπεὶ εἶδε πάντα, κατέκλεισεν αὐτὰ καὶ κατεσημήνατο καὶ φύλακας κατέστησεν. ἐξίων δὲ οὗς 28 εὔρεν ἐπὶ ταῖς θύραις τῶν ταξιάρχων καὶ λοχαγῶν, εἶπεν αὐτοῖς· Μισθὸς μὲν ἡμῖν, ὧ ἄνδρες, εἴργασται τῇ στρατιᾷ ἐγγὺς ἐνιαυτοῦ ὀκτακισχιλίοις ἀνδράσιν· ἣν δέ τι προσεργασώμεθα, καὶ ταῦτα προσέσται. ταῦτα δ' εἶπε γιννώσκων, ὅτι ἀκούσαντες πολὺν εὐτακτότεροι καὶ θεραπευτικώτεροι ἔσονται. ἐρομένου δὲ τοῦ Μειδίου· „Ἐμὲ δὲ ποῦ χρὴ οἰκεῖν, ὧ Δερκυλίδα“; ἀπεκρίνατο· Ἐνθάπερ καὶ δικαιοτάτον, ὧ Μειδία, ἐν τῇ πατρίδι τῇ σαντοῦ Σκήψει καὶ ἐν τῇ πατρῴᾳ οἰκίᾳ.

Ὁ μὲν δὴ Δερκυλίδας ταῦτα διαπραξάμενος καὶ λαβὼν ἐν 2 ὀκτὼ ἡμέραις ἐννέα πόλεις ἐβουλεύετο, ὅπως ἂν μὴ ἐν τῇ φιλίᾳ χειμάζων βαρὺς εἴη τοῖς συμμάχοις, ὥσπερ Θίβρων, μηδ' αὖ Φαρνάβαζος καταφρονῶν τῇ ἵππῳ κακουργῇ τὰς Ἑλληνίδας πόλεις. πέμπει οὖν πρὸς αὐτὸν καὶ ἐρωτᾷ, πότερον βούλεται εἰρήνην ἢ πόλεμον ἔχειν. ὁ μὲντοι Φαρνάβαζος νομίσας τὴν Αἰολίδα ἐπιτετειχίσθαι τῇ ἑαυτοῦ οἰκίᾳ Φρυγίᾳ σπονδὰς εἶλετο.

für Derkylidas offenbar um die Unterscheidung des vom Vater rechtlich ererbten Gutes im Gegensatz zu dem der Mania geraubten Gute.

27. λαβεῖν] = συλλαβεῖν. — κλέπτοντες] hier die Grundbedeut. „verhehlen, unterschlagen“; vgl. καλύπτω, clam: Gegens. δεικνύναι „vorzeigen“. — κατεσημήναντο] als spart. Staatseigentum publicare.

28. οὗς ... τῶν ταξιάρχων ... αὐτοῖς] = τούτοις τῶν ταξιάρχων, οὗς εὔρεν. Αὐτοῖς zuweilen im determinativen Sinn namentlich nach hypothetischen Relativen (εἴ τις) = τούτοις; z. B. II, 4, 38. — ἐγγύς] „nahezu“. — εἴργασται] Passiv zum Depon. Med. comparatus est.

Kap. 2. § 1/5: Waffenstillstand mit Pharnabazos. Raubzüge im bithynischen Thracien (399/98). — § 6/11: Spartanische Inspektion. Befestigung des Chersones. Einnahme von Atarneus (398). — § 12/20: Waffenstillstandsvertrag mit beiden Satrapen (397). — § 21/31: Krieg Spartas gegen Elis (399/98).

1. ὅπως ἂν ... χειμάζων ... εἴη ... καταφρονῶν ... κακουργῇ] der erste Teil ἂν εἴη ist ein durch χειμάζων bedingter, der zweite Teil κακουργῇ ein durch καταφρονῶν objektiv begründeter Finalsatz. — μηδ' αὖ] im D. subordinierend: „ohne daß doch“. καταφρονῶν abs. „aus...“ — ἐπιτετειχίσθαι] zum Ausfall gegen

2 Ὡς δὲ ταῦτα ἐγένετο, ἐλθὼν ὁ Δερκυλίδας εἰς τὴν Βιθυνίδα
 Θράκην ἐκεῖ διεχίμαζεν*, οὐδὲ τοῦ Φαρναβάζου πάνυ τι ἀχθο-
 μένου· πολλάκις γὰρ οἱ Βιθυνοὶ αὐτῷ ἐπολέμουν. καὶ τὰ μὲν
 ἄλλα ὁ Δερκυλίδας ἀσφαλῶς φέρων καὶ ἄγων τὴν Βιθυνίδα καὶ
 ἄφθονα ἔχων τὰ ἐπιτήδεια διετέλει· ἐπειδὴ δὲ ἦλθον αὐτῷ παρὰ
 τοῦ Σεύθου πέραθεν σύμμαχοι τῶν Ὀδρουσῶν ἵππεῖς τε ὡς δια-
 κόσιοι καὶ πελτασταὶ ὡς τριακόσιοι, οὗτοι στρατοπεδευσάμενοι
 καὶ περισταυρωσάμενοι ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ ὡς εἴκοσι στάδια,
 αἰτοῦντες φύλακας τοῦ στρατοπέδου τὸν Δερκυλίδαν τῶν ὀπλιτῶν
 ἐξήρσαν ἐπὶ λείαν καὶ πολλὰ ἐλάμβανον ἀνδράποδά τε καὶ χρή-
 3 ματα. ἤδη δ' ὄντος μεστοῦ τοῦ στρατοπέδου αὐτοῖς πολλῶν αἰχ-
 μαλώτων, καταμαθόντες οἱ Βιθυνοί, ὅσοι τ' ἐξήρσαν καὶ ὅσους
 κατέλιπον Ἑλλήνας φύλακας, συλλεγόντες παμπληθεῖς, πελτασταὶ
 καὶ ἵππεῖς, ἅμ' ἡμέρᾳ προσπίπτουσι τοῖς ὀπλίταις ὡς διακοσίοις
 οὔσιν. ἐπειδὴ δ' ἐγγὺς ἐγένοντο, οἱ μὲν ἐβαλλον, οἱ δ' ἠκόντιζον
 εἰς αὐτούς. οἱ δ' ἐπεὶ ἐπιτρώσκοντο μὲν καὶ ἀπέθνησκον, ἐποιοῦν
 δ' οὐδὲν καθεργασμένοι ἐν τῷ σταυρώματι ὡς ἀνδρομήκει ὄντι, δια-
 4 σπᾶσαντες τὸ αὐτῶν ὀχύρωμα ἐφέροντο εἰς αὐτούς. οἱ δὲ ἢ μὲν
 ἐκθέοιεν ὑπεχώρουν, καὶ ῥαδίως ἀπέφευγον πελτασταὶ ὀπλίτας,
 ἔνθεν δὲ καὶ ἔνθεν ἠκόντιζον καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἐφ' ἐκάστη ἐκ-
 δρομῇ κατέβαλλον· τέλος δὲ ὥσπερ ἐν αὐλίῳ σηκασθέντες κατη-
 κοντίσθησαν. ἐσώθησαν μέντοι αὐτῶν ἀμφὶ τοὺς πεντεκαίδεκα εἰς
 τὸ Ἑλληνικόν, καὶ οὗτοι, ἐπεὶ εὐθέως ἦσθοντο τὸ πρᾶγμα, ἀπεχώ-
 5 ρησαν ἐν τῇ μάχῃ διαπесόντες ἀμελησάντων τῶν Βιθυνῶν. ταχὺ

(Dativ) Phrygien, nämlich durch die vielen von Derk. besetzten Städte.

2. Βιθυνίδα Θράκην] halbwilder Stamm unweit der Pontusküste. — οὐδὲ ... πάνυ] vgl. III, 1, 16. — φέρων καὶ ἄγων] *diripere*; tote und lebende Beute. — τὰ μὲν ἄλλα] Accus. relationis, adverbial „im übrigen, sonst“. — πέραθεν] τῆς θαλάττης, aus dem europäischen Thracien. — Δερκυλίδαν] zweiter Accus. zu αἰτοῦντες. — τῶν ὀπλιτῶν] partit. Genetiv zu φύλακας „aus der Zahl der“.

3. αἰχμαλώτων] Neutr., vgl. § 2. — ὅσοι ... ἐξήρσαν] wirklicher Relativsatz statt des indirekten Fragesatzes nach καταμαθόντες. Vgl. bei Cäs. *cognovit (ea) quae gerebantur* und *quae gererentur*. — οἱ μὲν ... οἱ δέ] beides von den Bithyniern (πελτασταὶ καὶ ἵππεῖς). — ἐποιοῦν δ' οὐδέν] subord. „ohne etwas auszurichten“. — ὡς] wie bei Zahlenangaben. — ὀχύρωμα] = σταύρωμα.

4. καὶ οὗτοι] „und zwar waren diese“. — ἐπειδὴ εὐθέως] *cum primum*. — πρᾶγμα] „den Verlauf“.

δὲ ταῦτα διαπραξάμενοι οἱ Βιθυνοὶ καὶ τοὺς σκηνοφύλακας τῶν Οδρυσῶν Θρακῶν ἀποκτείναντες, ἀπολαβόντες πάντα τὰ αἰχμάλωτα ἀπῆλθον· ὥστε οἱ Ἕλληνες ἐπεὶ ἦσθοντο, βοηθοῦντες οὐδὲν ἄλλο εὖρον ἢ νεκροὺς γυμνοὺς ἐν τῷ στρατοπέδῳ. ἐπεὶ μέντοι ἐπανῆλθον οἱ Ὀδρύσαι, θάψαντες τοὺς ἐαυτῶν καὶ πολὺν οἶνον ἐκπιόντες ἐπ' αὐτοῖς καὶ ἵπποδρομίαν ποιήσαντες, ὁμοῦ δὴ τὸ λοιπὸν τοῖς Ἕλλησι στρατοπεδευσάμενοι ἦγον καὶ ἔκαιον τὴν Βιθυνίδα.

Ἄμα δὲ τῷ ἦρι ἀποπορευόμενος ὁ Δερκυλίδας ἐκ τῶν Βι- 6
θυνῶν ἀφικνεῖται εἰς Λάμψακον. ἐνταῦθα δ' ὄντος αὐτοῦ ἔρχον-
ται ἀπὸ τῶν οἴκοι τελῶν Ἄρακός τε καὶ Ναυβάτης καὶ Ἀντι-
σθένης. οὗτοι δ' ἦλθον ἐπισκεψόμενοι τὰ τε ἄλλα ὅπως ἔχοι τὰ
ἐν τῇ Ἀσίᾳ καὶ Δερκυλίδα ἐροῦντες μένοντι ἄρχειν καὶ τὸν ἐπιόντα
ἐνιαυτόν· ἐπιστεῖλαι δὲ σφίσιν αὐτοῖς τοὺς ἐφόρους καὶ συγκα-
λέσαντας τοὺς στρατιώτας εἰπεῖν, ὥς ὧν μὲν πρόσθεν ἐποίουν
μέμφοντο αὐτοῖς, ὅτι δὲ νῦν οὐδὲν ἡδίκουν, ἐπαινοῖεν· καὶ περὶ
τοῦ λοιποῦ χρόνου εἰπεῖν, ὅτι ἦν μὲν ἀδικῶσιν, οὐκ ἐπιτρέψουσιν·
ἦν δὲ δίκαια περὶ τοὺς συμμάχους ποιῶσιν, ἐπαινέσονται αὐτούς.
ἐπεὶ μέντοι συγκαλέσαντες τοὺς στρατιώτας ταῦτ' ἔλεγον, ὁ τῶν 7
Κυρείων προεστηκώς ἀπεκρίνατο· Ἄλλ', ὦ ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι,
ἡμεῖς μὲν ἐσμεν οἱ αὐτοὶ νῦν τε καὶ πέρυσιν· ἄρχων δὲ ἄλλος μὲν
νῦν, ἄλλος δὲ τὸ παρελθόν. τὸ οὖν αἴτιον τοῦ νῦν μὲν μὴ ἔξα-
μαρτάνειν, τότε δέ, αὐτοὶ ἤδη ἱκανοὶ ἐστε γινώσκειν. συσκηνοῦν- 8
των δὲ τῶν τε οἴκοθεν πρέσβειων καὶ τοῦ Δερκυλίδα, ἐπεμνήσθη
τις τῶν περὶ τὸν Ἄρακον, ὅτι καταλελοίποιεν πρέσβεις τῶν Χερ-
ρωνησιτῶν ἐν Λακεδαίμονι. τούτους δὲ λέγειν ἔφασαν, ὥς νῦν μὲν

5. σκηνοφύλακας] *calones*. — ἐπ' αὐτοῖς] *in eorum honorem*, vgl. III, 1, 20. — δὴ] „natürlich“.

6. Λάμψακος] am nördl. Helle-
spont. — τελῶν] „die Spitzen der
Behörden“, die Ephoren. — τὰ δ'
ἄλλα] wie § 2. — μένοντι ἄρχειν]
„im Amte bleiben“. Attraktion des
Kasus b. Inf. Von ἐροῦντες hängt
erst der Heische-Infinitiv ἄρχειν, dann
der Aussage-Infinitiv ἐπιστεῖλαι, da-
von wieder der Heische-Infinitiv εἰ-

πεῖν ab. Καὶ . . . εἰπεῖν korrespon-
dierend mit καὶ περὶ . . . εἰπεῖν. Ge-
gensatz νῦν und περὶ τοῦ λοιποῦ. —
ὧν μὲν πρόσθεν.] unter Thibron; der
Genetiv (Attraktion) abhäng. von μέμ-
φασθαι.

7. προεστηκώς] Xenophon, vgl. III,
1, 6. — τὸ παρελθόν] Accus. der Be-
ziehung: πρόσθεν, vgl. πέρυσι. — τὸ
αἴτιον] Accus. zu γινώσκειν, davon
abhängig τοῦ c. Inf. — τότε δέ] sc.
ἔξαμαρτεῖν.

οὐ δύναιντο τὴν Χερρόνησον ἐργάζεσθαι· φέρεσθαι γὰρ καὶ ἄγε-
σθαι ὑπὸ τῶν Θρακῶν· εἰ δ' ἀποτειχισθεῖη ἐκ θαλάττης εἰς θά-
λατταν, καὶ σφίσιν ἂν γῆν πολλὴν καὶ ἀγαθὴν εἶναι ἐργάζεσθαι
καὶ ἄλλοις ὅποσοι βούλονται Λακεδαιμονίων· ὥστ' ἔφασαν οὐκ ἂν
θαυμάζειν, εἰ καὶ πεμφθεῖη τις Λακεδαιμονίων ἀπὸ τῆς πόλεως
9 σὺν δυνάμει ταῦτα πράξων. ὁ οὖν Δερκυλίδας πρὸς μὲν ἐκείνους
οὐκ εἶπεν, ἦν ἔχοι γνώμην ταῦτ' ἀκούσας, ἀλλ' ἀπέπεμψεν αὐτοὺς
ἐπ' Ἐφέσου διὰ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, ἠδόμενος, ὅτι ἔμελλον
ὄψεσθαι τὰς πόλεις ἐν εἰρήνῃ εὐδαιμονικῶς διαγούσας. οἱ μὲν
δὴ ἐπορεύοντο. ὁ δὲ Δερκυλίδας ἐπειδὴ ἔγνω μενετέον ὄν, πάλιν
πέμψας πρὸς τὸν Φαρνάβαζον ἐπήρετο, πότερα βούλοιτο σπονδὰς
ἔχειν καθάπερ διὰ τοῦ χειμῶνος ἢ πόλεμον. ἐλομένου δὲ τοῦ
Φαρναβάζου καὶ τότε σπονδὰς, οὕτω καταλιπὼν καὶ τὰς περὶ
ἐκεῖνον πόλεις φιλίας ἐν εἰρήνῃ διαβαίνει τὸν Ἑλλήσποντον σὺν
τῷ στρατεύματι εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ διὰ φιλίας τῆς Θράκης
πορευθεὶς καὶ ξενισθεὶς ὑπὸ Σεύθου ἀφικνεῖται εἰς Χερρόνησον.
10 ἦν καταμαθὼν πόλεις μὲν ἑνδεκα ἔχουσιν, χώραν δὲ παμφορω-
τάτην καὶ ἀρίστην οὖσαν, κεκακωμένην δέ, ὥσπερ ἐλέγετο, ὑπὸ
τῶν Θρακῶν, ἐπεὶ μετρῶν εὗρε τοῦ ἰσθμοῦ ἑπτὰ καὶ τριάκοντα
στάδια, οὐκ ἐμέλλησεν, ἀλλὰ θυσάμενος ἐτείχιζε, κατὰ μέρη διελὼν
τοῖς στρατιώταις τὸ χωρίον· καὶ ἄθλα αὐτοῖς ὑποσχόμενος δώσειν
τοῖς πρώτοις ἐκτειχίσασιν καὶ τοῖς ἄλλοις ὥς ἕκαστοι ἄξιοι εἶεν,
ἀπετέλεσε τὸ τεῖχος ἀρξάμενος ἀπὸ ἡρινοῦ χρόνου πρὸ ὀπώρας.

8. ἀποτειχισθεῖη] Der thrak. Chersones ist im NO. zwischen Kardia und Pactye sehr schmal. — ἐργάζεσθαι] fügt nachträglich den Zweck hinzu (epexegetisch). — θαυμάζειν] „auffällig, ungehörig finden“. — εἰ καί] unterschieden von καὶ εἰ. — ἀπὸ τῆς πόλεως] „von Staats wegen“.

9. πρὸς μὲν] δέ fehlt; zu ergänzen ist: „er selbst wufste, was er thun sollte“. — ἔμελλον] c. Inf. Fut. „voraussichtlich, es steht zu erwarten daß“. (Μέλλω c. Inf. Präs. „vorhaben“ oder „zögern“, d. i. „immer

nur vorhaben“. — ἔγνω ... ὄν] s. zu III, 1, 12. — οὕτω] epanaleptisch nach einem kausalen oder konditionalen Particip oder entsprechenden Nebensätze. — περὶ ἐκεῖνον] ihm (d. h. seiner Stammprovinz Phrygien) benachbart. — φιλίας διὰ τῆς] Beachte den Sinn der prädikativen Stellung von φιλίας. D. landete im nördl. Teil der Halbinsel.

10. τοῦ ἰσθμοῦ] s. zu § 8 Anf. — κατὰ μέρη] „streckenweis“. — τοῖς πρώτοις ... τοῖς ἄλλοις] partitive Apposition zu αὐτοῖς. — ὥς ἕκαστοι] „je nachdem sie“. — πρὸ ὀπώρας zu ἀπε-

καὶ ἐποίησεν ἐντὸς τοῦ τείχους ἑνδεκα μὲν πόλεις, πολλοὺς δὲ λιμένας, πολλὴν δὲ κάγαθὴν σπόριμον, πολλὴν δὲ πεφυτευμένην, παμπληθεῖς δὲ καὶ παγκάλας νομὰς παντοδαποῖς κτήνεσι. ταῦτα 11 δὲ πράξας διέβαινε πάλιν εἰς τὴν Ἀσίαν.

Ἐπισκοπῶν δὲ τὰς πόλεις ἑώρα τὰ μὲν ἄλλα καλῶς ἐχούσας, Χίων δὲ φυγάδας εὔρεν Ἀταρνέα ἔχοντας χωρίον ἰσχυρὸν καὶ ἐκ τούτου ὀρμωμένους φέροντας καὶ ἄγοντας τὴν Ἰωνίαν καὶ ζῶντας ἐκ τούτου. πυθόμενος δέ, ὅτι πολὺς σῖτος ἐνῆν αὐτοῖς, περιστρατοπεδευσάμενος ἐπολιόρκει· καὶ ἐν ὀκτὼ μηνὶ παραστησάμενος αὐτούς*, καταστήσας ἐν αὐτῷ Δράκοντα Πελληνέα ἐπιμελητὴν καὶ κατασκευάσας ἐν τῷ χωρίῳ ἔκπλεω πάντα τὰ ἐπιτήδεια, ἵνα εἴη αὐτῷ καταγωγὴ, ὁπότε ἀφικνοῖτο, ἀπῆλθεν εἰς Ἐφεσον, ἣ ἀπέχει ἀπὸ Σάρδεων τριῶν ἡμερῶν ὁδόν.

Καὶ μέχρι τούτου τοῦ χρόνου ἐν εἰρήνῃ διῆγον Τισσαφέρνης 12 τε καὶ Δερκυλίδας καὶ οἱ ταύτῃ Ἕλληνες καὶ οἱ βάρβαροι. ἐπεὶ δὲ ἀφικνούμενοι πρέσβεις εἰς Λακεδαίμονα ἀπὸ τῶν Ἰωνίδων πόλεων ἐδίδασκον, ὅτι εἴη ἐπὶ Τισσαφέρνει, εἰ βούλοιτο, ἀφιέναι αὐτονόμους τὰς Ἑλληνίδας πόλεις· εἰ οὖν κακῶς πάσχοι Καρία, ἐνθαπερ ὁ Τισσαφέρνους οἶκος, οὕτως ἂν ἔφασαν τάχιστα νομίζειν αὐτὸν συγχωρήσειν αὐτονόμους σφᾶς ἀφεῖναι· ἀκούσαντες ταῦτα οἱ ἔφοροι ἔπεμψαν πρὸς Δερκυλίδαν καὶ ἐκέλευον αὐτὸν διαβαίνειν σὺν τῷ στρατεύματι ἐπὶ Καρίαν καὶ Φάρακα τὸν ναύαρχον σὺν ταῖς ναυσὶ παραπλεῖν. οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐποιοῦν. ἐτύγγανε δὲ 13 κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον καὶ Φαρνάβαζος πρὸς Τισσαφέρνην ἀφиг- μένος, ἅμα μὲν ὅτι στρατηγὸς τῶν πάντων ἀπεδέδεικτο Τισσαφέρνης, ἅμα δὲ διαμαρτυρούμενος, ὅτι ἔτοιμος εἴη κοινῇ πολεμεῖν καὶ συμμάχεσθαι καὶ συνεκβάλλειν τοὺς Ἕλληνας ἐκ τῆς βασιλέως· ἄλλως τε γὰρ ὑπεφθόνει τῆς στρατηγίας τῷ Τισσαφέρνει καὶ τῆς

τέλεσε gehörig. — ἐποίησεν ἐντός] κεῖσθαι. — σπόριμον] γῆν.

11. τὰ ... ἄλλα] s. zu § 2. — Ἀταρνέας] äol. Stadt gegenüber Mytilene. — Πελληνέα] aus Pellene, St. im O. von Achaia. — ἔκπλεω] „reichlich“. — τριῶν] „nur drei“; also ziemlich nahe der Residenz des persischen κάρανος.

12. ἐπεὶ] Der Nachsatz folgt mit

XENOPHONS HELLENIKA. III. IV.

ἀκούοντες. — ἐδίδασκον] iteratives Imperf. — ἐπὶ] s. III, 1, 11. — οἶκος] „Privatbesitz“. — οὕτως] s. § 9. — ἂν] verb. mit νομίζειν (vgl. III, 1, 15), Inf. potentialis. — ἀφεῖναι] verb. mit συγχωρήσειν. — διαβαίνειν] über den Mäandros. — παραπλεῖν] längs der Küste Kariens.

13. ἐτύγγανε] im D. hier entbehr-

Αἰολίδος χαλεπῶς ἔφερεν ἀπεστερημένος. ὁ δ' ἀκούων, Πρῶτον
 μὲν τοίνυν, ἔφη, διάβηθι σὺν ἐμοὶ ἐπὶ Καρίαν, ἔπειτα δὲ καὶ
 14 περὶ τούτων βουλευσόμεθα. ἐπεὶ δ' ἐκεῖ ἦσαν, ἔδοξεν αὐτοῖς
 ἱκανὰς φυλακὰς εἰς τὰ ἐρύματα καταστήσαντας διαβαίνειν πάλιν
 ἐπὶ τὴν Ἰωνίαν. ὥς δ' ἤκουσεν ὁ Δερκυλίδας, ὅτι πάλιν πεπερα-
 κότες εἰσὶ τὸν Μαίανδρον, εἰπὼν τῷ Φάρακι, ὥς ὀκνοίη, μὴ ὁ
 Τισσαφέρνης καὶ ὁ Φαρνάβαζος ἐρήμην οὖσαν καταθέοντες φέρωσι
 καὶ ἄγωσι τὴν χώραν, διέβαινε καὶ αὐτός. πορευόμενοι δὲ οὗτοι
 οὐδέν τι συντεταγμένῳ τῷ στρατεύματι, ὥς προεληλυθότων τῶν
 15 πολεμίων εἰς τὴν Ἐφεσίαν, ἐξαίφνης ὀρῶσιν ἐκ τοῦ ἀντιπέρας
 σκοποὺς ἐπὶ τῶν μνημάτων· καὶ ἀνταναβιβάσαντες εἰς τὰ παρ'
 ἑαυτοῖς μνημεῖα καὶ τύρσεις τινὰς καθορῶσι παρατεταγμένους, ἧ
 αὐτοῖς ἦν ἡ ὁδός, Κᾶράς τε λευκάσπιδας καὶ τὸ Περσικὸν ὅσον
 ἐτύγγανε παρὸν στράτευμα καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ὅσον εἶχεν ἕκαστος
 αὐτῶν καὶ τὸ ἵππικὸν μάλα πολὺ, τὸ μὲν Τισσαφέρνους ἐπὶ τῷ
 16 δεξιῷ κέρατι, τὸ δὲ Φαρναβάζου ἐπὶ τῷ εὐωνύμῳ. ὥς δὲ ταῦτα
 ἦσθετο ὁ Δερκυλίδας, τοῖς μὲν ταξιάρχοις καὶ τοῖς λοχαγοῖς εἶπε
 παρατάττεσθαι τὴν ταχίστην εἰς ὀκτώ, τοὺς δὲ πελταστὰς ἐπὶ
 τὰ κράσπεδα ἑκατέρωθεν καθίστασθαι καὶ τοὺς ἵππείας, ὅσους
 17 γε δὴ καὶ οἷους ἐτύγγανεν ἔχων· αὐτὸς δὲ ἐθύετο. ὅσον μὲν δὴ
 ἦν ἐκ Πελοποννήσου στράτευμα ἡσυχίαν εἶχε καὶ παρεσκευάζετο
 ὥς μαχομένον· ὅσοι δὲ ἦσαν ἀπὸ Πριήνης τε καὶ Ἀχιλλείου καὶ
 ἀπὸ νήσων καὶ τῶν Ἰωνικῶν πόλεων, οἳ μὲν τινες καταλιπόντες
 ἐν τῷ σίτῳ τὰ ὄπλα ἀπεδίδρασκον· καὶ γὰρ ἦν βαθὺς ὁ σῖτος ἐν
 τῷ Μαϊάνδρου πεδίῳ· ὅσοι δὲ καὶ ἔμενον, δῆλοι ἦσαν οὐ με-

lich. — ἀπεστερημένος] nämlich durch
 Tissaphernes Unthätigkeit. — τούτων]
 die ihm vorgetragenen äolischen An-
 gelegenheiten.

14. καταθέοντες] zur Küste hinab,
 wo die wichtigsten Städte lagen. —
 οὗτοι] Derk. und Pharax, der die
 Flotte verlassen hatte. — ὥς] „in der
 Voraussetzung, daß“.

15. ἀνταναβιβάσαντες] ἀντ' „ihrer-
 seits“. — ὅσον ... παρόν] „in seiner
 augenblicklich vorhandenen Gröfse“. —

ἕκαστος] Tissaphernes und Pharna-
 bazos.

16. εἰς ὀκτώ] hier „8 M. tief“; wie
 sonst ἐπὶ c. Genet. — κράσπεδα]
 eigentlich *declivia collium*. — ὅσους
 ... οἷους] *in peiorem partem*: „so
 viel und so gut er sie gerade hatte“.

17. ὅσον ... στράτευμα] „der Teil
 des Heeres, welcher. — Πριήνη] im
 NW. vom Mäandros; in der Nähe auch
 Ἀχιλλεῖον. — ἔμενον ... μενοῦντες]
 Wortspiel; Gegensatz „für jetzt ...
 nicht lange“.

νοῦντες. τὸν μὲν οὖν Φαρνάβαζον ἐξηγγέλλετο μάχεσθαι κελεύειν· 18
 ὁ μέντοι Τισσαφέρνης τό τε Κύρειον στράτευμα καταλογιζόμενος
 ὡς ἐπολέμησεν αὐτοῖς καὶ τούτῳ πάντας νομίζων ὁμοίους εἶναι
 τοὺς Ἕλληνας οὐκ ἐβούλετο μάχεσθαι, ἀλλὰ πέμψας πρὸς τὸν
 Δερκυλίδαν εἶπεν, ὅτι εἰς λόγους βούλοιτο αὐτῷ ἀφικέσθαι. καὶ
 ὁ Δερκυλίδας λαβὼν τοὺς κρατίστους τὰ εἶδη τῶν περὶ αὐτὸν καὶ
 ἱππέων καὶ πεζῶν προῆλθε πρὸς τοὺς ἀγγέλους καὶ εἶπεν· Ἀλλὰ
 παρεσκευασάμην μὲν ἔγωγε μάχεσθαι, ὡς ὁρᾶτε· ἐπεὶ μέντοι ἐκεῖ-
 νος βούλεται εἰς λόγους ἀφικέσθαι, οὐδ' ἐγὼ ἀντιλέγω. ἂν μέντοι
 ταῦτα δέῃ ποιεῖν, πιστὰ καὶ ὁμήρους δοτέον καὶ ληπτέον. δόξαντα 19
 δὲ ταῦτα καὶ περανθέντα, τὰ μὲν στρατεύματα ἀπῆλθε, τὸ μὲν
 βαρβαρικὸν εἰς Τράλλεις τῆς Καρίας, τὸ δ' Ἑλληνικὸν εἰς Λεύκο-
 φρον, ἔνθα ἦν Ἀρτέμιδος τε ἱερὸν μάλα ἅγιον καὶ λίμνη πλέον ἢ
 σταδίου ὑπόψαμμος ἄεναιος ποτίμου καὶ θερμοῦ ὕδατος. καὶ τότε
 μὲν ταῦτα ἐπράχθη· τῇ δ' ὑστεραίᾳ εἰς τὸ συγκείμενον χωρίον
 ἦλθον, καὶ ἔδοξεν αὐτοῖς πυθέσθαι ἀλλήλων, ἐπὶ τίσιν ἂν τὴν
 εἰρήνην ποιήσαιντο. ὁ μὲν δὴ Δερκυλίδας εἶπεν, εἰ αὐτονόμους 20
 ἐὼν βασιλεὺς τὰς Ἑλληνίδας πόλεις, ὁ δὲ Τισσαφέρνης καὶ Φαρ-
 νάβαζος εἶπον ὅτι εἰ ἐξέλθοι τὸ Ἑλληνικὸν στράτευμα ἐκ τῆς
 χώρας καὶ οἱ Λακεδαιμονίων ἄρμισταὶ ἐκ τῶν πόλεων. ταῦτα
 δ' εἰπόντες ἀλλήλοις σπονδὰς ἐποιήσαντο, ἕως ἀπαγγελθεῖν τὰ
 λεχθέντα Δερκυλίδᾳ μὲν εἰς Λακεδαίμονα, Τισσαφέρνει δὲ ἐπὶ
 βασιλέα.

Τούτων δὲ πραττομένων ἐν τῇ Ἀσίᾳ ὑπὸ Δερκυλίδᾳ, Λακε- 21
 δαιμόνιοι* κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, πάλαι ὀργιζόμενοι τοῖς Ἡλείοις

18. Κύρειον στράτευμα] Objekt zu καταλογισάμενος, proleptisch aus dem ebenfalls davon abhängigen Satze ὡς ἐπολέμησεν entnommen und epanaleptisch durch αὐτοῖς (Numerus κατὰ σύνεσιν) wiederholt. — πιστὰ καὶ ὁμήρους] Genus u. Species, hier „Versicherungen und (als deren Unterpfänder) Geiseln“.

19. δόξαντα] Accus. absolutus nach Analogie des unpersönlichen δόξαν, von welchem nun auch περανθέντα beeinflusst wird. — Τράλλεις] St. in

N. von der Mündung des Marsyas in den Mäandros. — Λεύκοφρον] im SW. davon. — σταδίου] im Durchmesser. — ἄεναιος] zur Bedeutung beachte die Komposition mit αἰ = aevum, ewig. — ἐπὶ τίσιν] s. ob. III, 1, 20.

20. εἰ . . . ἐὼν und εἰ ἐξέλθοι] Nachsatz zu ergänzen. — Δερκυλίδᾳ . . . Τισσαφέρνει] Dative wie III, 1, 2.

21. Λακεδαιμόνιοι] Das fehlende Prädikat wird im D. durch ὀργιζόμενοι im Sinne eines Verb. finitum ersetzt; der Gedanke wird § 23 mit

καὶ ὅτι ἐποιήσαντο συμμαχίαν πρὸς Ἀθηναίους καὶ Ἀργεῖους καὶ Μαντινέας καὶ ὅτι δίκην φάσκοντες καταδικάσθαι αὐτῶν ἐκώ-
 λυν καὶ τοῦ ἵππικοῦ καὶ τοῦ γυμνικοῦ ἀγῶνος, καὶ οὐ μόνον
 ταῦτ' ἔρκει, ἀλλὰ καὶ Λίχα παραδόντος Θηβαίοις τὸ ἄρμα, ἐπεὶ
 ἐκηρύττοντο νικῶντες, ὅτε εἰσῆλθε Λίχας στεφανώσων τὸν ἡνίοχον,
 22 μαστιγοῦντες αὐτόν, ἄνδρα γέροντα, ἐξήλασαν. τούτων δ' ὕστερον
 καὶ Ἀγιδος πεμφθέντος θῦσαι τῷ Διὶ κατὰ μαντείαν τινὰ ἐκώ-
 λυν οἱ Ἡλεῖοι μὴ προσεύχεσθαι νίκην πολέμου λέγοντες, ὥς καὶ
 τὸ ἀρχαῖον εἶη οὕτω νόμιμον, μὴ χρηστηριάζεσθαι τοὺς Ἕλληνας
 23 ἐφ' Ἑλλήνων πολέμῳ· ὥστε ἄθυτος ἀπῆλθεν. ἐκ τούτων οὖν
 πάντων ὀργιζομένοις ἔδοξε τοῖς ἐφόροις καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ σωφρο-
 νίσαι αὐτούς. πέμψαντες οὖν πρέσβεις εἰς Ἡλιν εἶπον, ὅτι τοῖς
 τέλεσι τῶν Λακεδαιμονίων δίκαιον δοκοίη εἶναι ἀφιέναι αὐτοὺς
 τὰς περιοικίδας πόλεις αὐτονόμους. ἀποκριναμένων δὲ τῶν Ἡλείων,
 ὅτι οὐ ποιήσοιεν ταῦτα, ἐπιληίδας γὰρ ἔχοιεν τὰς πόλεις, φρουρὰν

ἔδοξε in anderer Form fortgeführt. — συμμαχίαν] um 420 wie die nächstfolgenden Ereignisse. — δίκην καταδικάσθαι αὐτῶν] Beachte die im Kompos. mit κατὰ u. Genetiv liegende ungünstige Entscheidung. Die Eleer als Schützer des olympischen Tempelbezirks und des während der Festspiele herrschenden Gottesfriedens hatten wegen Verletzung derselben über die Lakedämonier eine Geldstrafe, und, da sie nicht zahlten, Ausschluss (ἐκώλυν) von der Feier verhängt. — καὶ οὐ ... ἔρκει „und damit nicht genug“; eigentlich? — Λίχας] ein Spartaner. — Λίχα παραδόντος] Man erwartet Λίχαν παραδόντα ... ὅτε εἰσῆλθεν statt des Gen. absol. Vgl. aber bei Cäsar: *obsidibus acceptis eos ... tradidit*. Konstr. „als Lichas, welcher übergeben hatte, auf die Verkündigung (ἐπεὶ ἐκηρύττοντο) daß diese ...“, εἰσῆλθε etc. — παραδόντος τοῖς „einstellen bei“ weil er ja selbst als Lakedämonier vom Wettkampf ausge-

schlossen war. — νικῶντες] insofern der siegreiche Wagen unter den ihrigen war. — τὸν ἡνίοχον] den ihn vertretenden siegreichen Wagenlenker.

22. μὴ] pleonastisch bei den Verben mit negativem Sinne wie hindern, verbieten u. a.; eigentlich „hindernd bewirken, daß nicht“. (Es fehlt jedoch μὴ häufig gerade bei κωλύω.) Sind diese Verba außerdem noch besonders negiert, so steht ebenso pleonastisch μὴ οὐ = *quin*. — πολέμου] gegen Athen vielleicht vor der Besetzung von Dekeleia. — Ἑλλήνων] Genet. objektiv. zu πολέμῳ, zur Vermeidung einer nochmaligen Präposition wie ἐπί. — ἄθυτος] Verbaladjektiv hier mit aktivem Sinne wie ἀπρακτος.

23. σωφρονίσαι] euphemistisch für κολάσαι „zur Vernunft bringen“. — ἐπιληίδας] *bello partas*. — γὰρ ἔχοιεν] Der begründende Hauptsatz als Fortsetzung der Or. obliqua ist, statt im Inf. zu stehen, dem Satz mit ὅτι assimiliert. — φρουρὰν φαίνειν] *vox pro-*

ἔφηναν οἱ ἔφοροι. ἄγων δὲ τὸ στράτευμα Ἅγρις ἐνέβαλε διὰ τῆς Ἀχαΐας εἰς τὴν Ἠλείαν κατὰ Λάρισον. ἄρτι δὲ τοῦ στρατεύ- 24
ματος ὄντος ἐν τῇ πολεμίᾳ καὶ κοπτομένης τῆς χώρας σεισμὸς ἐπιγίγνεται· ὁ δ' Ἅγρις θεῖον ἡγησάμενος ἐξελθὼν πάλιν ἐκ τῆς
χώρας διαφῆκε τὸ στράτευμα. ἐκ δὲ τούτου οἱ Ἠλεῖοι πολὺ
θρασύτεροι ἦσαν καὶ διεπρεσβεύοντο εἰς τὰς πόλεις, ὅσας ᾗδεσαν
δυσμενεῖς τοῖς Λακεδαιμονίοις οὕσας. περιόντι δὲ τῷ ἐνιαυτῷ 25
φαίνουσι πάλιν οἱ ἔφοροι φρουρὰν ἐπὶ τὴν Ἥλιν, καὶ συνεστρα-
τεύοντο τῷ Ἀγιδι πλὴν Βοιωτῶν καὶ Κορινθίων οἱ τε ἄλλοι σύμ-
μαχοι πάντες καὶ οἱ Ἀθηναῖοι. ἐμβαλόντος δὲ τοῦ Ἀγιδος δι'
Αὐλῶνος, εὐθὺς μὲν Λεπρεᾶται ἀποστάντες τῶν Ἠλείων προσε-
χώρησαν αὐτῷ, εὐθὺς δὲ Μακίστιοι, ἐχόμενοι δ' Ἐπιταλιεῖς. δια-
βαίνοντι δὲ τὸν ποταμὸν προσεχώρουν Λετρίνοι καὶ Ἀμφίδολοι
καὶ Μαργανεῖς. ἐκ δὲ τούτου* ἐλθὼν εἰς Ὀλυμπίαν ἔθνε τῷ 26
Διὶ τῷ Ὀλυμπίῳ· κωλύειν δὲ οὐδεὶς ἔτι ἐπειρᾶτο. θύσας δὲ
πρὸς τὸ ἄστυ ἐπορεύετο, κόπτων καὶ κάων τὴν χώραν, καὶ ὑπέρ-
πολλὰ μὲν κτήνη, ὑπέρπολλὰ δὲ ἀνδράποδα ἡλίσκετο ἐκ τῆς
χώρας· ὥστε ἀκούοντες καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν Ἀρκάδων καὶ
Ἀχαιῶν ἐκόντες ἦσαν συστρατευσόμενοι καὶ μετεῖχον τῆς ἀρπαγῆς.
καὶ ἐγένετο αὕτη ἡ στρατεία ὥσπερ ἐπισιτισμὸς τῇ Πελοποννήσῳ.
ἐπεὶ δὲ ἀφίκετο πρὸς τὴν πόλιν, τὰ μὲν προάστεια καὶ τὰ γυμ- 27
νάσια καλὰ ὄντα ἐλυμαίνετο, τὴν δὲ πόλιν, — ἀτείχιστος γὰρ
ἦν —, ἐνόμισαν αὐτὸν μὴ βούλεσθαι μᾶλλον ἢ μὴ δύνασθαι ἐλεῖν.

pria für ein lakedämonisches „Heer-
aufgebot“; hier in der Grundbedeutung
bellum indicere. — Λάρισος] Fluß in
Achaja, an der Grenze von Elis.

24. θεῖον] „göttliches Zeichen“. —
διαφῆκε] *dimisit*. Die ursprüngliche,
den vollen Sinn gebende Phrase lautet
an anderen Stellen: διῆκε τὸ τῶν συμ-
μάχων στράτευμα καὶ τὸ πολιτικὸν
οἷαδε ἀπήγαγεν. — διεπρεσβεύοντο]
δι — „umher“.

25. περιόντι] „im Verlauf“. —
πλὴν] Ausnahme zu πάντες. — Αὐ-
λῶν] im S. von Elis, am Nedafluß. —
Λεπρεᾶται] und die folgenden Stämme

Bewohner der Städte Λέπρεον, Μάκι-
στος, Ἐπιτάλιον, Λετρίνοι, Ἀμφίδο-
λοι, Μάργανα in Triphylien resp. Elis;
die περιουζίδες πόλεις in § 23. —
ἐχόμενοι] „im Anschluß daran“. —
τὸν ποταμόν] der Hauptfluß Ἀλ-
φειός.

26. τὸ ἄστυ] Die Hauptstadt Elis
am Peneios. — ὑπέρπολλὰ μὲν — ὑπ.
δέ] Anaphora, bei Xen. sehr beliebt. —
ἐγένετο] „es gestaltete sich“.

27. μὴ βούλεσθαι μᾶλλον ἢ] μᾶλλον
vor dem eng mit dem Inf. verbundenen
μή zu denken „viel wahrscheinlicher
sei es, daß er ,nicht wollte als daß

δηουμένης δὲ τῆς χώρας καὶ οὐσης τῆς στρατιᾶς περὶ Κυλλήνην,
 βουλόμενοι οἱ περὶ Ξενίαν, τὸν λεγόμενον μεδίμνω ἀπομετρήσα-
 σθαι τὸ παρὰ τοῦ πατρὸς ἀργύριον, δι' αὐτῶν προσχωρήσαι τοῖς
 Λακεδαιμονίοις, ἐκπεσόντες ἐξ οἰκίας ξίφη ἔχοντες σφαγὰς ποιοῦσι
 καὶ ἄλλους τέ τινας ἀποκτείνουσι καὶ ὁμοιὸν τινα Θρασυδαίῳ
 ἀποκτείναντες τῷ τοῦ δήμου προστάτῃ ὦντο Θρασυδαῖον ἀπεκτο-
 νέναι, ὥστε ὁ μὲν δῆμος παντελῶς κατηθύμησε καὶ ἡσυχίαν εἶχεν,
 28 οἱ δὲ σφαγεῖς πάντ' ὦντο πεπραγμένα εἶναι, καὶ οἱ ὁμογνώμονες
 αὐτοῖς ἐξεφέροντο τὰ ὄπλα εἰς τὴν ἀγοράν. ὁ δὲ Θρασυδαῖος ἔτι
 καθεύδων ἐτύγχανεν οὕπερ ἐμεθύσθῃ. ὥς δὲ ἦσθετο ὁ δῆμος,
 ὅτι οὐ τέθνηκεν ὁ Θρασυδαῖος, περιεπλήσθῃ ἡ οἰκία ἔνθεν καὶ
 29 ἔνθεν, ὥσπερ ὑπὸ ἔσμοῦ μελιττῶν ὁ ἡγεμὼν. ἐπειδὴ δὲ ἡγεῖτο ὁ
 Θρασυδαῖος ἀναλαβὼν τὸν δῆμον, γενομένης μάχης ἐκράτησεν ὁ
 δῆμος, ἐξέπεσον δὲ πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους οἱ ἐγχειρήσαντες
 ταῖς σφαγαῖς. ἐπεὶ δ' αὖ ὁ Ἄγρις ἀπιὼν διέβη πάλιν τὸν Ἀλ-
 φειόν, φρουροὺς καταλιπὼν ἐν Ἐπιταλίῳ πλησίον τοῦ Ἀλφειοῦ
 καὶ Λύσιππον ἀρμοστήν καὶ τοὺς ἐξ Ἡλίδος φυγάδας, τὸ μὲν
 30 στράτευμα διῆκεν, αὐτὸς δὲ οἴκαδε ἀπῆλθε. καὶ τὸ μὲν λοιπὸν
 θέρους καὶ τὸν ἐπιόντα χειμῶνα ὑπὸ τοῦ Λυσίππου καὶ τῶν περὶ
 αὐτὸν ἐφέρετο καὶ ἦγετο ἡ τῶν Ἠλείων χώρα. τοῦ δ' ἐπιόντος
 θέρους* πέμψας Θρασυδαῖος εἰς Λακεδαίμονα συνεχώρησε Φέας
 τε τὸ τεῖχος περιελεῖν καὶ Κυλλήνης καὶ τὰς Τριφυλίδας πόλεις

er nicht konnte“. Das fehlende Mo-
 tiv, nämlich die Rücksicht auf die mit
 Elis verbündeten Ätoler erzählt Dio-
 dor. — Die Negation des Begehrungs-
 satzes μή neben dem Inf. des Urteils-
 satzes βούλεσθαι (Constructio mixta)
 nach ἐνόμισαν steht analog wie nach
 ἐλπίζω, ὀμνυμι „ablehnen, nicht gel-
 ten lassen“. — Κυλλήνη] Hafenstadt
 ganz im N. — οἱ περὶ Ξενίαν] Xenias
 mit seinen optimatischen Gesinnungs-
 genossen, durch τὸν λεγόμενον „von
 dem es hieß, daß“ näher gekenn-
 zeichnet. — δι' αὐτῶν] „sua spon-
 te“. — ἄλλους τέ τινας ἀποκτείνουσι
 ... καὶ ... τινα ... ἀποκτείναντες ...
 ὦντο] Im D. kürzer: „töten unter

andern einen, welcher ... wobei sie
 glauben“. — τοῦ δήμου] „der demo-
 kratischen Partei“. — κατηθύμησε]
 Beachte den ingressiven Aorist neben
 dem Imperfekt.

28. ἐτύγχανεν] Dies Verb. mit Part.
 betont in der Regel den glücklichen
 resp. ἐν καιρῷ entscheidenden Zufall,
 nicht den blinden Zufall an sich. —
 οὕπερ] also nicht in s. Hause sondern
 auf dem Markte. — περιεπλήσθῃ]
 prägnant „von einer Menschenfülle
 umstanden“. — ἡγεμῶν] Im D. „die
 Königin“.

29. τοῦ Ἀλφειοῦ] nämlich an der
 Mündung“. — διῆκεν] s. § 24.

30. Φέα, Φρίξα, Ἀκρόρειοι, Λασιῶν,

ἀφεῖναι Φορίξαν καὶ Ἐπιτάλιον καὶ Λετρίνους καὶ Ἀμφιδόλους καὶ Μαργανεῖς· πρὸς δὲ ταύταις καὶ Ἀκρωρείους καὶ Λασιῶνα τὸν ἐπ' Ἀρκάδων ἀντιλεγόμενον. Ἦπειον μέντοι τὴν μεταξὺ πόλιν Ἡραίας καὶ Μακίστου ἡξίουσι οἱ Ἠλεῖοι ἔχειν· πρίσθαι γὰρ ἔφασαν τὴν χώραν ἅπασαν παρὰ τῶν τότε ἐχόντων τὴν πόλιν τριάκοντα ταλάντων καὶ τὸ ἀργύριον δεδωκέναι. οἱ δὲ Λακεδαι-³¹μόνιοι γνόντες μηδὲν δικαιότερον εἶναι βία πριαμένους ἢ βία ἀφελομένους παρὰ τῶν ἡττόνων λαμβάνειν, ἀφιέναι καὶ ταύτην ἡνάγκασαν· τοῦ μέντοι προεστάναι τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου ἱεροῦ, καίπερ οὐκ ἀρχαίου Ἠλείοις ὄντος, οὐκ ἀπήλασαν αὐτούς, νομίζοντες τοὺς ἀντιποιοιμένους χωρίτας εἶναι καὶ οὐχ ἱκανοὺς προεστάναι. τούτων δὲ συγχωρηθέντων εἰρήνη τε γίγνεται καὶ συμμαχία Ἠλείων πρὸς Λακεδαιμονίους. καὶ οὕτω μὲν δὴ ὁ Λακεδαιμονίων καὶ Ἠλείων πόλεμος ἔληξε.

Μετὰ δὲ τοῦτο Ἄγις ἀφικόμενος εἰς Δελφοὺς καὶ τὴν δεκάτην³ ἀποθύσας, πάλιν ἀπιὼν ἔκαμεν ἐν Ἡραίᾳ, γέρον ἤδη ὢν, καὶ ἀπηνέχθη μὲν εἰς Λακεδαιμόνα ἔτι ζῶν, ἐκεῖ δὲ ταχὺ ἐτελεύτησε· καὶ ἔτυχε σεμνοτέρας ἢ κατὰ ἄνθρωπον ταφῆς. ἐπεὶ δὲ ὥσιώθησαν αἱ ἡμέραι καὶ ἔδει βασιλέα καθίστασθαι, ἀντέλεγον περὶ βασιλείας Λεωτυχίδης, υἱὸς φάσκων Ἀγιδος εἶναι, Ἀγησίλαος δὲ ἀδελφός. εἰπόντος δὲ τοῦ Λεωτυχίδου, Ἀλλ' ὁ νόμος, ὃ Ἀγη-²σίλαε, οὐκ ἀδελφόν, ἀλλ' υἱὸν βασιλέως βασιλεύειν κελεύει· εἰ δὲ

Ἦπειον] Städte in Elis resp. Triphylien, Ἡραία St. in Arkadien; übrigens vgl. § 25. — ἀντιλεγόμενον] Aktivum περί τινος, Passivum persönlich „umstritten, Streitobjekt“. — ἐχόντων τ. π.] Substantiv. — πρίσθαι] Beachte die aorist. Bedeutung.

31. γνόντες] hier Verb. cupiendi mit μή u. Inf. des Begehrungssatzes: „zu Recht erkennen, entscheiden“, vgl. III, 1, 12, — τοῦ ... προεστάναι] abhängig von ἀπήλασαν. Zur Sache vgl. § 21. Damit war die ἀγωνοθεσία verbunden. — οὐκ ἀρχαίου] seit Ol. 50 = 580 v. Chr. Vorher hatten die Pisaten die Leitung. — χωρίτας] in

Landgemeinden zerstreut wie die Arkader.

Kap. 3. § 1/3: Thronstreit zwischen Agesilaos und Leotychides 397. — § 4/11: Verschwörung des Kinadon (396).

1. δεκάτην] τῆς λείας, den gebührenden Anteil an der eleischen Beute. (ἀποθύειν; vgl. ἀποδιδόναι μισθόν.) — ἔκαμεν] Aor. ingressiv. — Ἡραία] vgl. III, 2, 30. — ἢ κατὰ ἄνθρωπον] also wurden ihm göttliche Ehren zuteil. — αἱ ἡμέραι] die zehn vorgeschriebenen Trauertage, die als geheiligte (ὥσιώθησαν) Tage alle Staatsgeschäfte ausschlossen. — ἀντέλεγον περί] vgl. III, 2, 30.

υἱὸς ὢν μὴ τυγχάνοι, ὁ ἀδελφὸς καὶ ὡς βασιλεύοι. „Ἐμὲ ἂν δέοι βασιλεύειν“. Πῶς, ἐμοῦ γε ὄντος; „Ὅτι δὴ τὸ καλεῖς πατέρα, οὐκ ἔφη σε εἶναι ἑαυτοῦ“. Ἀλλ' ἢ πολὺ κάλλιον ἐκείνου εἰδυῖα μήτηρ καὶ νῦν ἔτι φησὶν. „Ἀλλ' ὁ Ποτειδᾶν ὡς μάλα σε ψευδομένῳ κατεμάνυσεν ἐκ τῷ θαλάμῳ ἐξελάσας σεισμῷ εἰς τὸ φανερόν τὸν σὸν πατέρα. συνεμαρτύρησε δὲ ταῦτ' αὐτῷ καὶ ὁ ἀληθέστατος λεγόμενος χρόνος εἶναι· ἀφ' οὗ γάρ τοι ἔφυγε καὶ οὐκ ἐφάνη ἐν τῷ θαλάμῳ, δεκάτῳ μηνὶ ἐγένου“. οἱ μὲν τοιαῦτ' ἔλεγον. Διοπείδης δέ, μάλα χρησμολόγος ἀνὴρ, Λεωτυχίδῃ συναγορεύων εἶπεν, ὡς καὶ Ἀπόλλωνος χρησμὸς εἴη φυλάσσασθαι τὴν χολὴν βασιλείαν. Λύσανδρος δὲ πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ Ἀγησιλάου ἀντεῖπεν, ὡς οὐκ οἴοιτο τὸν θεὸν τοῦτο κελεύειν φυλάσσασθαι, μὴ προσπταίσας τις χωλεύσαι, ἀλλὰ μᾶλλον μὴ οὐκ ὢν τοῦ γένους βασιλεύσειε. παντάπασι γὰρ ἂν χολὴν εἶναι τὴν βασιλείαν, ὁπότε μὴ οἱ ἀφ' Ἡρακλέους τῆς πόλεως ἡγοῖντο. τοιαῦτα δ' ἀκούσασα ἡ πόλις ἀμφοτέρων Ἀγησίλαον εἶλοντο βασιλέα.

Οὕτω δ' ἐνιαυτὸν ὄντος ἐν τῇ βασιλείᾳ Ἀγησιλάου, θύοντος αὐτοῦ τῶν τεταγμένων τινὰ θυσίων ὑπὲρ τῆς πόλεως εἶπεν* ὁ μάντις, ὅτι ἐπιβουλήν τινα τῶν δεινοτάτων φαίνοιεν οἱ θεοί. ἐπεὶ δὲ πάλιν ἔθυσεν, ἔτι δεινότερα ἔφη τὰ ἱερὰ φαίνεσθαι. τὸ

2. κα] dorisch = ἄν, Homer. κέν. — ὡς] vgl. οὕτως III, 2, 9. — Ἐμέ] Das Verb. ἔφη fehlt beim Beginn des lebhaften Dialogs. — πῶς] *quo iure*. Wie wäre der Satz fortzusetzen? — τυ] dorisch = σύ. Vgl. das Latein. — Ποτειδᾶν] dor. st. Ποσειδῶν. — σεῦ ψευδομένῳ] = dor. = σοῦ ψευδομένου, abhängig von κατεμάνυσε = κατηγορῶν ἐμήνυσε (vgl. § 4) *denunciavit*. — τῷ θαλάμῳ] dor. τοῦ θαλάμου. — ἐξελάσας ... εἰς τὸ φανερόν] „in die Öffentlichkeit, auf die Strafe“. — τὸν σὸν πατέρα] gemeint ist hier nicht Alcibiades sondern Agis = δὴ τὸ καλεῖς πατέρα. (Aus den Erzählungen bei Plutarch geht hervor, daß das Erdbeben für Agis, der nachher auf einem Kriegszuge abwesend

war, während Alcibiades in Sparta lebte, hinterdrein nur ein Merkmal für seine Berechnung abgab.) — δεκάτῳ μηνί] im D. vor ἀφ' οὗ zu stellen.

3. ὑπέρ] „im Interesse, als Fürsprecher für“. — φυλάσσασθαι μή] analog φοβηθῆναι μή. — μή] Konjunktion; οὐ zu ὢν sc. τις, aus dem vorigen Satze vorschwebend. — Ἡρακλέους] Die beiden Königshäuser leiteten sich vom Geschlechte des Herakles ab, wovon Leotychides, wenn Sohn des Alcibiades, ausgeschlossen war. — προσπταίσας] sc. τὸν πόδα. Partic. explicativum.

4. ἀμφοτέρων] Διοπείδους καὶ Λυσάνδρου. — τῶν δεινοτάτων] πολέμιων, vgl. § 5. 6. δεινός in der Grundbedeutung von δέος, vgl. III, 1,

τρίτον δὲ θύοντος εἶπεν· ὦ Ἀγησίλαε, ὥσπερ εἰ ἐν αὐτοῖς εἴημεν τοῖς πολεμίοις, οὕτω μοι σημαίνεται. ἐκ δὲ τούτου θύοντες καὶ τοῖς ἀποτροπαίοις καὶ τοῖς σωτῆρσι, καὶ μόλις καλλιερήσαντες, ἐπαύσαντο. ληγούσης δὲ τῆς θυσίας ἐντὸς πένθ' ἡμερῶν καταγορεύει τις πρὸς τοὺς ἐφόρους ἐπιβουλὴν καὶ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ πράγματος Κινάδωνα. οὗτος δ' ἦν καὶ τὸ εἶδος νεανίσκος καὶ τὴν ψυχὴν εὐρωστος, οὐ μέντοι τῶν ὁμοίων. ἐρομένων δὲ τῶν ἐφόρων, πῶς φαίη τὴν πράξιν ἔσεσθαι, εἶπεν ὁ εἰσαγγεῖλας, ὅτι ὁ Κινάδων ἀγαγὼν αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἔσχατον τῆς ἀγορᾶς ἀριθμῆσαι κελεύει, ὅποσοι εἶεν Σπαρτιαῖται ἐν τῇ ἀγορᾷ. καὶ ἐγὼ, ἔφη, ἀριθμήσας βασιλέα τε καὶ ἐφόρους καὶ γέροντας καὶ ἄλλους ὡς τετταράκοντα ἡρόμην· Τί δὴ με τούτους, ὦ Κινάδων, ἐκέλευσας ἀριθμῆσαι; ὁ δὲ εἶπε, Τούτους, ἔφη, νόμιζέ σοι πολεμίους εἶναι, τοὺς δ' ἄλλους πάντας συμμάχους πλέον ἢ τετρακισχιλίους ὄντας τοὺς ἐν τῇ ἀγορᾷ. ἐπιδεικνύναι δ' αὐτὸν ἔφη ἐν ταῖς ὁδοῖς ἔνθα μὲν ἓνα ἔνθα δὲ δύο πολεμίους ἀπαντῶντας, τοὺς δ' ἄλλους ἀπαντας συμμάχους· καὶ ὅσοι δὲ ἐν τοῖς χωρίοις Σπαρτιατῶν τύχοιεν ὄντες, ἓνα μὲν πολέμιον τὸν δεσπότην, συμμάχους δ' ἐν ἑκάστῳ πολλούς. ἐρωτῶντων δὲ τῶν ἐφόρων, πόσους φαίη καὶ τοὺς συνειδότας τὴν πράξιν εἶναι, λέγειν καὶ περὶ τούτου ἔφη αὐτόν, ὡς σφίσι μὲν τοῖς προστατεύουσιν οὐ πᾶν πολλοί, ἀξιόπιστοι δὲ συνειδεῖεν· αὐτοὶ μέντοι πᾶσι συνειδέναι καὶ εἴλωσι καὶ νεοδαμώδεσι καὶ τοῖς ὑπομείοσι καὶ τοῖς περιοίκοις· ὅπου γὰρ ἐν τούτοις τις λόγος γένοιτο περὶ Σπαρτιατῶν, οὐδένα δύνασθαι

24. — ἐν αὐτοῖς τοῖς πολεμίοις] *mediis in hostibus*. — ἀποτροπαίοις ... σωτῆρσι] Die Unheil abwendenden Staatsgötter sind Zeus, Apollon, Herakles und die Dioskuren.

5. ὁμοίων] Die Homöen sind diejenigen Spartiaten, welche sich durch Festhalten an den alten Satzungen z. B. den Syssitien das Vollbürgerrecht und die Macht erhielten. — φαίη] „meinte“. — εἰσαγγεῖλας] *index*, Terminus der attischen Gerichtssprache. — κελεύει] Optat. Orat. obl., hier Vertreter des Indik. Imperf. —

πλέον ὄντας] „an Zahl mehr“. — ἐπιδεικνύναι ... πολεμίους ... συμμάχους] „habe bezeichnet als“, Inf. Imperf. — χωρίοις] wie III, 1, 25 *χωροί*. — γέροντας] hier vom Amt. — ὄντες] d. i. ἐργαζόμενοι. — ἓνα ... πολλούς] sc. τούτων ὅσοι. — τὸν δεσπότην] *epexeget.* zu ἓνα, „nämlich d. H.“. — ἐκάστῳ] sc. χωρίῳ.

6. αὐτόν] Kinadon. — συνειδέναι] schwächer als erst; „Fühlung haben“. *consciūm esse*. — νεοδαμώδεσι] vgl. III, 1, 4. — ὑπομείοσι (-ονες)] Spartiaten, die nicht Homöen sind. — μὴ

7 κρύπτειν τὸ μὴ οὐχ ἡδέως ἂν καὶ ὤμων ἐσθίειν αὐτῶν. πάλιν οὖν ἐρωτῶντων· Ὅπλα δὲ πόθεν ἔφασαν λήψεσθαι; τὸν δ' εἰπεῖν, ὅτι οἱ μὲν δήπου συντεταγμένοι ἡμῶν αὐτοὶ ὅπλα κεκτήμεθα, τῷ δ' ὄχλῳ, ἀγαγόντα εἰς τὸν σίδηρον ἐπιδεῖξαι αὐτὸν ἔφη πολλὰς μὲν μαχαίρας, πολλὰ δὲ ξίφη, πολλοὺς δὲ ὀβελίσκους, πολλοὺς δὲ πελέκεις καὶ ἀξίνας, πολλὰ δὲ δρέπανα. λέγειν δ' αὐτὸν ἔφη, ὅτι καὶ ταῦτα ὅπλα πάντ' εἴη, ὅποσοις ἄνθρωποι καὶ γῆν καὶ ξύλα καὶ λίθους ἐργάζονται, καὶ τῶν ἄλλων δὲ τεχνῶν τὰς πλείστας τὰ ὄργανα ὅπλα ἔχειν ἀρκοῦντα, ἄλλως τε καὶ πρὸς ἀόπλους. πάλιν αὖ ἐρωτώμενος, ἐν τίνι χρόνῳ μέλλοι ταῦτα πράττεσθαι, 8 εἶπεν, ὅτι ἐπιδημεῖν οἱ παρηγγελμένον εἴη. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ ἔφοροι ἐσκεμμένα τε λέγειν ἠγγέσαντο αὐτὸν καὶ ἐξεπλάγησαν καὶ οὐδὲ τὴν μικρὰν καλουμένην ἐκκλησίαν συλλέξαντες, ἀλλὰ συλλεγόμενοι τῶν γερόντων ἄλλος ἄλλοθι ἐβουλεύσαντο πέμψαι τὸν Κινάδωνα εἰς Αὐλῶνα σὺν ἄλλοις τῶν νεωτέρων καὶ κελεῦσαι ἡγεῖν ἄγοντα τῶν Αὐλωνιτῶν τέ τινας καὶ τῶν εἰλώτων τοὺς ἐν τῇ σκυτάλῃ γεγραμμένους. ἀγαγεῖν δὲ ἐκέλευον καὶ τὴν γυναῖκα, ἣ καλλίστη μὲν αὐτόθι ἐλέγετο εἶναι, λυμαίνεσθαι δ' ἐώκει τοὺς

οὐχ] nach doppelt negativem Ausdruck (οὐδένα κρύπτειν, vgl. III, 2, 22) ist wie *quin* affirmativ durch „daß, zu“, zu übersetzen. Dagegen heißt *μὴ οὐ* wie *quin* nach einfacher Negation „daß nicht, ohne zu“ (z. B. nach οὐ δύναμαι, *facere non possum quin*). — ὤμων ἐσθίειν] Ausdr. des Hasses schon bei Homer.

7. τὸν δὲ εἰπεῖν] vertritt den Nachsatz zu ἐρωτῶντων; δέ im Nachsatz ungewöhnlich und nur in Verbindung mit dem Artikel oder Pronomen allenfalls zulässig s. zu IV, 1, 33. — συντεταγμένοι] „zum Heere eingezogen“ wie Kinadon selbst, vgl. κεκτήμεθα, „wir, die wir“. — δήπου] ironisch „natürlich“. — τῷ δὲ ὄχλῳ] Dativ commodi (Gegensatz αὐτοί) sc. ἔξομεν oder κτησόμεθα. — τὸν σίδηρον] metonymisch „Eisenmarkt“, vgl. ἰχθυές = „Fischmarkt“. — ὅπλα ... ἀρκοῦντα]

Apposition „als W.“, oder umgekehrt „an ihren Werkzeugen ...“.

8. ἐσκεμμένα] *bene explorata* (nicht Erdichtetes). — μικρὰν ... ἐκκλησίαν] Ausschufs der Spartiaten-Versammlung, wahrscheinlich die Könige, Ephoren, Geronten. — καλουμένην] *quae vocatur*. Beachte die Stellung des Cognomen! — συλλεγόμενοι] Plur. κατὰ σύνεσιν aus ἄλλος ἄλλοθι, welche Verbindung im D. distributiv meist durch vier Worte wiedergegeben wird. — Αὐλῶνα] vgl. III, 2, 25. — ἄγοντα] Hauptbegriff, im D. Verb. finitum. — σκυτάλῃ] (Etymolog. σκύτον, σκυτός, *scutum*, Schuh.) eigentl. „Lederstab“, dann „Geheimschrift“. Die Ephoren bedienten sich eines um einen Stab gewickelten Riemens, um darauf ihre geheimen Depeschen zu schreiben; diese Schrift konnte nur derjenige lesen, welcher sich im Besitze eines Stabes

ἀφικνουμένους Λακεδαιμονίων καὶ πρεσβυτέρους καὶ νεωτέρους. ὑπηρετήκει δὲ καὶ ἄλλ' ἤδη ὁ Κινάδων τοῖς ἐφόροις τοιαῦτα. καὶ 9
τότε δὴ ἔδοσαν τὴν σκυτάλην αὐτῷ, ἐν ᾗ γεγραμμένοι ἦσαν οὓς
ἔδει συλληφθῆναι. ἐρομένου δέ, τίνας ἄγοι μεθ' ἑαυτοῦ τῶν νέων,
Ἴθι, εἶπον, καὶ τὸν πρεσβύτατον τῶν ἱππαγρετῶν κέλευέ σοι
συμπέμψαι ἕξ ἢ ἑπτὰ, οἳ ἂν τύχωσι παρόντες. ἐμεμελήκει δὲ
αὐτοῖς, ὅπως ὁ ἱππαγρέτης εἰδείη οὓς δέοι πέμπειν καὶ οἱ πεμ-
πόμενοι εἰδεῖεν, ὅτι Κινάδωνα δέοι συλλαβεῖν. εἶπον δὲ καὶ τοῦτο
τῷ Κινάδωνι, ὅτι πέμψοιεν τρεῖς ἀμάξας, ἵνα μὴ πεζοὺς ἄγωσι
τοὺς ληφθέντας, ἀφανίζοντες ὥς ἐδύναντο μάλιστα, ὅτι ἐφ' ἓνα
ἐκεῖνον ἔπεμπον. ἐν δὲ τῇ πόλει οὐ συνελάμβανον αὐτόν, ὅτι τὸ 10
πρᾶγμα οὐκ ᾔδεσαν ὅπόσον τὸ μέγεθος εἴη, καὶ ἀκοῦσαι πρῶτον
ἐβούλοντο τοῦ Κινάδωνος, οἵτινες εἶεν οἱ συμπράττοντες, πρὶν
αἰσθῆσθαι αὐτούς, ὅτι μεμήνυνται, ἵνα μὴ ἀποδρῶσιν. ἐμελλον
δὲ οἱ συλλαβόντες αὐτόν μὲν κατέχειν, τοὺς δὲ συνειδότας πυθό-
μενοι αὐτοῦ γράψαντες ἀποπέμπειν τὴν ταχίστην τοῖς ἐφόροις.
οὕτω δ' ἔσχον οἱ ἐφοροὶ πρὸς τὸ πρᾶγμα, ὥστε καὶ μόραν ἱπ-
πέων ἔπεμψαν τοῖς ἐπ' Αὐλῶνος. ἐπεὶ δ' εἰλημμένου τοῦ ἀνδρὸς 11
ἦκεν ἱππεὺς φέρων τὰ ὀνόματα ὧν ὁ Κινάδων ἀπέγραψε, παρα-
χρῆμα τὸν τε μάντιν Τισαμενὸν καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἐπικαιριω-
τάτους συνελάμβανον. ὥς δ' ἀνήχθη ὁ Κινάδων καὶ ἠλέγχετο καὶ
ὡμολόγει πάντα καὶ τοὺς συνειδότας ἔλεγε, τέλος αὐτὸν ἤρουντο,
τί καὶ βουλόμενος ταῦτα πράττοι. ὁ δ' ἀπεκρίνατο, μηδενὸς
ἦττων εἶναι ἐν Λακεδαίμονι. ἐκ τούτου μέντοι ἤδη δεδεμένος καὶ
τῷ χεῖρι καὶ τὸν τράχηλον ἐν κλοιῷ μαστιγούμενος καὶ κεντού-

von gleicher Form und Dicke befand und an ihm den abgezogenen Lederstreifen wieder aufwickelte.

9. ἄγοι] Optat. deliberativus. — Ἴθι] wegen des folgenden καὶ ... κέλευε nicht bloße Interjektion. — ἱππαγρετῶν] die drei Führer des spartan. Elitecorps, der sog. ἱππεῖς. — ἔπεμπον] absolut: „die Sendung veranstalten“.

10. τὸ πρᾶγμα] proleptische Attraktion des Subjekts aus dem Nebensatz als Objekt des Hauptsatzes. — τὸ μέγεθος] Kasusregel! — ἐμελλον] „hat-ten den Auftrag“ eigentl. „waren be-

reit“. — γράψαντες] τὰ ὀνόματα. — οὕτω δ' ἔσχον] = οὕτω διέκειντο. — μόραν ἱππέων] die Reiterei der Spartaner, zu welcher die § 9 erwähnten ἱππεῖς nicht gehörten, zerfiel in sechs Moren je unter einem ἱππαρμοστής. — τοῖς ἐπ' Αὐλῶνα] *Aulonem profectis*.

11. ἐπικαιριοτάτους] „die wichtigsten“. — βουλόμενος] im D. Verb. finitum „was er mit ... wollte“. — ἦττων εἶναι] noch von βουλόμενος abhängig. Beachte die Heische-Negation μή. — ἤδη] *confestim*. — ἐν κλοιῷ] nähere Bestimmung zu δεδεμένος τὸν τράχηλον.

μενος αὐτός τε καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ κατὰ τὴν πόλιν περιήγοντο. καὶ οὗτοι μὲν δὴ τῆς δίκης ἔτυχον.

4 Μετὰ δὲ ταῦτα Ἡρώδας τις Συρακόσιος ἐν Φοινίκῃ ὢν μετὰ ναυκλήρου τινὸς καὶ ἰδὼν τριήρεις Φοινίσσας τὰς μὲν καταπλεύουσας ἄλλοθεν, τὰς δὲ καὶ αὐτοῦ πεπληρωμένας, τὰς δὲ καὶ ἔτι κατασκευαζομένας, προσακούσας δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι τριακοσίας αὐτὰς δέοι γενέσθαι, ἐπιβὰς ἐπὶ τὸ πρῶτον ἀναγόμενον πλοῖον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐξήγγειλε τοῖς Λακεδαιμονίοις, ὡς βασιλέως καὶ Τισσαφέρνους τὸν στόλον τοῦτον παρασκευαζομένων· ὅποι δέ, 2 οὐδὲν ἔφη εἰδέναι. ἀνεπτειρωμένων δὲ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τοὺς συμμάχους συναγόντων καὶ βουλευομένων, τί χρὴ ποιεῖν, Λύσανδρος, νομίζων καὶ τῷ ναυτικῷ πολὺ περιέσεσθαι τοὺς Ἑλλήνας καὶ τὸ πεζὸν λογιζόμενος ὡς ἐσώθῃ τὸ μετὰ Κύρου ἀναβάν, πείθει τὸν Ἀγησίλαον ὑποστῆναι, ἣν αὐτῷ δῶσι τριάκοντα μὲν Σπαρτιατῶν, εἰς δισχιλίους δὲ τῶν νεοδαμῶδων, εἰς ἑξακισχιλίους δὲ τὸ σύνταγμα τῶν συμμάχων, στρατεύεσθαι εἰς τὴν Ἀσίαν. πρὸς δὲ τούτῳ τῷ λογισμῷ καὶ αὐτὸς συνεξελθεῖν αὐτῷ ἐβούλετο, ὅπως τὰς δεκαρχίας τὰς κατασταθείσας ὑπ' ἐκείνου ἐν ταῖς πό-

Kap. 4. § 1/4: Feldzug des Agesilaos nach Asien. Unterbrechung des Opfers in Aulis (396). — § 5/6: Waffenstillstandsverhandlungen mit Tissaphernes (396). — § 7/10: Zwist mit Lysander. Übertritt des Spithridates (396). — § 11/15: Kündigung des Waffenstillstandes. Zug des Agesilaos nach Phrygien (396). — § 16/19: Rüstungen in Ephesos (395). — § 20/24: Sieg am Paktolos (395). — § 25/29: Sturz des Tissaphernes. Vertrag mit Tithraustes. Sorge für die Flotte (395).

1. Μετὰ δὲ ταῦτα] knüpft nach der Abschweifung thatsächlich zugleich an III, 2, 40 wieder an; denn die hier erzählten Ereignisse finden nach den dort erzählten statt. — ναυκλήρου] der Besitzer des von H. gemieteten Schiffes. — προσακούσας] sc. πρὸς τῷ ἰδεῖν. — εἰς τὴν Ἑλλάδα] zu ἀναγόμε-

μενον. — ὡς ... παρασκευαζομένων] kausal als Variation für den gewöhnlicheren Aussagesatz ὡς c. Optat. — ὅποι] = ἐπὶ τίνα.

2. τὸ πεζόν] proleptisch Objekt zu λογιζόμενος, Subjekt zu ἐσώθῃ (vgl. III, 3, 10) bei welchem τὸ ἀναβάν bleibt. Im D. beides im Nebensatz. — τριάκοντα] sc. συμβούλους καὶ ἡγεμόνας (Plutarch. Lysand. 23) als Beirat. — σύνταγμα] „Kontingent“. — λογισμῷ] nämlich daß der Kampf leicht sein werde, s. ob. λογιζόμενος. — δεκαρχίας] Zu diesem von Lysander eingesetzten aber von seinen Widersachern wieder beseitigten oligarchischen Zwingherrschaften hatte auch die τριακονταρχία in Athen gehört, die nach Lysias XII, 76 aus drei Dekarchieen durch Kompromiß gebildet ward. Vgl. u. VI, 3, 8. — ἐκείνου] wird zuweilen wie auch αὐτοῦ als ob-

λεσιν, ἐκπεπτωκυίας δὲ διὰ τοὺς ἐφόρους, οἳ τὰς πατρίους πολι-
τείας παρήγγειλαν, πάλιν καταστήσειε μετ' Ἀγησιλάου. ἐπαγ-³
γειλαμένου δὲ τοῦ Ἀγησιλάου τὴν στρατείαν, διδόασί τε οἱ Λακε-
δαιμόνιοι ὅσαπερ ἤτησε καὶ ἑξαμήνου σῖτον. ἐπεὶ δὲ θυσάμενος
ὅσα ἔδει, καὶ τᾶλλα καὶ τὰ διαβατήρια, ἐξῆλθε, ταῖς μὲν πόλεσι
διαπέμψας ἀγγέλους προεῖπεν, ὅσους τε δέοι ἐκασταχόθεν πέμ-
πεσθαι καὶ ὅποι παρεῖναι, αὐτὸς δ' ἐβουλήθη ἐλθὼν θῦσαι ἐν
Αὐλίδι, ἐνθαπερ ὁ Ἀγαμέμνων, ὅτ' εἰς Τροίαν ἔπλει, ἐθύετο. ὥς⁴
δ' ἐκεῖ ἐγένετο, πυθόμενοι οἱ βοιωτάρχαι, ὅτι θύοι, πέμψαντες
ἱππέας τοῦ τε λοιποῦ εἶπον μὴ θύειν καὶ οἷς ἐνέτυχον ἱεροῖς
τεθυμένοις διέρριψαν ἀπὸ τοῦ βωμοῦ. ὁ δ' ἐπιμαρτυράμενος τοὺς
θεοὺς καὶ ὀργιζόμενος ἀναβὰς ἐπὶ τὴν τριήρη ἀπέπλει. ἀφικό-
μενος δ' ἐπὶ Γεραιστὸν καὶ συλλέξας ἐκεῖ ὅσον ἐδύνατο τοῦ στρα-
τεύματος πλεῖστον εἰς Ἐφεσον τὸν στόλον ἐποιεῖτο.

Ἐπεὶ δὲ ἐκεῖσε ἀφίκετο, πρῶτον μὲν Τισσαφέρους πέμψας⁵
ἤρετο αὐτόν, τίνος δεόμενος ἦκοι. ὁ δ' εἶπεν, αὐτονόμους καὶ τὰς
ἐν τῇ Ἀσίᾳ πόλεις εἶναι, ὥσπερ καὶ τὰς ἐν τῇ παρ' ἡμῖν Ἑλλάδι.
πρὸς ταῦτ' εἶπεν ὁ Τισσαφέρους· „Εἰ τοίνυν θέλεις σπείσασθαι,
ἕως ἂν ἐγὼ πρὸς βασιλέα πέμψω, οἶμαι ἂν σε ταῦτα διαπραξά-
μενον ἀποπλεῖν, εἰ βούλοιο.“ Ἀλλὰ βουλοίμην ἂν, ἔφη, εἰ μὴ
οἰοίμην γε ὑπὸ σοῦ ἑξαπατᾶσθαι. „ἀλλ' ἔξεστιν“, ἔφη, „σοι τούτων
πίστιν λαβεῖν ἢ μὴν ἀδόλως σοῦ πράττοντος ταῦτα ἡμᾶς μηδὲν
τῆς σῆς ἀρχῆς ἀδικήσιν ἐν ταῖς σπονδαῖς.“ ἐπὶ τούτοις ῥηθεῖσι⁶

jektiver Bericht des Erzählers statt des subjektiven Pronom. reflex. angewandt. — παρήγγειλαν] „proklamierten“ wohl durch Derkylidas.

3. ἑξαμήνου] χρόνου. — διαβατήρια] „Auszugsopfer“ Zeus und Athene dargebracht. — ταῖς πόλεσι] hier hellenische Städte außerhalb des Bundes. — διαπέμψας] δια- wie III, 2, 24, διε-πρεσβεύοντο. — ἐθύετο] das Imperfekt von der nicht vollendeten Handlung.

4. βοιωτάρχαι] böotische Bundesbehörde in Theben, welche in diesem Falle die Rechte der Landeshoheit wahrte. — τοῦ λοιποῦ] „weiter“. — εἶπον] Verb. imperandi. — διέρριψαν]

Wo ist das Objekt? — Γεραιστός] im S. von Euböa, der Sammelplatz. — ὅσον ἐδύνατο ... πλεῖστον] sc. μέρος = ὥς πλεῖστον, vgl. lat. *quantis maximis poterat itineribus*.

5. εἶναι] Begehrungssatz, abhängig von dem aus der Frage zu ergänzenden δεόμενος ἦκειν. — οἶμαι ἂν] Attraktion des ἂν zum Verb. regens, vgl. III, 1, 15. — διαπραξάμενον] Hauptbegriff. — πίστιν] vgl. III, 2, 18 πιστά. — ἢ μὴν] Schwurformel. — ἀδόλως ... ταῦτα] „hierin ehrlich“. — ἀρχῆς] die bisher schon unter spartanischem Schutz stehenden ionischen Städte.

6. ἐπὶ] „auf Grund“. — Δερκυλίδας]

Τισσαφέρνης μὲν ὥμοσε τοῖς πεμφθεῖσι πρὸς αὐτὸν Ἡριππίδα καὶ Δερκυλίδα καὶ Μεγίλλω ἢ μὴν πράξειν ἀδόλως τὴν εἰρήνην, ἐκεῖνοι δὲ ἀντώμοσαν ὑπὲρ Ἀγησιλάου Τισσαφέρνει ἢ μὴν ταῦτα πράττοντος αὐτοῦ ἐμπεδώσειν τὰς σπονδάς. ὁ μὲν δὴ Τισσαφέρνης ἃ ὥμοσεν εὐθὺς ἐψεύσατο· ἀντὶ γὰρ τοῦ εἰρήνην ἔχειν στράτευμα πολὺ παρὰ βασιλέως πρὸς ᾧ εἶχε πρόσθεν μετεπέμπετο. Ἀγησίλαος δὲ καίπερ αἰσθανόμενος ταῦτα ὁμῶς ἐπέμενε ταῖς σπονδαῖς.

7 Ὡς δὲ ἡσυχίαν τε καὶ σχολὴν ἔχων ὁ Ἀγησίλαος διέτριβεν ἐν τῇ Ἐφέσῳ, ἅτε συντεταραγμένων ἐν ταῖς πόλεσι τῶν πολιτειῶν καὶ οὔτε δημοκρατίας ἔτι οὔσης, ὥσπερ ἐπ' Ἀθηναίων, οὔτε δεκαρχίας, ὥσπερ ἐπὶ Λυσάνδρου, ἅτε γινώσκοντες πάντες τὸν Λύσανδρον, προσέκειντο αὐτῷ ἀξιοῦντες διαπράττεσθαι αὐτὸν παρ' Ἀγησιλάου ὣν ἐδέοντο· καὶ διὰ ταῦτα αἰὲ παμπληθὴς ὄχλος θεραπεύων αὐτὸν ἠκολούθει, ὥστε ὁ μὲν Ἀγησίλαος ἰδιώτης ἐφαί-
8 νετο, ὁ δὲ Λύσανδρος βασιλεύς. ὅτι μὲν οὖν ἔδακνε καὶ τὸν Ἀγησίλαον ταῦτα, ἐδήλωσεν ὕστερον· οἱ γὰρ μὴν ἄλλοι τριάκοντα ὑπὸ τοῦ φθόγου οὐκ ἐσίγων, ἀλλ' ἔλεγον πρὸς τὸν Ἀγησίλαον, ὥς παράνομα ποιοίη Λύσανδρος τῆς βασιλείας ὀγκηρότερον διάγων. ἐπεὶ δὲ καὶ ἤρξατο προσάγειν τινὰς τῷ Ἀγησιλάῳ ὁ Λύσανδρος,

Dieser hatte natürlich auf Befehl der Ephoren s. Kommando niedergelegt und gehörte wohl zu den 30 σύμβουλοι des Agesilaos. — πράξειν ... τὴν εἰρήνην] „den Abschluß des Friedens betreiben“. (εἰρ. ποιεῖν stiften, ποιεῖσθαι schliessen, ἔχειν, ἄγειν halten.) — ὑπὲρ] „im Namen“. — ἐψεύσατο] „brach“ (ἐψευσάμην Med. intensivum des Interesses „lügen“, ἐψεύσθην passivischer Affekt „sich täuschen“ = getäuscht werden“ III, 5, 3). — ἐπέμενε] sc. πιστός.

7. ἅτε ... ἅτε] Zwei verschiedene Gründe für die Bitten; erst mit Part. absol., dann mit Part. conjunctum. — οὔτε ἔτι] οὐκ ἔτι ζῇ = es ist nicht der Fall, daß er noch lebt = „nicht mehr“. — ἐπ' Ἀθηναίων ...

ἐπὶ Λυσάνδρου] vgl. III, 1, 4. — ἀξιοῦντες] vgl. III, 1, 1. — ἐφαίνεται] Was allein darf als entbehrlich ergänzt werden, εἶναι oder ὢν?

8. καὶ τὸν '4.] „nicht nur die nachher genannten“. — τριάκοντα] „nicht wörtlich zu nehmen“, vgl. II, 3, 18. — ὑπὸ τοῦ φθόγου] „aus N.“. ὑπὸ c. Gen. läßt bei einem Aktivum ein passives Participium ergänzen z. B. κινηθείς. — διάγων] „auftreten“. — ἤρξατο] ἄρχομαι c. Inf. betont die erstrebte Handlung, c. Partic. das Anfangsstadium; es enthält in beiden Fällen das fortgesetzte Interesse des Subjekts. ἄρχω c. Inf. „der erste sein an Zeit oder Rang“. — προσάγειν] „empfehlend einführen“. —

πάντας, οἷς γνοίῃ αὐτὸν συμπράττοντά τι, ἡττωμένους ἀπέπεμπεν. ὥς δ' αἰὲ τὰ ἐναντία ὧν ἐβούλετο ἀπέβαινε τῷ Λυσάνδρῳ, ἔγνω δὴ τὸ γιγνόμενον· καὶ οὔτε ἔπεσθαι ἑαυτῷ ἔτι εἶα ὄχλον τοῖς τε συμπράττειν τι δεομένοις σαφῶς ἔλεγεν, ὅτι ἔλαττον ἔξοιεν, εἰ αὐτὸς παρείη. βαρέως δὲ φέρων τῇ ἀτιμίᾳ, προσελθὼν εἶπεν· ὦ Ἀγησίλαε, 9 μειοῦν μὲν ἄρα σύ γε τοὺς φίλους ἡπίστω. „Ναὶ μὰ Δί“, ἔφη, „τούς γε βουλομένους ἐμοῦ μείζους φαίνεσθαι· τοὺς δέ γε αὖξοντας εἰ μὴ ἐπισταίμην ἀντιτιμᾶν, αἰσχυνοίμην ἄν.“ καὶ ὁ Λύσανδρος εἶπεν, Ἀλλ' ἴσως, ἔφη, καὶ μᾶλλον εἰκότα σὺ ποιεῖς ἢ ἐγὼ ἔπραττον. τάδε οὖν μοι ἐκ τοῦ λοιποῦ χάρισαι, ὅπως ἂν μήτ' αἰσχύνομαι ἀδυνατῶν παρὰ σοὶ μήτ' ἐμποδῶν σοι ὧ, ἀποπεμψόν ποί με. ὅπου γὰρ ἂν ὧ, πειράσομαι ἐν καιρῷ σοι εἶναι. εἰπόντος δὲ ταῦτα ἔδοξε καὶ τῷ Ἀγησιλάῳ οὕτω ποιῆσαι καὶ 10 πέμπει αὐτὸν ἐφ' Ἑλλησπόντου. ἐκεῖ δὲ ὁ Λύσανδρος αἰσθόμενος Σπιθριδάτην τὸν Πέρσῃν ἐλαττούμενόν τι ὑπὸ Φαρναβάζου διαλέγεται αὐτῷ καὶ πείθει ἀποστῆναι ἔχοντα τοὺς τε παῖδας καὶ τὰ περὶ αὐτὸν χρήματα καὶ ἵππεῖς ὡς διακοσίους. καὶ τὰ μὲν ἄλλα κατέλιπεν ἐν Κυζίκῳ, αὐτὸν δὲ καὶ τὸν υἱὸν ἀναβιβασάμενος ἦκεν ἄγων πρὸς Ἀγησίλαον. ἰδὼν δὲ ὁ Ἀγησίλαος ἦσθη τε τῇ πράξει καὶ εὐθὺς ἀνεπυνθάνετο περὶ τῆς Φαρναβάζου χώρας τε καὶ ἀρχῆς.

Ἐπεὶ δὲ μέγα φρονήσας ὁ Τισσαφέρνης ἐπὶ τῷ καταβάντι 11 στρατεύματι παρὰ βασιλέως προεῖπεν Ἀγησιλάῳ πόλεμον, εἰ μὴ ἀπίοι ἐκ τῆς Ἀσίας, οἱ μὲν ἄλλοι σύμμαχοι καὶ Λακεδαιμονίων οἱ παρόντες μάλα ἀχθесθέντες φανεροὶ ἐγένοντο, νομίζοντες ἐλάττω

οἷς γνοίῃ] hypothet. Relativsatz. — ἡττωμένους] *repulsa accepta*. — τὸ γιγνόμενον] „Sachlage“. — οὔτε ... τέ] *neque ... et*. — ἔλαττον ἔξοιεν] intrans. „sich schlechter stehen, den kürzeren ziehen“.

9. μειοῦν] „demütigen“. — αὖξοντας] *adiuvantes*. — Ἀλλ'] abbrechend „nun gut, vielleicht“. — αἰσχύνομαι] Beachte danach den die Thatsache resp. Ursache für den Affekt bezeichnenden Modus. — ἐκ τοῦ λοιποῦ] „von dem, was noch bleibt“, d. h. „zum

wenigsten“. — ἐν καιρῷ] χρήσιμος Plutarch.

10. εἰπόντος] Subj. zu ergänzen. — ἐλαττούμενον] „zurückgesetzt“. — παῖδας] „Kinder“ — denn nur ein Sohn (τὸν υἱόν) war dabei. — τὰ χρήματα] des Pharnabazos, die ihm anvertraut oder in seiner Gewalt waren. — Κυζίκος] im S. der Halbinsel Arctonnesos. — ἀναβιβασάμενος] εἰς ναῦν.

11. παρὰ βασιλέως] verb. mit καταβάντι. — προεῖπεν] sc. πολ. ἐξοίσειν; hier also Verb. dicendi, unten dagegen

τὴν παροῦσαν εἶναι δύναμιν Ἀγησιλάῳ τῆς βασιλέως παρασκευῆς, Ἀγησίλαος δὲ μάλα φαιδρῶ τῷ προσώπῳ ἀπαγγεῖλαι Τισσαφέρνει τοὺς πρέσβεις ἐκέλευσεν, ὥς πολλὴν χάριν αὐτῷ ἔχοι, ὅτι ἐπιορκήσας αὐτὸς μὲν πολεμίους τοὺς θεοὺς ἐκτῆσατο, τοῖς δ' Ἑλλησι συμμάχους ἐποίησεν. ἐκ δὲ τούτου εὐθὺς τοῖς μὲν στρατιώταις παρήγγειλε συσκευάζεσθαι ὥς εἰς στρατείαν, ταῖς δὲ πόλεσιν, εἰς ἃς ἀνάγκη ἦν ἀφικνεῖσθαι στρατευομένων ἐπὶ Καρίαν, προεῖπεν ἀγορὰν παρασκευάζειν. ἐπέστειλε δὲ καὶ Ἴωσι καὶ Αἰολεῦσι καὶ Ἑλλησποντίοις πέμπειν πρὸς ἑαυτὸν εἰς Ἐφεσον τοὺς συστρατευ-
 12 σομένους. ὁ δὲ Τισσαφέρνης, καὶ ὅτι ἵππικὸν οὐκ εἶχεν ὁ Ἀγησίλαος, ἣ δὲ Καρία ἀφιππος ἦν, καὶ ὅτι ἠγεῖτο αὐτὸν ὀργίζεσθαι αὐτῷ διὰ τὴν ἀπάτην, τῷ ὄντι νομίσας ἐπὶ τὸν αὐτοῦ οἶκον εἰς Καρίαν αὐτὸν ὀρμήσειν, τὸ μὲν πεζὸν ἅπαν διεβίβασεν ἐκεῖσε, τὸ δ' ἵππικὸν εἰς τὸ Μαιάνδρου πεδῖον περιῆγε, νομίζων ἱκανὸς εἶναι καταπατῆσαι τῇ ἵππῳ τοὺς Ἑλληνας, πρὶν εἰς τὰ δύσιππα ἀφικέσθαι. ὁ δ' Ἀγησίλαος ἀντὶ τοῦ ἐπὶ Καρίαν ἵέναι εὐθὺς τὰναντία ἀποστρέψας ἐπὶ Φρυγίας ἐπορεύετο καὶ τάς τε ἐν τῇ πορείᾳ πόλεις κατεστρέφετο καὶ ἐμβαλὼν ἀπροσδοκῆτοις παμ-
 13 πληθῇ χρήματα ἐλάμβανε. καὶ τὸν μὲν ἄλλον χρόνον ἀσφαλῶς διεπορεύετο· οὐ πόρρω δ' ὄντος Δασκυλείου, προΐόντες αὐτῷ οἱ ἵππεῖς ἤλαννον ἐπὶ λόφον τινά, ὥς προΐδοιεν, τί τὰμπροσθεν εἴη. κατὰ τύχην δέ τινα καὶ οἱ τοῦ Φαρναβάζου ἵππεῖς οἱ περὶ Ῥαθίνην καὶ Βαγαῖον τὸν νότον ἀδελφόν, ὄντες παρόμοιοι τοῖς Ἑλλησι τὸν ἀριθμὸν, πεμφθέντες ὑπὸ Φαρναβάζου ἤλαννον καὶ

4. 12 πορείᾳ A. Ausg.: ἀπαντώσας δυνανάμεις ἀλαμβάνων ἦγε καὶ τάς.

Verb. imperandi. — φαιδρῶ] Die prädikative Stellung des Attributs ähnlich wie im Französischen bei Körperteilen oder stereotypen Begriffen, zu denen eben nur die Eigenschaft neu ausgesagt wird. Im D. attributiv ohne Artikel. — ἄλλοι] dazu die folgenden Nominative als Apposition. — Ἀγησιλάῳ] zu παροῦσαν. — ἐπιορκήσας] Participium Aor. explicativum „durch“. — ὥς εἰς στρατείαν] elliptisch; ergänze ein Participium causale.

12. τὴν ἀπάτην] § 6. — ὅτι] beide Sätze mit ὅτι kausal zu νομίσας. — νομίσας] ingressiv, nachher νομίζων durativ. — οἶκος] s. zu III, 2, 12. — περιῆγε] um das Tmolos- u. Messogisgebirge. — καταπατῆσαι] „niederreiten“. — τὰναντία] „in entgegengesetzter Richtung“.

13. Δασκυλεῖον] Residenz des Pharnabazos in der Nähe der Propontis. — τὰμπροσθεν] Krasis aus τὰ ἔμπροσθεν. — οἱ περὶ] ducibus R. et B. —

οὗτοι ἐπὶ τὸν αὐτὸν τοῦτον λόφον. ἰδόντες δὲ ἀλλήλους οὐδὲ τέτταρα πλέθρα ἀπέχοντας τὸ μὲν πρῶτον ἔστησαν ἀμρότεροι, οἱ μὲν Ἕλληνες ἵππεῖς ὥσπερ φάλαγξ ἐπὶ τεττάρων παρατεταγμένοι, οἱ δὲ βάρβαροι τοὺς πρώτους οὐ πλέον ἢ εἰς δώδεκα ποιήσαντες, τὸ βάθος δ' ἐπὶ πολλῶν. ἔπειτα μέντοι πρόσθεν ὤρμησαν οἱ βάρβαροι. ὥς δ' εἰς χεῖρας ἦλθον, ὅσοι μὲν τῶν Ἑλλήνων 14 ἔπαισάν τινας, πάντες συνέτριψαν τὰ δόρατα, οἱ δὲ Πέρσαι κρανείνα παλτὰ ἔχοντες ταχὺ δώδεκα μὲν ἵππεῖς, δύο δ' ἵππους ἀπέκτειναν. ἐκ δὲ τούτου ἐτρέφθησαν οἱ Ἕλληνες ἵππεῖς. βοηθήσαντος δὲ Ἀγησιλάου σὺν τοῖς ὀπλίταις, πάλιν ἀπεχώρουν οἱ βάρβαροι, καὶ εἰς αὐτῶν ἀποθνήσκει. γενομένης δὲ ταύτης τῆς 15 ἵππομαχίας, θυομένῳ τῷ Ἀγησιλᾷ τῇ ὑστεραίᾳ ἐπὶ προόδῳ ἄλοβα γίνεται τὰ ἱερά. τούτου μέντοι φανέντος στρέψας ἐπορεύετο ἐπὶ θάλατταν. γινώσκων δέ, ὅτι εἰ μὴ ἵππικὸν ἱκανὸν κτήσαιτο, οὐ δυνήσοιτο κατὰ τὰ πεδία στρατεύεσθαι, ἔγνω τοῦτο κατασκευαστέον εἶναι, ὥς μὴ δραπετεύοντα πολεμεῖν δέοι. καὶ τοὺς μὲν πλουσιωτάτους ἐκ πασῶν τῶν ἐκεῖ πόλεων ἵπποτροφεῖν κατέλεξε· προειπὼν δέ, ὅστις παρέχοιτο ἵππον καὶ ὄπλα καὶ ἄνδρα δόκιμον, ὅτι ἐξέσται αὐτῷ μὴ στρατεύεσθαι, ἐποίησεν οὕτω ταῦτα συντόμως πράττεσθαι, ὥσπερ ἂν τις τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ ἀποθανούμενον προθύμως ζητοίη.

Ἐκ δὲ τούτου ἐπειδὴ ἔαρ ὑπέφαινε*, συνήγαγε μὲν ἅπαν τὸ 16 στράτευμα εἰς Ἐφεσον· ἀσκῆσαι δ' αὐτὸ βουλόμενος ἄθλα προὔθηκε ταῖς τε ὀπλιτικάῃς τάξεσιν, ἣτις ἄριστα σωμαίων ἔχοι, καὶ

καὶ οὗτοι] „auch ihrerseits“. — πλέθρα] ein Plethron = $\frac{1}{6}$ Stadion = 31 Mtr. — ἐπὶ] s. zu III, 2, 16 Anf. — τοὺς πρώτους] τὸ στόμα „Front“. — εἰς . . . ποιήσαντες] „hatten zu . . . Mann hoch geordnet“. — πολλῶν] sc. „Glieder“.

14. τινας] „Feinde“. — ἐτρέφθησαν] ungewöhnliche Form für?

15. ἄλοβα] leberlos, also „unvollkommen“. — θάλατταν] die ionische Küste. — κατὰ τὰ πεδία] κατὰ bezeichnet unbestimmter als ἐν das örtliche oder zeitliche Gebiet „entlang,

im Verlauf“. — ἔγνω . . . κατασκευαστέον εἶναι] wie III, 2, 9. — ἵπποτροφεῖν] Das „Halten von Pferden“, d. h. Reiterdienste thun war z. B. in Athen eine Verpflichtung der Reichsten, vgl. III, 1, 4. — κατέλεξε] „Auswahl treffen“, vgl. unser Katalog. — αὐτῷ] statt des determinativen τούτῳ durch ὅστις = εἰ τις erklärt; vgl. übrigens III, 1, 28. — ἐποίησεν] effecit. — συντόμως] „kurz und bündig“, d. i. „energisch“.

16. ὑπέφαινε] absolut wie von der Sonne. — ἄριστα . . . ἔχοι] Adverb.

- ταῖς ἵππικαῖς, ἥτις κράτιστα ἵππεύοι· καὶ πελτασταῖς δὲ καὶ τοξόταις ἄθλα προὔθηκεν, ὅσοι κράτιστοι πρὸς τὰ προσήκοντα ἔργα φανεῖεν. ἐκ τούτου δὲ παρῆν ὁρᾶν τὰ μὲν γυμνάσια πάντα μεστὰ τῶν γυμναζομένων, τὸν δ' ἵπποδρομόν τῶν ἵππαζομένων, 17 τοὺς δ' ἀκοντιστὰς καὶ τοὺς τοξότας μελετῶντας. ἀξίαν δὲ καὶ ὅλην τὴν πόλιν, ἐν ᾗ ἦν, θεὰς ἐποίησεν· ἥ τε γὰρ ἀγορὰ ἦν μεστὴ παντοδαπῶν καὶ ἵππων καὶ ὅπλων ὀνίων οἳ τε χαλκοτύποι καὶ οἳ τέκτονες καὶ οἳ χαλκεῖς καὶ οἳ σκυτοτόμοι καὶ οἳ ζωγράφοι πάντες πολεμικὰ ὅπλα κατεσκευάζον, ὥστε τὴν πόλιν 18 ὄντως οἶεσθαι πολέμου ἐργαστήριον εἶναι. ἐπερρώσθη δ' ἂν τις καὶ ἐκεῖνο ἰδὼν, Ἀγησίλαον μὲν πρῶτον, ἔπειτα δὲ καὶ τοὺς ἄλλους στρατιώτας ἐστεφανωμένους ἀπὸ τῶν γυμνασίων ἀπιόντας καὶ ἀνατιθέντας τοὺς στεφάνους τῇ Ἀρτέμιδι. ὅπου γὰρ ἄνδρες θεοὺς μὲν σέβοντο, τὰ δὲ πολεμικὰ ἀσκοῖεν, πειθαρχεῖν δὲ μελετῶεν, πῶς οὐκ εἰκὸς ἐνταῦθα πάντα μεστὰ ἐλπίδων ἀγαθῶν 19 εἶναι; ἡγούμενος δὲ καὶ τὸ καταφρονεῖν τῶν πολεμίων ῥώμην τινὰ ἐμβάλλειν πρὸς τὸ μάχεσθαι προεῖπε τοῖς κήρυξι τοὺς ὑπὸ τῶν ληστῶν ἀλίσκομένους βαρβάρους γυμνοὺς πωλεῖν. ὁρῶντες οὖν οἳ στρατιῶται λευκοὺς μὲν διὰ τὸ μηδέποτε ἐκδύεσθαι, μαλακοὺς δὲ καὶ ἀπόνους διὰ τὸ αἰεὶ ἐπ' ὀχημάτων εἶναι ἐνόμισαν οὐδὲν διοίσειν τὸν πόλεμον ἢ εἰ γυναιξὶ δέοι μάχεσθαι.
- 20 Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ καὶ ὁ ἐνιαυτὸς ἤδη, ἀφ' οὗ ἐξέπλευσεν ὁ Ἀγησίλαος, διεληλύθει, ὥστε οἳ μὲν περὶ Λύσανδρον τριάκοντα οἴκαδε ἀπέπλεον, διάδοχοι δ' αὐτοῖς οἳ περὶ Ἡριππίδαν παρῆσαν. τούτων Ξενοκλέα μὲν καὶ ἄλλον ἔταξεν ἐπὶ τοὺς ἵππεῖς, Σκύθην

mit dem Genetiv relationis „inbezug“. — σωμάτων] „körperliche Gewandtheit“. — ἔργα] „Aufgaben“. — παρῆν ὁρᾶν] *videres*. — καὶ ... δέ] „und auch“, wobei δέ das kopulative Element „und“ vertritt.

17. θεὰς] zu ἀξίαν. — ὀνίων] Attribut zu beiden Substantiven. — ζωγράφοι] welche die Schilde verzierten. — οἶεσθαι] sc. *τινά*.

18. ἰδὼν] hypothetisch. — ὅπου ... σέβοντο κτλ.] Optat. Orat. obl. Nachsatz εἶναι als Inf. Imperfecti, d. h.

des Infinitivs, welcher in Oratio recta Indicat. Imperfecti sein würde. — μὲν ... δὲ ... δέ] kopulativ, nicht adversativ.

19. ληστῶν] militär. „Plänkler“. — λευκοὺς] sc. ὄντας αὐτούς. — ἀπόνους] „ohne Spuren von Anstrengung“. — οὐδὲν διοίσειν ... ἢ ...] *nullo modo aliter se habiturum ac si*.

20. οἳ ... τριάκοντα] vgl. § 2. — ἄλλον] wahrscheinlich Xenophon, vgl. III, 1, 2. 3, 7. — ἔταξεν ἐπὶ] „als

δὲ ἐπὶ τοὺς νεοδαμῳδοὺς ὀπλίτας, Ἡριππίδαν δ' ἐπὶ τοὺς Κυ-
 ρεῖους, Μίγδωνα δὲ ἐπὶ τοὺς ἀπὸ τῶν πόλεων στρατιώτας, καὶ
 προεῖπεν αὐτοῖς, ὥς εὐθὺς ἡγήσοιτο τὴν συντομωτάτην ἐπὶ τὰ
 κράτιστα τῆς χώρας, ὅπως αὐτόθεν οὕτω τὰ σώματα καὶ τὴν
 γνώμην παρασκευάζοιτο ὥς ἀγωνιούμενοι. ὁ μὲντοι Τισσαφέρνης ²¹
 ταῦτα μὲν ἐνόμισε λέγειν αὐτὸν πάλιν βουλόμενον ἐξαπατῆσαι, εἰς
 Καρίαν δὲ νῦν τῷ ὄντι ἐμβαλεῖν, καὶ τό τε πεζὸν καθάπερ τὸ
 πρόσθεν εἰς Καρίαν διεβίβασε καὶ τὸ ἵππικὸν εἰς τὸ Μαιάνδρου
 πεδῖον κατέστησεν. ὁ δ' Ἀγησίλαος οὐκ ἐψεύσατο, ἀλλ' ὥσπερ
 προεῖπεν, εὐθὺς εἰς τὸν Σαρδιανὸν τόπον ἐνέβαλε. καὶ τρεῖς μὲν
 ἡμέρας δι' ἐρημίας πολεμίων πορευόμενος πολλὰ τὰ ἐπιτήδεια
 τῇ στρατιᾷ εἶχε, τῇ δὲ τετάρτῃ ἦκον οἱ τῶν πολεμίων ἵππεῖς.
 καὶ τῷ μὲν ἄρχοντι τῶν σκευοφόρων εἶπεν ὁ ἡγεμὼν διαβάντι τὸν ²²
 Πακτωλὸν ποταμὸν στρατοπεδεύεσθαι, αὐτοὶ δὲ κατιδόντες τοὺς
 τῶν Ἑλλήνων ἀκολουθοῦς ἐσπαρμένους εἰς ἀρπαγὴν πολλοὺς αὐτῶν
 ἀπέκτειναν. αἰσθόμενος δὲ ὁ Ἀγησίλαος βοηθεῖν ἐκέλευσε τοὺς
 ἱππέας. οἱ δ' αὖ Πέρσαι ὥς εἶδον τὴν βοήθειαν, ἠθροίσθησαν
 καὶ ἀντιπαρετάξαντο παμπληθέσι τῶν ἱππέων τάξεσιν. ἔνθα δὲ ²³
 ὁ Ἀγησίλαος γινώσκων, ὅτι τοῖς μὲν πολεμίοις οὕτω παρείη τὸ
 πεζόν, αὐτῷ δὲ οὐδὲν ἀπείη τῶν παρεσκευασμένων, καιρὸν ἡγήσατο
 μάχην συνάψαι, εἰ δύναίτο. σφραγισάμενος οὖν τὴν μὲν φάλαγγα
 εὐθὺς ἤγεν ἐπὶ τοὺς παρατεταγμένους ἱππέας, τοῖς δὲ πελτασταῖς
 εἶπε δρόμῳ ὑφηγεῖσθαι, ἐκ δὲ τῶν ὀπλιτῶν ἐκέλευσε τὰ δέκα ἀφ'
 ἥβης θεῖν ὁμόσε αὐτοῖς. παρήγγειλε δὲ καὶ τοῖς ἱππεῦσιν ἐμ-
 βάλλειν, ὥς αὐτοῦ τε καὶ παντὸς τοῦ στρατεύματος ἐπομένου.
 τοὺς μὲν δὲ ἱππέας ἐδέξαντο οἱ Πέρσαι· ἐπεὶ δ' ἅμα πάντα τὰ ²⁴
 δεινὰ παρῆν, ἐνέκλιναν καὶ οἱ μὲν αὐτῶν εὐθὺς ἐν τῷ ποταμῷ

Anführer beordern zu“. — προεῖπεν] *praedixit*. — τὰ κράτιστα] also in die Gegend von Sardes. — αὐτόθεν] temporal „auf der Stelle, von vorn- herein“.

21. πάλιν] wie früher, vgl. § 12. — τόπον] im weiteren Sinne „Land- strich“. — ἐρημίας] mit Genet. separ- ationis wie das verwandte Adjektiv. — πολλά] prädikativ „in Fülle“.

22. εἶπεν] Verb. imperandi. — δια-

βάντι] Attraktion. — ἡγεμῶν] der persische Reiteroberst. — ἀκολουθοῦς] *calones*. — τάξεσι] „Abteilungen“.

23. φάλαγγα] Er läßt erst das Ge- samtheer vorrücken; dann erst werden die einzelnen Maßregeln geschildert. — τὰ δέκα ἀφ' ἥβης] sc. ἔτη. Die zehn Jahrgänge vom 20. bis 30. Lebensjahr.

24. πάντα τὰ δεινὰ] „alle die ge- fürchteten Waffengattungen“. — πο- ταμῷ] der Paktolos, durch den sie

ἔπεσον, οἱ δ' ἄλλοι ἔφευγον. οἱ δ' Ἕλληνες ἐπακολουθοῦντες αἰροῦσι καὶ τὸ στρατόπεδον αὐτῶν. καὶ οἱ μὲν πελτασταί, ὥσπερ εἰκός, εἰς ἀρπαγὴν ἐτράποντο· ὁ δ' Ἀγησίλαος κύκλῳ πάντα καὶ φίλια καὶ πολέμια περιεστρατοπεδεύσατο. καὶ ἄλλα τε πολλὰ χρήματα ἐλήφθη, ἃ εὔρε πλέον ἢ ἐβδομήκοντα τάλαντα, καὶ αἱ κάμηλοι δὲ τότε ἐλήφθησαν, ἃς Ἀγησίλαος εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπήγαγεν.

25 Ὅτε δ' αὕτη ἡ μάχη ἐγένετο, Τισσαφέρνης ἐν Σάρδεσιν ἔτυχεν ὦν· ὥστε ἡτιῶντο οἱ Πέρσαι προδεδόσθαι ὑπ' αὐτοῦ. γνοὺς δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Περσῶν βασιλεὺς Τισσαφέρνην αἴτιον εἶναι τοῦ κακῶς φέρεσθαι τὰ αὐτοῦ, Τιθραύστην καταπέμψας ἀποτέμνει αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν. τοῦτο δὲ ποιήσας ὁ Τιθραύστης πέμπει πρὸς τὸν Ἀγησίλαον πρέσβεις λέγοντας· ὦ Ἀγησίλαε, ὁ μὲν αἴτιος τῶν πραγμάτων καὶ ὑμῖν καὶ ἡμῖν ἔχει τὴν δίκην· βασιλεὺς δὲ ἀξιοῖ σὲ μὲν ἀποπλεῖν οἴκαδε, τὰς δ' ἐν τῇ Ἀσίᾳ πόλεις αὐτονόμους
26 οὔσας τὸν ἀρχαῖον δασμὸν αὐτῷ ἀποφέρειν. ἀποκριναμένου δὲ τοῦ Ἀγησιλάου, ὅτι οὐκ ἂν ποιήσειε ταῦτα ἄνευ τῶν οἴκοι τελῶν, Σὺ δ' ἄλλά, ἕως ἂν πύθῃ τὰ παρὰ τῆς πόλεως, μεταχώρησον, ἔφη, εἰς τὴν Φαρναβάζου, ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ τὸν σὸν ἐχθρὸν τετιμώρημαι. „Ἔως ἂν τοίνυν“, ἔφη ὁ Ἀγησίλαος, „ἐκεῖσε πορεύωμαι, δίδου δὲ τῇ στρατιᾷ τὰ ἐπιτήδεια.“ ἐκείνῳ μὲν δὲ ὁ Τιθραύστης δίδωσι τριάκοντα τάλαντα· ὁ δὲ λαβὼν ἦει ἐπὶ τὴν Φαρναβάζου
27 Φρυγίαν. ὄντι δ' αὐτῷ ἐν τῷ πεδίῳ τῷ ὑπὲρ Κύμης ἔρχεται

ihre Flucht nach Sardes zu nehmen. — ἔφευγον] durativ „flohen weiter“, vgl. dagegen das ingressive ἔπεσον. — ἐτράποντο] Beachte den Unterschied des freiwillige Aktivität zeigenden Mediums von ἐτράπησαν, welches die unfreiwillige Wendung bezeichnet. — περιεστρατοπεδεύσατο] d. h. er ließ sein Heer sich um das feindliche Lager mit allem, was sich darin befand, lagern. — ἃ εὔρε] „was einen Erlös fand, einbrachte“; ἃ Subjekt. — τάλαντον] ein T. = 4500 M.

25. οἱ Πέρσαι] Tissaphernes' Gegner, besonders Pharnabazos u. die Königin Parysatis. — γνοὺς] c. Inf. des Beghrungssatzes „zu Recht erkennen,

gelten lassen“; als Entscheidung des ἡτιῶντο. — κακῶς φέρεσθαι] „schlecht fahren“. — τῶν πραγμάτων] hier im Sinn von πράγματα παρέχειν. — ὑμῖν καὶ ἡμῖν] Dat. incommodi.

26. σὺ δ' ἄλλά] „du doch wenigstens“. — ἕως ἂν] Beachte den Unterschied der Bedeutung bei dem durativen Präsens u. ingressiven Aorist. — τὰ παρὰ τῆς πολ.] „die Entscheidung deiner Behörde“. — ἔφη] „ließ sagen“, nämlich Tithraustes durch einen Boten; er hatte Interesse an der Schonung von Lydien.

27. Κύμη] am Elaitischen Meerbusen, im N. der Hermosmündung. — ἔρχεται] „es ergeht“ sc. der Befehl;

ἀπὸ τῶν οἴκοι τελῶν ἄρχειν καὶ τοῦ ναυτικοῦ ὅπως γινώσκει
καὶ καταστήσασθαι ναύαρχον ὄντινα αὐτὸς βούλοιτο. τοῦτο δ'
ἐποίησαν οἱ Λακεδαιμόνιοι τοιῷδε λογισμῷ, ὥς εἰ ὁ αὐτὸς ἀμφο-
τέρων ἄρχοι, τό τε πεζὸν πολὺν ἂν ἰσχυρότερον εἶναι, καθ' ἓν οὔσης
τῆς ἰσχύος ἀμφοτέροις, τό τε ναυτικόν, ἐπιφαινομένου τοῦ πεζοῦ
ἐνθα δέοι. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἀγησίλαος πρῶτον μὲν ταῖς πό- 28
λεσι παρήγγειλε ταῖς ἐν ταῖς νήσοις καὶ ταῖς ἐπιθαλαπτιδίαις
τριήρεις ποιεῖσθαι ὅσας ἐκάστη βούλοιτο τῶν πόλεων. καὶ
ἐγένοντο καιναὶ ἐξ ὧν αἱ τε πόλεις ἐπηγγείλαντο καὶ οἱ ἰδιῶται
ἐποιοῦντο χαρίζεσθαι βουλόμενοι, εἰς εἴκοσι καὶ ἑκατόν. Πείσανδρον 29
δὲ τὸν τῆς γυναικὸς ἀδελφὸν ναύαρχον κατέστησε, φιλότιμον μὲν
καὶ ἐρρωμένον τὴν ψυχὴν, ἀπειρότερον δὲ τοῦ παρασκευάζεσθαι
ὥς δεῖ. καὶ Πείσανδρος μὲν ἀπελθὼν τὰ ναυτικὰ ἐπύραττεν· ὁ δ'
Ἀγησίλαος, ὥσπερ ὥρμησεν, ἐπὶ τὴν Φρυγίαν ἐπορεύετο.

Ὁ μέντοι Τιθραύστης καταμαθεῖν δοκῶν τὸν Ἀγησίλαον 5
καταφρονοῦντα τῶν βασιλέως πραγμάτων καὶ οὐδαμῇ διανοούμενον
ἀπιέναι ἐκ τῆς Ἀσίας, ἀλλὰ μᾶλλον ἐλπίδας ἔχοντα μεγάλας
αἰρήσειν βασιλέα, ἀπορῶν, τί χρῶτο τοῖς πράγμασι, πέμπει Τιμο-
κράτην τὸν Ῥόδιον εἰς Ἑλλάδα, δούς χρυσίον εἰς πεντήκοντα τά-
λαντα ἀργυρίου, καὶ κελεύει πειρᾶσθαι πιστὰ τὰ μέγιστα λαμβά-

vgl. πέμπουσι III, 1, 7 als Verb. im-
perandi. — καὶ τοῦ ναυτ.] „auch“. —
ὅπως γινώσκει] *ut sibi videret*. Wel-
cher Modus der Orat. recta wird ver-
treten? Welche Satzart? — καθ' ἓν]
„in einer Hand“. — ὥς ... ἂν εἶναι]
ὥς = ὥστε. Der Konsekutivsatz der
Erwartung kann analog dem finalen
ὥς, ὅπως, wenn er durch einen einge-
schobenen Konditionalsatz besonders
bedingt ist, den Infinitivus (potentialis)
mit ἂν haben. — ἐπιφαινομένου] =
βοηθοῦντος.

28. ἐγένοντο ... ἐξ ὧν] „es kamen
zusammen“ ἐκ τούτων ἕς (die Zahl
setzte sich zusammen aus denen ...).

29. τοῦ παρασκ. ὥς δεῖ] „in den
erforderlichen Maßregeln“; besonders
für die Schiffe. — ἐπορεύετο] Imperf.

(durativ) gegenüber ἐξώρμησε (ingres-
siv), vgl. § 24.

Kap. 5. § 1/2: Timokrates in
Griechenland (395). — § 3/7: Ausbruch
des korinthischen Krieges (395). —
§ 8/15: Rede der Thebaner in Athen
(395). — § 16/25: Schlacht bei Hali-
artos. Tod des Lysander. Verbannung
des Pausanias (395).

1. πραγμάτων] „Macht“. — αἰρή-
σειν] *domitutum esse*. — τί χρῶτο
τ. π.] „wozu er ... benutzte“ = „was
er unter diesen Umständen thäte“. —
χρυσίον] Golddareiken (Dareiosd'or) à
20 Drachmen = 15 M. — διδόναι]
sc. τοῦ χρυσίου u. dgl., wie vorher zu
δοῦς und nachher zu δίδωσι, μεταλα-
βόντες, δεξάμενοι. — πιστά] gehört

νοντα διδόναι τοῖς προεστηκόσιν ἐν ταῖς πόλεσιν ἐφ' ὥτε πόλεμον ἐξοίσειν πρὸς Λακεδαιμονίους. ἐκεῖνος δ' ἐλθὼν δίδωσιν ἐν Θήβαις μὲν Ἀνδροκλείδα τε καὶ Ἰσμηνίαν καὶ Γαλαξιδώρω, ἐν Κορίνθῳ δὲ Τιμολάῳ τε καὶ Πολυάνθῃ, ἐν Ἀργεὶ δὲ Κύλωνί τε καὶ τοῖς
 2 μετ' αὐτοῦ. Ἀθηναῖοι δὲ καὶ οὐ μεταλαβόντες τούτου τοῦ χρυσίου ὁμῶς πρόθυμοι ἦσαν εἰς τὸν πόλεμον, νομίζοντες αὐτῶν τὸ ἄρχειν. οἱ μὲν δὲ δεξάμενοι τὰ χρήματα εἰς τὰς οἰκείας πόλεις διέβαλλον τοὺς Λακεδαιμονίους· ἐπεὶ δὲ ταύτας εἰς μῖσος αὐτῶν προήγαγον, συνίστασαν καὶ τὰς μεγίστας πόλεις πρὸς ἀλλήλας.

3 Γινώσκοντες δὲ οἱ ἐν ταῖς Θήβαις προεστῶτες, ὅτι εἰ μὴ τις ἄρξει πόλεμον, οὐκ ἐθελήσουσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι λύειν τὰς σπονδὰς πρὸς τοὺς συμμάχους, πείθουσι Λοκροὺς τοὺς Ὀπουντίους ἐκ τῆς ἀμφισβητησίμου χώρας Φωκεῦσί τε καὶ ἑαυτοῖς χρήματα ἐλάσαι, νομίζοντες τοὺς Φωκέας τούτου γενομένου ἐμβαλεῖν εἰς τὴν Λοκρίδα. καὶ οὐκ ἐψεύσθησαν, ἀλλ' εὐθὺς οἱ Φωκεῖς
 4 ἐμβαλόντες εἰς τὴν Λοκρίδα πολλαπλάσια χρήματα ἔλαβον. οἱ οὖν περὶ τὸν Ἀνδροκλείδαν ταχὺ ἐπεισαν τοὺς Θηβαίους βοηθεῖν τοῖς Λοκροῖς, ὥς οὐκ εἰς τὴν ἀμφισβητήσιμον, ἀλλ' εἰς τὴν ὁμολογουμένην φίλην τε καὶ σύμμαχον εἶναι Λοκρίδα ἐμβεβληκότων αὐτῶν. ἐπεὶ δὲ οἱ Θηβαῖοι ἀντεμβαλόντες εἰς τὴν Φωκίδα ἐδήουν τὴν χώραν, εὐθὺς οἱ Φωκεῖς πέμπουσι πρέσβεις εἰς Λακεδαίμονα καὶ ἡξίουσιν βοηθεῖν αὐτοῖς διδάσκοντες, ὥς οὐκ ἦρξαν τοῦ πολέμου,
 5 ἀλλ' ἀμυνόμενοι ἦλθον ἐπὶ τοὺς Λοκρούς. οἱ μέντοι Λακεδαιμόνιοι ἄσμενοι ἔλαβον πρόφασιν στρατεύειν ἐπὶ τοὺς Θηβαίους, πάλαι ὀργιζόμενοι αὐτοῖς τῆς τε ἀντιλήψεως τῆς τοῦ Ἀπόλλωνος δεκάτης ἐν Δεκελείᾳ καὶ τοῦ ἐπὶ τὸν Πειραιᾶ μὴ ἐθελῆσαι ἀκο-

nur zu λαμβάνοντα. — προεστηκόσιν] die einflussreichen Häupter der antispertanischen Partei. — ἐφ' ὥτε] ungewöhnlich mit Inf. Fut. statt Indik. Fut. oder Inf. Aor., vgl. III, 1, 20.

2. καὶ οὐ] konzessiv = καίπερ οὐ. — αὐτῶν] sc. εἶναι. — τὸ ἄρχειν] die Hegemonie, vgl. § 10. — εἰς ... πόλεις] bezeichnet den Bereich der Verleumdung.

3. Φωκεῦσι ... ἑαυτοῖς (Λοκροῖς)] beide Dative von ἀμφισβητησίμου ab-

hängig. — ἐλάσαι] eintreiben (vgl. IV, 8, 18). — ἐμβαλεῖν] zweideutige Form. Welches Tempus? Vgl. § 7. — ἐψεύσθησαν] s. zu III, 4, 6. — πολλαπλάσια] Multiplikativzahl im Verhältnis zum Raub der Lokrer.

4. ὥς οὐκ ... αὐτῶν] sc. die Phokäer. — εἶναι] mit φίλην abhängig von ὁμολογουμένην. — φίλην] sc. ἑαυτοῖς.

5. τῆς δεκάτης] Sie hatten während des dekeleischen Krieges im Hauptquartiere des Agis den Zehnten der

λουθῆσαι. ἤτιῶντο δ' αὐτοὺς καὶ Κορινθίους πείσαι μὴ συστρατεύειν. ἀνεμιμνήσκοντο δὲ καὶ ὡς θύειν τ' ἐν Αὐλίδι τὸν Ἀγῆσίλαον οὐκ εἶων καὶ τὰ τεθυμένα ἱερὰ ὡς ἔρριψαν ἀπὸ τοῦ βωμοῦ καὶ ὅτι οὐδ' εἰς τὴν Ἀσίαν Ἀγῆσιλάῳ συνεστράτευον. ἐλογίζοντο δὲ καὶ καλὸν καιρὸν εἶναι τοῦ ἐξάγειν στρατιὰν ἐπ' αὐτοὺς καὶ παῦσαι τῆς εἰς αὐτοὺς ὕβρεως· τὰ τε γὰρ ἐν τῇ Ἀσίᾳ καλῶς σφίσιν ἔχειν, κρατοῦντος Ἀγῆσιλάου, καὶ ἐν τῇ Ἑλλάδι οὐδένα ἄλλον πόλεμον ἐμποδῶν σφίσιν εἶναι. οὕτω δὲ γιγνωσκούσης τῆς 6 πόλεως τῶν Λακεδαιμονίων φρουρὰν μὲν οἱ ἔφοροι ἔφαινον, Λύσανδρον δ' ἐξέπεμψαν εἰς Φωκέας καὶ ἐκέλευσαν αὐτούς τε τοὺς Φωκέας ἄγοντα παρεῖναι καὶ Οἰταίους καὶ Ἡρακλεώτας καὶ Μηλίας καὶ Αἰνιᾶνας εἰς Ἀλίαρτον. ἐκεῖσε δὲ καὶ Πανσανίας, ὅσπερ ἔμελλεν ἡγεῖσθαι, συνετίθετο παρέσεσθαι εἰς ῥητὴν ἡμέραν, ἔχων Λακεδαιμονίους τε καὶ τοὺς ἄλλους Πελοποννησίους. καὶ ὁ μὲν Λύσανδρος τὰ τε ἄλλα τὰ κελευόμενα ἔπραττε καὶ προσέτι Ὀρχομενίους ἀπέστησε Θηβαίων. ὁ δὲ Πανσανίας, ἐπεὶ τὰ δια- 7 βατήρια ἐγένετο αὐτῷ, καθεζόμενος ἐν Τεγέᾳ τοὺς τε ξεναγοὺς διέπεμπε καὶ τοὺς ἐκ τῶν περιοικίδων στρατιώτας περιέμενεν. ἐπεὶ γε μὴν δῆλον τοῖς Θηβαίοις ἐγένετο, ὅτι ἐμβαλοῖεν οἱ Λακεδαιμόνιοι εἰς τὴν χώραν αὐτῶν, πρέσβεις ἔπεμψαν Ἀθήναζε λέγοντας τάδε·

ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἃ μὲν μέμφεσθε ἡμῖν ὡς ψηφισαμένων 8 χαλεπὰ περὶ ὑμῶν ἐν τῇ καταλύσει τοῦ πολέμου, οὐκ ὀρθῶς μέμφεσθε· οὐ γὰρ ἡ πόλις ἐκεῖνα ἐψηφίσατο, ἀλλ' εἷς ἀνὴρ εἶπεν,

Kriegsbeute beansprucht (ἀντιλήψεως), um ihn dem Apollo zu weihen; „für A.“. — μὴ ἐθελῆσαι] Über diese Weigerung vgl. II, 4, 30. — ὡς ... εἶων ... ἔρριψαν] ὡς statt ὅτι bei Betrachtungen, hier nach ἀνεμιμνήσκοντο, § 4 nach διδάσκοντες. — παῦσαι] Ergänze das Objekt.

6. οὕτω γιγνωσκούσης] „so gestimmt war“. — φρουρὰν ἔφαινον] s. zu III, 2, 23. — Οἰταίους] u. s. w. Die Änιανen am linken Ufer des Spercheios, die übrigen um das Ötagebirge. — Ἀλίαρτος] am S.-Rande des

Kopaissees. — ἡγεῖσθαι] „den Oberbefehl führen“. — Ὀρχομενίους] Orchomenos im NW. des Kopaissees.

7. διαβατήρια] s. z. III, 4, 3. — ξεναγοὺς] Die spartan. Aushebungsoffiziere, welche die Bundesgenossen einstellten und führten. — περιοικίδων] πόλεων, nämlich Lakoniens. — Τεγέα] im SO. von Arkadien. — λέγοντας] Partic. de conatu, durch Relativsatz oder Absichtssatz auszudrücken.

8. ὡς ψηφισαμένων] das Subj. ergänzt sich aus ἡμῖν. Zur Konstr. vgl. III, 4, 1. — εἷς ἀνὴρ] nämlich

8ς ἔτυχε τότε ἐν τοῖς συμμάχοις καθήμενος. ὅτε δὲ παρεκάλουν
 ἡμᾶς οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπὶ τὸν Πειραιᾶ, τότε ἅπασα ἡ πόλις
 ἀπεψηφίσατο μὴ συστρατεύειν αὐτοῖς. δι' ὑμᾶς οὖν οὐχ ἥκιστα
 ὀργιζομένων ἡμῖν τῶν Λακεδαιμονίων, δίκαιον εἶναι νομίζομεν
 9 βοηθεῖν ὑμᾶς τῇ πόλει ἡμῶν. πολὺ δ' ἔτι μᾶλλον ἀξιοῦμεν, ὅσοι
 τῶν ἐν ἅστει ἐγένεσθε, προθύμως ἐπὶ τοὺς Λακεδαιμονίους ἰέναι.
 ἐκεῖνοι γὰρ καταστήσαντες ὑμᾶς εἰς ὀλιγαρχίαν καὶ εἰς ἔχθραν τῷ
 δήμῳ, ἀφικόμενοι πολλῇ δυνάμει ὥς ὑμῖν σύμμαχοι παρέδοσαν
 ὑμᾶς τῷ πλήθει· ὥστε τὸ μὲν ἐπ' ἐκείνοις εἶναι ἀπωλώλeite, ὃ
 10 δὲ δῆμος οὕτοσιν ὑμᾶς ἔσωσε. καὶ μὴν ὅτι μὲν, ὦ ἄνδρες Ἀθη-
 ναῖοι, βούλοισθ' ἂν τὴν ἀρχήν, ἣν πρότερον ἐκέκτησθε, ἀναλαβεῖν,
 πάντες ἐπιστάμεθα· τοῦτο δὲ πῶς μᾶλλον εἰκὸς γενέσθαι ἢ εἰ
 αὐτοὶ τοῖς ὑπ' ἐκείνων ἀδικουμένοις βοηθοῖτε; ὅτι δὲ πολλῶν ἄρ-
 χουσι, μὴ φοβηθῆτε, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον διὰ τοῦτο θαρρεῖτε ἐν-
 θυμούμενοι, ὅτι καὶ ὑμεῖς ὅτε πλείστων ἤρχεστε, τότε πλείστους
 ἐχθροὺς ἐκέκτησθε. ἀλλ' ἕως μὲν οὐκ εἶχον ὅποι ἀποσταῖεν,
 ἔκρυπτον τὴν πρὸς ὑμᾶς ἔχθραν· ἐπεὶ δέ γε Λακεδαιμόνιοι προέ-
 11 στησαν, τότε ἔφηναν οἷα περὶ ὑμῶν ἐγίγνωσκον. καὶ νῦν γε, ἂν
 φανεροὶ γενώμεθα ἡμεῖς τε καὶ ὑμεῖς συνασπιδοῦντες ἐναντία τοῖς
 Λακεδαιμονίοις, εὖ ἴστε, ἀναφανήσονται πολλοὶ οἱ μισοῦντες αὐτούς.

Erianthos nach Plutarchs Bericht. —
 ἔτυχε] vgl. III, 2, 28. — ἐν τοῖς
 συμμάχοις] „im Bundesrat“. — ἀπε-
 ψηφίσατο μὴ] s. zu III, 2, 22.

9. ἀξιοῦμεν] s. zu III, 1, 1. —
 τῶν ἐν ἅστει] Gesinnungsgenossen der
 Dreißig und der Zehn; „Stadtpartei“,
 vgl. III, 1, 1. — ἀφικόμενοι] kon-
 zessiv, vgl. II, 4, 29 Pausanias. —
 παρέδοσαν] „preisgeben“. — τὸ ...
 ἐπ' ἐκείνοις εἶναι] Inf. absolutus; ad-
 verbial „soweit es auf sie ankam“. ἐπὶ
 c. Dat. s. zu III, 1, 20. — ἀπωλώ-
 λειτε] formell der Realis, dem Sinne
 nach Irrealis. Ähnlich im D.

10. καὶ μὴν] „und weiter, in der
 That“. Übergang zu einem stärkeren
 Motiv. — τὴν ἀρχήν] vgl. § 2. —

εἰκὸς γενέσθαι] εἰκός hier mit Inf.
 Aor. des Begehrungssatzes, also ohne
 ἂν und ohne Präteritumbedeutung =
 „es ist recht und billig, daß“. Ana-
 log werden auch ἐλπίζω, ὑπισχνέομαι
 u. a. zuweilen mit Inf. Aor. ohne ἂν
 konstruiert im Sinne eines Verbum
 cupiendi, zumal sie auch sonst mit dem
 Inf. des Urteilssatzes wenigstens das μὴ
 des Begehrungssatzes verbinden. (εἰκός
 mit Inf. des Urteilssatzes ev. Inf. Aor.
 mit ἂν = „es leuchtet ein, daß“.) —
 ὅτι ... ἄρχουσι ... μὴ φοβηθῆτε] ὅτι
 drückt den Grund, dagegen ein zu er-
 gänzendes μὴ τι πάθῃτε den Inhalt
 der Besorgnis aus. φοβηθῆτε Gegen-
 satz zu θαρρεῖτε. — ἀποσταῖεν] wel-
 cher Modus vertreten? — προέστησαν]
 zweideutige Verbalform!

ὥς δ' ἀληθῆ λέγομεν, εἰς ἀναλογίσησθε, αὐτίκα γνώσεσθε. τίς γὰρ ἤδη καταλείπεται αὐτοῖς εὐμενής; οὐκ Ἀργεῖοι μὲν αἰεί ποτε δυσμενεῖς αὐτοῖς ὑπάρχουσιν; Ἡλεῖοί γε μὴν νῦν ἐστερημένοι καὶ 12 χώρας πολλῆς καὶ πόλεων ἐχθροὶ αὐτοῖς προσγεγέννηται. Κορινθίους δὲ καὶ Ἀρκάδας καὶ Ἀχαιοὺς τί φῶμεν, οἳ ἐν μὲν τῷ πρὸς ὑμᾶς πολέμῳ μάλα λιπαρούμενοι ὑπ' ἐκείνων πάντων καὶ πόνων καὶ κινδύνων καὶ τῶν δαπανημάτων μετεῖχον, ἐπεὶ δ' ἐπραξαν ἃ ἐβούλοντο οἱ Λακεδαιμόνιοι, ποίας ἢ ἀρχῆς ἢ τιμῆς ἢ ποίων χρημάτων μεταδεδώκασιν αὐτοῖς; ἀλλὰ τοὺς μὲν εἰλωτας ἀρμοστὰς ἀξιοῦσι καθιστάναι, τῶν δὲ συμμάχων ἐλευθέρων ὄντων, ἐπεὶ εὐτύχησαν, δεσπότης ἀναπεφνήσκειν. ἀλλὰ μὴν καὶ οὗς ὑμῶν ἀπέ- 13 στησαν φανεροὶ εἰσιν ἐξηπατηκότες· ἀντὶ γὰρ ἐλευθερίας διπλὴν αὐτοῖς δουλείαν παρεσχέκασιν· ὑπὸ τε γὰρ τῶν ἀρμοστῶν τυραννοῦνται καὶ ὑπὸ δέκα ἀνδρῶν, οὓς Λύσανδρος κατέστησεν ἐν ἑκάστη πόλει. ὃ γε μὴν τῆς Ἀσίας βασιλεὺς καὶ τὰ μέγιστ αὐτοῖς συμβαλόμενος εἰς τὸ ὑμῶν κρατῆσαι νῦν τί διάφορον πάσχει ἢ εἰ μεθ' ὑμῶν κατεπολέμησεν αὐτούς; πῶς οὖν οὐκ εἰκός, 14 εἰ ὑμεῖς αὖ προστῆτε τῶν οὕτως φανερώς ἀδικουμένων, νῦν ὑμᾶς πολὺ ἤδη μεγίστους τῶν πώποτε γενέσθαι; ὅτε μὲν γὰρ ἤρχεσθε, τῶν κατὰ θάλατταν μόνον δήπου ἡγεῖσθε· νῦν δὲ πάντων καὶ

11. αἰεί ποτε] „von jeher“.

12. γε μὴν] „ferner“. — προσγεγέννηται] Komposita mit πρὸς meist im Sinne von πρὸς c. Dat. — Κορινθίους . . . τί φῶμεν] sc. γινώσκω oder πᾶσχειν. — ἐπραξαν] Subjekt am Ende des Satzes. — ἃ ἐβούλοντο] im D. Substantiv. — οἳ μὲν . . . μετεῖχον . . . (ἐπεὶ) δὲ . . . ποίας . . . μεταδεδώκασιν αὐτοῖς;] zwei koordinierte Relativsätze, von denen der Regel gemäß der zweite in einen Demonstrativsatz übergeht. (αὐτοῖς = οἷς . . . δὲ . . .) μὲν und δὲ bezeichnen den Gegensatz des Temporaladverbs ἐν μὲν τῷ πολέμῳ und des Temporalsatzes ἐπεὶ δὲ ἐπρ. Mit ποίας endlich ist die sehr übliche Verschmelzung eines Fragesatzes mit einem Relativ- oder

anderen Nebensatz gegeben, die der Deutsche in der Frage namentlich beim Unterrichte nachahmt: „denen sie dann aber Anteil an keinen Ehren (eigentlich: an welchen Ehren denn?) gegeben haben“. — ἀξιοῦσι] ironisch; Verb. cupiendi s. III, 1, 1.

13. ἀπέστησαν] vgl. § 10 a. E. — ἐξηπατηκότες] Objekt aus dem Satze zu ergänzen. — ἀρμοστῶν] spartan. Statthalter. — δέκα ἀνδρῶν] vgl. III, 4, 2. — καὶ συμβαλόμενος] konzessiv (καίπερ vgl. § 2); Med. intensivum „beitragen“. — διάφορον ἢ] vgl. III, 4, 19. — εἰ κατεπολέμησεν] irrealer Konditionalsatz mit elliptischem Nachsatz ἢ ὃ ἐπαθεν ἄν.

14. εἰκός] vgl. § 10. — τῶν πώ-

ἡμῶν καὶ Πελοποννησίων καὶ ὧν πρόσθεν ἤρχεστε καὶ αὐτοῦ βασι-
λέως τοῦ μεγίστην δύναμιν ἔχοντος ἡγεμόνες ἂν γένοισθε. καίτοι
ἡμεν πολλοῦ ἄξιοι καὶ ἐκείνοις σύμμαχοι, ὥς ὑμεῖς ἐπίστασθε·
νῦν δέ γε εἰκὸς τῷ παντὶ ὑμῖν ἐρρωμενεστέρας ἡμᾶς συμμαχεῖν ἢ
τότε Λακεδαιμονίοις· οὐδὲ γὰρ ὑπὲρ νησιωτῶν ἢ Συρακοσίων οὐδ'
ὑπὲρ ἀλλοτρίων, ὥσπερ τότε, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν ἀδικουμένων
15 βοηθήσομεν. καὶ τοῦτο μέντοι χρὴ εἶδέναι, ὅτι ἡ Λακεδαι-
μονίων πλεονεξία πολὺν εὐκαταλυτωτέρα ἐστὶ τῆς ὑμετέρας γενο-
μένης ἀρχῆς. ὑμεῖς μὲν γὰρ ἔχοντες ναυτικὸν οὐκ ἔχόντων ἤρχεστε,
οὗτοι δὲ ὀλίγοι ὄντες πολλαπλασίων ὄντων καὶ οὐδὲν χειρόν ὥπλι-
σμένων πλεονεκτοῦσι. ταῦτ' οὖν λέγομεν ἡμεῖς· εἰ γε μέντοι ἐπί-
στασθε, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὅτι νομίζομεν ἐπὶ πολὺ μείζω ἀγαθὰ
παρακαλεῖν ὑμᾶς τῇ ὑμετέρᾳ πόλει ἢ τῇ ἡμετέρᾳ.

16 Ὁ μὲν ταῦτ' εἰπὼν ἐπαύσατο. τῶν δ' Ἀθηναίων πάμπολλοι
μὲν συνηγόρεον, πάντες δ' ἐψηφίσαντο βοηθεῖν αὐτοῖς. Θρασύ-
βουλος δὲ ἀποκρινάμενος τὸ ψήφισμα καὶ τοῦτο ἐνεδείκνυτο, ὅτι
ἀτειχίστου τοῦ Πειραιῶς ὄντος ὁμῶς παρακινδυνεύσοιεν χάριτα
αὐτοῖς ἀποδοῦναι μείζονα ἢ ἔλαβον. ὑμεῖς μὲν γάρ, ἔφη, οὐ συνε-
στρατεύσατε ἐφ' ἡμᾶς, ἡμεῖς δέ γε μεθ' ὑμῶν μαχοῦμεθα ἐκείνοις,
17 ἂν ἴωσιν ἐφ' ὑμᾶς. οἱ μὲν δὴ Θηβαῖοι ἀπελθόντες παρεσκευά-
ζοντο ὥς ἀμυνόμενοι, οἱ δ' Ἀθηναῖοι ὥς βοηθήσοντες. καὶ μὴν
οἱ Λακεδαιμόνιοι οὐκέτι ἔμελλον, ἀλλὰ Πανσανίας μὲν ὁ βασιλεὺς
ἐπορεύετο εἰς τὴν Βοιωτίαν τό τε οἴκοθεν ἔχον στράτευμα καὶ τὸ
ἐκ Πελοποννήσου, πλὴν Κορίνθιοι οὐκ ἠκολούθουν αὐτοῖς. ὁ δὲ
Λύσανδρος, ἄγων τὸ ἀπὸ Φωκέων καὶ Ὀρχομενοῦ καὶ τῶν κατ'

ποτε] sc. προστάντων. — τῷ παντί] stärker als πολλῶ: „in jeder Beziehung“.

15. καὶ ... μέντοι] καὶ ... δέ, vgl. III, 1, 7. 8. — πλεονεξία] prägnant: „usurpierte Herrschaft“; ebenso πλεονεκτοῦσι. — γενομένης] sc. πρότερον. — ἔχοντες ... ἔχόντων] Part. Imperf. — πόλει] Dat. commodi.

16. Ὁ μὲν] der Wortführer § 8. — μὲν ... δέ] adversativ oder kopulativ? — ἀποκρινάμενος] sc. τοῖς πρέσβεσι] „als Bescheid erteilen“. —

καὶ τοῦτο ἐνεδείκνυτο] Med. intensivum „er wies noch besonders darauf hin“. — χάριτα] ion. für χάριν. — οὐ συνεστρατεύσατε] Beachte den Gegensatz des negativen zum positiven Verhalten. Im D. „ihr seid bloß nicht ...“.

17. καὶ μὴν] „und in der That“. — ἔμελλον] „zögern“, d. h. „es beim Vorhaben bewenden lassen“. Daher Inf. act. infectae πορεύεσθαι. — πλὴν] Adverb. „nur“. — κατ' ἐκεῖνα] attributiv „dortig“. Zur Sache vgl. § 6—7.

ἐκεῖνα χωρίων στράτευμα, ἔφθη τὸν Πανσανίαν ἐν τῷ Ἀλιάρτῳ
γενόμενος. ἦκων δὲ οὐκέτι ἡσυχίαν ἔχων ἀνέμενε τὸ ἀπὸ Λακε- 18
δαίμονος στράτευμα, ἀλλὰ σὺν οἷς εἶχεν ἦει πρὸς τὸ τεῖχος τῶν
Ἀλιαρτίων. καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἔπειθεν αὐτοὺς ἀφίστασθαι καὶ
αὐτονόμους γίγνεσθαι· ἐπεὶ δὲ τῶν Θηβαίων τινὲς ὄντες ἐν τῷ
τείχει διεκώλυον, προσέβαλε πρὸς τὸ τεῖχος. ἀκούσαντες δὲ ταῦτα 19
οἱ Θηβαῖοι δρόμῳ ἐβοήθουν οἳ τε ὀπλῖται καὶ οἱ ἵππεῖς. ὁπό-
τερα μὲν οὖν, εἴτε λαθόντες τὸν Λύσανδρον ἐπέπεσον αὐτῷ εἴτε
καὶ αἰσθόμενος προσιόντας ὡς κρατήσων ὑπέμενε, ἀδῆλον· τοῦτο
δ' οὖν σαφές, ὅτι παρὰ τὸ τεῖχος ἡ μάχη ἐγένετο· καὶ τρόπαιον
ἔστηκε πρὸς τὰς πύλας τῶν Ἀλιαρτίων. ἐπεὶ δ' ἀποθανόντος
Λυσάνδρου ἔφευγον οἱ ἄλλοι πρὸς τὸ ὄρος, ἐδίωκον ἐρρωμένως οἱ
Θηβαῖοι. ὡς δὲ ἄνω ἤδη ἦσαν διώκοντες καὶ δυσχωρία τε καὶ 20
στενοπορία ὑπελάμβανεν αὐτούς, ὑποστρέψαντες οἱ ὀπλῖται ἠκόν-
τιζόν τε καὶ ἔβαλλον. ὡς δὲ ἔπεσον αὐτῶν δύο ἢ τρεῖς οἱ πρῶτοι
καὶ ἐπὶ τοὺς λοιποὺς ἐπεκυλίνδουν πέτρους εἰς τὸ κάτω καὶ
πολλῇ προθυμίᾳ ἐνέκειντο, ἐτρέφθησαν οἱ Θηβαῖοι ἀπὸ τοῦ κατάν-
τους καὶ ἀποθνήσκουσιν αὐτῶν πλείους ἢ διακόσιοι. ταύτῃ μὲν 21
οὖν τῇ ἡμέρᾳ οἱ Θηβαῖοι ἠθύμουν νομίζοντες οὐκ ἐλάττω κακὰ
πεπονθέναι ἢ πεποιηκέναι· τῇ δ' ὑστεραίᾳ, ἐπεὶ ἦσθοντο ἀπεληλυ-
θότας ἐν νυκτὶ τοὺς τε Φωκέας καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας οἵκαδε
ἐκάστους, ἐκ τούτου μεῖζον δὴ ἐφρόνουν ἐπὶ τῷ γεγενημένῳ. ἐπεὶ
δ' αὖ ὁ Πανσανίας ἀνεφαίνετο ἔχων τὸ ἐκ Λακεδαίμονος στρά-
τευμα, πάλιν αὖ ἐν μεγάλῳ κινδύνῳ ἡγοῦντο εἶναι, καὶ πολλὴν

18. οὐκέτι] gehört sowohl zum Particip als Verb. finitum. — ἔπειθεν] Präs. u. Imperf. dieses Verbs meist de conatu: „suchte zu ...“; ebenso nachher διεκώλυον. — ἀφίστασθαι] von wem?

19. ὁπότερα μὲν] sc. συνέβη leitet im Sinne von πότερον ... ἢ utrum ... an die Doppelfrage ein. — λαθόντες] Gegensatz αἰσθόμενος. Gewöhnlicher ἔλαθον c. Partic. — ὡς κρατήσων] nicht final, sondern kausal. — ἀποθανόντος] Zur Sache erwartet man eine positive Mitteilung über den Tod

des berühmten Mannes eher in einem Hauptsatze vor der Kontroverse als in einem zurückweisenden Nebensatze. — πρὸς τὰς πύλας] setzt in ἔστηκε das Verb. der Bewegung „aufstellen“ voraus.

20. δυσχωρία καὶ στενοπορία] Genus u. Species „und zwar“; ebenso umgekehrt ἠκόντιζόν τε καὶ ἔβαλλον. — οἱ ὀπλῖται] τῶν Λακεδαιμονίων. — αὐτῶν] τῶν διωκόντων. — εἰς τὸ κάτω] „bergabwärts“. — ἐτρέφθησαν] vgl. 4, 14.

ἔφασαν σιωπὴν τε καὶ ταπεινότητα ἐν τῷ στρατεύματι εἶναι
 22 αὐτῶν. ὥς δὲ τῇ ὑστεραίᾳ οἱ τε Ἀθηναῖοι ἐλθόντες συμπαρετά-
 ξαντο ὃ τε Πανσανίας οὐ προσῆγεν οὐδὲ ἐμάχετο, ἐκ τούτου τὸ
 μὲν Θηβαίων πολὺ μεῖζον φρόνημα ἐγίγνετο· ὃ δὲ Πανσανίας
 συγκαλέσας πολεμάρχους καὶ λοχαγούς καὶ πεντηκοντῆρας ἐβου-
 λεύετο, πότερον μάχην συνάπτοι ἢ ὑπόσπονδον τὸν τε Λύσανδρον
 23 ἀναιροῖτο καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ πεσόντας. λογιζόμενος δ' ὁ Παν-
 σανίας καὶ οἱ ἄλλοι οἱ ἐν τέλει Λακεδαιμονίων, ὥς Λύσανδρος
 τετελευτηκῶς εἶη καὶ τὸ μετ' αὐτοῦ στράτευμα ἡττημένον ἀποκε-
 χωρήκοι καὶ Κορίνθιοι μὲν παντάπασιν οὐκ ἠκολούθουν αὐτοῖς,
 οἱ δὲ παρόντες οὐ προθύμως στρατεύοιντο· ἐλογίζοντο δὲ καὶ τὸ
 ἱππικὸν ὥς τὸ μὲν ἀντίπαλον πολὺ, τὸ δὲ αὐτῶν ὀλίγον εἶη, τὸ
 δὲ μέγιστον, ὅτι οἱ νεκροὶ ὑπὸ τῷ τείχει ἔκειντο, ὥστε οὐδὲ κρείτ-

21. ἔφασαν] neues, nämlich unbe-
 stimmtes Subjekt.

22. συμπαρετάξαντο] τοῖς Θηβαί-
 οῖς. — τὸ ... πολὺ μεῖζον φρόνημα
 ἐγίγνετο] Die attributive Stellung von
 μεῖζον weist auf ein fertiges Resultat
 hin, welches in § 21 μεῖζον ἐφρό-
 νουν angedeutet, durch den Vordersatz
 § 22 ὥς ... ἐμάχετο begründet und
 durch die nächsten Paragraphen er-
 wiesen wird: „da trat deutlich ... in
 die Erscheinung, stellte sich heraus“.
 φρόνημα „Selbstgefühl“. Gegensatz
 τοῦ Πανσανίου. — πολεμάρχους ...
 λοχαγούς ... πεντηκοντῆρας] Jede der
 sechs spartan. Moren (Bataillone) unter
 je einem πολέμαρχος bestand aus vier
 λόχοι (Compagnieen) unter je einem
 λοχαγός, jeder λόχος aus zwei πεντη-
 κοστύες (Züge à 50—80 M.) unter je
 einem πεντηκοστήρ oder vier ἐνωμο-
 τίαί (Halbzüge) unter je einem ἐνω-
 μοτάρχης. Letztere Abteilungsführer
 gehörten nicht mit zum Kriegsrat.
 Ähnlich war auch die Reiterei in sechs
 Moren geteilt. — συνάπτοι] Optat.
 deliberativus Orat. obliqu. — ὑπό-

σπονδον] vox propria für das indirekte
 Zugeständnis der Besiegung „auf
 Grund eines erbetenen Waffenstill-
 standes“. — ἀναιροῖτο] „zur Bestat-
 tung aufnehmen“; Präs. de conatu,
 vgl. dagegen § 23 ἀνελέσθαι] Aor.
 ingressiv.

23. οἱ ἐν τέλει] „der Kriegsrat der
 Offiziere“. (σύμβουλοι καὶ ἡγεμόνες,
 vgl. zu III, 4, 2.) (Aber τὰ τέλη „die
 Spitzen der Behörden“, d. h. stets die
 Ephoren.) — λογιζόμενος ὥς] statt
 λογ. ὅτι bei Betrachtungen, vgl. § 4.
 5. III, 1, 8. — λογιζόμενος] sc. ἦν.
 Leichtes Anakoluth, insofern der mit
 dem Partic. begonnene Gedanke nach-
 her durch das Verb. finit. ἐλογίζοντο
 δὲ fortgesetzt wird. Beide bilden in
 parataktischer Form den logischen
 Vordersatz zum Schlusssatz: διὰ οὖν
 πάντα. — τὸ ἱππικόν] Antiptosis =
 prolept. Attraktion des Subjekts aus
 dem Nebensatze als Objekt. — τὸ δὲ
 μέγιστον] geben. — durch einen Rela-
 tivsatz zu κρείττοσιν οὖσι] hypoth. Vor-
 dersatz zu οὐδὲ ... εἶη. — ὥστε ...
 εἶη] Optat. Or. obliquae statt ὥστε

τοσιν οὔσι διὰ τοὺς ἀπὸ τῶν πύργων ῥάδιον εἶη ἀνελεῖσθαι· διὰ οὖν πάντα ταῦτα ἔδοξεν αὐτοῖς τοὺς νεκροὺς ὑποσπόνδους ἀναιρεῖσθαι. οἱ μέντοι Θηβαῖοι εἶπαν, ὅτι οὐκ ἂν ἀποδοῖεν τοὺς 24 νεκρούς, εἰ μὴ ἔφ' ὥτε ἀπιέναι ἐκ τῆς χώρας. οἱ δὲ ἄσμενοί τε ταῦτα ἤκουσαν καὶ ἀνελόμενοι τοὺς νεκροὺς ἀπήεσαν ἐκ τῆς Βοιωτίας. τούτων δὲ πραχθέντων οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι ἀθύμως ἀπήεσαν, οἱ δὲ Θηβαῖοι μάλα ὑβριστικῶς, εἰ καὶ μικρόν τις τῶν χωρίων του ἐπιβαίῃ, παίοντες ἐδίωκον εἰς τὰς ὁδοὺς. αὕτη μὲν 25 δὴ οὕτως ἡ στρατιὰ τῶν Λακεδαιμονίων διελύθη. ὁ μέντοι Πανσανίας ἐπεὶ ἀφίκετο οἴκαδε, ἐκρίνετο περὶ θανάτου. κατηγορουμένου δ' αὐτοῦ καὶ ὅτι ὑστερήσειεν εἰς Ἀλίαρτον τοῦ Λυσάνδρου, συνθέμενος εἰς τὴν αὐτὴν ἡμέραν παρέσεσθαι, καὶ ὅτι ὑποσπόνδους ἄλλ' οὐ μάχῃ ἐπειρᾶτο τοὺς νεκροὺς ἀναιρεῖσθαι, καὶ ὅτι τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων λαβὼν ἐν τῷ Πειραιεῖ ἀνῆκε, καὶ πρὸς τούτοις οὐ παρόντος ἐν τῇ δίκῃ, θάνατος αὐτοῦ κατεγνώσθη· καὶ ἔφυγεν εἰς Τεγέαν καὶ ἐτελεύτησε μέντοι ἐκεῖ νόσῳ. κατὰ μὲν οὖν τὴν Ἑλλάδα ταῦτ' ἐπράχθη.

c. Indicativ. — τοὺς ἀπὸ τῶν πύργων] βάλλοντας.

24. εἰ μὴ] „nisi forte“. — ἔφ' ὥτε ... ἀπιέναι] αὐτούς als Subjekt zu ergänzen. Übrigens vgl. III, 1, 20. — μικρόν] „nur ein wenig“. — παίοντες] Objekt ergänze aus εἰ τις = ὅστις.

25. συνθέμενος] konzessiv. — τὸν δῆμον ... ἀνῆκε] nämlich 403 v. Chr., vgl. II, 4, 35. 39. — καὶ παρόντος] koordiniert zu κατηγορουμένου. — καὶ ... μέντοι] et vero. (Anders III, 1, 7 u. 5, 15). — κατὰ ... Ἑλλάδα] vgl. III, 4, 15.

VIERTES BUCH.

- 1 Ὁ δὲ Ἀγησίλαος ἐπεὶ ἀφίκετο ἅμα μετοπώρῳ εἰς τὴν τοῦ
 Φαρναβάζου Φρυγίαν, τὴν μὲν χώραν ἔλαε καὶ ἐπόρθει, πόλεις δὲ
 2 τὰς μὲν βία, τὰς δ' ἐκούσας προσελάμβανε. λέγοντος δὲ τοῦ
 Σπιθριδάτου, ὥς εἰ ἔλθοι πρὸς τὴν Παφλαγονίαν σὺν αὐτῷ, τὸν
 τῶν Παφλαγόνων βασιλέα καὶ εἰς λόγους ἄξιοι καὶ σύμμαχον
 ποιήσοι, προθύμως ἐπορεύετο πάλαι τούτου ἐπιθυμῶν, τοῦ
 ἀφιστάναι τι ἔθνος ἀπὸ βασιλέως.
- 3 Ἐπεὶ δὲ ἀφίκετο εἰς τὴν Παφλαγονίαν, ἦλθεν Ὀτυς καὶ
 συμμαχίαν ἐποιήσατο· καὶ γὰρ καλούμενος ὑπὸ βασιλέως οὐκ
 ἀναβεβήκει. πείσαντος δὲ τοῦ Σπιθριδάτου κατέλιπε τῷ Ἀγη-
 4 σιλᾶω Ὀτυς χιλίους μὲν ἱππέας δισχιλίους δὲ πελταστάς. χάριν
 δὲ τούτων εἰδὼς Ἀγησίλαος τῷ Σπιθριδάτῃ, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ
 Σπιθριδάτα, οὐκ ἂν δοίης Ὀτυϊ τὴν θυγατέρα; „Πολύ γε“, ἔφη,
 „μᾶλλον ἢ ἐκεῖνος ἂν λάβοι φυγάδος ἀνδρὸς βασιλεύων πολλῆς
 καὶ χώρας καὶ δυνάμεως.“ τότε μὲν οὖν ταῦτα μόνον ἐρρήθη περὶ
 5 τοῦ γάμου. ἐπεὶ δὲ Ὀτυς ἐμελλεν ἀπιέναι, ἦλθε πρὸς τὸν Ἀγη-

Kap. 1. § 1/15: Agesilaos in Phrygien und Paphlagonien (395). — § 15/28: Unternehmungen bei Daskylion. Abzug des Spithridates mit den Paphlagoniern (395). — § 29/38: Zusammenkunft u. Unterredung des Agesilaos mit Pharnabazos (394). — § 39/41: Agesilaos und der Sohn des Pharnabazos. — Abzug aus Phrygien. Neue Rüstungen (394).

1. Wiederanknüpfung der III, 4, 29 abgebrochenen Erzählung der Thaten des Agesilaos in Asien. — πόλεις τὰς μὲν ... τὰς δέ] partitive Apposition.

2. Σπιθριδάτου] vgl. III, 4, 10. — τούτου ... τοῦ ἀφιστάναι] Inf. epexe-

geticus „nämlich ...“. — τι ἔθνος] „einen ganzen Stamm“; Gegensatz einzelne Städte. — βασιλέως] welcher König? Beachte das Fehlen des Artikels.

3. Ὀτυς] ὁ βασιλεύς τῶν Παφλαγόνων. — καλούμενος] konzessiv; beachte das Particip. actionis infectae.

4. Die von Agesilaos der Tochter des Spithridates zugedachte Ehre bildet offenbar einen Gegensatz zu einer ihr von Pharnabazos zugedachten Ehrenkränkung, welche in der That in Xen. Agesil. erzählt wird. — Μᾶλλον] sc. ἂν δοίην, potius. — ἀνδρός] τὴν θυγατέρα.

σίλαον ἀσπασόμενος. ἤρξατο δὲ λόγου ὁ Ἀγησίλαος παρόντων τῶν τριάκοντα, μεταστησάμενος τὸν Σπιθριδάτην, Λέξον μοι, ἔφη, ὦ Ὅτις, ποίου τινὸς γένους ἐστὶν ὁ Σπιθριδάτης; ὁ δ' εἶπεν, ὅτι ⁶ „Περσῶν οὐδενὸς ἐνδεέστερος“. Τὸν δ' υἱόν, ἔφη, ἐώρακας αὐτοῦ ὥς καλὸς ἐστι; „Τί δ' οὐ μέλλω; καὶ γὰρ ἐσπέρας συνεδείπνου αὐτῷ.“ Τούτου μὲν φασὶ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ καλλίονα εἶναι. „Νῆ Δί“, ἔφη ὁ Ὅτις, „καλὴ γάρ ἐστι.“ Καὶ ἐγὼ μὲν, ἔφη, ⁷ φίλος ἡμῖν γεγένησαι, συμβουλεύοιμ' ἂν σοὶ τὴν παῖδα ἄγεσθαι γυναικα, καλλίστην μὲν οὖσαν, οὗ τί ἀνδρὶ ἥδιον; πατρὸς δ' εὐγενεστάτου, δύναμιν δ' ἔχοντος τοσαύτην, ὅς ὑπὸ Φαρναβάζου ἀδικηθεὶς οὕτω τιμωρεῖται αὐτόν, ὥστε φυγάδα πάσης τῆς χώρας, ὥς ὀρᾷς, πεποίηκεν. εὖ ἴσθι μέντοι, ἔφη, ὅτι ὥσπερ ἐκεῖνον ἐχθρόν ⁸ ὄντα δύναται τιμωρεῖσθαι, οὕτω καὶ φίλον ἄνδρα εὐεργετεῖν ἂν δύναίτο. νόμιζε δὲ τούτων πραχθέντων μὴ ἐκεῖνον ἂν σοὶ μόνον κηδεστὴν εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἐμὲ καὶ τοὺς ἄλλους Λακεδαιμονίους, ἡμῶν δ' ἡγουμένων τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα. καὶ μὴν ⁹ μεγαλειότερως γε σοῦ, εἰ ταῦτα πράττοις, τίς ἂν ποτε γήμειε; ποῖαν γὰρ νύμφην πώποτε τοσοῦτοι ἵππεῖς καὶ πελτασταὶ καὶ δολιχὰ προὔπεμψαν, ὅσοι τὴν σὴν γυναικα εἰς τὸν σὸν οἶκον προπέμψειαν ἂν; καὶ ὁ Ὅτις ἐπήρετο, „Δοκοῦντα δ'“, ἔφη, „ὦ Ἀγη- ¹⁰ σίλαε, ταῦτα καὶ Σπιθριδάτῃ λέγεις“; Μὰ τοὺς θεούς, ἔφη ὁ Ἀγησίλαος, ἐκεῖνος μὲν ἐμέ γε οὐκ ἐκέλευσε ταῦτα λέγειν· ἐγὼ μέντοι, καίπερ ὑπερχαίρων, ὅταν ἐχθρόν τιμωρῶμαι, πολὺ μᾶλλον μοι δοκῶ ἡδεσθαι, ὅταν τι τοῖς φίλοις ἀγαθὸν ἐξευρίσκω. „Τί ¹¹ οὖν“, ἔφη, „οὐ πυνθάνη, εἰ καὶ ἐκείνῳ βουλομένῳ ταῦτ' ἐστί“; καὶ

5. ἀσπασόμενος] zum Abschied. — μεταστησάμενος] Beachte das transitive Medium des Interesses und die Bedeutung von μετά in Kompositis.

6. ἐνδεέστερος] γένει. — τὸν υἱόν] Megabates § 28.

7. Νῆ Δί] sc. ὁρθῶς λέγουσιν; begründet durch γάρ. — Ο. kennt die Familie schon, wie aus § 6 hervorgeht, und darauf stützt Ag. seinen Rat. — καλλίστην μὲν ... πατρὸς δέ] „erstens — zweitens“. — οὗ τί] Verschmelzung der Frage mit dem Re-

lativsätze; vgl. III, 5, 12. τί rhetor. = οὐδέν. — ὅς] relativer Kausalsatz.

8. νόμιζε ... μὴ ... ἂν εἶναι] μὴ mit dem Infinitiv des Urteilssatzes wegen der Abhängigkeit vom Imperativ.

9. πώποτε] meist in negativem Gedanken; vgl. οὐπω; hier wegen des rhetorischen ποῖαν, wie III, 5, 14 wegen des Superlativs.

10. δοκοῦντα] prädik. zu ταῦτα. — μοι δοκῶ] mihi videor.

11. τί ... οὐ πυνθάνη] Rhetor. Frage bei imperativem Sinn: quin. — βου-

ὁ Ἀγησίλαος, Ἴτ', ἔφη, ὑμεῖς, ὦ Ἡριππίδα, καὶ διδάσκετε αὐτὸν
 12 βουλευθῆναι ἅπερ ἡμεῖς. οἱ μὲν δὲ ἀναστάντες ἐδίδασκον. ἐπεὶ
 δὲ διέτριβον, Βούλει, ἔφη, ὦ Ὅτυ, καὶ ἡμεῖς δεῦρο καλέσωμεν
 αὐτόν; „Πολύ γ' ἂν οἶμαι μᾶλλον ὑπὸ σοῦ πεισθῆναι αὐτὸν ἢ ὑπὸ
 τῶν ἄλλων ἀπάντων.“ ἐκ τούτου δὲ ἐκάλει ὁ Ἀγησίλαος τὸν
 Σπιθριδάτην τε καὶ τοὺς ἄλλους. προσιόντων δὲ εὐθὺς εἶπεν ὁ
 13 Ἡριππίδας· Τὰ μὲν ἄλλα, ὦ Ἀγησίλαε, τὰ ῥηθέντα τί ἂν τις
 μακρολογοίη; τέλος δὲ λέγει Σπιθριδάτης πᾶν ποιεῖν ἂν ἡδέως ὅ,
 14 τι σοι δοκοίη. Ἐμοὶ μὲν τοίνυν, ἔφη, δοκεῖ, ὁ Ἀγησίλαος, σὲ μὲν,
 ὦ Σπιθριδάτα, τύχῃ ἀγαθῇ διδόναι Ὅτυϊ τὴν θυγατέρα, σὲ δὲ
 λαμβάνειν. τὴν μέντοι παῖδα πρὸ ἥρος οὐκ ἂν δυναίμεθα περὶ
 ἀγαγεῖν. „Ἀλλὰ ναὶ μὰ Δί“, ἔφη ὁ Ὅτυς, „κατὰ θάλατταν ἤδη
 15 ἂν πέμποιτο, εἰ σὺ βούλοιο.“ ἐκ τούτου δεξιὰς δόντες καὶ λα-
 βόντες ἐπὶ τούτοις ἀπέπεμπον τὸν Ὅτυν.

Καὶ εὐθὺς ὁ Ἀγησίλαος ἐπεὶ ἔγνω αὐτὸν σπεύδοντα, τριήρη
 πληρώσας καὶ Καλλίαν Λακεδαιμόνιον κελεύσας ἀπαγαγεῖν τὴν
 παῖδα, αὐτὸς ἐπὶ Δασκυλείου ἀπεπορεύετο, ἔνθα καὶ τὰ βασίλεια
 ἦν Φαρναβάζω καὶ κῶμαι περὶ αὐτὰ πολλαὶ καὶ μεγάλαι καὶ
 ἀφθονα ἔχουσai τὰ ἐπιτήδεια καὶ θῆραι αἱ μὲν καὶ ἐν περι-
 ειργμένοις παραδείσοις, αἱ δὲ καὶ ἀναπεπταμένοις τόποις, πάγκαλαι.
 16 περιέρρει δὲ καὶ ποταμὸς παντοδαπῶν ἰχθύων πλήρης. ἦν δὲ

λομένῳ] Attraktion zum logischen Subjekt ἐκείνῳ „nach Wunsch“. — Ἡριππίδα] vgl. III, 4, 20. — διδάσκετε] sc. πείθοντες. Verb. cupiendi; danach βουλευθῆναι zu übersetzen, vgl. III, 1, 8.

12. βούλει ... καὶ καλέσωμεν] Koordination der Urteils- u. Begehrungsfrage, Indik. u. Konj. deliberat. (ähnlich wie ἄγε mit Imperativ) = βούλει ἡμᾶς καλέσαι. — ἂν οἶμαι] vgl. III, 1, 15. — ἂν ... πεισθῆναι] Infinitivus irrealis oder potentialis? Welchen Modus der Oratio recta verlangt der Sinn? — τοὺς ἄλλους] die Begleiter des Herippidas.

13. προσιόντων] Subjekt αὐτῶν zu erg. — τὰ μὲν ἄλλα ... τὰ ῥηθέντα]

Accus. relationis. — τί] „zu welchem Zwecke“, also ebenfalls Accus. relationis. — τέλος δέ] adverb. „kurz und gut“. — ὅ,τι ... δοκοίη] Attractio Modi an den durch ποιεῖν ἂν vertretenen Optativus potentialis statt ὅ,τι ἂν δοκῇ.

14. τοίνυν] igitur, aus dem Vorigen folgernd. — τύχῃ ἀγαθῇ] „auf gut Glück“, „in Gottes Namen unbedenklich“. — σὲ δέ] sc. ὦ Ὅτυ. — ἤδη] „schon jetzt“.

15. ἐπὶ τούτοις] „auf Grund dessen“. ἐπὶ c. Dat. = „wo es sich handelt um“. — ἀφθονα] prädikativ, vgl. § 16. — ἐπὶ Δασκυλείου] wie ἐπ' οἴκου Richtung und Ruhe verbindend „dahin wo D. liegt“.

καὶ τὰ πτηνὰ ἄφθονα τοῖς ὀρνιθεῦσαι δυναμένοις. ἐνταῦθα μὲν δὴ διεχέιμαζε καὶ αὐτόθεν καὶ σὺν προνομαῖς τὰ ἐπιτήδεια τῇ στρατιᾷ λαμβάνων. καταφρονητικῶς δέ ποτε καὶ ἀφυλάκτως διὰ 17 τὸ μηδὲν πρότερον ἐσφάλλθαι λαμβανόντων τῶν στρατιωτῶν τὰ ἐπιτήδεια, ἐπέτυχεν αὐτοῖς ὁ Φαρνάβαζος κατὰ τὸ πεδῖον ἐσπαρμένοις, ἄρματα μὲν ἔχων δύο δρεπανηφόρα, ἵππεῖς δὲ ὡς τετρακοσίους. οἱ δ' Ἕλληνες ὡς εἶδον αὐτὸν προσελαύνοντα, συνέδραμον 18 ὡς εἰς ἑπτακοσίους· ὁ δ' οὐκ ἐμέλλησεν, ἀλλὰ προστησάμενος τὰ ἄρματα, αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς ἵππεῦσιν ὀπισθεν γενόμενος, ἐλαύνειν εἰς αὐτοὺς ἐκέλευσεν. ὡς δὲ τὰ ἄρματα ἐμβαλόντα διεσκέδασε τὸ 19 ἄθρόον, ταχὺ οἱ ἵππεῖς κατέβαλον εἰς ἑκατὸν ἀνθρώπους, οἱ δ' ἄλλοι κατέφυγον πρὸς Ἀγησίλαον· ἐγγὺς γὰρ ἔτυχε σὺν τοῖς ὀπλίταις ὦν. ἐκ δὲ τούτου τρίτῃ ἢ τετάρτῃ ἡμέρᾳ αἰσθάνεται ὁ 20 Σπιθριδάτης τὸν Φαρνάβαζον ἐν Κανῇ κώμῃ μεγάλη στρατοπεδεύομενον, ἀπέχοντα στάδια ὡς ἐξήκοντα καὶ ἑκατόν, καὶ εὐθὺς λέγει πρὸς τὸν Ἡριππίδαν. καὶ ὁ Ἡριππίδας ἐπιθυμῶν λαμ- 21 πρὸν τι ἐργάσασθαι αἰτεῖ τὸν Ἀγησίλαον ὀπλίτας τε εἰς δισχιλίους καὶ πελταστὰς ἄλλους τοσοῦτους καὶ ἵππέας τοὺς τε Σπιθριδάτου καὶ τοὺς Παφλαγόνας καὶ τῶν Ἑλλήνων ὀπόσους πείσειεν. ἐπεὶ 22 δὲ ὑπέσχετο αὐτῷ, ἐθύετο· καὶ ἅμα δείλῃ καλλιερησάμενος κατέλυσε τὴν θυσίαν. ἐκ δὲ τούτου δειπνήσαντας παρήγγειλε παρεῖναι

16. δυναμένοις] = ἐπισταμένοις. — καὶ αὐτόθεν καὶ σὺν προνομαῖς] Inkoncinne Verbindung der Fragen woher und womit: „teils an Ort und Stelle, teils von auswärts“, d. i. mit Hilfe von Streifzügen.

17. καὶ ἀφυλάκτως] „und deshalb ...“. — διὰ τό] Grund zu beiden Adverbien. — λαμβανόντων τῶν στρατιωτῶν ... αὐτοῖς ἐπέτυχεν] Der Gen. absol. statt des gewöhnlichen Part. coniunctum stellt die Gedanken selbstständiger einander gegenüber. Vgl. *Caesar obsidibus acceptis ... eos tradidit*; III, 1, 21. — ἐπέτυχεν] wie ἐντυγχάνειν = *reperire* etwas Gesuchtes; περιτυγχάνειν = *forte invenire, incidere*. Die ersteren bezeichnen die

Überraschung des Objekts, das letztere die des Subjekts. Ähnlich so die Kompos. von πίπτω s. § 24. — ἐσπαρμένοις] sc. εἰς ἀρπαγὴν. Vgl. III, 4, 22.

18. προστησάμενος] s. § 6.

19. τὸ ἄθρόον] „die geschlossene Aufstellung“, das Resultat von συνέδραμον οἱ ἐσπαρμένοι. — ἔτυχε] s. zu III, 2, 28.

20. Ἡριππίδαν] s. III, 4, 20.

21. ὀπόσους πείσειεν] hypothet. Relativsatz. Dieser hat wie jeder Begehrungssatz nur relative Zeitbedeut., hier die der Zukunft wegen des in αἰτεῖ liegenden übergeordneten imperativischen δοῦναι.

22. ὑπέσχετο] Agesilaos. — ἐθύετο] Herippidas. — δειπνήσαντας] hypothet.

πρόσθεν τοῦ στρατοπέδου. σκότους δὲ γενομένου οὐδ' οἱ ἡμίσεις
 23 ἐκάστων ἐξῆλθον. ὅπως δὲ μή, εἰ ἀποτρέποιτο, καταγελῶεν αὐτοῦ
 24 οἱ ἄλλοι τριάκοντα, ἐπορεύετο σὺν ἧ' εἶχε δυνάμει. ἅμα δὲ τῇ
 ἡμέρᾳ ἐπιπεσὼν τῇ Φαρναβάζου στρατοπεδείᾳ, τῆς μὲν προφυ-
 λακῆς αὐτοῦ Μυσῶν ὄντων πολλοὶ ἔπεσον, αὐτοὶ δὲ διαφεύγουσι,
 τὸ δὲ στρατόπεδον ἀλίσκεται καὶ πολλὰ μὲν ἐκπώματα καὶ ἄλλα
 δὴ οἷα Φαρναβάζου κτήματα, πρὸς δὲ τούτοις σκεύη πολλὰ καὶ
 25 ὑποζύγια σκευοφόρα. διὰ γὰρ τὸ φοβεῖσθαι, μὴ εἴ που κατασταίῃ,
 κυκλωθεὶς πολιορκοῖτο, ἄλλοτε ἄλλη τῆς χώρας ἐπῆει, ὥσπερ οἱ
 26 νομάδες, καὶ μάλα ἀφανίζων τὰς στρατοπεδεύσεις. ἐπεὶ δὲ τὰ
 ληφθέντα χρήματα ἀπήγαγον οἱ τε Παφλαγόνες καὶ ὁ Σπιθριδά-
 τής, ὑποστήσας Ἡριππίδας ταξιάρχους καὶ λοχαγοὺς ἀφείλετο
 27 ἅπαντα τὸν τε Σπιθριδάτην καὶ τοὺς Παφλαγόνας, ἵνα δὴ πολλὰ
 ἀπαγάγοι τὰ αἰχμάλωτα τοῖς λαφυροπώλαις. ἐκεῖνοι μὲντοι ταῦτα
 παθόντες οὐκ ἤνεγκαν, ἀλλ' ὥς ἀδικηθέντες καὶ ἀτιμασθέντες
 νυκτὸς συσκευασάμενοι ὥχοντο ἀπιόντες εἰς Σάρδεις πρὸς Ἀριαῖον,
 πιστεύσαντες, ὅτι καὶ ὁ Ἀριαῖος ἀποστὰς βασιλέως ἐπολέμησεν
 28 αὐτῷ. Ἀγησιλάῳ μὲν δὴ τῆς ἀπολείψεως τοῦ Σπιθριδάτου καὶ
 τοῦ Μεγαβάτου καὶ τῶν Παφλαγόνων οὐδὲν ἐγένετο βαρύτερον
 ἐν τῇ στρατείᾳ.

Temporalsatz zu παρεῖναι. — ἐκάστων]
 wie ἐκάτεροι, ὁπότεροι, utri im Plural,
 wo das Einzelne selbst eine Mehrheit
 in sich bildet; hier die genannten
 Waffengruppen.

23. οἱ ἄλλοι τρ.] s. zu III, 4, 8.

24. ἐπιπεσὼν ... ἔπεσον] Statt des
 erwarteten Gen. absol. ein Anakoluth;
 eigentl. ἐπιπεσὼν ἐκράτησεν ὥστε π. —
 αὐτοῖ] οἱ περὶ Φαρναβάζου. — οἷα]
 sc. εἰκὸς εἶναι „wie natürlich“ u. s. w.

25. διὰ γὰρ τὸ φ.] Die Größe der
 Beute wird durch das nomadenartige
 Herumziehen des Ph. mit Sack u. Pack,
 dies letztere aber durch διὰ τὸ φοβεῖ-
 σθαι begründet. — ἄλλοτε ... ἄλλη]
 vgl. zu III, 3, 8. — τῆς χώρας] Was
 für ein Genetiv? — καὶ μάλα] „und
 zwar in hohem Maße“.

26. ἀπήγαγον] „beiseiteschaffen“.
 (κλαπέντων Plut. Ages.) — ὑποστήσας]
 Causativum zu ὑποστήναι; „unver-
 merkt entgentreten lassen“. — ἵνα
 δὴ] „natürlich, damit“. — πολλὰ]
 prädikativ, vgl. § 15. — λαφυροπώ-
 λαις] Beamte, die den Verkauf der
 Beute für die Staatskasse besorgten.

27. οὐκ ἤνεγκαν] Verb. sentiendi
 (affectuum) c. Part., stärker als βα-
 ρέως ἤνεγκαν. — πιστεύσαντες] sc.
 δι' αὐτὸν σωθήσεσθαι; ingressiv „Ver-
 trauen gewinnen“. — ἀποστὰς ἐπο-
 λέμησεν] sc. πρότερόν ποτε; im D.
 Plusqpf.

28. Μεγαβάτου] Der oben § 6 er-
 wähnte Sohn des Spithridates, Liebling
 des Agesilaos.

Ἦν δέ τις Ἀπολλοφάνης Κυζικηνός, ὃς καὶ Φαρναβάζω 29
 ἐτύγγανεν ἐκ παλαιοῦ ξένος ὢν καὶ Ἀγησίλαω κατ' ἐκεῖνον τὸν
 χρόνον ἐξενώθη. οὗτος οὖν εἶπε* πρὸς τὸν Ἀγησίλαον, ὥς οἴοιτο
 συναγαγεῖν αὐτῷ ἂν εἰς λόγους περὶ φιλίας Φαρνάβαζον. ὥς δ'
 ἤκουσεν αὐτοῦ, σπονδὰς λαβὼν καὶ δεξιὰν παρῆν ἄγων τὸν Φαρ-
 νάβαζον εἰς συγκείμενον χωρίον, ἔνθα δὴ Ἀγησίλαος καὶ οἱ περὶ 30
 αὐτὸν τριάκοντα χαμαὶ ἐν πόρᾳ τινὶ κατακείμενοι ἀνέμενον· ὁ δὲ
 Φαρνάβαζος ἦκεν ἔχων στολὴν πολλοῦ χρυσοῦ ἀξίαν. ὑποτιθέντων
 δὲ αὐτῷ τῶν θεραπόντων ῥαπτὰ, ἐφ' ὧν καθίζουσιν οἱ Πέρσαι
 μαλακῶς, ἡσχύνθη ἐντροφῆσαι ὁρῶν τοῦ Ἀγησιλάου τὴν φανulότητα·
 κατεκλίθη οὖν καὶ αὐτὸς ὥσπερ εἶχε χαμαί. καὶ πρῶτα μὲν ἀλ- 31
 λήλους χαίρειν προσεῖπαν, ἔπειτα τὴν δεξιὰν προτείναντος τοῦ
 Φαρναβάζου, ἀντιπροϋτείνε καὶ ὁ Ἀγησίλαος. μετὰ δὲ τοῦτο ἤρξε
 τοῦ λόγου ὁ Φαρνάβαζος· καὶ γὰρ ἦν πρεσβύτερος· Ὡς Ἀγησίλαε 32
 καὶ πάντες οἱ παρόντες Λακεδαιμόνιοι, ἐγὼ ὑμῖν, ὅτε τοῖς Ἀθη-
 ναίοις ἐπολεμεῖτε, φίλος καὶ σύμμαχος ἐγενόμην καὶ τὸ μὲν ναυ-
 τικὸν τὸ ὑμέτερον χρήματα παρέχων ἰσχυρὸν ἐποίουν, ἐν δὲ τῇ γῇ
 αὐτὸς ἀπὸ τοῦ ἵππου μαχόμενος μεθ' ὑμῶν εἰς τὴν θάλατταν
 κατεδίωκον τοὺς πολεμίους. καὶ διπλοῦν ὥσπερ Τισσαφέρνους
 οὐδὲν πώποτε μου οὔτε ποιήσαντος οὔτ' εἰπόντος πρὸς ὑμᾶς ἔχοιτ'
 ἂν κατηγορῆσαι. τοιοῦτος δὲ γενόμενος νῦν οὕτω διάκειμαι ὑφ' 33

29. συναγαγεῖν ἂν] Inf. potent. — ἤκουσεν] „anhören“. — παρῆν εἰς] = παρεγένετο εἰς. Umkehrung des Verhältnisses § 15. — συγκείμενον] = Perf. Pass. zu συντιθέναι „verabreden“.

30. ῥαπτὰ] „Steppdecken“. — ἡσχύνθη] c. Inf. sich schämen vor einer Handlung = „aus Scham unterlassen, verabscheuen“; c. Part. „sich schämen über eine That“. So lassen viele Affektsbegriffe (meist Deponentia Passiva) entweder das Participium causale des Urteilsatzes oder den Infinitiv des Begehrungssatzes zu, je nach dem Sinne, vgl. III, 4, 9.

31. χαίρειν] Inf. des Begehrungs-

satzes = Imperat. Or. rectae χαῖρε; „sie entboten sich den Grufs“. — ἔπειτα] involviert in der Regel δέ analog dem Lat. *postea*, *deinde*. — ἤρξε] Das Aktivum motiviert durch πρεσβύτερος. Anders § 6, vgl. zu III, 4, 8.

32. ἀπὸ τοῦ ἵππου] vgl. I, 1, 6. — διπλοῦν] „Zweideutigkeit“ (zur Sache vgl. I, 1, 31. 4, 2. 5, 9) im Gegensatz zu ἀπλῶς § 37. — καὶ διπλοῦν . . . κατηγορῆσαι] Konstruiere: „καὶ διπλοῦν ὥσπερ Τισσαφέρνους (sc. κατηγορήσατε) οὐδὲν ἂν ἔχοιτε κατηγορῆσαι ἑμοῦ οὔτε π. οὔτε εἰπ. π. πρ. ὑμ. (= ὃς οὔτε ἐποίησα κτλ.)“

33. διάκειμαι ὑπό] Passiv zu δια-

ὑμῶν, ὥς οὐδὲ δεῖπνον ἔχω ἐν τῇ ἐμαντοῦ χώρᾳ, εἰ μὴ τι ὦν ἂν
 ὑμεῖς λίπητε συλλέξομαι, ὥσπερ τὰ θηρία. ἃ δέ μοι ὁ πατήρ
 καὶ οἰκήματα καλὰ καὶ παραδείσους καὶ δένδρων καὶ θηρίων
 μεστοὺς κατέλιπεν, ἐφ' οἷς εὐφραινόμην, ταῦτα πάντα ὁρῶ τὰ μὲν
 κατακεκομμένα τὰ δὲ κατακεκαυμένα. εἰ οὖν ἐγὼ μὴ γινώσκω
 μήτε τὰ ὅσια μήτε τὰ δίκαια, ὑμεῖς δὲ διδάξατέ με, ὅπως ταῦτ'
 34 ἔστιν ἀνδρῶν ἐπισταμένων χάριτας ἀποδιδόναι. ὁ μὲν ταῦτ'
 εἶπεν. οἱ δὲ τριάκοντα πάντες μὲν ἐπησχύνθησαν αὐτὸν καὶ
 ἐσιώπησαν· ὁ δὲ Ἀγησίλαος χρόνῳ ποτὲ εἶπεν· Ἀλλ' οἶμαι μὲν
 σε, ὦ Φαρνάβαζε, εἰδέναι, ὅτι καὶ ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς πόλεσι
 ξένοι ἀλλήλοις γίνονται ἄνθρωποι. οὗτοι δέ, ὅταν αἱ πόλεις πο-
 λέμια γένωνται, σὺν ταῖς πατρίσι καὶ τοῖς ἐξενωμένοις πολέμοισι
 καὶ ἂν οὕτω τύχωσιν, ἔστιν ὅτε καὶ ἀπέκτειναν ἀλλήλους. καὶ
 ἡμεῖς οὖν νῦν βασιλεῖ τῷ ὑμετέρῳ πολεμοῦντες πάντα ἡναγκάσμεθα
 τὰ ἐκείνου πολέμια νομίζειν· σοί γε μέντοι φίλοι γενέσθαι περὶ
 35 παντὸς ἂν ποιησαίμεθα. καὶ εἰ μὲν ἀλλάξασθαί σε ἔδει ἀντὶ
 δεσπότης βασιλέως ἡμᾶς δεσπότης, οὐκ ἂν ἐγωγέ σοι συνεβούλευον·
 νῦν δὲ ἔξεστί σοι μεθ' ἡμῶν γενομένῳ μηδένα προσκυνοῦντα μηδὲ
 36 δεσπότην ἔχοντα ζῆν καρπούμενον τὰ ἑαυτοῦ. καίτοι ἐλεύθερον

τιθέναι. „so gestellt“. — ὥς ... ἔχω] faktischer Konsekutivsatz = ὥστε κτλ. — συλλέξομαι] „zusammen-suchen“. — εἰ μὴ ... γινώσκω] ironisch. — ὑμεῖς δέ] *at vos, δέ* = *quidem*. — Die sonst nur koordinierende Partikel δέ findet sich bei Dichtern, seltener in Prosa, wohl auch im Nachsatze, aber dann meist nur in Verbindung mit einem Pronomen, mit welchem sie fast verschmilzt, analog ὅδε, τοσόςδε. Offenbar ist dabei ein elliptischer Nachsatz mit μὲν vorauszusetzen; hier etwa κακῶς μὲν ἔχει, vgl. III, 3, 7. — ὅσια καὶ δίκαια] „göttliches u. menschliches Recht“. — ὅπως] „inwiefern“.

34. χρόνῳ ποτέ] „nach langer Zeit, endlich“. — Ἀλλά] in der Entgegnung „nun aber“. — οἶμαι] Die synkopierte

Form kann überall stehen und wird speziell zur Einschabung in direkter Rede (*opinor*) benutzt; οἶμαι darf nicht eingeschoben werden. — σὺν ταῖς πατρίσι καὶ (*etiam*) τοῖς ἐξενωμένοις] Beachte die zwei verschiedenen Dative bei Verben feindlichen Verhältnisses. — ἔστιν ὅτε] = *ἐνίοτε* meist mit empirischem Aorist wie πολλάκις. — τύχωσι] sc. οὕτω ἔχοντες = πολεμοῦντες.

35. ἀλλάξασθαι] Med. „eintauschen“. — συνεβούλευον] Beachte den Unterschied des Aktivs u. Mediums. — γενομένῳ] hypothetisch; γερόμενον würde auf (σὲ) ζῆν sich beziehen wie προσκυνοῦντα. — τὰ ἑαυτοῦ] = τὰ σεαυτοῦ. Das Pronom. reflex. 3. P. vertritt zuweilen die 1. u. 2. Pers.

36. καίτοι] *atqui* „nun aber“. —

εἶναι ἐγὼ μὲν οἶμαι ἀντάξιον εἶναι τῶν πάντων χρημάτων. οὐδὲ μέντοι τοῦτό σε κελεύομεν, πένητα μὲν ἐλεύθερον δ' εἶναι, ἀλλ' ἡμῖν συμμάχοις χρώμενον αὖξιν μὴ τὴν βασιλέως, ἀλλὰ τὴν σαντοῦ ἀρχὴν, τοὺς νῦν ὁμοδούλους σοι καταστρεφόμενον, ὥστε σοὺς ὑπηκόους εἶναι. καίτοι εἰ ἅμα ἐλεύθερός τ' εἴης καὶ πλούσιος γένοιο, τίος ἂν δέοις μὴ οὐχὶ πάμπαν εὐδαίμων εἶναι; Οὐκοῦν, 37 ἔφη ὁ Φαρνάβαζος, ἀπλῶς ὑμῖν ἀποκρίνωμαι ἅπερ ποιήσω; „Πρέπει γοῦν σοι.“ Ἐγὼ τοίνυν, ἔφη, ἐὰν βασιλεὺς ἄλλον μὲν στρατηγὸν πέμπῃ, ἐμὲ δὲ ὑπήκοον ἐκείνου τάττῃ, βουλήσομαι ὑμῖν καὶ φίλος καὶ σύμμαχος εἶναι. ἐὰν μέντοι μοι τὴν ἀρχὴν προστάτῃ — τοιοῦτόν τι, ὡς ἔοικε, φιλοτιμία ἐστίν —, εὖ χρὴ εἰδέναι, ὅτι πολεμήσω ὑμῖν ὡς ἂν δύνωμαι ἄριστα. ἀκούσας 38 ταῦτα ὁ Ἀγησίλαος ἐλάβετο τῆς χειρὸς αὐτοῦ καὶ εἶπεν· Εἴθ', ὦ λῶστε σύ, τοιοῦτος ὢν φίλος ἡμῖν γένοιο. Ἐν δ' οὖν, ἔφη, ἐπίστω, ὅτι νῦν τε ἄπειμι ὡς ἂν δύνωμαι τάχιστα ἐκ τῆς χώρας τῆς σῆς τοῦ τε λοιποῦ, κὰν πόλεμος ᾗ, ἕως ἂν ἐπ' ἄλλον ἔχωμεν στρατεύεσθαι, σοῦ τε καὶ τῶν σῶν ἀφεξόμεθα.

Τούτων δὲ λεχθέντων διέλυσε τὴν σύνοδον. καὶ ὁ μὲν Φαρ- 39 νάβαζος ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον ἀπήει, ὁ δὲ ἐκ τῆς Παραπίτας υἱὸς αὐτοῦ, καλὸς ἔτι ὢν, ὑπολειφθεὶς καὶ προσδραμὼν Ξένον σε, ἔφη, ὦ Ἀγησίλαε, ποιοῦμαι. „Ἐγὼ δέ γε δέχομαι.“ Μέμνησό νυν, ἔφη. καὶ εὐθὺς τὸ παλτόν, εἶχε δὲ καλόν, ἔδωκε τῷ Ἀγησιλάῳ. ὁ δὲ δεξάμενος, φάλαρα ἔχοντος περὶ τῷ ἵππῳ Ἰδαίου 24

οὐδὲ μέντοι ...] *sed ne (hoc) quidem.* μέντοι = δέ, korrespondierend mit μέν. — πένητα μὲν ... ἐλεύθερον δέ] Parataxe statt Unterordnung des zweiten Gliedes: „bei aller Freiheit ... arm“; oder durch „während“ zu geben. — αὖξιν μὴ] „nicht etwa“. Beachte die Stellung von μὴ. — σοι] gehört nicht zu καταστρεφόμενον, vgl. σοὺς. — τίος ἂν δέοις] rhetorische Frage mit negativem Sinne; daher μὴ οὐχί = *quin* s. zu III, 3, 6. — δέοις] selten persönlich. δέω = objekt. Mangel, δέομαι subjektives Bedürfnis.

37. ἀπλῶς] vgl. § 32 διπλοῦν. — τοιοῦτον ... ἐστίν] eingeschalteter Satz mit kausalem Sinn: *quae est ambitionis natura*; den Nachsatz zu ἐὰν bildet erst εὖ χρὴ εἰδέναι, welchen die Parenthese begründen soll.

38. τοιοῦτος ὢν] τὴν γνώμην. — τοῦ ... λοιποῦ] Gegensatz zu νῦν. — ἕως] mit durativem Tempus, vgl. III, 4, 26.

39. καλὸς ἔτι] = *ωραῖος ἔτι*. — μέμνησο] ἐμοῦ. — περὶ] c. Dativ. Welche Bedeutung? Dieser entspricht auch περιελών. — ἔχοντος ... γραφέως] Der Gen. absol. ist durch einen Relativsatz zu geben.

τοῦ γραφέως πάγκαλα, περιελὼν ἀντέδωκεν αὐτῷ. τότε μὲν οὖν
 40 ὁ παῖς ἀναπηδήσας ἐπὶ τὸν ἵππον μετεδίωκε τὸν πατέρα. ὡς
 δ' ἐν τῇ τοῦ Φαρναβάζου ἀποδημίᾳ ἀποστερῶν ὁ ἀδελφὸς τὴν
 ἀρχὴν φυγάδα ἐποίησε τὸν τῆς Παραπίτας υἱόν, τὰ τ' ἄλλα ὁ
 Ἀγησίλαος ἐπεμελεῖτο αὐτοῦ καὶ ἐρασθέντος αὐτοῦ τοῦ Εὐάλκους
 υἱέος Ἀθηναίου πάντ' ἐποίησεν, ὅπως ἂν δι' ἐκεῖνον ἐγκριθεῖν τὸ
 στάδιον ἐν Ὀλυμπίᾳ, μέγιστος ὢν τῶν παίδων.

41 Καὶ τότε δὴ, ὥσπερ εἶπε πρὸς τὸν Φαρνάβαζον, εὐθὺς ἀπε-
 πορεύετο ἐκ τῆς χώρας· σχεδὸν δὲ καὶ ἔαρ ἤδη ὑπέφαινε. ἀφι-
 κόμενος δὲ εἰς Θήβης πεδίον κατεστρατοπεδεύσατο περὶ τὸ τῆς
 Ἀστυρηνῆς Ἀρτέμιδος ἱερὸν καὶ ἐκεῖ πρὸς ᾧ εἶχε συνέλεγε παν-
 ταχόθεν παμπληθεῖς στρατεύμα. παρεσκευάζετο γὰρ πορευσόμενος
 ὡς δύναιτο ἀνωτάτω, νομίζων ὅποσα ὀπισθεν ποιήσαιο ἔθνη
 πάντα ἀποστήσειν βασιλέως.

2 Ἀγησίλαος μὲν δὴ ἐν τοιούτοις ἦν. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἐπεὶ
 σαφῶς ἤσθοντο τὰ τε χρήματα ἐληλυθότα εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ
 τὰς μεγίστας πόλεις συνεστηκυίας ἐπὶ πολέμῳ πρὸς ἑαυτούς, ἐν
 κινδύνῳ τε τὴν πόλιν ἐνόμισαν καὶ στρατεύειν ἀναγκαῖον ἡγήσαντο
 2 εἶναι. καὶ αὐτοὶ μὲν ταῦτα παρεσκευάζοντο, εὐθὺς δὲ καὶ ἐπὶ
 τὸν Ἀγησίλαον πέμπουσιν Ἐπικυδίδαν. ὁ δ' ἐπεὶ ἀφίκετο, τὰ τε
 ἄλλα διηγείτο ὡς ἔχοι καὶ ὅτι ἡ πόλις ἐπιστέλλοι αὐτῷ βοηθεῖν
 3 ὡς τάχιστα τῇ πατρίδι. ὁ δὲ Ἀγησίλαος ἐπεὶ ἤκουσε, χαλεπῶς
 24 μὲν ἠνεγκεν ἐνθυμούμενος, καὶ οἷων τιμῶν καὶ οἷων ἐλπίδων ἀπο-

40. ἀρχήν] „Privatherrschaft“. —
 τὰ δ' ἄλλα] Accus. relationis. —
 αὐτοῦ] Subjekt, Εὐάλκους Objekt zu
 ἐρασθέντος. — ὅπως ἂν] Bedingter
 Finalsatz (vgl. III, 2, 1) statt Indik.
 Fut. — ἐγκριθεῖν] „zulassungsfähig
 erklären“. — τὸ στάδιον] „für den
 Wettlauf“. — μέγιστος ὢν] Kausal-
 satz.

41. δὴ] „wirklich“. — Θήβη] St. in
 Troas. — Ἀστυρηνῆς] Astyra Dorf
 ebenda. — ὡς δύναιτο] hypothet. Re-
 lativsatz. — ὀπισθεν] lokale Bedeu-
 tung.

Kap. 2. § 1/8: Des Agesilaos An-
 stalten zur Rückkehr nach Griechen-
 land (394). — § 9/15: Beratungen in
 Korinth. Beginn des Feldzugs am
 Isthmus (394). — § 16/23: Streit-
 kräfte. Die bedeutende Schlacht bei
 Nemea (394).

1. Wiederaufnahme der bei I. III.
 5, 25 abgebrochenen Erzählung der
 Ereignisse in Griechenland. — τὰ
 χρήματα] vgl. III, 5, 1. 2, zum Zweck
 der Bestechung. — πρὸς ἑαυτούς] näml.
 die Lakedämonier, abh. von πολέμῳ.

2. αὐτοί] Gegensatz: „in Griechen-
 land“ zu Agesilaos.

στεροῖτο, ὅμως δὲ συγκαλέσας τοὺς συμμάχους ἐδήλωσε τὰ ὑπὸ
 τῆς πόλεως παραγγελλόμενα καὶ εἶπεν, ὅτι ἀναγκαῖον εἶη βοηθεῖν
 τῇ πατρίδι· ἐὰν μέντοι ἐκεῖνα καλῶς γένηται, εὖ ἐπίστασθε, ἔφη,
 ὦ ἄνδρες σύμμαχοι, ὅτι οὐ μὴ ἐπιλάθωμαι ὑμῶν, ἀλλὰ πάλιν
 παρέσομαι πράξων ὧν ὑμεῖς δεῖσθε. ἀκούσαντες δὲ ταῦτα πολλοὶ 4
 μὲν ἐδάκρυσαν, πάντες δ' ἐψηφίσαντο βοηθεῖν μετ' Ἀγησιλάου τῇ
 Λακεδαιμόνι· εἰ δὲ καλῶς τὰκεῖ γένοιτο, λαβόντες αὐτὸν πάλιν
 ἦκεν εἰς τὴν Ἀσίαν. καὶ οἱ μὲν δὴ συνεσκευάζοντο ὡς ἀκολουθή- 5
 σοντες. ὁ δ' Ἀγησίλαος ἐν μὲν τῇ Ἀσίᾳ κατέλιπεν Εὐξενον ἄρ-
 μοστήν καὶ φρουροὺς παρ' αὐτῷ οὐκ ἔλαττον τετρακισχιλίων, ἵνα
 δύναίτο διασώζειν τὰς πόλεις· αὐτὸς δὲ ὁρῶν, ὅτι οἱ πολλοὶ τῶν
 στρατιωτῶν μένειν ἐπεθύμουν μᾶλλον ἢ ἐφ' Ἑλληνας στρατεύεσθαι,
 βουλόμενος ὡς βελτίστους καὶ πλείστους ἄγειν μεθ' ἑαυτοῦ ἄθλα
 προὔθηκε ταῖς πόλεσιν, ἦτις ἄριστον στράτευμα πέμπει, καὶ τῶν
 μισθοφόρων τοῖς λοχαγοῖς, ὅστις εὐοπλότατον λόχον ἔχων συστρα-
 τεύοιτο καὶ ὀπλιτῶν καὶ τοξοτῶν καὶ πελταστῶν. προεῖπε δὲ
 καὶ τοῖς ἱππάρχοις, ὅστις εὐιπποτάτην καὶ εὐοπλοτάτην τάξιν
 παρέχοιτο, ὡς καὶ τούτοις νικητήριον δώσων. τὴν δὲ κρίσιν 6
 ἔφη ποιήσῃ, ἐπεὶ διαβαίησαν ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην,
 ἐν Χερρονήσῳ, ὅπως εὖ εἰδείησαν, ὅτι τοὺς στρατευομένους δεῖ
 εὐκρινεῖν. ἦν δὲ τὰ ἄθλα τὰ μὲν πλεῖστα ὅπλα ἐκπεπονημένα 7
 εἰς κόσμον καὶ ὀπλιτικὰ καὶ ἱππικὰ· ἦσαν δὲ καὶ στέφανοι χρυ-
 σοῖ· τὰ δὲ πάντα ἄθλα οὐκ ἔλαττον ἐγένοντο ἢ ἀπὸ τεττάρων
 ταλάντων. τοσούτων μέντοι ἀναλωθέντων, παμπόλλων χρημάτων
 ὅπλα εἰς τὴν στρατιὰν κατεσκευάσθη. ἐπεὶ δὲ διέβη τὸν Ἑλλή- 8

3. τοὺς συμμάχους] ἐν Ἀσίᾳ § 8. — ἐκεῖνα] = τὰ ἐκεῖ § 4. — οὐ μὴ] = οὐ φόβος ἐστὶ μὴ „schwerlich“ oder „ganz und gar nicht“.

4. ἐψηφίσαντο] offenbar auf einen Vorschlag des Agesilaos. — ἦκεν] ohne ἂν Infin. des Begehrungssatzes zu ἐψηφίσαντο.

5. τῶν στρατιωτῶν] der Asiaten u. Söldner. — ταῖς πόλεσιν ἦτις] = τῶν πόλεων ταύτῃ ἦτις. — προεῖπε „machte Versprechungen“ absolut = ἄθλα προὔθηκε, wozu ὡς ... δώσων

als erläuternder Kausalsatz im Sinne eines Aussagesatzes tritt, vgl. III, 4, 1. 5, 19.

6. ποιήσῃ] Beachte das Aktivum „veranlassen“. — ἐπεὶ διαβαίησαν] hypothet. Temporalsatz. — εὐκρινεῖν] „gut aussuchen“, d. h. „genau nach ihrem Werte unterscheiden“.

7. ἔλαττον] = ἀπ' ἐλάττονος. — ἀπὸ τεττάρων] „für vier Talente“, d. h. von dieser Summe beschafft. — ἀναλωθέντων] kausal „durch solchen Aufwand wurde es erreicht, daßs ...“.

σποντον, κριταὶ κατέστησαν Λακεδαιμονίων μὲν Μένασκος καὶ Ἡριππίδας καὶ Ὀρσιππος, τῶν δὲ συμμάχων εἰς ἀπὸ πόλεως. καὶ Ἀγησίλαος μὲν, ἐπεὶ τὴν κρίσιν ἐποίησεν, ἔχων τὸ στράτευμα ἐπορεύετο τὴν αὐτὴν ὁδόν, ἥνπερ βασιλεύς, ὅτε ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἐστράτευεν.

9 Ἐν δὲ τούτῳ οἱ μὲν ἔφοροι φρουρὰν ἔφηναν· ἡ δὲ πόλις, ἐπεὶ Ἀγησίπολις παῖς ἔτι ἦν, Ἀριστόδημον τοῦ γένους ὄντα καὶ πρό-
10 δικον τοῦ παιδός, ἡγεῖσθαι τῇ στρατιᾷ ἐκέλευον. [ἐπεὶ δ' ἐξήεσαν μὲν οἱ Λακεδαιμόνιοι, συνειλεγμένοι δ' ἦσαν οἱ ἐναντίοι, συνελ-
θόντες ἐβουλευόντο, πῶς ἂν τὴν μάχην συμφορώτατα σφίσιν αὐτοῖς
11 ποιήσαιντο.] Τιμόλαος μὲν δὲ Κορίνθιος ἔλεξεν, Ἀλλ' ἐμοὶ δοκεῖ, ἔφη, ὦ ἄνδρες σύμμαχοι, ὅμοιον εἶναι τὸ τῶν Λακεδαιμονίων πρᾶγμα οἷόνπερ τὸ τῶν ποταμῶν. οἳ τε γὰρ ποταμοὶ πρὸς μὲν ταῖς πηγαῖς οὐ μεγάλοι εἰσίν, ἀλλ' εὐδιάβατοι, ὅσῳ δ' ἂν πορρω-
τέρῳ γένωνται, ἐπεμβάλλοντες ἕτεροι ποταμοὶ ἰσχυρότερον αὐτῶν
12 τὸ ῥεῦμα ποιοῦσι, καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι ὡσαύτως, ἐνθεν μὲν ἐξέρ-
χονται, αὐτοὶ μόνοι εἰσὶ, προϊόντες δὲ καὶ παραλαμβάνοντες τὰς πόλεις πλείονές τε καὶ δυσμαχώτεροι γίνονται. ὁρῶ δ' ἔγωγε, ἔφη, καὶ ὅπόσοι σφῆκας ἐξαιρεῖν βούλονται, ἐὰν μὲν ἐκθέοντας τοὺς σφῆκας πειρῶνται θηρᾶν, ὑπὸ πολλῶν τυπτομένους, ἐὰν δὲ ἔτι ἔνδον ὄντων τὸ πῦρ προσφέρωσι, πάσχοντας μὲν οὐδέν, χειρου-
μένους δὲ τοὺς σφῆκας. ταῦτ' οὖν ἐνθυμούμενος ἡγοῦμαι κράτιστον εἶναι μάλιστα μὲν ἐν αὐτῇ, εἰ δὲ μή, ὅτι ἐγγύτατα τῆς Λακεδαί-

8. κριταί] „Preisrichter“. — εἰς ἀπὸ πόλεως] distributiv. — βασιλεύς] Xerxes 480 v. Chr.

9. φρουρὰν ἔφηναν] s. zu III, 2, 23. — Ἀγησίπολις] Sohn des flüchtigen Pausanias. III, 5, 25. — τοῦ γένους] „von dem entsprechenden Königsstamm“ τοῦ παιδός. — πρόδικος] = ἐπίτροπος τοῦ βασιλέως. — ἡγεῖσθαι] c. Dat. äußereres Führen. — ἐκέλευον] Constructio ad sensum.

10. ἐβουλευόντο entspricht als Nachsatz nur dem zweiten Vordersatz.

11. πρᾶγμα] bezeichnet stets eine auf Handlungen beruhende Sachlage, χρῆμα eine zum Gebrauch

dienende Sache. — οἳ τε ποταμοί ... καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι] parataktischer Vergleich statt „wie — so“. — ἰσχυρότερον] τοσούτῳ.

12. ἐνθεν] = ἐκεῖ ἐνθεν, korrespondierend mit προϊόντες. — αὐτοὶ μόνοι] „auf sich allein beschränkt“. — τὰς πόλεις] Metonymie. — τυπτομένους] nämlich τούτους ὅπόσοι. Zur Variation der Grundbedeutung vgl. lat. *ictus*, franz. *coup*. — ὄντων] Subj. zu ergänzen. — τὸ πῦρ] Der Artikel zur Bezeichn. des üblichen Mittels. — μὲν ... δέ] „einerseits, anderseits“. — τοὺς σφῆκας] Obj. zu χειρουμένους. — μάλιστα] *potissimum* „am liebsten“.

μονος τὴν μάχην ποιεῖσθαι. δόξαντος δ' εὖ λέγειν αὐτοῦ ἐψηφί- 13
σαντο ταῦτα.] ἐν ᾧ δὲ περὶ ἡγεμονίας τε διεπράττοντο καὶ διω-
μολογοῦντο, εἰς ὅποσους δέοι τάττεσθαι πᾶν τὸ στράτευμα, ὅπως
μὴ λίαν βαθείας τὰς φάλαγγας ποιούμεναι αἱ πόλεις κύκλωσιν
τοῖς πολεμίοις παρέχοιεν, ἐν τούτῳ οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ δὴ Τε-
γεάτας παρειληφότες καὶ Μαντινέας ἐπήεσαν ἐπὶ τὴν ἀμφιάλον.
καὶ πορευόμενοι, σχεδόν τι ἅμα οἱ μὲν περὶ τοὺς Κορινθίους ἐν 14
τῇ Νεμέᾳ ἦσαν, οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι ἐν τῷ Σι-
κυῶνι. ἐμβαλόντων δὲ αὐτῶν κατὰ τὴν Ἐπιείκειαν, τὸ μὲν πρῶτον
ἐκ τῶν ὑπερδεξίων βάλλοντες αὐτοὺς καὶ τοξεύοντες μάλα κακῶς
ἐποίουν οἱ γυμνήτες τῶν ἀντιπάλων· ὥς δὲ κατέβησαν ἐπὶ θά- 15
λατταν, ταύτῃ προήεσαν διὰ τοῦ πεδίου, τέμνοντες καὶ κᾶοντες
τὴν χώραν· καὶ οἱ ἕτεροι μέντοι ἐπελθόντες κατεστρατοπεδεύσαντο,
ἔμπροσθεν ποιησάμενοι τὴν χαράδραν· ἐπεὶ δὲ προΐόντες οἱ Λα-
κεδαιμόνιοι οὐκέτι δέκα στάδια ἀπεῖχον τῶν πολεμίων, κᾶκεῖνοι
αὐτοῦ στρατοπεδευσάμενοι ἡσυχίαν εἶχον.

Φράσω δὲ καὶ τὸ πλῆθος ἑκατέρων. συνελέγησαν γὰρ ὀπλῖται 16
Λακεδαιμονίων μὲν εἰς ἑξακισχιλίους, Ἑλείων δὲ καὶ Τριφυλίων
καὶ Ἀκρωρείων καὶ Λασιωνίων ἑγγὺς τρισχίλιοι καὶ Σικωνίων

ἐν αὐτῇ] Gegensatz im Folgenden. —
τὴν μάχην] „den bevorstehenden
Kampf“.

13. εἰς ὅποσους] „wie tief“. —
κύκλωσιν] „Möglichkeit zur Umzingel-
ung“. — καὶ δὴ] „bereits wirklich“,
im Gegensatz zur Absicht. — ἀμ-
φιάλον] Hor.: *bimaris Corinthus*.

14. πορευόμενοι] auf beide Subjekte
bezogen. — σχεδόν τι ἅμα ... οἱ μὲν
... οἱ δὲ Λ.] parataktisch *eodem fere
tempore* ... *ac = quo*. — ἐν τῇ
Νεμέᾳ] „im Gebiet von Nemea im
SW. von Korinth; ebenso ἐν τῇ Σι-
κυῶνι. — Σικυῶν] im NW. von Ko-
rinth am Asopus. — Ἐπιείκεια]
Festung zwischen Sikyon und Ko-
rinth. — ἐμβαλόντων] εἰς τὴν ἀμφία-
λον, § 13; also in das eigentliche
Feindesland. — αὐτῶν] τῶν Λακεδ.

ἐμβαλόντων ... αὐτούς] Gen. absol.
statt des Partic. coniunctum wie IV,
1, 17. — ἐκ τῶν ὑπερδεξίων] ὀρέων.
Anhöhen zur Rechten, welche günstig
zum Angriff auf die durch die Schilde
nicht gedeckten Flanken waren. — οἱ
γυμνήτες] die von Nemea als Tirailleurs
vorausgeschickten leichten Truppen.

15. κατέβησαν] Subjektswechsel. —
ἐπὶ θάλατταν] in der Richtung links
nach dem Korinthischen Meerbusen. —
καὶ ... μέντοι] = καὶ ... δέ; vgl.
III, 1, 7. — χαράδραν] die wasser-
arme Stromschlucht des Nemeaflus-
ses. — κᾶκεῖνοι] = καὶ αὐτοί, sc. οἱ
Λακεδαιμόνιοι.

16. Ἑλείων κτλ.] Zur Landschaft
Elis (Eleia) gehörten die Bewohner des
Distriktes Τριφυλία und die Städte
Ἑλις, Ἀκρώρεια und Λασιών; zu Ar-

πεντακόσιοι καὶ χίλιοι, Ἐπιδαυρίων δὲ καὶ Τροιζηνίων καὶ Ἑρμιονέων καὶ Ἀλιέων ἐγένοντο οὐκ ἐλάττους τρισχιλίων. πρὸς δὲ τούτοις ἵππεῖς μὲν Λακεδαιμονίων περὶ ἑξακοσίους, Κρήτες δὲ τοξόται ἠκολούθουν ὥς τριακόσιοι, καὶ μὴν σφενδονῆται Μαργανέων καὶ Λετρίνων καὶ Ἀμφιδόλων οὐκ ἐλάττους τετρακοσίων. Φλιάσιοι μέντοι οὐκ ἠκολούθουν· ἐκεχειρίαν γὰρ ἔφασαν ἔχειν.

17 αὕτη μὲν δὴ ἡ μετὰ Λακεδαιμονίων δύναμις ἦν. ἡ γε μὴν τῶν πολεμίων ἠθροίσθη Ἀθηναίων μὲν εἰς ἑξακισχιλίους ὀπλίτας, Ἀργείων δὲ ἐλέγοντο περὶ ἑπτακισχιλίους, Βοιωτῶν δ', ἐπεὶ Ὀρχομένιοι οὐ παρήσαν, περὶ πεντακισχιλίους, Κορινθίων γε μὴν εἰς τρισχιλίους καὶ μὴν ἐξ Εὐβοίας ἀπάσης οὐκ ἐλάττους τρισχιλίων. ὀπλιτικὸν μὲν δὴ τοσοῦτον· ἵππεῖς δὲ Βοιωτῶν μὲν εἰς ὀκτακοσίους, Ἀθηναίων δ' εἰς ἑξακοσίους καὶ Χαλκιδέων τῶν ἐξ Εὐβοίας εἰς ἑκατόν, Λοκρῶν δὲ τῶν Ὀπουντίων εἰς πεντήκοντα. καὶ ψιλῶν δὲ σὺν τοῖς τῶν Κορινθίων πλέον ἦν· καὶ γὰρ Λοκροὶ οἱ Ὀζόλαι καὶ Μηλιεῖς καὶ Ἀκαρνᾶνες παρήσαν αὐτοῖς.

18 Αὕτη μὲν δὴ ἑκατέρων ἡ δύναμις ἐγένετο. οἱ δὲ Βοιωτοὶ ἕως μὲν τὸ εὐώνυμον εἶχον, οὐδέν τι κατήπειγον τὴν μάχην συνάπτειν· ἐπεὶ δὲ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι κατὰ Λακεδαιμονίους ἐγένοντο, αὐτοὶ δὲ τὸ δεξιὸν ἔσχον καὶ κατ' Ἀχαιοὺς ἀντετάχθησαν, εὐθὺς τὰ τε ἱερὰ καλὰ ἔφασαν εἶναι καὶ παρήγγειλαν παρασκευάζεσθαι ὥς μάχης ἐσομένης. καὶ πρῶτον μὲν ἀμελήσαντες τοῦ εἰς ἑκκαίδεκα βαθεῖαν παντελῶς ἐποιήσαντο τὴν φάλαγγα, ἔτι δὲ καὶ ἦγον ἐπὶ τὰ δεξιὰ, ὅπως ὑπερέχοιεν τῷ κέρατι τῶν πολεμίων· οἱ δ'

golis die Städte Ἐπίδαυρος, Τροιζήν, Ἑρμιῶν und Ἀλιαί. Μαργανεῖς, Λετρίνοι und Ἀμφιδόλος in Triphylien. Die § 13. 20. 21 genannten Arkader, Tegeaten und Mantineer sowie die § 18. 20 erwähnten Achäer sind hier aufseracht gelassen, während die Phliasier ausdrücklich von der Gesamtzahl αὕτη ἡ δύναμις ausgenommen sind. Die Summe 23500 bei Diodor 14, 83 kommt hier nicht heraus (14800). — ἐκεχειρία] „Waffenruhe“ aus Anlaß eines Festes.

17. μὴν ...] = δέ. — καὶ ψιλῶν

δέ] „aber auch an L.“. Gegensatz οὐ μόνον τῶν ὀπλιτῶν. — πλέον] = μείζον πλήθος. — σὺν τοῖς τῶν Κ.] „aufseiten der korinthischen Bundesmacht“.

18. αὐτοὶ δέ] οἱ Βοιωτοί, welche an jenem Tage den Oberbefehl übernahmen und zu diesem Zwecke den rechten Flügel einnahmen. — τοῦ ἐς ἑκκαίδεκα] sc. ποιῆσθαι, τὴν φάλαγγα. — παντελῶς] zu βαθεῖαν. — τῷ κέρατι] Dat. instrum. — τῶν πολεμίων] abh. von ὑπερέχοιεν. — δια-

Ἀθηναῖοι, ἵνα μὴ διασπασθεῖσαν, ἐπηκολούθουν, καίπερ γινώσκοντες, ὅτι κίνδυνος εἴη κυκλωθῆναι. τέως μὲν οὖν οἱ Λακεδαιμόνιοι οὐκ ᾔσθάνοντο προσιόντων τῶν πολεμίων· καὶ γὰρ ἦν λάσιον τὸ χωρίον· ἐπεὶ δ' ἐπαιάνισαν, τότε δὴ ἔγνωσαν, καὶ εὐθὺς ἀντιπαρήγγειλαν ἅπαντες διασκευάζεσθαι ὥς εἰς μάχην. ἐπεὶ δὲ συνετάχθησαν ὥς ἐκάστους οἱ ξυναγοὶ ἔταξαν, παρηγγύησαν μὲν ἀκολουθεῖν τῷ ἡγουμένῳ, ἡγον δὲ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπὶ τὰ δεξιὰ καὶ οὕτω πολὺν ὑπερέτεινον τὸ κέρας, ὥστε τῶν Ἀθηναίων αἱ μὲν ἕξ φυλαὶ κατὰ τοὺς Λακεδαιμονίους ἐγένοντο, αἱ δὲ τέτταρες κατὰ Τεγεάτας. οὐκέτι δὲ στάδιον ἀπεχόντων, σφραγισάμενοι οἱ Λακεδαιμόνιοι τῇ Ἀγροτέρᾳ, ὥσπερ νομίζεται, τὴν χίμαιραν ἡγοῦντο ἐπὶ τοὺς ἐναντίους, τὸ ὑπερέχον ἐπικάμψαντες εἰς κύκλωσιν. ἐπεὶ δὲ συνέμιξαν, οἱ μὲν ἄλλοι σύμμαχοι πάντες οἱ τῶν Λακεδαιμονίων ἐκρατήθησαν ὑπὸ τῶν ἐναντίων, Πελληνεῖς δὲ κατὰ Θεσπιέας γενόμενοι ἐμάχοντό τε καὶ ἐν χώρᾳ ἐπιπτον ἑκατέρων. αὐτοὶ δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι ὅσον τε κατέσχον τῶν Ἀθηναίων ἐκράτησαν καὶ κυκλωσάμενοι τῷ ὑπερέχοντι πολλοὺς ἀπέκτειναν αὐτῶν, καὶ ἄτε δὴ ἀπαθεῖς ὄντες συντεταγμένοι ἐπορεύοντο· καὶ τὰς μὲν τέτταρας φυλάς τῶν Ἀθηναίων, πρὶν ἐκ τῆς διώξεως ἐπαναχωρῆσαι, παρήλθον, ὥστε οὐκ ἀπέθανον αὐτῶν πλὴν εἴ τις

σπασθεῖσαν] sc. ἀπὸ τῶν ἄλλων. — κυκλωθῆναι] a sinistra parte.

19. Προσιόντων τ. π.] direkte Wahrnehmung. — ἐπαιάνισαν . . . ἔγνωσαν] Wechsel der Subjekte. — παρηγγύησαν] „die Lösung seitwärts an den Nebenmann weitergeben“. — τῷ ἡγουμένῳ] „dem ersten Zuge“. — αἱ μὲν ἕξ . . . αἱ δὲ τέτταρες] Der Artikel bezeichnet im Griech. die (bestimmten) Bruchteile eines Ganzen, hier τῶν δέκα φυλῶν; im D. stehen sie ohne Artikel.

20. ἀπεχόντων] sc. ἀλλήλων, welches

Subj. und Objekt involvieren kann. — Ἀγροτέρᾳ] Beiname der Beutemacherin Artemis. — τὴν χίμαιραν] das übliche (νομίζεται) Ziegenopfer. — Πελλήνη] Stadt in Achaja. — Gegensatz zu dem proleptischen οἱ μὲν ἄλλοι. — ἐν χώρᾳ] „auf dem Platze“, wo sie stand gehalten hatten. — ἑκατέρων] Gen. partit. sc. τινές, ähnl. wie § 21 αὐτῶν. Ähnl. im Franz. der Art. part.

21. ὅσον . . . κατέσχον] „so viel sie sich gegenüber hatten“, also gleichsam beherrschten. — πλὴν εἴ τις] Das letzte Verb ist zu ergänzen.

Stellungen beim Beginn der Schlacht bei Nemea.

Thebaner-Thespier.	Korinthier.	Argiver.	Athener.
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
Achäer-Pelleneer.		Tegeaten.	Spartaner.

- 22 ἐν τῇ συμβολῇ ὑπὸ Τεγεατῶν· τοῖς δ' Ἀργείοις ἐπιτυγχάνουσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀναχωροῦσι, καὶ μέλλοντος τοῦ πρώτου πολεμάρχου ἐκ τοῦ ἐναντίου συμβάλλειν αὐτοῖς, λέγεται ἄρα τις ἀναβοῆσαι παρεῖναι τοὺς πρώτους. ὥς δὲ τοῦτ' ἐγένετο, παραθέοντας δὴ παίοντες εἰς τὰ γυμνὰ πολλοὺς ἀπέκτειναν αὐτῶν. ἐπελάβοντο δὲ καὶ Κορινθίων ἀναχωρούντων. ἔτι δ' ἐπέτυχον οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ τῶν Θηβαίων τισὶν ἀναχωροῦσιν ἐκ τῆς διώξεως καὶ ἀπέκτειναν
- 23 συχνοὺς αὐτῶν. τούτων δὲ γενομένων, οἱ ἡττώμενοι τὸ μὲν πρῶτον ἔφευγον πρὸς τὰ τεῖχη· ἔπειτα δ' εἰρξάντων Κορινθίων πάλιν κατεσκήνησαν εἰς τὸ ἀρχαῖον στρατόπεδον. Λακεδαιμόνιοι δ' αὖ ἐπαναχωρήσαντες, ἔνθα τὸ πρῶτον τοῖς πολεμίοις συνέμιξαν, ἐστήσαντο τρόπαιον. καὶ αὕτη μὲν δὴ ἡ μάχη οὕτως ἐγένετο.
- 3 Ὁ δ' Ἀγησίλαος σπεύδων μὲν ἐκ τῆς Ἀσίας ἐβοήθει· ὄντι δ' αὐτῷ ἐν Ἀμφιπόλει ἀγγέλλει Δερκυλίδας, ὅτι νικῶν τε αὖ Λακεδαιμόνιοι, καὶ αὐτῶν μὲν τεθνάναι ὀκτώ, τῶν δὲ πολεμίων παμπληθεῖς· ἐδήλου δέ, ὅτι καὶ τῶν συμμάχων οὐκ ὀλίγοι πεπτω-
- 2 κότες εἶεν. ἐρομένου δὲ τοῦ Ἀγησιλάου· Ἄρ' ἂν, ὦ Δερκυλίδα, ἐν καιρῷ γένοιτο, εἰ αἱ συμπέμπουσαι πόλεις ἡμῖν τοὺς στρατιώτας τὴν νίκην ὥς τάχιστα πύθοιντο; ἀπεκρίνατο δὴ ὁ Δερκυλίδας·

22. ἀναχωροῦσι] ἐκ τῆς διώξεως. — ἐκ τοῦ ἐναντίου] „von vorn“. — παρεῖναι von παρίημι, Heische-Infin. — εἰς τὰ γυμνὰ] „in die ungedeckte (rechte) Flanke“. — ἐπελάβοντο] abfassen und angreifen“. — ἐπέτυχον] s. zu IV, 1, 17.

23. τὰ τεῖχη] Κορίνθου. — εἰρξάντων] Beachte die Variation der Bedeutung von εἰρξα. — Κορινθίων] nämlich die den Athenern feindliche lakonische Partei. — κατεσκήνησαν εἰς] prägnant „gingen ins Lager“.

Kap 3. § 1/9: Meldung des Sieges bei Nemea an Agesilaos. Des Agesilaos Zug über den Hellespont nach Böotien (394). — § 10/14: Nachricht von der spartan. Niederlage durch Konon in der Schlacht bei Knidos

(394). — § 15/23: Schlacht bei Koronea. Einfall des Gylis in Lokris (394).

1. ἐβοήθει] Fortsetzung des IV, 2, 8 berichteten Zuges. — Ἀμφίπολις] St. am Strymon in Makedonien. — Δερκυλίδα] seit 397 in Sparta, Teilnehmer der Schlacht bei Nemea, vgl. III, 2, 20. — νικῶν αὖ] „diesmal, nun wieder“ im Gegensatz zur Niederlage bei Haliartos. — καὶ] *et quidem*. — τεθνάναι] Infin. üblich als Fortsetzung einer mit ὅτι begonnenen Oratio obliqua. — ὀκτώ] „nur acht“.

2. ἄρ'] im Sinne von ἄρ' οὐ wie *ne* für *nonne*. — συμπέμπουσai] Das Partic. durativum wegen der fortwirkenden Begleitung; vgl. den ähnlichen Gebrauch von ἀκούω, νικάω, ἀδικέω, ἤκω für das Perfektum. — πόλεις] τῆς

Εὐθυμοτέρους γοῦν εἰκὸς ταῦτ' ἀκούσαντας εἶναι. „Οὐκοῦν σύ, ἐπεὶ παρεγένου, κάλλιστ' ἂν ἀπαγγείλαιοι“; ὁ δὲ ἄσμενος ἀκούσας, καὶ γὰρ αἰεὶ φιλαπόδημος ἦν, εἶπεν· Εἰ σὺ τάττοιοι. „Ἀλλὰ τάττω“, ἔφη, „καὶ προσαπαγγέλλειν κελεύω, ὅτι ἐὰν καὶ τάδε εὖ γένηται, πάλιν παρεσόμεθα, ὥσπερ καὶ ἔφραμεν.“ ὁ μὲν δὲ Δερκυλίδας 3 ἔφ' Ἑλλησπόντου πρῶτον ἐπορεύετο· ὁ δ' Ἀγησίλαος διαλλάξας Μακεδονίαν εἰς Θετταλίαν ἀφίκετο. Λαρισαῖοι μὲν οὖν καὶ Κραν- νῶνιοι καὶ Σκοτουσσαῖοι καὶ Φαρσάλιοι, σύμμαχοι ὄντες Βοιωτοῖς, καὶ πάντες δὲ Θετταλοὶ, πλὴν ὅσοι αὐτῶν φυγάδες τότε ἐτύγγανον, ἐκακούργουν αὐτὸν ἐπακολουθοῦντες. ὁ δὲ τέως μὲν ἦγεν ἐν 4 πλαισίῳ τὸ στράτευμα, τοὺς ἡμίσεις μὲν ἔμπροσθεν, τοὺς ἡμίσεις δ' ἐπ' οὐρᾷ ἔχων τῶν ἱππέων· ἐπεὶ δ' ἐκώλυον τῆς πορείας οἱ Θετταλοὶ ἐπελαύνοντες τοῖς ὀπίσθεν, παραπέμπει ἐπ' οὐρὰν καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ στόματος ἱππικὸν πλὴν τῶν περὶ αὐτόν. ὥς δὲ παρ- 5 ετάξαντο ἀλλήλοις, οἱ μὲν Θετταλοὶ νομίσαντες οὐκ ἐν καλῷ εἶναι πρὸς τοὺς ὀπλίτας ἱππομαχεῖν, στρέψαντες βάδην ἀπεχώρουν. οἱ δὲ μάλα σωφρόνως ἐπηκολούθουν. γνοὺς δὲ ὁ Ἀγησίλαος ἃ ἐκά- 6 τεροι ἡμάρτανον, πέμπει τοὺς περὶ αὐτόν μάλα εὐρώστους ἱππέας καὶ κελεύει τοῖς τε ἄλλοις παραγγέλλειν καὶ αὐτοὺς διώκειν ὥς τάχιστα καὶ μηκέτι δοῦναι αὐτοῖς ἀναστροφὴν. οἱ δὲ Θετταλοὶ 7 ὥς εἶδον παρὰ δόξαν ἐλαύνοντας, οἱ μὲν αὐτῶν οὐδ' ἀνέστρεψαν, οἱ δὲ πειρώμενοι τοῦτο ποιεῖν πλαγίους ἔχοντες τοὺς ἱπποὺς ἠλί- σκοντο. Πολύχαρμος μέντοι ὁ Φαρσάλιος ἱππαρχῶν ἀνέστρεψέ 8 τε καὶ μαχόμενος σὺν τοῖς περὶ αὐτόν ἀποθνήσκει. ὥς δὲ τοῦτ' ἐγένετο, φυγὴ τῶν Θετταλῶν ἐξαισία γίνεται· ὥστε οἱ μὲν

Ἀσίας, vgl. IV, 2, 5. — εὐθυμοτέρους] Konstr. ad sensum. — ἀκούσαντας] hypothet. — παρεγένου] τῇ μάχῃ. — φιλαπόδημος] „reiselustig“. — ἀλλά] „ei freilich“. — προσαπαγγέλλειν] *praeterea nuntiare*. — ὥσπερ καί] καὶ abundierend in den Vergleichs- sätzen.

3. διαλλάξας] „durchziehen“, d. i. „das Land wechseln“. — Λάρισα, Κραννῶν, Φάρσαλος, Σκοτουσσα] St. in Thessalien. — καὶ ... δέ] vgl. III. 4, 16. — ἐτύγγανον] sc. ὄντες.

4. τὸ ἀπὸ τοῦ στόματος] Attraktion zum Prädikat; statt ἐν τῷ στ. vgl. III, 1, 18. 22. ἐκώλυον absolut. — ἐπελαύνοντες] „zu Pferde angreifen“; vgl. § 5. 9 vom Reitervolk. — παρα- πέμπει] an der Langseite vorbei.

5. ἐν καλῷ] = ἐν καιρῷ. — βάδην] „Schritt für Schritt“.

6. μάλα σωφρόνως] „allzu bedäch- tig“. — παραγγέλλειν] sc. διώκειν.

7. πλαγίους ἔχοντες] schräg habend, d. i. „schwenkend“.

8. ἐξαισία] ungebührlich, d. i.

ἀπέθνησκον αὐτῶν, οἱ δὲ καὶ ἡλίσκοντο. ἔστησαν δ' οὖν οὐ
 9 πρόσθεν, πρὶν ἐν τῷ ὄρει τῷ Ναρθακίῳ ἐγένοντο. καὶ τότε μὲν
 δὴ ὁ Ἀγησίλαος τρόπαιόν τ' ἐστήσατο μεταξύ Πραντὸς καὶ Ναρ-
 θακίου καὶ αὐτοῦ ἔμεινε μάλα ἠδόμενος τῷ ἔργῳ, ὅτι τοὺς μέ-
 γιστον φρονοῦντας ἐπὶ ἱππικῇ ἐνενικήκει σὺν ᾧ αὐτὸς συνέλεξεν
 ἱππικῷ. τῇ δ' ὑστεραία ὑπερβαλὼν τὰ Ἀχαιῶν τῆς Φθίας ὄρη
 τὴν λοιπὴν πᾶσαν διὰ φιλίας ἐπορεύετο μέχρι πρὸς τὰ Βοιωτῶν
 ὄρια.

10 Ὅντος δ' αὐτοῦ ἐπὶ τῇ ἐμβολῇ ὁ ἥλιος μηνοειδὴς ἔδοξε φα-
 νῆναι καὶ ἠγγέλθη, ὅτι ἡττημένοι εἶεν Λακεδαιμόνιοι τῇ ναυμαχίᾳ
 καὶ ὁ ναύαρχος Πείσανδρος τεθναίῃ. ἐλέγετο δὲ καὶ ᾧ τρόπῳ ἡ
 11 ναυμαχία ἐγένετο. εἶναι μὲν γὰρ περὶ Κνίδον τὸν ἐπίπλουν ἄλ-
 λήλοις, Φαρνάβαζον δὲ ναύαρχον ὄντα σὺν ταῖς Φοινίσσαις εἶναι,
 12 Κόνωνα δὲ τὸ Ἑλληνικὸν ἔχοντα τετάχθαι ἔμπροσθεν αὐτοῦ. ἀντι-
 παραταξαμένου δὲ τοῦ Πεισάνδρου καὶ πολὺν ἐλαττόνων αὐτῷ
 τῶν νεῶν φανεισῶν τῶν αὐτοῦ τοῦ μετὰ Κόνωνος Ἑλληνικοῦ, τοὺς
 μὲν ἀπὸ τοῦ εὐωνύμου συμμάχους εὐθὺς αὐτῷ φεύγειν, αὐτὸν δὲ
 συμμίζαντα τοῖς πολεμίοις ἐμβολὰς ἐχούσῃ τῇ τριήρει πρὸς τὴν
 γῆν ἐξωσθῆναι· καὶ τοὺς μὲν ἄλλους, ὅσοι εἰς τὴν γῆν ἐξεώσθησαν,
 ἀπολιπόντας τὰς ναῦς σώζεσθαι ὅπῃ δύναιτο εἰς τὴν Κνίδον,
 13 αὐτὸν δ' ἐπὶ τῇ νηὶ μαχόμενον ἀποθανεῖν. ὁ οὖν Ἀγησίλαος πν-

„wild“. — Ναρθάκιον] Berg in Thes-
 salien, nahe der Stadt gl. N. u. der
 Stadt Πράς.

9. ἐπὶ] c. Dat. „auf“ Grund, vgl.
 III, 1, 20. — συνέλεξε] in Ephesos,
 vgl. III, 4, 16—19. — Τὰ Ἀχαιῶν]
 Gebirgslandschaft im altachäischen
 Phthiotis, zum Othrysgeb. gehörig.

10. τῇ ἐμβολῇ] „Eingang“. — μη-
 νοειδής] „mondsichelförmig“ infolge
 einer Sonnenfinsternis. — ἔδοξε . . .
 φανῆναι] „schien in die Erscheinung
 getreten zu sein“ = „sich darzustel-
 len“. Das erste Verb subjektiv, das
 zweite objektiv. — καὶ ἠγγέλθη] =
 καὶ ἅμα ἦγ. — τῇ ναυμαχίᾳ] τῇ περὶ
 Κνίδον. — Πείσανδρος] III, 4, 29.

11. εἶναι . . . τετάχθαι und § 12

φεύγειν . . . σώζεσθαι] Infinitive der
 Oratio obliqua hier entsprechend dem
 Imperf. resp. Plusqpf. der Oratio recta,
 vgl. III, 4, 18. — Κνίδος] St. an der
 Westspitze der karischen Halbinsel. —
 τὸ Ἑλληνικόν] ναυτικόν; meist aus
 Söldnern bestehend; ihre Bildung vgl.
 III, 4, 1. Konons Übertritt zu den Per-
 sern II, 1, 29.

12. καὶ φανεισῶν] = καίπερ φαν.
 Gen. absol. dem vorausgehenden Gen.
 absol. konzessiv untergeordnet. — τοὺς
 ἀπὸ τοῦ εὐων.] vgl. III, 1, 22. — συμ-
 μίζαντα] manus conseruisse et . . . —
 αὐτῷ] Dativ incommodi. — ἐμβολὰς
 ἐχούσῃ] „Lecke empfangen haben“,
 nämlich durch Stöße der feindlichen
 Schiffsschnäbel.

θόμενος ταῦτα τὸ μὲν πρῶτον χαλεπῶς ἤνεγκεν· ἐπεὶ μέντοι ἐνε-
θυμήθη, ὅτι τοῦ στρατεύματος τὸ πλεῖστον εἴη αὐτῷ οἷον ἀγαθῶν
μὲν γιγνομένων ἡδέως μετέχειν, εἰ δέ τι χαλεπὸν ὁρῶεν, οὐκ ἀνάγκην
εἶναι κοινωνεῖν αὐτοῖς, ἐκ τούτου μεταβαλὼν ἔλεγεν, ὥς ἀγγέλλοιτο
ὁ μὲν Πείσανδρος τετελευτηκώς, νικῶν δὲ τῇ ναυμαχίᾳ. ἅμα δὲ ¹⁴
ταῦτα λέγων καὶ ἐβουθύτει ὥς εὐαγγέλια καὶ πολλοῖς διέπεμπε
τῶν τεθυμένων· ὥστε ἀκροβολισμοῦ ὄντος πρὸς τοὺς πολεμίους
ἐκράτησαν οἱ τοῦ Ἀγησιλάου τῷ λόγῳ ὥς Λακεδαιμονίων νικών-
των τῇ ναυμαχίᾳ.

¹⁵ Ἦσαν δὲ οἱ μὲν ἀντιτεταγμένοι τῷ Ἀγησιλάῳ Βοιωτοί, ¹⁵
Ἀθηναῖοι, Ἀργεῖοι, Κορίνθιοι, Αἰνιᾶνες, Εὐβοεῖς, Λοκροὶ ἀμφο-
τεροὶ· σὺν Ἀγησιλάῳ δὲ Λακεδαιμονίων μὲν μόρα ἢ ἐκ Κορίνθου
διαβᾶσα, ἡμῖς δὲ μόρας τῆς ἐξ Ὀρχομενοῦ, ἔτι δὲ οἱ ἐκ Λακε-
δαίμονος νεοδαμώδεις συστρατευσάμενοι αὐτῷ, πρὸς δὲ τούτοις οὗ
Ἡριππίδας ἐξενάγει ξενικοῦ, ἔτι δ' οἱ ἀπὸ τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ πόλεων
Ἑλληνίδων καὶ ἀπὸ τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ ὅσας διῶν παρέλαβεν·
αὐτόθεν δὲ προσεγένοντο ὀπλῖται Ὀρχομένιοι καὶ Φωκεῖς. πελ-
τασταί γε μὴν πολὺ πλέονες οἱ μετ' Ἀγησιλάου· ἵππεῖς δ' αὖ
παραπλήσιοι ἀμφοτέροις τὸ πλῆθος. ἡ μὲν δὴ δύναμις αὕτη ἀμ- ¹⁶
φοτέρων· διηγῆσομαι δὲ καὶ τὴν μάχην· καὶ γὰρ ἐγένετο οἷα οὐκ
ἄλλη τῶν γ' ἐφ' ἡμῶν. συνήεσαν μὲν γὰρ εἰς τὸ κατὰ Κορώνειαν
πεδῖον οἱ μὲν σὺν Ἀγησιλάῳ ἀπὸ τοῦ Κηφισοῦ, οἱ δὲ σὺν Θηβαίοις

13. οἷον] c. Inf. = τοιοῦτον ὥστε;
aus diesem οἷον hat sich οἰόντε
„fähig“, vgl. den Ausdruck „qualifi-
ziert“, entwickelt. — ἀγαθῶν μὲν
γιγνομένων] hypothetisch und parallel
mit εἰ δέ τι χαλεπὸν ὁρῶεν. — μετ-
έχειν] sc. αὐτῷ ἀγαθ. — κοινωνεῖν]
sc. αὐτῶν χαλεποῦ τινος. — οὐκ
ἀνάγκην ... εἶναι ... αὐτοῖς] „es sei
für sie dann kein Zwang vorhanden“
= „sie seien nicht gebunden“. — ἐκ
τούτου] epanaleptisch für ἐπεὶ ἐνεθυ-
μήθη. — μεταβαλὼν] „umdrehend“,
sc. τὰ ἡγγελμένα.

14. εὐαγγέλια] Accus. relationis „als
Dank für gute Botschaft“. — τῶν τε-
θυμένων] sc. μερίδας. Gen. part. „Opfer-

fleisch“. — ἀκροβολισμός] „Plänkler-
gefecht“. — τῷ λόγῳ] kausal „infolge
der Rede“. — ὥς ... νικόντων] kau-
sales Particip st. eines Aussagesatzes.

15. διαβᾶσα] über den Korinth.
Meerbusen. — Ὀρχομενοῦ] vgl. III,
5, 6. — νεοδαμώδεις] vgl. III, 4, 2. —
ξενικοῦ] = τὸ ξενικὸν οὐ. Umstellung
und Assimilation des Substantivs zum
Relativ. — τὸ ξενικόν] = οἱ Κυρεῖοι.

16. διηγῆσομαι] Xenophon war offen-
bar im Gefolge des Agesilaos Augen-
zeuge der Schlacht; die Kyreier be-
fehligte Herippidas. — Κορώνεια] in
Böotien, im SW. vom Kopaissee und
Kephisosfl., wo Agesilaos stand, und
im N. vom Helikon, wo die verbün-

ἀπὸ Ἑλικῶνος. εἶχε δ' Ἀγησίλαος μὲν δεξιὸν τοῦ μετ' αὐτοῦ,
 Ὀρχομένιοι δ' αὐτῷ ἔσχατοι ἦσαν τοῦ εὐωνύμου. οἱ δ' αὖ Θεβαῖοι
 17 αὐτοὶ μὲν δεξιοὶ ἦσαν, Ἀργεῖοι δ' αὐτοῖς τὸ εὐώνυμον εἶχον. | συν-
 ιόντων δὲ τέως μὲν σιγὴ πολλὴ ἀπ' ἀμφοτέρων ἦν· ἥνίκα δ'
 ἀπεῖχον ἀλλήλων ὅσον στάδιον, ἀλαλάζαντες οἱ Θεβαῖοι δρόμῳ
 ὁμόσε ἐφέροντο. ὥς δὲ τριῶν ἔτι πλέθρων ἐν μέσῳ ὄντων ἀντεξ-
 ἔδραμον ἀπὸ τῆς Ἀγησιλάου φάλαγγος ὦν Ἡριππίδας ἐξενάγει
 καὶ σὺν αὐτοῖς Ἴωνες καὶ Αἰολεῖς καὶ Ἑλλησπόντιοι, καὶ πάντες
 οὗτοι τῶν συνεκδραμόντων τε ἐγένοντο καὶ εἰς δόρυ ἀφικόμενοι
 ἔτρεψαν τὸ καθ' αὐτούς. Ἀργεῖοι μὲντοι οὐκ ἐδέξαντο τοὺς περὶ
 18 Ἀγησίλαον, ἀλλ' ἐφυγον ἐπὶ τὸν Ἑλικῶνα. κἀνταῦθα οἱ μὲν τινες
 τῶν ξένων ἐστεφάνουν ἤδη τὸν Ἀγησίλαον, ἀγγέλλει δέ τις αὐτῷ,
 ὅτι οἱ Θεβαῖοι τοὺς Ὀρχομενίους διακόψαντες ἐν τοῖς σκευοφόροις
 εἴησαν. καὶ ὁ μὲν εὐθὺς ἐξελίξας τὴν φάλαγγα ἤγεν ἐπ' αὐτούς·
 οἱ δ' αὖ Θεβαῖοι ὥς εἶδον τοὺς συμμάχους πρὸς Ἑλικῶνι πεφευ-
 γότας, διαπεσεῖν βουλόμενοι πρὸς τοὺς ἑαυτῶν συσπειραθέντες

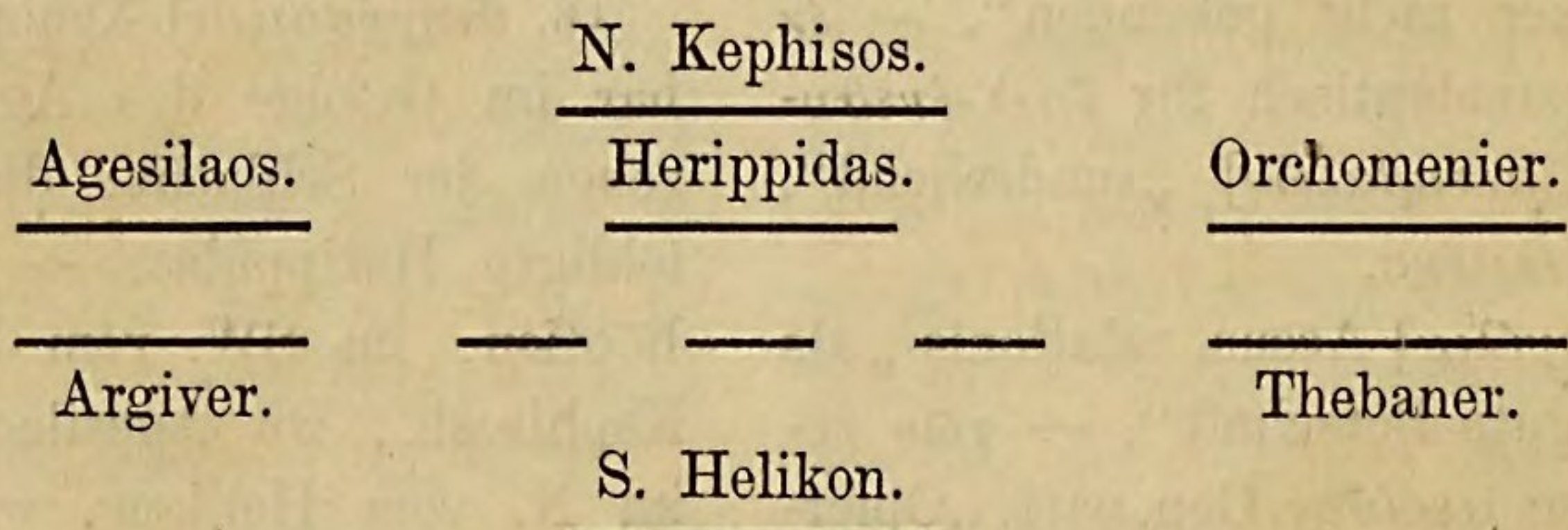
deten Feinde standen. — δεξιόν ...
 εὐώνυμον] Die beiderseitigen Zen-
 trumstruppen sind aus § 15 zu er-
 gänzen.

17. ὥς τριῶν πλέθρων] „ungefähr
 drei Plethren“ = $\frac{1}{2}$ Stadion. — ἀν-
 τεξέδραμον] Hauptsatz. — ὦν] =
 οὗτοι ὦν. — Das spartan. Zentrum
 (Herippidas u. a.) siegt über das feind-
 liche, immerhin beim Ansturm betei-
 ligte Zentrum; ebenso Agesilaos auf
 dem rechten Flügel über die sogar
 (μὲντοι) kampflös fliehenden Argeier
 (den feindlichen linken Flügel); nur
 der linke spartanische Flügel, die Or-
 chomenier halten dem feindlichen An-

sturm der Thebäer (dem feindlichen
 rechten Flügel) nicht stand. Gegen
 diese letzteren vereinigen sich nun
 Zentrum und rechter Flügel der Spar-
 taner und sie schneiden die Thebäer
 von den Verbündeten ab. — τῶν συν-
 εκδραμόντων] Genet. partit. — εἰς
 δόρυ] „auf Speerweite“, d. h. Lanzen-
 stoß nicht Speerwurf (ἀκόντιον).

18. ἐξελίξας] „Kehrt machen“, d. h.
 die Front gegen Norden nehmen, wo
 jetzt die Thebaner stehen. — πρὸς
 Ἑλικῶνι] sc. ὄντας als Resultat des
 πεφευγότας, im Süden. — διαπεσεῖν]
 „durchbrechen“ von N. nach S. —
 συσπειραθέντες] „dicht geschlossen“.

Stellung beider Heere bei Koronea.

ἐχώρουν ἐρρωμένως. ἔνταῦθα δὴ Ἀγησίλαον ἀνδρεῖον μὲν ἔξεστιν 19
εἰπεῖν ἀναμφισβητήτως· οὐ μέντοι εἴλετό γε τὰ ἀσφαλέστατα.
ἐξὸν γὰρ αὐτῷ παρέντι τοὺς διαπίπτοντας ἀκολουθοῦντι χειροῦσθαι
τοὺς ὀπισθεν οὐκ ἐποίησε τοῦτο, ἀλλ' ἀντιμέτωπος συνέρραξε τοῖς
Θηβαίοις· καὶ συμβαλόντες τὰς ἀσπίδας ἐωθοῦντο, ἐμάχοντο,
ἀπέκτεινον, ἀπέθνησκον. τέλος δὲ τῶν Θηβαίων οἱ μὲν δια-
πίπτουσι πρὸς τὸν Ἑλικῶνα, πολλοὶ δὲ ἀποχωροῦντες ἀπέ-
θανον. ἐπεὶ δ' ἡ μὲν νίκη Ἀγησιλάου ἐγεγένητο, τετρωμένος δ' 20
αὐτὸς προσενήνεκτο πρὸς τὴν φάλαγγα, προσελάσαντές τινες τῶν
ἱππέων λέγουσιν αὐτῷ, ὅτι τῶν πολεμίων ὥς ὀγδοήκοντα σὺν
ὄπλοις ὑπὸ τῷ νεῷ εἰσι, καὶ ἡρώτων, τί χρὴ ποιεῖν. ὁ δέ, καίπερ
πολλὰ τραύματα ἔχων, ὁμῶς οὐκ ἐπελάθετο τοῦ θείου, ἀλλ' ἔαν
τε ἀπιέναι οἱ βούλονται ἐκέλευε καὶ ἀδικεῖν οὐκ εἶα. τότε μὲν
οὖν, καὶ γὰρ ἦν ἤδη ὀψέ, δειπνοποιησάμενοι ἐκοιμήθησαν. πρωὶ 21
δὲ Γϋλιν τὸν πολέμαρχον παρατάξαι τε ἐκέλευε τὸ στράτευμα καὶ
τρόπαιον ἵστασθαι καὶ στεφανοῦσθαι πάντας τῷ θεῷ καὶ τοὺς
αὐλητὰς πάντας αὐλεῖν. καὶ οἱ μὲν ταῦτ' ἐποίουν. οἱ δὲ Θηβαῖοι
ἐπεμψαν κήρυκας, ὑποσπόνδους τοὺς νεκροὺς αἰτοῦντες θάψαι.
καὶ οὕτω δὴ αἱ τε σπονδαὶ γίνονται καὶ Ἀγησίλαος μὲν εἰς Δελ-
φοὺς ἀφικόμενος δεκάτην τῶν ἐκ τῆς λείας τῷ θεῷ ἀπέθυσεν οὐκ
ἐλάττω ἑκατὸν ταλάντων· Γϋλις δὲ ὁ πολέμαρχος ἔχων τὸ στρά-
τευμα ἀπεχώρησεν εἰς Φωκέας, ἐκεῖθεν δ' εἰς τὴν Λοκρίδα ἐμ-
βάλλει. καὶ τὴν μὲν ἄλλην ἡμέραν οἱ στρατιῶται καὶ σκεύη ἐκ 22
τῶν κωμῶν καὶ σῖτον ἥρπαζον· ἐπεὶ δὲ πρὸς ἑσπέραν ἦν, τελευ-
ταίων ἀποχωρούντων τῶν Λακεδαιμονίων ἐπηκολούθουν αὐτοῖς οἱ
Λοκροὶ βάλλοντες καὶ ἀκοντίζοντες. ὥς δ' αὐτῶν οἱ Λακεδαι-
μόνιοι ὑποστρέψαντες καὶ διώξαντες κατέβαλόν τινας, ἐκ τούτου

19. ἐξόν] Konzessiver Accus. absolut. imperson. „anstatt“. — ἀντιμέτωπος] *ex adverso*. — ἐωθοῦντο] Medium. — ἀποχωροῦντες] Rückzug wieder nach Norden.

20. τῷ νεῷ] τῆς Ἰωνίας Ἀθηνᾶς auf dem Schlachtfeld, Mittelpunkt des böotischen Bundes. — ποιεῖν] „mit ihnen machen“.

21. τῷ θεῷ] „zu Ehren des Gottes“.

XENOPHONS HELLENIKA. III. IV.

Das Ganze ist ein Manöver, um die Thebaner herauszufordern event. ihnen das Zugeständnis des Sieges zu entlocken. — ὑποσπόνδους] s. zu III, 5, 22. — τῶν ἐκ τῆς λείας] = τῶν ἐκ τῆς Ἀσίας λαφύρων. Plut., vgl. oben III, 4, 24.

22. τὴν ... ἄλλην] prolept. inbezug auf πρὸς ἑσπέραν, vgl. III, 2, 2. — τελευταίων] prädikativ. — ἀποχωρούντων τ. Λ. ... αὐτοῖς] wie IV, 1,

ὅπισθεν μὲν οὐκέτι ἐπηκολούθουν, ἐκ δὲ τῶν ὑπερδεξίων ἔβαλλον.
 23 οἱ δ' ἐπεχείρησαν μὲν καὶ πρὸς τὸ σιμόν διώκειν· ἐπεὶ δὲ σκότος
 τε ἐγένετο καὶ ἀποχωροῦντες οἱ μὲν διὰ τὴν δυσχωρίαν ἐπιπτον
 καὶ διὰ τὸ μὴ προορᾶν τὰ ἔμπροσθεν, οἱ δὲ καὶ ὑπὸ τῶν βελῶν,
 ἔνταῦθα ἀποθνήσκουσι Γυλῖς τε ὁ πολέμαρχος καὶ τῶν παραστα-
 τῶν Πελλῆς καὶ οἱ πάντες ὡς ὀκτωκαίδεκα τῶν Σπαρτιατῶν, οἱ
 μὲν καταλευσθέντες, οἱ δὲ καὶ τραυματισθέντες. εἰ δὲ μὴ ἐβοή-
 θησαν αὐτοῖς οἱ ἐκ τοῦ στρατοπέδου δειπνοῦντες, ἐκινδύνευσαν ἂν
 ἅπαντες ἀπολέσθαι.

4 Μετὰ τοῦτό γε μὴν ἀφείθη μὲν κατὰ πόλεις τὸ ἄλλο στρα-
 τευμα, ἀπέπλευσε δὲ καὶ ὁ Ἀγησίλαος ἐπ' οἴκου. ἐκ δὲ τούτου
 ἐπολέμουν Ἀθηναῖοι μὲν καὶ Βοιωτοὶ καὶ Ἀργεῖοι καὶ οἱ σύμ-
 μαχοι αὐτῶν ἐκ Κορίνθου ὁρμώμενοι, Λακεδαιμόνιοι δὲ καὶ οἱ
 σύμμαχοι ἐκ Σικυῶνος. ὁρῶντες* δ' οἱ Κορίνθιοι ἑαυτῶν μὲν
 καὶ τὴν χώραν δηουμένην καὶ ἀποθνήσκοντας διὰ τὸ αἰεὶ τῶν πο-
 λεμίων ἐγγὺς εἶναι, τοὺς δὲ ἄλλους συμμάχους καὶ αὐτοὺς ἐν εἰρήνῃ
 ὄντας καὶ τὰς χώρας αὐτῶν ἐνεργοὺς οὔσας, οἱ πλεῖστοι καὶ βέλ-
 τιστοι αὐτῶν εἰρήνης ἐπεθύμησαν καὶ συνιστάμενοι ἐδίδασκον ταῦτα
 2 ἀλλήλους. γνόντες δ' οἱ Ἀργεῖοι καὶ Ἀθηναῖοι καὶ Βοιωτοὶ καὶ
 Κορινθίων οἳ τε τῶν παρὰ βασιλέως χρημάτων μετεσχηκότες καὶ
 οἱ τοῦ πολέμου αἰτιώτατοι γεγεννημένοι, ὥς εἰ μὴ ἐκποδὼν ποιή-
 σοιντο τοὺς ἐπὶ τὴν εἰρήνην τετραμμένους, κινδυνεύσει πάλιν ἡ

17. 2, 14. — ὑπερδεξίων] s. zu IV, 2, 14.

23. πρὸς τὸ σιμόν] „bergan“. — οἱ πάντες] „die Gesamtzahl“. — καταλευσθέντες ... τραυματισθέντες] erklärt das ἀποθνήσκουσι; das vorausgehende ἐπιπτον bezeichnet an sich noch nicht den Tod, sondern nur die Schwierigkeiten u. Gefahren des Rückzuges, dessen Endresultat 18 Tote sind. Dem entspricht auch der Schlusssatz.

Kap. 4. § 1/13: Blutiger Bürgerkrieg und Verrat in Korinth. Sieg des Praxitas innerhalb der langen Mauern (393). — § 14/18: Fortsetzung des

Krieges durch Söldnerheere. Iphikrates und seine Peltastentruppe. Wiederherstellung der langen Mauern von Korinth (393). — § 19: Erster Feldzug gegen Argos unter Agesilaos. Eroberung von Lechäon (392).

1. τὸ ἄλλο στρατευμα] proleptisch wie IV, 3, 22; darunter auch die asiatischen Bundesgenossen. — ἀποθνήσκοντας] sc. τινάς. — ἐνεργούς] eigentlich thätig, hier „fruchttragend bearbeitet“; Gegensatz δηουμένην. — οἱ πλεῖστοι κ. οἱ β.] beschränkender Zusatz zu οἱ Κορίνθιοι „wenigstens d. m. u. b.“.

2. οἱ μετεσχηκότες] III, 5, 1. — εἰ ... ποιήσονται] Opt. Orat. obliqua

πόλις λακωνίσαι, οὕτω δὲ σφαγὰς ἐπεχείρουν ποιεῖσθαι. καὶ
 πρῶτον μὲν τὸ πάντων ἀνοσιώτατον ἐβουλεύσαντο· οἱ μὲν γὰρ
 ἄλλοι, κὰν νόμῳ τις καταγνωσθῇ, οὐκ ἀποκτιννύουσιν ἐν ἐορτῇ·
 ἐκεῖνοι δ' Εὐκλείων τὴν τελευταίαν προείλοντο, ὅτι πλείονας ἂν
 ᾧοντο λαβεῖν ἐν τῇ ἀγορᾷ ὥστε ἀποκτεῖναι. ὥς δ' ἐσημάνθη οἷς³
 εἶρητο οὗς ἔδει ἀποκτεῖναι, σπασάμενοι τὰ ξίφη ἔπαιον τὸν μὲν
 τινα συνεστηκότα ἐν κύκλῳ, τὸν δὲ καθήμενον, τὸν δὲ τινα ἐν
 θεάτρῳ, ἔστι δ' ὃν καὶ κριτὴν καθήμενον. ὥς δ' ἐγνώσθη τὸ
 πρᾶγμα, εὐθὺς ἔφευγον οἱ βέλτιστοι οἱ μὲν πρὸς τὰ ἀγάλματα
 τῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ θεῶν, οἱ δ' ἐπὶ τοὺς βωμούς· ἐνθα δὲ οἱ ἀνο-
 σιώτατοι καὶ παντάπασιν οὐδὲν νόμιμον φρονοῦντες, οἱ τε κελεύ-
 οντες καὶ οἱ πειθόμενοι, ἔσφαττον καὶ πρὸς τοῖς ἱεροῖς· ὥστ'
 ἐνίους καὶ τῶν οὐ τυπτομένων, νομίμων δ' ἀνθρώπων ἀδημονῆσαι
 τὰς ψυχὰς ἰδόντας τὴν ἀσέβειαν. ἀποθνήσκουσι δ' οὕτως τῶν μὲν⁴
 πρεσβυτέρων πολλοί· μᾶλλον γὰρ ἔτυχον ἐν τῇ ἀγορᾷ ὄντες· οἱ δὲ
 νεώτεροι, ὑποπτεύσαντος Πασιμήλου τὸ μέλλον ἔσεσθαι, ἡσυχίαν
 ἔσχον ἐν τῇ Κρανείῳ. ὥς δὲ τῆς κραυγῆς ἤσθοντο καὶ φεύγοντές
 τινες ἐκ τοῦ πράγματος ἀφίκοντο πρὸς αὐτούς, ἐκ τούτου ἀναδρα-
 μόντες κατὰ τὸν Ἀκροκόρινθον προσβαλόντας μὲν Ἀργεῖους καὶ
 τοὺς ἄλλους ἀπεκρούσαντο· βουλευομένων δέ, τί χρὴ ποιεῖν, πίπτει⁵
 τὸ κιόκρανον ἀπὸ τοῦ κίονος οὔτε σεισμοῦ οὔτε ἀνέμου γενομένου.

= εἰ ποιήσονται. — οὕτω] epanalept.
 zu γνόντες, s. III, 2, 9. 12. — ἐβου-
 λεύσαντο] einen Beschlufs „planen“;
 (ψηφίζεσθαι „B. fassen“ durch Ab-
 stimmung). — Εὐκλείων] Εὐκλεία Fest
 der Artemis Eukleia, der Ruhmesgöttin,
 am letzten Tage mit scenischen Spielen
 gefeiert. — ἂν ᾧοντο] ἂν zu λαβεῖν,
 s. zu III, 1, 15. — ἀγορά] Beachte
 die Grundbedeutung: ἀγείρω.

3. ἔπαιον] Subjekt aus οἷς εἶρητο;
 nachher οἱ πειθόμενοι; beachte das
 schildernde Tempus. — τινά] nach τὸν
 δὲ „ohne Unterschied der Person“. —
 κύκλῳ] „Gruppe“. — κριτὴν] scenischer
 „Preisrichter“. — ἔσφαττον] absolut
 „mordeten weiter“. — τῶν οὐ τυπτο-

μένων] Anhänger der Kriegspartei, die
 aber an sich gesetzliche Haltung be-
 wahrten; beachte οὐ beim faktischen
 Particip. — ἀδημονῆσαι] ingressiv
 „unheimlich zumute werden“. — τὰς
 ψυχὰς] Accus. relat.

4. μᾶλλον] „vorzugsweise“. — Πα-
 σίμηλος] ein bisher nicht erwähnter
 Korinther; nachher § 7. VII, 3, 2. —
 Κράνειον] Gymnasium in einem Cy-
 pressenhain vor Korinth. — ἔτυχον ...
 ἔσχον] im Sinne des Plusqpf. — πράγ-
 ματος] prägnant „Bubenstreich, Blut-
 bad“. — κατὰ τὸν Ἀκρ.] „in den Be-
 reich der Burg“.

5. βουλευομένων] τῶν νεωτέρων. —
 κιόκρανον] „Säulenknäuf“. — καὶ ...

καὶ θυομένοις δὲ τοιαῦτα ἦν τὰ ἱερά, ὥστε οἱ μάντις ἔφασαν ἄμεινον εἶναι καταβαίνειν ἐκ τοῦ χωρίου. καὶ τὸ μὲν πρῶτον ὡς φευζόμενοι ἔξω τῆς Κορινθίας ἀπεχώρησαν· ἐπεὶ δὲ καὶ οἱ φίλοι αὐτοὺς ἐπειθον καὶ μητέρες ἰοῦσαι καὶ ἀδελφοὶ καὶ αὐτῶν δὲ τῶν ἐν δυνάμει ὄντων ἦσαν οἱ ὁμνύοντες ὑπισχνοῦντο μηδὲν χαλεπὸν αὐτοὺς πείσεσθαι, οὕτω δὲ ἀπῆλθόν τινες οἴκαδε αὐτῶν. ὁρῶντες δὲ τοὺς τυραννεύοντας, αἰσθανόμενοι δὲ ἀφανιζομένην τὴν πόλιν διὰ τὸ καὶ ὄρους ἀνασπᾶσθαι καὶ Ἄργος ἀντὶ Κορίνθου τὴν πατρίδα αὐτοῖς ὀνομάζεσθαι καὶ πολιτείας μὲν ἀναγκαζόμενοι τῆς ἐν Ἄργει μετέχειν, ἧς οὐδὲν ἐδέοντο, ἐν δὲ τῇ πόλει μετοίκων ἔλαττον δυνάμενοι, ἐγένοντό τινες αὐτῶν οἱ ἐνόμισαν οὕτω μὲν ἀβίωτον εἶναι· πειρωμένους δὲ τὴν πατρίδα, ὥσπερ ἦν καὶ ἐξ ἀρχῆς, Κόρινθον ποιῆσαι καὶ ἐλευθέραν ἀποδείξαι καὶ τῶν μὲν μισαιφόνων καθαράν, εὐνομίαν δὲ χρωμένην, ἄξιον εἶναι, εἰ μὲν δύναιντο καταπρᾶξαι ταῦτα, σωτῆρας γενέσθαι τῆς πατρίδος, εἰ δὲ μὴ δύναιντο, τῶν γε καλλίστων καὶ μεγίστων ἀγαθῶν ὀρεγομένους ἄξιεπαινοτάτης τελευτῆς τυχεῖν. οὕτω δὲ ἐπιχειρεῖτον ἄνδρες δύο, Πασίμηλός τε καὶ Ἀλκιμένης, διαδύντε διὰ χειμάρρου συγγενέσθαι Πραξίτῃ τῷ Λακεδαιμονίων πολεμάρχῳ, ὃς ἐτύγχανε μετὰ τῆς ἑαυτοῦ μόρας φρουρῶν ἐν Σικυῶνι, καὶ εἶπον, ὅτι δύναιτ' ἂν παρασχεῖν αὐτῷ εἴσοδον εἰς τὰ κατατείνοντα ἐπὶ Λέχαιον τεῖχῃ. ὁ δὲ καὶ πρόσθεν γινώσκων τὸ ἄνδρε ἀξιοπίστῳ ὄντε ἐπίστευσε καὶ διαπραξάμενος ὥστε καὶ τὴν ἀπιέναι μέλλουσαν ἐκ Σικυῶνος

δέ] „ferner auch“. — θυομένοις] αὐτοῖς. — ἦν] „fielen aus“. — ἰοῦσαι] προσιοῦσαι Partic. Imperf. — οὕτω] epanaleptisch nach ἐπεὶ, ähnlich wie § 2. — μὴ πείσεσθαι] Die sonst ungewöhnliche Verbindung der Negation des Begehrungssatzes mit dem Infin. des Urteilsatzes ist üblich bei „hoffen, schwören, versprechen“, unter Umständen auch bei νομίζειν, wo eine Ablehnung vorschwebt.

6. ὁρῶντες] „vor Augen habend“. Gegensatz das Hörensagen § 4. 5. — ὄρους] „Grenzsteine“. — ἀνασπᾶσθαι] „entfernt w.“. — μετοίκων ἔλαττον]

hyperbolisch. — πειρωμένους] Konstr.: ἐνόμισαν ... ἄξιον εἶναι ... (αὐτοὺς) πειρωμένους ποιῆσαι καὶ ... ἀποδείξαι σωτῆρας γενέσθαι ... τυχεῖν. — ὥσπερ καὶ] IV, 3, 2. — Κόρινθον] präd. mit ποιῆσαι verbunden: „zum alten K. m.“.

7. οὕτω δὲ] ita accidit ut. — χειμάρρου] „Waldbachschlucht“; damals trocken. — Λέχαιον] Hafenstadt zwölf Stadien von Korinth, mit dieser Stadt durch zwei Schenkelmauern, eine westliche und eine östliche, verbunden, ähnlich wie der Peiräeus mit Athen und Nisäa mit Megara. — καὶ τὴν...

μόραν καταμεῖναι ἔπραττε τὴν εἴσοδον. ἐπεὶ δὲ τὸ ἄνδρε καὶ 8
κατὰ τύχην καὶ κατ' ἐπιμέλειαν ἐγενέσθην φύλακε κατὰ τὰς πύλας
ταύτας, ἔνθαπερ τὸ τρόπαιον ἔστηκεν, οὕτω δὴ ἔχων ὁ Πραξίτας
ἔρχεται τὴν τε μόραν καὶ Σικωνίους καὶ Κορινθίων ὅσοι φυγάδες
ἐτύγγανον ὄντες. ἐπεὶ δ' ἦν πρὸς ταῖς πύλαις, φοβούμενος τὴν
εἴσοδον, ἐβουλήθη τῶν πιστῶν ἄνδρα εἰσπέμψαι σκεψόμενον τὰ
ἔνδον. τὸ δὲ εἰσηγαγέτην καὶ οὕτως ἀπλῶς ἀπεδειξάτην, ὥστε ὁ
εἰσελθὼν ἐξήγγειλε πάντα εἶναι ἀδόλως οἷάπερ ἐλεγέτην. ἐκ τού- 9
του δ' εἰσέρχεται. ὥς δὲ πολὺ διεχόντων τῶν τειχῶν ἀπ' ἀλλήλων
παραταπτόμενοι ὀλίγοι ἑαυτοῖς ἔδοξαν εἶναι, σταύρωμά τ' ἐποιή-
σαντο καὶ τάφρον οἷαν ἐδύναντο πρὸ αὐτῶν, ἕως δὴ οἱ σύμμαχοι
βοηθήσοιεν αὐτοῖς. ἦν δὲ καὶ ὅπισθεν αὐτῶν ἐν τῷ λιμένι Βοιω-
τῶν φυλακή. τὴν μὲν οὖν ἐπὶ τῇ νυκτὶ ἣ εἰσηλθὼν ἡμέραν ἄμαχοι
διήγαγον· τῇ δ' ὕστεραίᾳ ἦκον οἱ Ἀργεῖοι πασσυδίᾳ βοηθοῦντες·
καὶ εὐρόντες τεταγμένους Λακεδαιμονίους μὲν ἐπὶ τῷ δεξιῷ ἑαυ-
τῶν, Σικωνίους δὲ ἐχομένους, Κορινθίων δὲ τοὺς φυγάδας ὡς
πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν πρὸς τῷ ἑώρῳ τείχει, ἀντιπάττονται ἐχό-
μενοι τοῦ ἑώρου τείχους οἱ περὶ Ἰφικράτην μισθοφόροι, πρὸς δὲ
τούτοις Ἀργεῖοι· εὐώνυμον δ' εἶχον αὐτοῖς Κορίνθιοι οἱ ἐκ τῆς
πόλεως. καταφρονήσαντες δὲ τῷ πλήθει εὐθὺς ἐχώρουν· καὶ τοὺς 10
μὲν Σικωνίους ἐκράτησαν καὶ διασπάσαντες τὸ σταύρωμα ἐδίωκον
ἐπὶ θάλατταν καὶ ἐκεῖ πολλοὺς αὐτῶν ἀπέκτειναν. Πασίμαχος

μόραν] So behielt er zwei Moren zur Verfügung. — τὴν εἴσοδον] ὅπως εἰσίοι.

8. καὶ κατὰ τύχην καὶ κατ' ἐπιμέλειαν] theils durch glücklichen Zufall (rücksichtlich des einen) theils durch eigene Bemühung (rücksichtlich des andern). — πύλαις] das Westthor, eigentl. die Thorflügel. — οὕτως ἀπλῶς] „so offen und ehrlich“, vgl. III, 5, 14. Gegens. διπλοῦν IV, 1, 32. — ἀπεδειξάτην] „nachweisen“. Objekt aus σκεψόμενον.

9. τειχῶν] „die Mauerschenkel“. — σταύρωμα] „Pallisadenschanze“. — πρὸ αὐτῶν] vor der Südfront nach

Korinth zu. Gegensatz ὅπισθεν ἐν τῷ λιμένι: Lechaeon; also Gefahr der Umzingelung. — ἕως δὴ] „wenigstens bis“. — ἐπὶ τῇ νυκτὶ] „auf d. N. folgend“. — πασσυδίᾳ] „in Sturm“. — βοηθοῦντες] τοῖς Κορινθίοις. — ἑαυτῶν] reflexiv zu Λακεδαιμονίους, welche ihre Front nach S. gegen Korinth hatten. — οἱ μισθοφόροι] früher unter Konon, jetzt unter Iphikrates von Athen.

10. καταφρονήσαντες] absolut. — ἐχώρουν] οἱ Ἀργεῖοι, „vorgehen“. — διασπάσαντες] nach Norden zu, weil die Lakedämonier südlich vor dem σταύρωμα in Deckung standen. —

δὲ ὁ ἱππαρμωστής ἔχων ἱππέας οὐ πολλοὺς ὥς ἑώρα τοὺς Σικωνίους πιεζομένους, καταδήσας ἀπὸ δένδρων τοὺς ἵππους καὶ ἀφελόμενος τὰς ἀσπίδας αὐτῶν μετὰ τῶν ἐθελοντῶν ἦει ἐναντίον τοῖς Ἀργείοις. οἱ δὲ Ἀργεῖοι ὁρῶντες τὰ σίγματα ἐπὶ τῶν ἀσπίδων, ὥς Σικωνίους οὐδὲν ἐφοβοῦντο. ἔνθα δὲ λέγεται εἰπὼν ὁ Πασίμαχος· „Ναὶ τὸ σιῶ, Ἀργεῖοι, ψεύσει ὑμὲ τὰ σίγματα ταῦτα“, χωρεῖν ὁμόσε· καὶ οὕτω μαχόμενος μετ' ὀλίγων πρὸς πολλοὺς
 11 ἀποθνήσκει καὶ ἄλλοι τῶν περὶ αὐτόν. οἱ μέντοι φυγάδες τῶν Κορινθίων νικῶντες τοὺς καθ' αὐτοὺς διέδυσαν ἄνω καὶ ἐγένοντο ἐγγὺς τοῦ περὶ τὸ ἄστυ κύκλου· οἱ δ' αὖ Λακεδαιμόνιοι ὥς ἦσθοντο κρατοῦντα τὰ κατὰ τοὺς Σικωνίους, βοηθοῦσιν ἐξελθόντες,

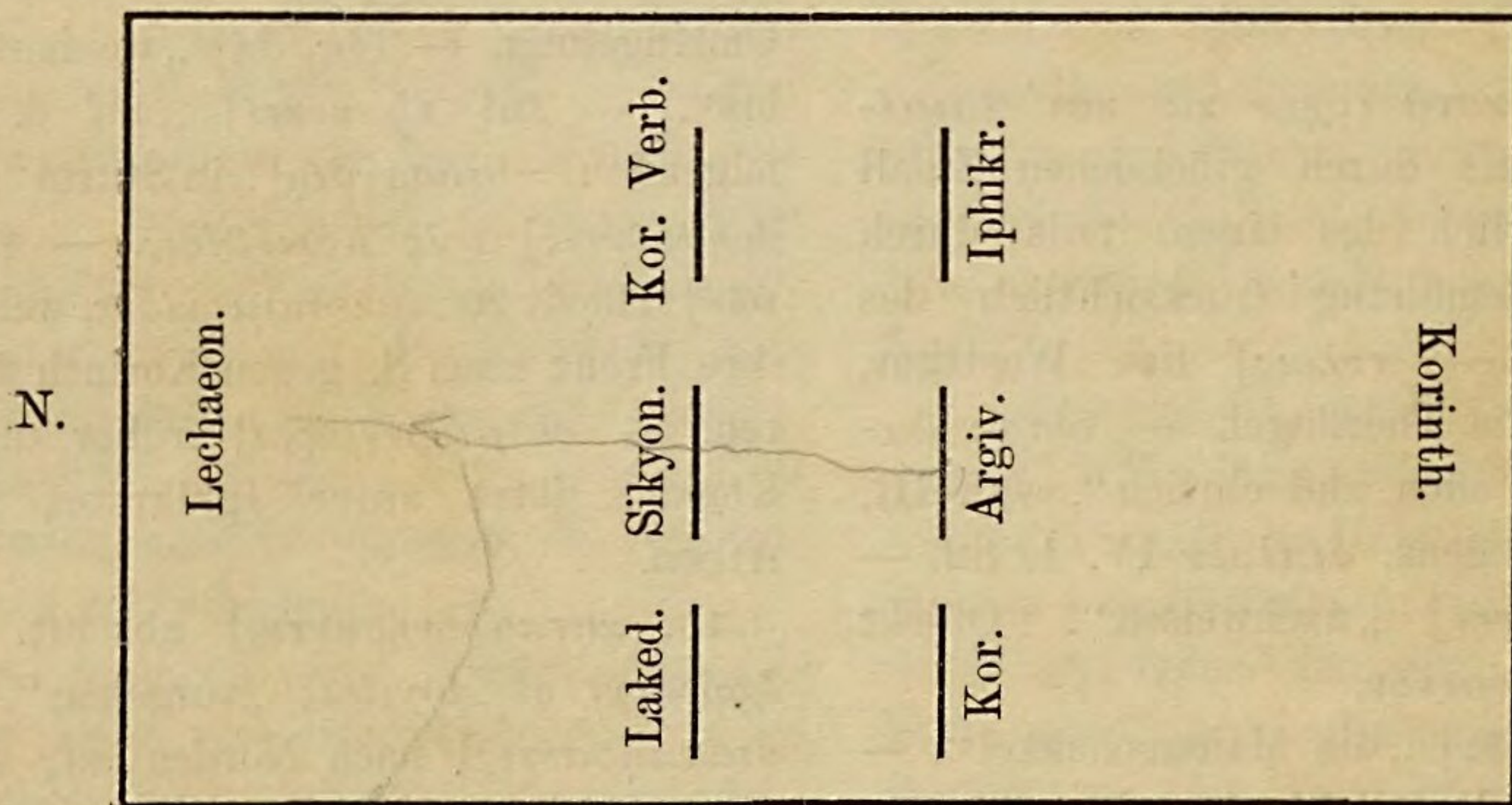
ἱππαρμωστής] lakonischer ἱππαρχος. Diese Reiter kamen von N. her, entweder aus Sikyon oder bereits aus dem inzwischen eroberten Lechaon, vgl. auch IV, 5, 11. — καταδήσας ἀπό] wie im Lat. terminus a quo. — σίγμα] als Anfangsbuchstabe der Sikyonier. — ὥς Σικ.] sc. ὄντας. — σιῶ] dorisch = θεῶ, die zwei Stammgötter, die Dioskuren. — ὑμέ] dor. = ὑμᾶς.

11. τοὺς καθ' αὐτούς] die Söldner des Iphikrates an der Ostmauer, d. h.

auf dem rechten Flügel der Verbündeten, deren Front gegen N. stand. — ἄνω] „landeinwärts“, also südlich gegen Korinth. — κύκλου] „Ringmauer“. — τὰ κατὰ τοὺς Σικωνίους] „die den Sikyoniern gegenüberstehenden Heeresteile, d. i. die Argeier. — οἱ δ' αὖ Λακεδαιμόνιοι ἐξελθόντες] ἐκ τοῦ σταυρώματος, offenbar nach einem siegreichen Gefechte wieder nach N.; dagegen στραφέντες . . . ἐξέπιπτον: die bisher siegreich nach N. ge-

Stellung zu Beginn der Schlacht zwischen den langen Mauern bei Lechaon.

O. Mauer.

W. Mauer.

ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντες τὸ σταύρωμα. οἳ γε μὴν Ἀργεῖοι ἐπεὶ ἤκουσαν ὀπισθεν ὄντας τοὺς Λακεδαιμονίους, στραφέντες δρόμῳ πάλιν ἐκ τοῦ σταυρώματος ἐξέπιπτον. καὶ οἱ μὲν ἐν δεξιᾷ ἔσχατοι αὐτῶν παιόμενοι εἰς τὰ γυμνὰ ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων ἀπέθνησκον, οἱ δὲ πρὸς τῷ τείχει ἀθρόοι σὺν πολλῷ ὄχλῳ πρὸς τὴν πόλιν ἀπεχώρουν. ὥς δ' ἐνέτυχον τοῖς φυγάσι τῶν Κορινθίων καὶ ἔγνωσαν πολεμίους ὄντας, ἀπέκλιναν πάλιν. ἐνταῦθα μέντοι οἱ μὲν κατὰ τὰς κλίμακας ἀναβαίνοντες ἤλλοντο κατὰ τοῦ τείχους καὶ διεφθείροντο, οἱ δὲ περὶ τὰς κλίμακας ὠθούμενοι καὶ παιόμενοι ἀπέθνησκον, οἱ δὲ καὶ καταπατούμενοι ὑπ' ἀλλήλων ἀπεπνίγοντο. οἱ δὲ 12 Λακεδαιμόνιοι οὐκ ἠπόρουν, τίνα ἀποκτείνοιεν· ἔδωκε γὰρ τότε γε ὁ θεὸς αὐτοῖς ἔργον οἷον οὐδ' εὗξαντό ποτ' ἄν. τὸ γὰρ ἐγχειρισθῆναι αὐτοῖς πολεμίων πλῆθος πεφοβημένον, ἐκπεπληγμένον, τὰ γυμνὰ παρέχον, ἐπὶ τὸ μάχεσθαι οὐδένα τρεπόμενον, εἰς δὲ τὸ ἀπόλλυσθαι πάντας πάντα ὑπηρετοῦντας, πῶς οὐκ ἂν τις θεῖον ἡγήσαιτο; τότε γοῦν οὕτως ἐν ὀλίγῳ πολλοὶ ἔπεσον, ὥστε εἰθισμένοι ὄραν οἱ ἄνθρωποι σωροὺς σίτου, ξύλων, λίθων, τότε ἐθεάσαντο σωροὺς νεκρῶν. ἀπέθανον δὲ καὶ οἱ ἐν τῷ λιμένι τῶν Βοιωτῶν φύλακες, οἱ μὲν ἐπὶ τῶν τειχῶν, οἱ δὲ ἐπὶ τὰ τέγη τῶν νεωσοίκων ἀναβάντες. μετὰ μὲν τοίνυν τοῦτο οἱ μὲν Κορίνθιοι καὶ Ἀργεῖοι 13 τοὺς νεκροὺς ὑποσπόνδους ἀπήγοντο, οἱ δὲ σύμμαχοι τῶν Λακεδαιμονίων ἐβοήθουν. ἐπεὶ δὲ ἠθροίσθησαν, ἔγνω Πραξίτας πρῶτον μὲν τῶν τειχῶν καθελεῖν, ὥστε δίοδον στρατοπέδῳ ἱκανὴν

drungenen Argeier wenden sich wieder nach S., um nicht abgeschnitten zu werden, kommen dabei den Lakedämoniern schräg gegenüber und suchen (Impf. de conatu) nach S. wieder aus der Schanze herauszukommen, wobei sie in der rechten, vom Schilde ungedeckten Flanke beschossen werden, dann auch den siegreichen korinthischen Verbannten begegnend, also von N. u. S. zugleich bedrängt, seitwärts zu den κλίμακες ausweichen (ἀπέκλιναν). (Die Darstellung ist lückenhaft und giebt daher kein recht klares

Bild.) — κατὰ τοῦ τείχους] hinab ins Freie.

12. ἀποκτείνοιεν] für welchen Modus der Orat. recta? — οὐδένα ... πάντας] apposit., also gleichwertig zu πλῆθος; im D. durch Relativsatz anzuknüpfen. — πῶς οὐ] *nonne*. — θεῖον] *divinitus accidisse*. — οὕτως] verb. mit πολλοί.

13. ὑποσπόνδους] s. zu III, 5, 22. — ἔγνω] hier Verb. cupiendi „zu Recht erkennen“. — τῶν τειχῶν] sc. τοσοῦτον; Gen. partit. — ὥστε] c. Inf. beabsichtigte, also immerhin nur erwar-

εἶναι, ἔπειτα δ' ἀναλαβὼν τὸ στράτευμα ἤγε τὴν ἐπὶ Μέγαρα καὶ αἰρεῖ προσβαλὼν πρῶτον μὲν Σιδοῦντα, ἔπειτα δὲ Κρομμύωνα. καὶ ἐν τούτοις τοῖς τείχεσι καταστήσας φρουροὺς τοῦμπαλιν ἐπο-
ρεύετο· καὶ τειχίσας Ἐπιείκειαν, ἵνα φρούριον εἴη πρὸ τῆς φιλίας
τοῖς συμμάχοις, οὕτω διαφῆκε τὸ στράτευμα καὶ αὐτὸς τὴν ἐπὶ
Λακεδαιμόνα ἀπεχώρει.

14 Ἐκ δὲ τούτου στρατιαὶ μὲν μεγάλαι ἑκατέρων διεπέπαινοντο, φρουροὺς δὲ πέμπουσαι αἱ πόλεις, αἱ μὲν εἰς Κόρινθον, αἱ δ' εἰς Σικυῶνα, ἐφύλαττον τὰ τείχη· μισθοφόρους γε μὴν ἑκάτεροι ἔχοντες διὰ τούτων ἐρρωμένως ἐπολέμουν.

15 Ἐνθα δὴ καὶ Ἰφικράτης εἰς Φλιοῦντα ἐμβαλὼν καὶ ἐνεδρευσάμενος, ὀλίγοις δὲ λεηλατῶν, βοηθησάντων τῶν ἐκ τῆς πόλεως ἀφυλάκτως, ἀπέκτεινε τοσούτους, ὥστε καὶ τοὺς Λακεδαιμονίους πρόσθεν οὐ δεχόμενοι εἰς τὸ τεῖχος οἱ Φλιάσιοι, φοβούμενοι, μὴ τοὺς φάσκοντας ἐπὶ λακωνισμῷ φεύγειν κατάγοιεν, τότε οὕτω κατεπλάγησαν τοὺς ἐκ Κόρινθου, ὥστε μετεπέμψαντό τε τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τὴν πόλιν καὶ τὴν ἄκρην φυλάττειν αὐτοῖς παρέδωκαν. οἱ μὲντοι Λακεδαιμόνιοι, καίπερ εὐνοϊκῶς ἔχοντες τοῖς φυγάσιν, ὅσον χρόνον εἶχον αὐτῶν τὴν πόλιν, οὐδ' ἐμνήσθησαν παντάπασι περὶ καθόλου φυγάδων, ἀλλ' ἐπεὶ ἀναθαρρῆσαι ἐδόκει ἡ πόλις, ἐξῆλθον καὶ τὴν πόλιν καὶ τοὺς νόμους παραδόντες

16 οἷανπερ καὶ παρέλαβον. οἱ δ' αὖ περὶ τὸν Ἰφικράτην πολλαχόσε καὶ τῆς Ἀρκαδίας ἐμβαλόντες ἐλεηλάτουν τε καὶ προσέβαλλον

tete Folge, vgl. III, 1, 10. — τὴν ἐπὶ Μ.] ὁδόν. — Σιδοῦς und Κρομμυῶν] im SO. von Megara. — Ἐπιείκεια] s. IV, 2, 14. — φρούριον] „Grenzfestung“. — πρὸ] = ὑπέρ, zugleich aber lokal, lat. pro. — φιλίας] γῆς. — συμμάχοις] Sikyon.

14. στρατιαί] „Bürgerheere“. Gegensatz φρουροί „Besatzungstruppen“ u. μισθοφόροι „Söldnertruppen“. — διεπέπαινοντο] das Plusqpf. zur Bezeichnung des vollendet vorliegenden Zustandes in der Vergangenheit; „hatten aufgehört“, d. i. „gab es zur Zeit nicht mehr“, vgl. § 16 ἐπεφόβηντο.

15. καὶ ... πρόσθεν οὐ δεχόμενοι] Partic. Imperf., konzessiv = καίπερ κτλ. — φοβούμενοι] dem οὐ δεχόμενοι kausal subordiniert. — κατάγοιεν] wie κατελθεῖν, κάθοδος stehend von politischen Flüchtlingen. — τοὺς ἐκ Κόρινθου] Iphikrates Truppen. — ὥστε ... οὕτω κατεπλάγησαν ... ὥστε μετεπέμψαντο;] der zweite Konsekutivsatz dem ersten untergeordnet. — ἄκρην] metonym. = ἀκρόπολιν. — ἀναθαρρῆσαι] Ingressives Tempus zu beachten. — τοὺς νόμους] nur Erweiterung des Begr. πόλιν, daher οἷανπερ.

16. πολλαχόσε] c. Gen. partit., vgl.

πρὸς τὰ τεῖχη. ἔξω γὰρ οἱ τῶν Ἀρκάδων ὀπλῖται παντάπασιν οὐκ ἀντεξήρσαν· οὕτω τοὺς πελταστὰς ἐπεφόβηντο. τοὺς μέντοι Λακεδαιμονίους οὕτως αὖ οἱ πελτασταὶ ἐδεδίεσαν, ὥς ἐντὸς ἀκοντίσματος οὐ προσήρσαν τοῖς ὀπλίταις· ἤδη γάρ ποτε καὶ ἐκ τοσοῦτου διώξαντες οἱ νεώτεροι τῶν Λακεδαιμονίων ἐλόντες ἀπέκτεινάν τινας αὐτῶν. καταφρονοῦντες δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι 17 τῶν πελταστῶν ἔτι μᾶλλον τῶν ἑαυτῶν συμμάχων κατεφρόνουν· καὶ γὰρ οἱ Μαντινεῖς βοηθήσαντές ποτε ἐπεκδραμόντες πελτασταῖς ἐκ τοῦ ἐπὶ Λέχαιον τείνοντος τείχους, ἀκοντιζόμενοι ἐνεκλινάν τε καὶ ἀπέθανόν τινες αὐτῶν φεύγοντες· ὥστε οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι καὶ ἐπισκώπτειν ἐτόλμων, ὥς οἱ σύμμαχοι φοβοῖντο τοὺς πελταστὰς ὥσπερ μορμόνας παιδάρια. αὐτοὶ δὲ ἐκ τοῦ Λεχαίου ὁρμώμενοι σὺν μόρᾳ καὶ τοῖς τῶν Κορινθίων φυγάσι κύκλῳ περὶ τὸ ἄστυ τῶν Κορινθίων ἐστρατεύοντο· οἱ δ' αὖ Ἀθηναῖοι φοβού- 18 μενοι τὴν ῥώμην τῶν Λακεδαιμονίων, μὴ ἐπεὶ τὰ μακρὰ τεῖχη τῶν Κορινθίων διήρητο, ἔλθοιεν ἐπὶ σφᾶς, ἡγήσαντο κράτιστον εἶναι ἀνατειχίσαι τὰ διηρημένα ὑπὸ Πραξίτα τεῖχη. καὶ ἐλθόντες πανδημεὶ μετὰ λιθολόγων καὶ τεκτόνων τὸ μὲν πρὸς Σικυῶνος καὶ πρὸς ἑσπέρας ἐν ὀλίγαις ἡμέραις πάνυ καλὸν ἐξετείχισαν, τὸ δὲ ἑῶν μᾶλλον καθ' ἡσυχίαν ἐτείχιζον.

Οἱ δ' αὖ Λακεδαιμόνιοι ἐνθυμηθέντες τοὺς Ἀργεῖους τὰ μὲν 19 οἴκοι καρπουμένους, ἡδομένους δὲ τῷ πολέμῳ στρατεύουσιν ἐπ' αὐτούς*. Ἀγησίλαος δ' ἡγεῖτο, καὶ δηώσας πᾶσαν αὐτῶν τὴν χώραν, εὐθὺς ἐκεῖθεν ὑπερβαλὼν κατὰ Τενέαν εἰς Κόρινθον αἰρεῖ

ubi terrarum. — τεῖχη] „befestigte Orte“. — πελτασταί] leichte Truppen mit Schilden; Gegensatz ὀπλῖται und ψιλοί. — ἐκ τοσοῦτου] d. i. ἐντὸς ἀκοντίσματος „selbst aus Speerwurfsweite“. — ἐλόντες] „einholen“.

17. βοηθήσαντες] τοῖς Λακεδαιμονίοις, vgl. § 13. — ἐπιδραμόντες] explicativ dazu „dadurch daß“. — τείχους] das östliche Thor von Sikyon, dem Standquartier der Lakedämonier (vgl. § 7), nicht etwa „die Schenkelmauern“, τεῖχη. — μορμόνας] „Gespenster“.

18. διήρητο] vgl. § 13. — κράτι-

στον] bezeichnet die beste, d. i. wirksamste Kraft, wie ἀριστον den besten, d. i. ersten Rang und βέλτιστον die beste Sitte. — λιθολόγοι] „Maurer“. — τέκτονες] „Zimmerleute“. — καθ' ἡσυχίαν] weil sie nun gegen den Peloponnes besser gedeckt waren.

19. ἐνθυμηθέντες] als Verb. affect. Deponens passivum mit dem Partic. der Thatsache. — τὰ μὲν ... δέ] konzessiv „zwar ... aber dabei doch“. — καρπουμένους] vgl. § 1 ἐνεργοὺς οὖσας. — Ἀγησίλαος] zuletzt § 1 erwähnt. — ὑπερβαλὼν] τὰ ὄρη. — Τενέα] Korinthische Grenzstadt gegen

τὰ ἀνοικοδομηθέντα ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων τείχη. παρεγένετο δὲ αὐτῷ καὶ ἀδελφὸς Τελευτίας κατὰ θάλατταν, ἔχων τριήρεις περὶ δώδεκα· ὥστε μακαρίζεσθαι αὐτῶν τὴν μητέρα, ὅτι τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὧν ἔτεκεν ὁ μὲν κατὰ γῆν τὰ τείχη τῶν πολεμίων, ὁ δὲ κατὰ θάλατταν τὰς ναῦς καὶ τὰ νεώρια ἤρρηκε. καὶ τότε μὲν ταῦτα πράξας ὁ Ἀγησίλαος τό τε τῶν συμμάχων στράτευμα διῆκε καὶ τὸ πολιτικὸν οἴκαδε ἀπήγαγεν.

5 Ἐκ δὲ τούτου Λακεδαιμόνιοι ἀκούοντες τῶν φευγόντων, ὅτι οἱ ἐν τῇ πόλει πάντα μὲν τὰ βοσκήματα ἔχοιεν καὶ σώζοντο ἐν τῷ Πειραίῳ, πολλοὶ δὲ τρέφοντο αὐτόθεν, στρατεύουσι πάλιν εἰς τὴν Κόρινθον, Ἀγησιλάου καὶ τότε ἡγουμένου. καὶ πρῶτον μὲν ἦλθεν εἰς Ἴσθμόν· καὶ γὰρ ἦν ὁ μῆν, ἐν ᾧ Ἴσθμια γίνεται, καὶ οἱ Ἀργεῖοι αὐτοῦ ἐτύγχανον τότε ποιοῦντες τὴν θυσίαν τῷ Ποσειδῶνι, ὥς Ἀργούς τῆς Κορίνθου ὄντος. ὥς δ' ἦσθοντο προσιόντα τὸν Ἀγησίλαον, καταλιπόντες καὶ τὰ τεθυμένα καὶ τὰ ἀριστοποιούμενα μάλα σὺν πολλῷ φόβῳ ἀπεχώρουν εἰς τὸ ἄστυ κατὰ 2 τὴν ἐπὶ Κεγχρείας ὁδόν. ὁ μέντοι Ἀγησίλαος ἐκείνους μὲν καίπερ ὄρων οὐκ ἐδίωκε, κατασκηνήσας δὲ ἐν τῷ ἱερῷ αὐτός τε τῷ θεῷ ἔθυε καὶ περιέμενεν, ἕως οἱ φυγάδες τῶν Κορινθίων ἐποίησαν τῇ Ποσειδῶνι τὴν θυσίαν καὶ τὸν ἄγωνα. ἐποίησαν δὲ καὶ οἱ Ἀργεῖοι ἀπελθόντος Ἀγησιλάου ἐξ ἀρχῆς πάλιν Ἴσθμια. καὶ ἐκείνῳ

Argos. — ὥστε μακαρίζεσθαι] mögliche Folge: „man konnte . . .“. — νεώρια] „Schiffswerfte“. — διῆκε κτλ.] vgl. III, 2, 24.

Καπ. 5. § 1/8: Agesilaos im Peiräon am Isthmus (392). — § 9/17: Vernichtung der lakedämonischen Mora durch Iphikrates (392). — § 18/19: Abzug des Agesilaos. Wiedereroberung der von Praxitas und Agesilaos eingenommenen Plätze durch Iphikrates (392).

1. τῶν φευγόντων . . . οἱ ἐν πόλει] von Korinth. — Πείραιον] der zumeist befestigte Teil der nordwestlichen Landzunge des Isthmos am Gebirge Geraneia, zu Korinth gehörig, für dieses

wichtig als Nahrungsquelle wie als Verbindung mit den Böotern. — σώζονται] „in Sicherheit haben“. — Ἴσθμια] die trieterischen (*tertio quoque anno*) im zweiten und vierten Jahre jeder Olympiade stattfindenden Festspiele, sonst unter Leitung Korinths. — ὥς Ἀργούς τῆς Κορίνθου ὄντος] „als ob Argos (Subjekt) und Korinth (Prädikat) eins wäre“. — τὰ τεθυμένα] vgl. IV, 3, 14. — τὰ ἀριστοποιούμενα] „Frühmahl“. — τὸ ἄστυ] Korinth. — Κεγχρεαί] östlicher Hafen von Korinth am saron. Meerbusen.

2. ἱερῷ] Tempel und Fichtenhain des Poseidon am Osthafen Schönus. — ἐξ ἀρχῆς πάλιν] „noch einmal von

τῷ ἔτει ἔστι μὲν αἱ τῶν ἀθλῶν δις ἕκαστος ἐνικήθη, ἔστι δὲ αἱ δις οἱ αὐτοὶ ἐκηρύχθησαν. τῇ δὲ τετάρτῃ ἡμέρᾳ ὁ Ἀγησίλαος³ ἦγε πρὸς τὸ Πείραιον τὸ στρατεύμα. ἰδὼν δὲ ὑπὸ πολλῶν φυλαττόμενον ἀπεχώρησε μετ' ἄριστον πρὸς τὸ ἄστυ, ὡς προδιδομένης τῆς πόλεως· ὥστε οἱ Κορίνθιοι δείσαντες, μὴ προδίδοιτο ὑπὸ τινῶν ἢ πόλιν, μετεπέμψαντο τὸν Ἰφικράτην σὺν τοῖς πλείστοις τῶν πελταστῶν. αἰσθόμενος δὲ ὁ Ἀγησίλαος τῆς νυκτὸς παρεληλυθότας αὐτούς, ὑποστρέψας ἅμα τῇ ἡμέρᾳ εἰς τὸ Πείραιον ἦγε. καὶ αὐτὸς μὲν κατὰ τὰ θερμὰ προΐει, μόραν δὲ κατὰ τὸ ἀκρότατον ἀνεβίβασε. καὶ ταύτην μὲν τὴν νύκτα ὁ μὲν πρὸς ταῖς θέρμαις ἐστρατοπεδεύετο, ἡ δὲ μόρα τὰ ἄκρα κατέχουσα ἐνυκτέρευεν. ἔνθα δὴ καὶ ὁ Ἀγησίλαος μικρῷ, καιρίῳ δ' ἐνθυμήματι⁴ εὐδοκίμησε. τῶν γὰρ τῇ μόρᾳ φερόντων τὰ σιτία οὐδενὸς πῦρ εἰσενεγκόντος, ψύχους δὲ ὄντος διὰ τε τὸ πᾶν ἐφ' ὑψηλοῦ εἶναι καὶ διὰ τὸ γενέσθαι ὕδωρ καὶ χάλαζαν πρὸς τὴν ἐσπέραν — καὶ ἀναβεβήκεσαν δὲ ἔχοντες οἷα δὴ θέρους σπειρία — ῥιγούντων δ' αὐτῶν καὶ ἐν σκότῳ ἀθύμως πρὸς τὸ δεῖπνον ἐχόντων, πέμπει ὁ Ἀγησίλαος οὐκ ἔλαττον δέκα φέροντας πῦρ ἐν χύτραις. ἐπεὶ δὲ ἀνέβησαν ἄλλος ἄλλη καὶ πολλὰ καὶ μεγάλα πυρὰ ἐγένετο, ἅτε πολλῆς ὕλης παρούσης, πάντες μὲν ἠλείφοντο, πολλοὶ δὲ καὶ ἐδείπνησαν ἐξ ἀρχῆς. φανερὸς δὲ ἐγένετο καὶ ὁ νεὼς τοῦ Ποσειδῶνος ταύτῃ τῇ νυκτὶ καιόμενος· ὅφ' ὅτου δὲ ἐνεπρήσθη, οὐδεὶς οἶδεν. ἐπεὶ δὲ ἦσθοντο οἱ ἐν τῷ Πειραίῳ τὰ ἄκρα ἐχόμενα, ἐπὶ⁵ μὲν τὸ ἀμύνασθαι οὐκέτι ἐτράποντο, εἰς δὲ τὸ Ἡραϊον κατέφυγον

vorne“. — ἔστιν αἱ] = ἕνα Accus. relat. „in ...“. — ἕκαστος] τῶν ἀγωνιζομένων. — ἐκηρύχθησαν] sc. ὡς νενικηκότες.

3. ὡς προδιδομένης] quasi; Partic. de conatu. Von Ages. beabsichtigter Schein. — τὰ θερμὰ] die heißen Quellen am Isthmus, an der Grenze zwischen der Ebene (πλατὺ § 8) und dem SW.-Abhange vom Geraneia (τὸ ἀκρότατον). Beachte in § 3 die drei verschiedenen Kasus für Zeitbestimmungen: τῇ ἡμέρᾳ Zeitpunkt, Datum; τῆς νυκτός = ἐν τῇ νυκτί Zeitraum; τὴν νύκτα Zeitlinie, Dauer.

4. μικρῷ] sc. μὲν. — διὰ τὸ ... εἶναι] Subj. τὴν μόραν. — ὕδωρ] metonymisch „Regen“. — καὶ ... δέ] „und obendrein“. — οἷα δὴ] sc. εἰκὸς ἦν ἔχειν, vgl. IV, 1, 24. — σπειρία] „leichte Kleidung“, Diminutivform. — θέρους] syntakt. wie νυκτός § 3. — ἔλαττον δέκα] Breviloquenz = ἐλάττονες ἢ δέκα ἄνδρες. — ἀνέβησαν] οἱ δέκα. — ἠλείφοντο] ἐλαίῳ θερμῷ. — ἐξ ἀρχῆς] „überhaupt erst jetzt“, Gegensatz oben ἀθύμως.

5. Ἡραϊον] hier ein Kastell der § 1 erwähnten Landzunge im W. mit einem

καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ δοῦλοι καὶ ἐλεύθεροι καὶ τῶν βοσκη-
μάτων τὰ πλεῖστα. καὶ Ἀγησίλαος μὲν δὴ σὺν τῷ στρατεύματι
παρὰ θάλατταν ἐπορεύετο· ἡ δὲ μόρα ἅμα καταβαίνουσα ἀπὸ
τῶν ἄκρων Οἰνόην τὸ ἐντετειχισμένον τεῖχος αἶρεῖ καὶ τὰ ἐνόντα
ἔλαβε, καὶ πάντες δὴ οἱ στρατιῶται ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ πολλὰ
τὰ ἐπιτήδεια ἐκ τῶν χωρίων ἐλάμβανον. οἱ δ' ἐν τῷ Ἡραίῳ κα-
ταπεφευγότες ἐξήεσαν, ἐπιτρέψοντες Ἀγησιλάῳ γνῶναι ὅτι βού-
λοιο περὶ σφῶν. ὁ δ' ἔγνω, ὅσοι μὲν τῶν σφαγέων ἦσαν, παρα-
6 δοῦναι αὐτοὺς τοῖς φυγάσι, τὰ δ' ἄλλα πάντα πραθῆναι. ἐκ
τούτου δὲ ἐξήει μὲν ἐκ τοῦ Ἡραίου πάμπολλα τὰ αἰχμάλωτα·
πρεσβεῖαι δὲ ἄλλοθεν τε πολλαὶ παρῆσαν καὶ ἐκ Βοιωτῶν ἦγον
ἐρησόμενοι, τί ἂν ποιοῦντες εἰρήνης τύχοιεν. ὁ δὲ Ἀγησίλαος
μάλα μεγαλοφρόνως τούτους μὲν οὐδ' ὁρᾶν ἐδόκει, καίπερ Φάρακος
τοῦ προξένου παρεστηκότος αὐτοῖς, ὅπως προσαγάγοι· καθήμενος
δ' ἐπὶ τοῦ περὶ τὴν λίμνην κυκλοτεροῦς οἰκοδομήματος ἐθεώρει
πολλὰ τὰ ἐξαγόμενα. τῶν δὲ Λακεδαιμονίων ἀπὸ τῶν ὅπλων σὺν
τοῖς δόρασι παρηκολούθουν φύλακες τῶν αἰχμαλώτων, μάλα ὑπὸ
τῶν παρόντων θεωρούμενοι· οἱ γὰρ εὐτυχοῦντες καὶ κρατοῦντες
7 αἰεὶ πως ἀξιοθέατοι δοκοῦσιν εἶναι. ἔτι δὲ καθημένου Ἀγησιλάου
καὶ εἰκότος ἀγαλλομένῳ τοῖς πεπραγμένοις, ἵππεύς τις προσ-
ήλανε καὶ μάλα ἰσχυρῶς ἰδρῶντι τῷ ἵππῳ. ὑπὸ πολλῶν δὲ

Heratempel. — Οἰνόη] Kastell der Ko-
rinther ebenda im Peiraion. — ἔλαβε]
ingressiv, ἐλάμβανον iterativ. — πολλὰ]
prädikativ „in Masse“. — καταπεφευ-
γότες] Perf. mit resultierendem Zustand
„Zuflucht gefunden hatten in“. —
γνῶναι] Verbum cupiendi „entschei-
den“. — τῶν σφαγέων] Die Korinther
der Kriegspartei vgl. IV, 2—4. — αὐ-
τούς] statt τούτους, korrelativ öfter
nach hypothet. Relativsätzen (ὅσοι =
εἴ τινες) vgl. III, 4, 15; hier Objekt
zu παραδοῦναι (Subj. Agesilaos).

6. αἰχμάλωτα] nämlich τὰ ἄλλα;
tote und lebende Kriegsbeute. — ἂν]
gehört zu τύχοιεν, als Nachsatz zu
τί ποιοῦντες = ἔάν τί ποιῶσι; üb-
liche Verschmelzung eines direkten

Fragegliedes mit einem Nebensatze;
deutsch wird das Partic. als Verbum
finitum, τύχοιεν als Finalsatz gegeben,
oder τί ποιοῦντες = τίνι πράγματι. —
μεγαλοφρόνως] „hochmütig“ nicht
hochherzig. — Προξένου] Titel des
Staatsgastfreundes, d. i. des Vertreters
fremder Staatsinteressen, dem moder-
nen Konsul entsprechend; hier der
Spartaner Pharaoh, vgl. III, 2, 12. 14. —
λίμνην] „Küstensee“. — ἀπὸ τῶν
ὅπλων] metonym. u. partitiv = τῶν
ὀπλιτῶν τινες. — παρηκολούθουν]
„eskortieren“ zu beiden Seiten. —
μάλα] „mit gespanntem Interesse“. —
πως] „gewissermaßen“.

7. ἀγαλλομένῳ] „triumphierend“
Dativ bei εἰκότος. — καὶ μάλα] „und

ἐρωτώμενος, ὅτι ἀγγέλλοι, οὐδενὶ ἀπεκρίνατο, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐγγὺς ἦν τοῦ Ἀγησιλάου, καθ' αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἵππου καὶ προσδραμὼν αὐτῷ μάλα σκυθρωπὸς ὢν λέγει τὸ τῆς ἐν Λεχαίῳ μόρας πάθος. ὁ δ' ὡς ἤκουσεν, εὐθύς τε ἐκ τῆς ἑδρας ἀνεπήδησε καὶ τὸ δόρυ ἔλαβε καὶ πολεμάρχους καὶ λοχαγούς καὶ πεντηκοντῆρας καὶ ξεναγούς καλεῖν τὸν κήρυκα ἐκέλευεν. ὡς δὲ συνέδραμον οὗτοι, τοῖς 8 μὲν ἄλλοις εἶπεν — οὐ γάρ πω ἡριστοποίηντο — ἐμφραγοῦσιν ὅτι δύναιτο ἥκειν τὴν ταχίστην, αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς περὶ δαμοσίαν ὑφηγεῖτο ἀνάριστος. καὶ οἱ δορυφόροι τὰ ὅπλα ἔχοντες παρηκολούθουν σπουδῇ, τοῦ μὲν ὑφηγουμένου, τῶν δὲ μετιόντων. ἤδη δ' ἐκπεπερακότος αὐτοῦ τὰ θερμὰ εἰς τὸ πλατὺ τοῦ Λεχαίου, προσελάσαντες ἵππεῖς τρεῖς ἀγγέλλουσιν, ὅτι οἱ νεκροὶ ἀνηρημένοι εἴησαν. ὁ δ' ἐπεὶ τοῦτο ἤκουσε, θέσθαι κελεύσας τὰ ὅπλα καὶ ὀλίγον χρόνον ἀναπαύσας, ἀπῆγε πάλιν τὸ στράτευμα ἐπὶ τὸ Ἡραϊον· τῇ δ' ὑστεραίᾳ τὰ αἰχμάλωτα διετίθετο.

Οἱ δὲ πρέσβεις τῶν Βοιωτῶν προσκληθέντες καὶ ἐρωτώμενοι, 9 ὅτι ἤκοιεν, περὶ μὲν τῆς εἰρήνης οὐκέτι ἐμέμνηντο, εἶπον δέ, ὅτι εἰ μή τι κωλύοι, βούλονται εἰς ἄστν πρὸς τοὺς σφετέρους στρατιώτας παρελθεῖν. ὁ δ' ἐπιγελάσας, Ἀλλ' οἶδα μὲν, ἔφη, ὅτι οὐ τοὺς στρατιώτας ἰδεῖν βούλεσθε, ἀλλὰ τὸ εὐτύχημα τῶν φίλων ὑμῶν θεάσασθαι πόσον τι γεγένηται. περιμείνατε οὖν, ἔφη· ἐγὼ γὰρ ὑμᾶς αὐτὸς ἄξω, καὶ μᾶλλον μετ' ἐμοῦ ὄντες γνώσεσθε, ποῖόν

zwar“. — ἰδρῶντι] prädikativ; so in der Regel bei einem selbstverständlichen Substantivbegriffe; deutsch attributiv ohne Artikel. Vgl. franz. *il a les yeux noirs*; vgl. III, 4, 11. — τὸ πάθος] § 11. Der Artikel wie IV, 3, 10 ἡ ναυμαχία *clades illa* (*nobilis*). — τῆς ἐν Α. μόρας] vgl. IV, 4, 12. — πεντηκοντῆρας] vgl. zu III, 5, 23.

8. ἐμφραγοῦσι] *Attractio Participii* b. Infinit. ἐμφραγεῖν = „schnell hinunteressen“. — ὅτι δύναιτο] zu ταχίστην: *quam celerrime possent*. — ἥκειν] Inf. des Begehrungssatzes. — δαμοσίαν] dorisch = δημοσίαν, „Königszelt, Hauptquartier“, die betreffen-

den „Zeltgenossen“ sind ὅμοιοι, vgl. III, 3, 5. — δορυφόροι] „Leibwache“. — τοῦ μὲν] βασιλέως. — τῶν δέ] περὶ τ. δαμ. — οἱ νεκροί] sc. ἐκ τοῦ πάθους § 7. — θέσθαι τὰ ὅπλα] „Halt machen“. — ἀναπαύσας] Objekt aus ἀπῆγε zu ergänzen. — διετίθετο] „stellte zum Verkauf aus“.

9. ὅτι ἤκ.] Acc. relat. „zu welchem Zwecke?“ — οὐκέτι] Gegens. zu § 6. — ἐπιγελάσας] „höhnisch“. — ἀλλά] antwortend „nein“. — ἰδεῖν ... θεάσασθαι] *visere ... spectare*. — πόσον τι ... ποῖόν τι] „wie bedeutend etwa“ ... „wie gering etwa“. — εὐτύχημα] Sieg des Iphikrates; Antiptosis, d. i. prolept. Attraktion aus dem Nebensatz.

- 10 *τι τὸ γεγενημένον ἐστί. καὶ οὐκ ἐψεύσατο, ἀλλὰ τῇ ὑστεραίᾳ θυσάμενος ἦγε πρὸς τὴν πόλιν τὸ στράτευμα. καὶ τὸ μὲν τρόπαιον οὐ κατέβαλεν, εἰ δέ τι ἦν λοιπὸν δένδρον, κόπτων καὶ κάων ἐπεδείκνυνεν, ὥς οὐδεὶς ἀντεξήει. ταῦτα δὲ ποιήσας ἐστρατοπεδεύσατο περὶ τὸ Λέχαιον· καὶ τοὺς Θηβαίων μέντοι πρέσβεις εἰς μὲν τὸ ἄστυ οὐκ ἀνῆκε, κατὰ θάλατταν δὲ εἰς Κρεῦσιν ἀπέπεμψεν. ἄτε δὲ ἀήθους τοῖς Λακεδαιμονίοις γεγενημένης τῆς τοιαύτης συμφορᾶς, πολὺ πένθος ἦν κατὰ τὸ Λακωνικὸν στράτευμα, πλὴν ὅσων ἐτέθνασαν ἐν χώρᾳ ἢ υἱοὶ ἢ πατέρες ἢ ἀδελφοί· οὗτοι δ' ὥσπερ νικηφόροι λαμπροὶ καὶ ἀγαλλόμενοι τῷ οἰκείῳ πάθει περιήγουν. ἐγένετο δὲ τὸ τῆς μόρας πάθος τοιῷδε τρόπῳ. οἱ Ἀμυκλαῖοι αἰεὶ ποτε ἀπέρχονται εἰς τὰ Ὑακίνθια ἐπὶ τὸν παιᾶνα, ἐάν τε στρατοπεδεύόμενοι τυγχάνωσιν ἐάν τε ἄλλως πως ἀποδημοῦντες. καὶ τότε δὴ τοὺς ἐκ πάσης τῆς στρατιᾶς Ἀμυκλαίους κατέλιπε μὲν Ἀγησίλαος ἐν Λεχαίῳ. ὁ δ' ἐκεῖ φρουρῶν πολέμαρχος τοὺς μὲν ἀπὸ τῶν συμμάχων φρουροὺς παρέταξε φυλάττειν τὸ τεῖχος, αὐτὸς δὲ σὺν τῇ τῶν ὀπλιτῶν καὶ τῇ τῶν ἵππέων μόρᾳ παρὰ τὴν πόλιν τῶν Κορινθίων τοὺς Ἀμυκλαιεῖς παρῆγεν. ἐπεὶ δὲ ἀπεῖχον ὅσον εἴκοσιν ἢ τριάκοντα στάδια τοῦ Σικυῶνος, ὁ μὲν πολέμαρχος σὺν τοῖς ὀπλίταις οὖσιν ὥς ἑξακοσίοις ἀπῆει πάλιν ἐπὶ τὸ Λέχαιον, τὸν δ' ἵππαρμοστὴν ἐκέλευσε σὺν τῇ τῶν ἵππέων μόρᾳ, ἐπεὶ προπέμψειαν τοὺς Ἀμυκλαιεῖς μέχρι ὅποσον αὐτοὶ κελεύοιεν, μεταδιώκειν. καὶ ὅτι μὲν πολλοὶ ἦσαν ἐν τῇ Κορίνθῳ καὶ πελτασταὶ καὶ ὀπλῖται, οὐδὲν ἡγνόουν· κατεφρόνουν δὲ διὰ*
- 12 *τὰς ἐμπροσθεν τύχας μηδένα ἂν ἐπιχειρῆσαι σφίσιν. οἱ δ' ἐκ τῶν*

10. *εἴ τι*] = *ὅ, τι*. — *ἀντεξήει*] Impf. de conatu. — *τῇ ὑστεραίᾳ*] d. i. am achten Tage nach Beginn der Isthmien. — *πόλιν*] Korinth, wie § 9 *ἄστυ*. — *τὸ τρόπαιον*] τοῦ Ἰφικράτους. — *Κρεῦσις*] böot. Hafen am Korinth. Meerbusen. — *τῆς τοιαύτης*] Der attributive Artikel bei *τοιοῦτος* u. *τοσοῦτος* weist auf Erwähntes zurück, hier „τὸ πάθος“.

11. *Ἀμύκλαι*] alter Hauptort von Lakonien. — *αἰεὶ ποτε*] „von je her, stets“. — *ἀπέρχονται*] οἴκαδε. —

Ὑακίνθια] Fest des amykläischen Apollo in dem Monat Hekatombäon (Juli). — *παιάν*] Festgesang für den helfenden Apollo. — *ἐάν τε*] wie *εἴτε*. — *φρουρῶν*] zweideut. Form! — *παρέταξε*] „auf Posten stellen“. — *ἵππέων μόρα*] vgl. III, 5, 22; offenbar die IV, 4, 10—11 erwähnte.

12. *ὅσον*] sc. *ἐστίν* = *fere*. — *μεταδιώκειν*] vgl. IV, 1, 39 *subsequi praesidii causa*. — *μηδένα ἂν* ... *ἐπιχειρῆσαι*] Die Constructio mixta, d. i. Negation des Begehrungssatzes

Κορινθίων τοῦ ἄστεος, Καλλίας τε ὁ Ἰππονίκου, τῶν Ἀθηναίων
 ὀπλιτῶν στρατηγῶν, καὶ Ἰφικράτης, τῶν πελταστῶν ἄρχων, καθο-
 ρῶντες αὐτοὺς καὶ οὐ πολλοὺς ὄντας καὶ ἐρήμους καὶ πελταστῶν
 καὶ ἱππέων, ἐνόμισαν ἀσφαλὲς εἶναι ἐπιθέσθαι αὐτοῖς τῷ πελ-
 ταστικῷ. εἰ μὲν γὰρ πορεύοιντο τῇ ὁδῷ, ἀκοντιζομένους ἂν αὐτοὺς
 εἰς τὰ γυμνὰ ἀπόλλυσθαι· εἰ δ' ἐπιχειροῖεν διώκειν, ῥαδίως ἂν
 ἀποφυγεῖν πελτασταῖς τοῖς ἐλαφροτάτοις τοὺς ὀπλίτας. γνόντες
 δὲ ταῦτα ἐξάγουσι. καὶ ὁ μὲν Καλλίας παρέταξε τοὺς ὀπλίτας 14
 οὐ πόρρω τῆς πόλεως, ὁ δὲ Ἰφικράτης λαβὼν τοὺς πελταστάς
 ἐπέθετο τῇ μόρᾳ. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἐπεὶ ἠκοντίζοντο καὶ ὁ
 μὲν τις ἐτέτρωτο, ὁ δὲ καὶ ἐπεπτώκει, τούτους μὲν ἐκέλευον τοὺς
 ὑπασπιστάς ἀραμένους ἀποφέρειν εἰς Λέχαιον· καὶ οὗτοι μόνοι
 τῆς μόρας τῇ ἀληθείᾳ ἐσώθησαν· ὁ δὲ πολέμαρχος ἐκέλευσε τὰ
 δέκα ἀφ' ἧβης ἀποδιῶξαι τοὺς προειρημένους. ὥς δὲ ἐδίωκον, 15
 ἦρουν τε οὐδένα ἐξ ἀκοντίου βολῆς ὀπλῖται ὄντες πελταστάς· καὶ
 γὰρ ἀναχωρεῖν αὐτοὺς ἐκέλευε, πρὶν τοὺς ὀπλίτας ὁμοῦ γίγνεσθαι·
 ἐπεὶ δὲ ἀνεχώρουν ἐσπαρμένοι, ἅτε διώξαντες ὥς τάχους ἕκαστος
 εἶχεν, ἀναστρέφοντες οἱ περὶ τὸν Ἰφικράτην οἱ τε ἐκ τοῦ ἐναντίου
 πάλιν ἠκοντίζον καὶ ἄλλοι ἐκ πλαγίου παραθέοντες εἰς τὰ γυμνά.
 καὶ εὐθὺς μὲν ἐπὶ τῇ πρώτῃ διώξει κατηκόντισαν ἐννέα ἢ δέκα

mit dem Infin. des Urteilssatzes er-
 klärt sich durch ein in κατεφρόνουν
 prägnant liegendes (ablehnendes) ἐλπίζοντες, vgl. zu III, 2, 27.

13. στρατηγῶν] zweideutige Form!
 vgl. § 11. — καθορῶντες] κατὰ τῶν
 τειχῶν. — τῷ πελταστικῷ] nachher
 τοῖς πελτασταῖς] Dativ instrumen-
 talis. — εἰς τὰ γυμνά] „auf die
 rechte Flanke“. — διώκειν] τοὺς ἐπι-
 θεμένους; Gegensatz πορεύοιντο. —
 ἀποφυγεῖν] Subjektswechsel; Objekt
 ὀπλίτας. — ἐξάγουσι] absolut vom
 Führer, sonst ἐλαύνειν u. a.

14. τούτους] Obj. zu ἀποφέρειν. —
 οὗτοι μόνοι] οἱ ἀράμενοι. — τὰ δέκα
 ἀφ' ἧβης] sc. ἔτη, d. i. die zeh-
 n jüngsten Jahrgänge der dienstpflichtigen
 Mannschaften; erstes Aufgebot (18 bis

28 Jahre alt); ähnlich § 16. — ἀπο-
 διῶξαι] prägnant = διώκοντας ἀπο-
 τρέψαι.

15. ἦρουν τε] dem τέ entspricht
 nachher anakoluthisch δέ. — ἦρουν]
 „einholen“, vgl. IV, 4, 16. — ἐξ
 ἀκοντίου βολῆς] ähnlich IV, 4, 16. —
 ἐκέλευε] Ἰφικράτης. — ὁμοῦ] τοῖς
 πελτασταῖς; ὁμοῦ stets räumlich wie
 ποῦ, οὗ, ὅπου, αὐτοῦ. — ἀνεχώρουν]
 Subj. οἱ Λακεδαιμόνιοι; dagegen vor-
 her zu ἀναχωρεῖν, Subj. τοὺς πελτα-
 στάς. — τοὺς ὀπλίτας] Die Korinth.
 Reserve § 14. — ἅτε ... εἶχεν] kausal
 zu ἐσπαρμένοι. — ὥς τάχους ἕκαστος
 εἶχεν] „je nachdem“ u. s. w. Genet.
 relationis bei Adverbien; hier zu ὥς;
 vgl. πῶς τῆς γνώμης, καλῶς τοῦ παρ-
 ἀπλου. — οἱ ἐκ τοῦ ἐναντίου] pro-

αὐτῶν. ὥς δὲ τοῦτο ἐγένετο, πολὺ ἤδη θρασύτερον ἐπέκειντο.
 16 ἐπεὶ δὲ κακῶς ἔπασχον, πάλιν ἐκέλευσεν ὁ πολέμαρχος διώκειν
 τὰ πεντεκαίδεκα ἀφ' ἡβης. ἀναχωροῦντες δὲ ἔτι πλείονες αὐτῶν
 ἢ τὸ πρῶτον ἔπεσον. ἤδη δὲ τῶν βελτίστων ἀπολωλότων, οἱ ἵπ-
 πεῖς αὐτοῖς παραγίγνονται καὶ σὺν τούτοις αὖθις δίωξιν ἐποιή-
 σαντο. ὥς δ' ἐνέκλιναν οἱ πελτασταί, ἐν τούτῳ κακῶς οἱ ἵππεῖς
 ἐπέθεντο· οὐ γὰρ ἕως ἀπέκτεινάν τινας αὐτῶν, ἐδίωξαν, ἀλλὰ σὺν
 τοῖς ἐκδρομοῖς ἰσομέτωποι καὶ ἐδίωκον καὶ ἐπέστρεφον. ποι-
 οῦντες δὲ καὶ πάσχοντες τὰ ὅμοια τούτοις καὶ αὖθις, αὐτοὶ μὲν
 αἰὲν ἐλάττους τε καὶ μαλακώτεροι ἐγίγνοντο, οἱ δὲ πολέμιοι θρα-
 17 σύτεροί τε καὶ αἰὲν πλείους οἱ ἐγχειροῦντες. ἀποροῦντες δὲ συνί-
 στανται ἐπὶ βραχύν τινα γήλοφον, ἀπέχοντα τῆς μὲν θαλάττης
 ὥς δύο στάδια, τοῦ δὲ Λεχαίου ὥς ἕξ ἢ ἑπτακαίδεκα στάδια.
 αἰσθόμενοι δ' οἱ ἀπὸ τοῦ Λεχαίου εἰσβάντες εἰς πλοιάρια παρέ-
 πλεον, ἕως ἐγένοντο κατὰ τὸν γήλοφον. οἱ δ' ἀποροῦντες ἤδη,
 ὅτι ἔπασχον μὲν κακῶς καὶ ἀπέθνησκον, ποιεῖν δὲ οὐδὲν ἐδύναντο,
 πρὸς τούτοις δὲ ὄρωντες καὶ τοὺς ὀπλίτας ἐπιόντας ἐγκλίνουσι.
 καὶ οἱ μὲν ἐμπίπτουσιν αὐτῶν εἰς τὴν θάλατταν, ὀλίγοι δὲ τινες
 μετὰ τῶν ἵππέων εἰς Λέχαιον ἐσώθησαν. ἐν πάσαις δὲ ταῖς
 μάχαις καὶ τῇ φυγῇ ἀπέθανον περὶ πεντήκοντα καὶ διακοσίους.
 18 καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἐπέπρακτο.

leptisch zum Prädikat. — ἐπέκειντο] *instare*, vgl. ἐπιθέσθαι.

16. ἔπασχον] Subjektswechsel. — διώκειν] steht vor dem zugehörigen Subjekt. — οἱ ἵππεῖς] sc. ἡ τῶν ἵππ. μόρα § 12. — ἐνέκλιναν] intrans. — ἐκδρομοῖς] „Ausläufer“, d. i. die Vorkämpfer unter den πεντεκαίδεκα ἀφ' ἡβης, den 30—35jährigen. — ἰσομέτωποι] „in gleicher Front“. — αὐτοί] d. i. οἱ ἵππεῖς τε καὶ οἱ ὀπλίται. — ὅμοια τούτοις = ὅμοια τοῖς πράγμασι τούτων sc. τῶν ἀνδρῶν: Comparatio compendiaria. — καὶ αὖθις] „immer wieder“. — πολέμιοι ... ἐγχειροῦντες] Chiasmus.

17. ἕξ] sc. καὶ δέκα. — οἱ ἀπὸ τοῦ Λεχαίου] die φρουροί der Spartaner

§ 11; Attraktion zum Prädikat. — ὀπλίτας] τοῦ Καλλίου. — ἐγκλίνουσι] εἰς φυγὴν. — μάχαις] die eben erzählten Gefechte. — πεντήκοντα καὶ διακοσίους] 600 Mann betrug die Mora ohne die Reiter, 250 starben; die übrigen wurden kampfunfähig; nur die ὑπασπισταί kamen mit heiler Haut und ohne Ehrverlust davon (μόνοι ἐσώθησαν § 14); die in § 17 erwähnten ὀλίγοι τινες (εἰς Λέχαιον ἐσώθησαν) verloren ihre Ehre, wurden also nicht τῇ ἀληθείᾳ § 14 sondern nur τὰ σώματα gerettet. — Eine andere Berechnung freilich ergibt sich durch die Lesart πεντακοσίους καὶ εἴκοσι.

18. ἐπέπρακτο] „war bereits ge-

Ἐκ δὲ τούτου ὁ Ἀγησίλαος τὴν μὲν σφραλεῖσαν μόραν ἔχων ἀπῆει, ἄλλην δὲ κατέλιπεν ἐν τῷ Λεχαίῳ. διὼν δὲ ἐπ' οἴκου ὡς μὲν ἐδύνατο ὀψιαίτατα κατήγετο εἰς τὰς πόλεις, ὡς δ' ἐδύνατο πρωιαίτατα ἐξωρμάτο. παρὰ δὲ Μαντίνειαν ἐξ Ὀρχομενοῦ ἔτι σκοταῖος ἀναστὰς ὄρθρου παρηλθεν. οὕτω χαλεπῶς ἂν ἐδόκουν οἱ στρατιῶται τοὺς Μαντινέας ἐφηδομένους τῷ δυστυχίματι θεάσασθαι. ἐκ τούτου δὲ μάλα καὶ τᾶλλα ἐπετύγγανεν Ἰφικράτης. καθεστη-¹⁹ κότων γὰρ φρουρῶν ἐν Σιδοῦντι μὲν καὶ Κρομμυῶνι ὑπὸ Πραξί- του, ὅτε ἐκεῖνος εἴλε ταῦτα τὰ τείχη, ἐν Οἰνότη δὲ ὑπὸ Ἀγησιλάου, ὅτε περ τὸ Πείραιον ἔάλω, πάνθ' εἴλε ταῦτα τὰ χωρία. τὸ μέντοι Λέχαιον ἐφρούρουν οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι. οἱ φρυγάδες δὲ τῶν Κορινθίων οὐκέτι πεζῇ παριόντες ἐκ Σικυῶνος διὰ τὴν τῆς μόρας δυστυχίαν, ἀλλὰ παραπλέοντες καὶ ἐντεῦθεν ὀρμώμενοι πράγματα εἶχόν τε καὶ παρεῖχον τοῖς ἐν τῷ ἄστει.

Μετὰ δὲ τοῦτο* οἱ Ἀχαιοὶ ἔχοντες Καλυδῶνα, ἥ τὸ παλαιὸν ⁶ Αἰτωλίας ἦν, καὶ πολίτας πεποιημένοι τοὺς Καλυδωνίους φρουρεῖν ἠναγκάζοντο ἐν αὐτῇ. οἱ γὰρ Ἀκαρνᾶνες ἐπεστράτευον καὶ τῶν Ἀθηναίων δὲ καὶ Βοιωτῶν συμπαρήσαν τινες αὐτοῖς διὰ τὸ συμμάχους εἶναι. πιεζόμενοι οὖν ὑπ' αὐτῶν οἱ Ἀχαιοὶ πρέσβεις πέμπουσιν εἰς τὴν Λακεδαίμονα. οἱ δ' ἐλθόντες ἔλεγον, ὅτι οὐ δίκαια πάσχοιεν ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων. Ἡμεῖς μὲν γάρ, ἔφασαν,² ὑμῖν, ὦ ἄνδρες, ὅπως ἂν ὑμεῖς παραγγέλλητε συστρατευόμεθα καὶ ἐπόμεθα ὅποι ἂν ἡγήσθε· ὑμεῖς δὲ πολιορκουμένων ἡμῶν ὑπὸ

schehen“ mit Bezug auf die Zeit der in § 7—10 erzählten Vorgänge. — ἐπ' οἴκου] „auf dem Heimweg“. — κατήγετο = κατέλυεν] „ausspannen“, d. i. „einkehren“. — Ὀρχομενός] wie Mantinea in Arkadien. — σκοταῖος] Adiectivum pro Adverbio meist bei Zeitausdrücken. — χαλεπῶς ἂν] zum Infin. potentialis θεάσασθαι „mit so großem Schmerze“; Μαντινέας Obj. dazu. Über die Mißgunst dieser Bundesgenossen vgl. IV, 4, 17. — ἐφηδομένους] „schadenfroh“, vgl. § 9 ἐπιγέλασας.

19. τᾶλλα] Acc. relat. — ἐπετύγ-
XENOPHONS HELLENIKA. III. IV.

χανεν] „Glück haben“; Gegens. ἀποτυχάνειν. — καθεστηκότων] konzessiv. — οὐκέτι] „nicht mehr“, d. i. nicht war es der Fall, daß noch. — πράγματα εἶχον ... παρεῖχον] „Not leiden und machen“.

Καπ. 6. § 1/14: Feldzug des Agesilaos nach Akarnanien (391).

1. Καλυδών] St. in S. v. Ätolien, bekannt durch Meleager. — πολίτας πεποιημένοι] = πολιτεῖαν δόντες. — συμμάχους] Subj. aus αὐτοῖς zu ergänzen. — καὶ-δέ] „und auch“.

2. ἐπόμεθα] Beachte den Chias-

Ἀκαρνάνων καὶ τῶν συμμάχων αὐτοῖς Ἀθηναίων καὶ Βοιωτῶν οὐδεμίαν ἐπιμέλειαν ποιῆσθε. οὐκ ἂν οὖν δυναίμεθα ἡμεῖς τούτων οὕτω γιγνομένων ἀντέχειν, ἀλλ' ἢ ἐάσαντες τὸν ἐν Πελοποννήσῳ πόλεμον διαβάντες πάντες πολεμήσομεν Ἀκαρνᾶσί τε καὶ τοῖς συμμάχοις αὐτῶν ἢ εἰρήνην ποιησόμεθα ὅποιαν ἂν τινα δυνώμεθα. ταῦτα δ' ἔλεγον ὑπαπειλοῦντες τοῖς Λακεδαιμονίοις ἀπαλλαγῆσθαι τῆς συμμαχίας, εἰ μὴ αὐτοῖς ἀντεπικουρήσουσι. τούτων δὲ λεγομένων ἔδοξε τοῖς τ' ἐφόροις καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ ἀναγκαῖον εἶναι στρατεύεσθαι μετὰ τῶν Ἀχαιῶν ἐπὶ τοὺς Ἀκαρνᾶνας. καὶ ἐκπέμπουσιν Ἀγησίλαον, δύο μόρας ἔχοντα καὶ τῶν συμμάχων τὸ
 4 μέρος. οἱ μέντοι Ἀχαιοὶ πανδημεὶ συνεστρατεύοντο. ἐπεὶ δὲ διέβη ὁ Ἀγησίλαος, πάντες μὲν οἱ ἐκ τῶν ἀγρῶν Ἀκαρνᾶνες ἔφυγον εἰς τὰ ἄστυ, πάντα δὲ τὰ βοσκήματα ἀπεχώρησε πόρρω, ὅπως μὴ ἀλίσκηται ὑπὸ τοῦ στρατεύματος. ὁ δ' Ἀγησίλαος ἐπειδὴ ἐγένετο ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς πολεμίας, πέμψας εἰς Στράτον πρὸς τὸ κοινὸν τῶν Ἀκαρνάνων εἶπεν, ὥς εἰ μὴ παυσάμενοι τῆς πρὸς Βοιωτοὺς καὶ Ἀθηναίους συμμαχίας ἑαυτοὺς καὶ τοὺς συμμάχους αἰρήσονται, δηώσει πᾶσαν τὴν γῆν αὐτῶν ἐφεξῆς καὶ παρα-
 5 λείψει οὐδέν. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐπείθοντο, οὕτως ἐποίει, καὶ κόπτων συνεχῶς τὴν χώραν οὐ προήει πλέον τῆς ἡμέρας ἢ δέκα ἢ δώδεκα σταδίων. οἱ μὲν οὖν Ἀκαρνᾶνες ἡγησάμενοι ἀσφαλὲς εἶναι διὰ τὴν βραδυτῆτα τοῦ στρατεύματος τὰ τε βοσκήματα κατεβίβαζον ἐκ
 6 τῶν ὁρῶν καὶ τῆς χώρας τὰ πλεῖστα εἰργάζοντο. ἐπεὶ δὲ ἐδόκουν τῷ Ἀγησιλάῳ πάνυ ἤδη θαρρεῖν, ἡμέρα πέμπτη ἢ ἕκτη καὶ δεκάτη ἀφ' ἧς εἰσέβαλε θυσάμενος πρῶτ' διεπορεύθη πρὸ δείλης

mus! — γιγνομένων] hypothetisch. — ἐάσαντες] sc. χαίρειν = *omittere*. — πολεμήσομεν] Das Fut. entschiedener als der koordinierte Potentialis.

3. ὑπαπειλοῦντες] Die versteckte (ὑπό) Drohung liegt nur im letzten Satze. — ἀντεπικουρήσουσι] Begriff der Vergeltung in ἀντί. — ἐκκλησίᾳ] = τοῖς ἐκκλητίοις τῶν Σπαρτιατῶν. — τὸ μέρος] „den entsprechenden Teil“.

4. οἱ ἐκ] Attrakt., vgl. III, 1, 22. — πόρρω] = εἰς τὰ ὄρη § 5. — ὁρίοις] zw. Ätolien u. Akarnanien. — Στρά-

τος] Stadt im N., nicht weit vom Acheloosfl., Vorort des akarnanischen Bundes. — ἑαυτούς] hier indirektes Reflexiv = *σφᾶς*. — αἰρήσονται] nur mit einem Accus., „Partei ergreifen für“.

5. τῆς ἡμέρας] „im Verlaufe jedes Tages“, vgl. IV, 5, 3. — ἢ . . . ἢ] das zweite ἢ beschränkend „oder höchstens“. — σταδίων] Genet. comparat. statt ἢ. — ἀσφαλὲς] sc. τὸ καταβιβάζειν, proleptisch.

6. δεκάτῃ] gehört zu jeder einzelnen der zwei vorausgehenden Zahlen, vgl.

ἐξήκοντα καὶ ἑκατὸν στάδια ἐπὶ τὴν λίμνην, περὶ ἣν τὰ βοσκή-
 ματα τῶν Ἀκαρνάνων σχεδὸν πάντα ἦν, καὶ ἔλαβε παμπληθῆ καὶ
 βουκόλια καὶ ἵπποφόρβια καὶ ἄλλα παντοδαπὰ βοσκήματα καὶ
 ἀνδράποδα πολλά. λαβὼν δὲ καὶ μείνας αὐτοῦ τὴν ἐπιούσαν
 ἡμέραν διεπώλει τὰ αἰχμάλωτα. τῶν μέντοι Ἀκαρνάνων πολλοὶ 7
 πελτασταὶ ἦλθον καὶ πρὸς τῷ ὄρει σκηνοῦντος τοῦ Ἀγησιλάου
 βάλλοντες καὶ σφενδονῶντες ἀπὸ τῆς ἀκρωνυχίας τοῦ ὄρους
 ἔπασχον μὲν οὐδέν, κατεβίβασαν δὲ εἰς τὸ ὁμαλὲς τὸ στρατόπεδον,
 καίπερ ἤδη περὶ δεῖπνον παρασκευαζόμενον. εἰς δὲ τὴν νύκτα οἱ
 μὲν Ἀκαρνᾶνες ἀπῆλθον, οἱ δὲ στρατιῶται φυλακὰς καταστησά-
 μενοι ἐκάθευδον. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἀπῆγεν ὁ Ἀγησίλαος τὸ στρα- 8
 τευμα. καὶ ἦν μὲν ἡ ἐξοδος ἐκ τοῦ περὶ τὴν λίμνην λειμῶνός τε
 καὶ πεδίου στενὴ διὰ τὰ κύκλῳ περιέχοντα ὄρη· καταλαβόντες δὲ
 οἱ Ἀκαρνᾶνες ἐκ τῶν ὑπερδεξίων ἔβαλλόν τε καὶ ἠκόντιζον καὶ
 ὑποκαταβαίνοντες εἰς τὰ κράσπεδα τῶν ὄρων προσέκειντο καὶ
 πράγματα παρεῖχον, ὥστε οὐκέτι ἐδύνατο τὸ στρατευμα πορεύεσθαι.
 ἐπιδιώκοντες δὲ ἀπὸ τῆς φάλαγγος οἱ τε ὀπλίται καὶ οἱ ἵππεῖς 9
 τοὺς ἐπιτιθεμένους οὐδέν ἔβλαπτον· ταχὺ γὰρ ἦσαν, ὁπότε ἀπο-
 χωροῖεν, πρὸς τοῖς ἰσχυροῖς οἱ Ἀκαρνᾶνες. χαλεπὸν δ' ἠγησάμενος
 ὁ Ἀγησίλαος διὰ τοῦ στενοπόρου ἐξελθεῖν ταῦτα πάσχοντας ἔγνω
 διώκειν τοὺς ἐκ τῶν εὐωνύμων προσκειμένους, μάλα πολλοὺς ὄντας·
 εὐβατώτερον γὰρ ἦν τοῦτο τὸ ὄρος καὶ ὀπλίταις καὶ ἵπποις. καὶ 10
 ἐν ᾧ μὲν ἐσφαγιάζετο, μάλα κατεῖχον βάλλοντες καὶ ἀκοντίζοντες

IV, 5, 17. — αἰχμάλωτα] = αἰχμῇ
 ἁλωτά sc. σώματά τε καὶ χρήματα.

7. πρὸς τῷ ὄρει] „vor“, d. i. am
 Fuß des Bergabhanges. — μὲν οὐδέν
 . . . δέ] „ihrerseits nichts . . . viel-
 mehr“, oder μὲν hypotaktisch „ohne
 zu“ zu geben. — κατεβίβασαν] prä-
 gnant „drängten zum Verlegen“. —
 στρατόπεδον und nachher στρατιῶται]
 Ἀγησιλάου. — καίπερ ἤδη περὶ δεῖ-
 πνον παρασκευαζόμενον] Das Particip
 gehört prädikativ zu δεῖπνον, ist also
 durch ein abstraktes Substantiv zu
 geben, analog Anab. I, 8, 1: ἤδη ἦν
 ἀμφὶ ἀγορὰν πλῆθουσιν; dabei ist
 der Accus. absol. ὄν zu ergänzen, der

nicht bei Adjektiven wohl aber bei
 Adverbien fehlt; vgl. καίπερ ὀψέ, καί-
 περ ἀπὸ πολλοῦ χρόνου.

8. καταλαβόντες] τὰ ὄρη. — ὑπερ-
 δεξίων] s. zu IV, 2, 14. 3, 22. —
 ἔβαλλον] generell, z. B. auch λίθους;
 daneben ἠκόντιζον, speziell vgl. § 7. —
 κράσπεδα] vgl. III, 2, 16. — προσ-
 έκειντο] instare.

9. πρὸς τοῖς ἰσχυροῖς] τόποις. —
 πάσχοντας] τοὺς ὀπλίτας. — ἔγνω]
 Verbum cupiendi. — πολλοὺς ὄντας]
 Konzessiver Nebensatz. — γάρ] πολ-
 λούς begründend. — ὄρος] „Berg-
 seite“.

10. κατεῖχον] „bedrängen“. Objekt

οἱ Ἀκαρνᾶνες καὶ ἐγγὺς προσιόντες πολλοὺς ἐτίτρωσκον. ἐπεὶ δὲ παρήγγειλεν, ἔθει μὲν ἐκ τῶν ὀπλιτῶν τὰ πεντεκαίδεκα ἀφ' ἧβης, 11 ἦλαννον δὲ οἱ ἵππεῖς, αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς ἄλλοις ἠκολούθει. οἱ μὲν οὖν ὑποκαταβεβηκότες τῶν Ἀκαρνάνων καὶ ἀκροβολιζόμενοι ταχὺ ἐνέκλιναν καὶ ἀπέθνησκον φεύγοντες πρὸς τὸ ἄναντες· ἐπὶ μέντοι τοῦ ἀκροτάτου οἱ ὀπλίται ἦσαν τῶν Ἀκαρνάνων παρατεταγμένοι καὶ τῶν πελταστῶν τὸ πολὺ καὶ ἐνταῦθα ἐπέμενον καὶ τὰ τε ἄλλα βέλη ἠφίεσαν καὶ τοῖς δόρασιν ἐξακοντίζοντες ἵππέας τε κατέτρωσαν καὶ ἵππους τινὰς ἀπέκτειναν. ἐπεὶ μέντοι μικροῦ ἔδεον ἤδη ἐν χερσὶ τῶν Λακεδαιμονίων ὀπλιτῶν εἶναι, ἐνέκλιναν 12 καὶ ἀπέθανον αὐτῶν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ περὶ τριακοσίους. τούτων δὲ γενομένων ὁ Ἀγησίλαος τρόπαιον ἐστήσατο. καὶ τὸ ἀπὸ τούτου περιῶν κατὰ τὴν χώραν ἔκοπτε καὶ ἔκαε· πρὸς ἐνίας δὲ τῶν πόλεων καὶ προσέβαλλεν, ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ἀναγκαζόμενος, οὐ μὴν εἶλέ γε οὐδεμίαν. ἥνικα δὲ ἤδη ἐπεγίγνετο τὸ μετόπωρον, ἀπῆει ἐκ τῆς 13 χώρας. οἱ δὲ Ἀχαιοὶ πεποιηκέναι τε οὐδὲν ἐνόμιζον αὐτόν, ὅτι πόλιν οὐδεμίαν προσειλήφει οὔτε ἔκοῦσαν οὔτε ἄκουσαν, ἐδέοντό τε εἰ μὴ τι ἄλλο ἀλλὰ τοσοῦτόν γε χρόνον καταμεῖναι αὐτόν, ἕως ἂν τὸν σπορητὸν διακωλύσῃ τοῖς Ἀκαρνᾶσιν. ὁ δὲ ἀπεκρίνατο, ὅτι τὰ ἐναντία λέγοιεν τοῦ συμφέροντος. ἐγὼ μὲν γάρ, ἔφη, στρατεύσομαι πάλιν δεῦρο εἰς τὸ ἐπιὸν θέρους· οὗτοι δὲ ὅσῳ ἂν πλείω σπείρωσι, 14 τοσοῦτω μᾶλλον τῆς εἰρήνης ἐπιθυμήσουσι. ταῦτα δ' εἰπὼν ἀπῆει πεζῇ δι' Αἰτωλίας τοιαύτας ὁδοὺς, ἅς οὔτε πολλοὶ οὔτε ὀλίγοι δύναιντ' ἂν ἀκόντων Αἰτωλῶν πορεύεσθαι· ἐκεῖνον μέντοι εἴασαν διελθεῖν· ἠλπιζον γὰρ Ναύπακτον αὐτοῖς συμπράξειν ὥστ' ἀπολα-

zu ergänzen. — παρήγγειλεν] vom Angriffskommando. — ἀφ' ἧβης] vgl. IV, 5, 14. 16.

11. τῶν Ἀκαρνάνων] Beachte die prädikative Stellung. — ἐνέκλιναν] Eintritt des Wendepunktes. — πρὸς τὸ ἄναντες] „den Bergabhang hinan“. — ἀπέθνησκον] iterativ. — τὸ πολὺ] „das Gros“. — βέλος] generell „Geschoss“, also auch Schleudern u. dgl., ἀκόντιον Wurfspeer der Peltasten; δόρυ Stoßlanze der Hopliten.

12. μικροῦ ἔδεον] c. Inf.: prope-

modum. — ἐν χερσὶν εἶναι] vgl. ἐς χεῖρας ἵεναι; manus conserere. — τὸ ἀπὸ τούτου] Accus. der Zeitdauer, vgl. IV, 5, 3.

13. οὐδέν] prägnant, sc. δεινόν. — αὐτόν] Subjekt zu καταμεῖναι. — εἰ μὴ . . . ἀλλά] si non . . . at. — τι ἄλλο] ποιεῖν. — τοῖς Ἀκαρν.] Dativ incommodi. — τοῦ συμφέροντος] Gen. comparationis bei ἐναντία. — εἰς . . . θέρους] „etwa zur Zeit des S.“ § 7. — σπείρωσι] Welches Tempus?

14. Ναύπακτον] Objekt zu ἀπολα-

βεῖν. ἐπειδὴ δὲ ἐγένετο κατὰ τὸ Ῥίον, ταύτῃ διαβάς οἵκαδε ἀπῆλθε· καὶ γὰρ τὸν ἐκ Καλυδῶνος ἐκπλουν εἰς Πελοπόννησον οἱ Ἀθηναῖοι ἐκώλυνον τριήρεσιν ὁρμώμενοι ἐξ Οἰνιαδῶν.

Παρελθόντος δὲ τοῦ χειμῶνος, ὥσπερ ὑπέσχετο· τοῖς Ἀχαιοῖς, 7 εὐθὺς ἀρχομένου τοῦ ἤρος *πάλιν φρουρὰν ἔφαινε ἐπὶ τοὺς Ἀκαρνανας. οἱ δὲ αἰσθόμενοι καὶ νομίσαντες διὰ τὸ ἐν μεσογείᾳ σφίσι τὰς πόλεις εἶναι ὁμοίως ἂν πολιορκεῖσθαι ὑπὸ τῶν τὸν σῆτον φθειρόντων, ὥσπερ εἰ περιεστρατοπεδευμένοι πολιορκοῖντο, ἔπεμψαν πρέσβεις εἰς τὴν Λακεδαίμονα καὶ εἰρήνην μὲν πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς, συμμαχίαν δὲ πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους ἐποιήσαντο. καὶ τὰ μὲν περὶ Ἀκαρνανας οὕτω διεπέπρακτο.

Ἐκ δὲ τούτου τοῖς Λακεδαιμονίοις τὸ μὲν ἐπ' Ἀθηναίους ἢ 2 ἐπὶ Βοιωτοὺς στρατεύειν οὐκ ἐδόκει ἀσφαλὲς εἶναι ὅπισθεν καταλιπόντας ὁμορον τῇ Λακεδαίμονι πολεμίαν καὶ οὕτω μεγάλην τὴν τῶν Ἀργείων πόλιν, εἰς δὲ τὸ Ἄργος φρουρὰν φαίνουσιν. ὁ δὲ Ἀγησίπολις ἐπεὶ ἔγνω, ὅτι εἴη αὐτῷ ἡγητέον τῆς φρουρᾶς καὶ τὰ διαβατήρια θυομένῳ ἐγένετο, ἐλθὼν εἰς Ὀλυμπίαν καὶ χρηστηριζόμενος ἐπηρώτα τὸν θεόν, εἰ δόσιως ἂν ἔχοι αὐτῷ μὴ δεχομένῳ τὰς σπονδὰς τῶν Ἀργείων, ὅτι οὐχ ὁπότε καθήκοι ὁ χρόνος, ἀλλ' ὁπότε ἐμβάλλειν μέλλοιεν Λακεδαιμόνιοι, τότε ὑπέφερον τοὺς μῆνας. ὁ δὲ θεὸς ἐπεσήμαινε αὐτῷ ὅσιον εἶναι μὴ δεχομένῳ

βεῖν, proleptische Stellung; N. Stadt in Lokris am Korinth. Meerb., damals den Achäern, früher den Ätolern gehörig. — αὐτοῖς] Objektiver Bericht des Erzählers statt des subjektiven αὐτοῖς. — Οἰνιάδαι] Stadt im S. von Akarnanien im W. von der Acheloosmündung. — κατὰ τὸ Ῥίον] „gegenüber Rhien“, Vorgeb. Achajas, also bei Ἀντίρριον in Lokris, an der schmalsten Stelle des Korinth. Meerbusens.

Καπ. 7. § 1: Anschluss Akarnaniens an Sparta (390). — § 2/7: **Zweiter Feldzug der Lakedämonier gegen Argos unter Agesipolis (390).**

1. ἔφαινε] vgl. III, 2, 23; Subjekt Agesilaos. — ἐν μεσογείᾳ] Gegensatz:

Zufuhr zur See. — πολιορκεῖσθαι] λιμῶ. — διεπέπρακτο] Tempus der Vollendung mit fortdauerndem Resultat.

2. καταλιπόντας] Konstr.: τὸ αὐτοὺς καταλ. στρατεύειν. — πολεμίαν κ. οὕτ. μεγ.] prädikativ. — εἰς δέ] „und daher gegen“. — ἐγένετο] καλά. — τὸν θεόν] Zeus als Verkünder von Naturorakeln und Zeichen; sein Sohn (vgl. τῷ πατρὶ) Apollon dagegen von Spruchorakeln, ὁμφὴ τοῦ Διός. — δόσιως] fas. — μὴ δεχομένῳ] hypothet. Vordersatz. — σπονδὰς] die festliche Waffenruhe, d. i. Gottesfrieden. — καθήκοι] „gesetzlich eintreten“. — ὑπέφερον] „vorschützen“, entgegenhalten. — μῆνας] „Festmonate“.

σπονδάς ἀδίκως ὑποφερομένας. ἐκεῖθεν δ' εὐθὺς πορευθεὶς εἰς
 Δελφοὺς ἐπήρετο αὖ τὸν Ἀπόλλω, εἰ κακείνῳ δοκοίη περὶ τῶν
 3 σπονδῶν καθάπερ τῷ πατρί. ὁ δὲ ἀπεκρίνατο καὶ μάλα κατὰ
 ταῦτά. καὶ οὕτω δὴ Ἀγησίπολις ἀναλαβὼν ἐκ Φλιοῦντος τὸ
 στράτευμα — ἐκεῖσε γὰρ αὐτῷ συνελέγετο, ἕως πρὸς τὰ ἱερὰ
 ἀπεδήμει — ἐνέβαλλε διὰ Νεμέας. οἱ δ' Ἀργεῖοι ἐπεὶ ἔγνωσαν
 οὐ δυνησόμενοι κωλύειν, ἔπεμψαν, ὥσπερ εἰώθεσαν, ἐστεφανωμένους
 δύο κήρυκας ὑποφέροντας σπονδάς. ὁ δὲ Ἀγησίπολις ἀποκρινά-
 μενος, ὅτι οὐ δοκοῖεν τοῖς θεοῖς δικαίως ὑποφέρειν, οὐκ ἐδέχετο
 τὰς σπονδάς, ἀλλ' ἐνέβαλε καὶ πολλὴν ἀπορίαν καὶ ἔκπληξιν κατὰ
 4 τε τοὺς ἀγροὺς καὶ ἐν τῇ πόλει ἐποίησε. δειπνοποιουμένου δ'
 αὐτοῦ ἐν τῇ Ἀργείᾳ τῇ πρώτῃ ἑσπέρᾳ καὶ σπονδῶν τῶν μετὰ τὸ
 δεῖπνον ἤδη γενομένων, ἔσεισεν ὁ θεός. καὶ οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι
 ἀρξαμένων τῶν ἀπὸ δαμοσίας πάντες ὕμνησαν τὸν περὶ τὸν Πο-
 σειδῶ παιᾶνα· οἱ δ' ἄλλοι στρατιῶται ὥντο ἀπιέναι, ὅτι καὶ
 ἅγις σεισμοῦ ποτε γενομένου ἀπήγαγεν ἐξ Ἡλιδος. ὁ δὲ Ἀγησί-
 πολις εἰπὼν, ὅτι εἰ μὲν μέλλοντος αὐτοῦ ἐμβάλλειν σείσειε, κωλύειν
 5 ἂν αὐτὸν ἡγεῖτο· ἐπεὶ δὲ ἐμβεβληκός, ἐπικελεύειν νομίζει· [καὶ]
 οὕτω τῇ ὑστεραίᾳ θυσάμενος τῷ Ποσειδῶνι ἡγεῖτο αὖ πόρρω εἰς τὴν
 χώραν. ἅτε δὲ νεωστὶ τοῦ Ἀγησιλάου ἐστρατευμένου εἰς τὸ Ἄργος,
 πυνθανόμενος ὁ Ἀγησίπολις τῶν στρατιωτῶν, μέχρι μὲν ποῖ πρὸς
 τὸ τεῖχος ἡγάγεν ὁ Ἀγησίλαος, μέχρι δὲ ποῖ τὴν χώραν ἐδήλωσεν,

3. ἱερὰ] „Orakelstätten“. — ἐνέ-
 βαλλε] Imperf. de conatu, vgl. dagegen
 unten ἐνέβαλε. — δυνησόμενοι] Partic.
 bei den Verb. cognoscendi. — ὑποφέ-
 ροντας] Partic. de conatu „um zu“.

4. Ἀργεία] Adjektiv. — ὁ θεός] der
 Erderschütterer Poseidon. — τῶν περὶ
 δαμοσίαν] σκηνήν, vgl. IV, 5, 8. —
 ὥντο ἀπιέναι] sc. δεῖν; so wird οἶο-
 μαι durch Ellipse aus einem Verb.
 putandi zum Verb. cupiendi. — ἅγις]
 vgl. III, 2, 24; verbinde: εἰπὼν ὅτι
 ... μὲν ... ἡγεῖτο ... δὲ νομίζει. —
 εἰ ... σείσειε] Hier der verallgemei-
 nernde ideal-potentiale Fall ohne Rück-
 sicht auf die Verwirklichung (εἴ ποτε)

statt des konkreten Irrealis (εἰ τότε).
 Vgl. Cicero: *si tota Sicilia loqui
 possit* ... und dann *si omnes Siculi
 loqui possent*. — κωλύειν ἂν] ist mit-
 hin Infin. potentialis. — ἐπικελεύειν]
 „weiter ermutigen“. (Vgl. Plat. Phae-
 don c. 4.)

5. ἡγεῖτο] hier Hauptsatz und in
 anderer Bedeutung als § 4. Gegensatz
 οἱ ἄλλοι στρατιῶται. — αὖ πόρρω]
 „nun wieder weiter“, nach der Unter-
 brechung. Ähnliche Stellung und Be-
 deutung von αὖ s. § 2 πορευθεὶς ...
 ἐπήρετο αὖ, vgl. IV, 8, 1. — νεωστὶ]
 d. i. drei Jahre vorher, IV, 4, 19. —
 μέχρι ποῖ πρὸς] „bis wie weit vor“. —

ὥσπερ πένταθλος πάντῃ ἐπὶ τὸ πλεόν ὑπερβάλλειν ἐπειράτο. καὶ 6
 ἤδη μὲν ποτε βαλλόμενος ἀπὸ τῶν τύρσεων τὰς περὶ τὸ τεῖχος
 τάφρους πάλιν διέβη· ἦν δ' ὅτε οἰχομένων τῶν πλείστων Ἀργείων
 εἰς τὴν Λακωνικὴν οὕτως ἐγγὺς πυλῶν προσῆλθεν, ὥστε οἱ πρὸς
 ταῖς πύλαις ὄντες τῶν Ἀργείων ἀπέκλεισαν τοὺς τῶν Βοιωτῶν
 ἱππέας εἰσελθεῖν βουλομένους, δείσαντες, μὴ συνεισπέσοιεν κατὰ
 τὰς πύλας οἱ Λακεδαιμόνιοι· ὥστ' ἠναγκάσθησαν οἱ ἱππεῖς ὥσπερ
 νυκτερίδες πρὸς τοῖς τείχεσιν ὑπὸ ταῖς ἐπάλξεσι προσαραρέναι.
 καὶ εἰ μὴ ἔτυχον τότε οἱ Κρηῖτες εἰς Ναυπλίαν καταδεδραμηκότες,
 πολλοὶ ἂν καὶ ἄνδρες καὶ ἵπποι κατετοξεύθησαν. ἐκ δὲ τούτου 7
 περὶ τὰς εἰρκτὰς στρατοπεδευομένου αὐτοῦ πίπτει κεραυνὸς εἰς τὸ
 στρατόπεδον· καὶ οἱ μὲν τινες πληγέντες, οἱ δὲ καὶ ἐμβροντηθέντες
 ἀπέθανον. ἐκ δὲ τούτου βουλόμενος τειχίσαι φρούριόν τι ἐπὶ ταῖς
 παρὰ Κηλοῦσαν ἐμβολαῖς ἐθύετο· καὶ ἐφάνη αὐτῷ τὰ ἱερὰ ἄλφοβα.
 ὥς δὲ τοῦτο ἐγένετο, ἀπήγαγε τὸ στράτευμα καὶ διέλυσε, μάλα
 πολλὰ βλάψας τοὺς Ἀργείους, ἅτε ἀπροσδοκῆτως αὐτοῖς ἐμβαλὼν.

Καὶ ὁ μὲν δὴ κατὰ γῆν πόλεμος οὕτως ἐπολεμεῖτο. ἐν ᾧ 8

πένταθλος] Sieger im Pentathlon, d. i. in der Vereinigung der fünf Hauptkampfsarten: ἄλμα, ποδωκείην, δίσκον, ἄκοντα, πάλην; übertragen auf den Ehrgeiz des πάντῃ ἐπὶ τὸ πλεόν ὑπερβάλλειν: distributiv „nach allen Seiten zum Zwecke des jedesmaligen Vorranges überbieten“. ἀκόντισσι

6. ἦν ὅτε] = ποτέ; ἔστιν ὅτε = ἐνίοτε. — οἰχομένων] zum Zwecke von Repressalien. — τῶν Ἀργείων] Beachte die prädikative Stellung. — προσαραρέναι] „sich anschmiegen“. — Κρηῖτες] τοξόται als lakon. Söldner, vgl. IV, 2, 16. — Ναυπλία] Hafenstadt von Argos; dem entsprechend auch das nächste Kompositum mit κατὰ, d. i. „küstenwärts“. Der Schwerpunkt des Gedankens liegt auf der Abwesenheit gelegentlich eines Streifzugs.

7. τὰς εἰρκτὰς] ein Gehege bei der Stadt, fast Nom. propr. geworden. — καὶ ἐμβροντ.] „auch nur u. s. w.“. —

παρὰ Κηλοῦσαν] längs des Kel., eines Berges zwischen Phlius u. Sikyon. — ἐμβολαῖς] örtlich „Pafs“. — ἄλφοβα] vgl. III, 4, 15. — ἀπροσδοκῆτως] vgl. § 3.

Kap. 8. § 1/6: Unternehmungen des Konon und Pharnabazos nach der Seeschlacht bei Knidos. Kampf um Abydos gegen Derkyllidas (394). — § 7/11: Angriffe auf Lakonien und Kythera. Wiederaufbau der Mauern Athens durch Konon. Kämpfe im Korinth. Meerbusen (393). — § 12/15: Erste Friedensvermittlung des Antalkidas (392). — § 16/19: Verhaftung des Konon (392). Thibrons Fall durch Struthas (391). — § 20/24: Seekrieg bei Rhodus (391/90). — § 25/30: Letzte Thaten und Tod des Thrasybulos (390). — § 31/39: Anaxibios in Abydos. Sein Fall durch Iphikrates (389).

1. ὁ πόλεμος] der Böotisch-korinth. Krieg. — οὕτως] Ähnliche Formel der

δὲ πάντα ταῦτα ἐπράττετο, τὰ κατὰ θάλατταν αὖ καὶ τὰς πρὸς
 θαλάττῃ πόλεις γενόμενα διηγῆσομαι, καὶ τῶν πράξεων τὰς μὲν
 ἀξιωματικονεύτους γράψω, τὰς δὲ μὴ ἀξίας λόγου παρήσω. πρῶ-
 τον* μὲν τοίνυν Φαρνάβαζος καὶ Κόνων ἐπεὶ ἐνίκησαν τοὺς Λακε-
 δαιμονίους τῇ ναυμαχίᾳ, περιπλέοντες καὶ τὰς νήσους καὶ πρὸς
 τὰς ἐπιθαλαττιδίας πόλεις τοὺς τε Λακωνικοὺς ἀρμοστὰς ἐξή-
 λαννον καὶ παρεμυθοῦντο τὰς πόλεις, ὥς οὔτε ἀκροπόλεις ἐντει-
 2 χιοῖεν ἐάσοιέν τε αὐτονόμους. οἱ δ' ἀκούοντες ταῦτα ἡδοντό τε
 καὶ ἐπήγουν καὶ ξένια προθύμως ἔπεμπον τῷ Φαρναβάζῳ. καὶ
 γὰρ ὁ Κόνων τὸν Φαρνάβαζον ἐδίδασκεν, ὥς οὕτω μὲν ποιοῦντι
 πᾶσαι αὐτῷ αἱ πόλεις φίλαι ἔσονται, εἰ δὲ δουλοῦσθαι βουλό-
 μενος φανερὸς ἔσοιτο, ἔλεγεν, ὥς μία ἐκάστη πολλὰ πράγματα
 ἱκανῇ εἴῃ παρέχειν καὶ κίνδυνος εἴῃ, μὴ καὶ οἱ Ἕλληνες, εἰ ταῦτα
 αἰσθόιντο, συσταῖεν. ταῦτα μὲν οὖν ἐπείθετο ὁ Φαρνάβαζος.
 3 ἀποβὰς δ' εἰς Ἐφεσον τῷ μὲν Κόνωνι δοὺς τετταράκοντα τριήρεις
 εἰς Σηστὸν εἶπεν ἀπαντᾶν, αὐτὸς δὲ πεζῇ παρήει ἐπὶ τὴν αὐτοῦ
 ἀρχήν. καὶ γὰρ ὁ Δερκυλίδας, ὅσπερ καὶ πάλαι πολέμιος ἦν αὐτῷ,
 ἔτυχεν ἐν Ἀβύδῳ ὦν, ὅτε ἡ ναυμαχία ἐγένετο, καὶ οὐχ ὥσπερ οἱ
 ἄλλοι ἀρμοσταὶ ἐξέλιπεν, ἀλλὰ κατέσχε τὴν Ἀβυδὸν καὶ διέσωζε
 φίλην τοῖς Λακεδαιμονίοις. καὶ γὰρ συγκαλέσας τοὺς Ἀβυδηνοὺς
 4 ἔλεξε τοιάδε· ὦ ἄνδρες, νῦν ἔξεστιν ὑμῖν καὶ πρόσθεν φίλοις οὔσι
 τῇ πόλει ἡμῶν εὐεργέτας φανῆναι τῶν Λακεδαιμονίων. καὶ γὰρ
 τὸ μὲν ἐν ταῖς εὐπραξίαις πιστοὺς φαίνεσθαι οὐδὲν θαυμαστόν·
 ὅταν δέ τινες ἐν συμφοραῖς γενομένων φίλων βέβαιοι φανῶσι, τοῦτ'

Rekapitulation wie III, 1, 1. — ἐν ᾧ
 ... δὲ ἐπράττετο] subord. dem folgen-
 den τὰ γενόμενα. — τὰς δὲ μὴ] hy-
 pothetisch verallgemeinert. — τῇ ναυ-
 μαχίᾳ] bei Knidos, vgl. IV, 3, 10 bis
 12. — παρεμυθοῦντο] prägn. „durch
 die Erklärung beruhigen“, daher ὥς
 c. Ind. Fut. des Urteilssatzes. — οὔτε
 ... τέ] neque ... et. — ἐντειχιοῖεν]
 αὐταῖς.

2. οἱ δέ] Constructio ad sensum. —
 ποιοῦντι] Koordiniert εἰ ἔσοιτο. —
 κίνδυνος] mit dem Begriffe φόβος. —
 συσταῖεν] ἀλλήλοις πρὸς τὸν Πέρσην.

3. αὐτῷ] Φαρναβάζῳ, vgl. III, 1,
 9. — εἶπε] Verb. imperandi. — ἀπαν-
 τᾶν] αὐτῷ „wieder zu ihm stoßen“. —
 οἱ ἄλλοι ἀρμοσταί] sc. ἐξέλιπον τὰς
 πόλεις; vgl. § 4 αἱ ἄλλαι πόλεις u. § 5
 init. — κατέσχε] ingressiv „behauptete
 im entscheidenden Moment“. — διέ-
 σωζε] durativ; φίλην πρädikativ dazu.

4. εὐεργέτας] sc. ὑμᾶς statt des at-
 trahierten Dativs. — τὸ μὲν φαίνε-
 σθαι] parallel ὅταν δέ ... φανῶσι. —
 γενομένων ἐν σ.] ingressiv, aber zu-
 gleich die Frage „wo“ involvierend =
 οὐσῶν, analog πίπτω, βάλλω. — βέ-

εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον μνημονεύεται. ἔστι δὲ οὐχ οὕτως ἔχον, ὥς εἰ τῇ ναυμαχίᾳ ἐκρατήθημεν, οὐδὲν ἄρα ἔτι ἐσμέν· ἀλλὰ καὶ τὸ πρόσθεν δήπου, Ἀθηναίων ἀρχόντων τῆς θαλάττης, ἱκανὴ ἦν ἡ ἡμετέρα πόλις καὶ εὖ φίλους καὶ κακῶς ἐχθροὺς ποιεῖν. ὅσω δὲ μᾶλλον αἱ ἄλλαι πόλεις σὺν τῇ τύχῃ ἀπεστράφησαν ἡμῶν, τοσούτω ὄντως ἡ ὑμετέρα πιστότης μείζων φανείη ἄν. εἰ δέ τις τοῦτο φοβεῖται, μὴ καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν ἐνθάδε πολιορκώμεθα, ἐννοεῖτω, ὅτι Ἑλληνικὸν μὲν οὐπω ναυτικόν ἐστιν ἐν τῇ θαλάττῃ, οἱ δὲ βάρβαροι εἰ ἐπιχειρήσουσι τῆς θαλάττης ἄρχειν, οὐκ ἀνέξεται ταῦτα ἡ Ἑλλάς· ὥσθ' ἐαυτῇ ἐπικουροῦσα καὶ ὑμῖν 5 σύμμαχος γενήσεται. οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἀκούοντες οὐκ ἀκόντως ἀλλὰ προθύμως ἐπείσθησαν· καὶ τοὺς μὲν ἰόντας ἀρμοστὰς φίλως ἐδέχοντο, τοὺς δὲ ἀπόντας μετεπέμποντο. ὁ δὲ Δερκυλίδας, ὥς συνέλεγησαν πολλοὶ καὶ χρήσιμοι ἄνδρες εἰς τὴν πόλιν, διαβὰς καὶ εἰς Σηστόν, καταντικρὺ ὄντα Ἀβύδου καὶ ἀπέχοντα οὐ πλεῖον ὀκτὼ σταδίων, ὅσοι τε διὰ Λακεδαιμονίους γῆν ἔσχον ἐν Χερρονήσῳ, ἦθροιζε, καὶ ὅσοι αὖ ἐκ τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ πόλεων ἀρμοσταὶ ἐξέπιπτον, καὶ τούτους ἐδέχετο, λέγων, ὅτι οὐδ' ἐκείνους ἀθυμεῖν δεῖ, ἐννοουμένους, ὅτι καὶ ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ἣ ἐξ ἀρχῆς βασιλέως ἐστί, καὶ Τῆμνος, οὐ μεγάλη πόλις, καὶ Αἶγαί εἰσι καὶ ἄλλα γε χωρία, ἃ δύνανται οἰκεῖν οὐχ ὑπήκοοι ὄντες βασιλέως. καίτοι, ἔφη, ποῖον

βαιοι] = πιστοί. — ἔστιν ἔχον] = ἔχει. — ὥς] konsekutiv. — ἐσμέν] *valemus*. — εἰ ... ἐκρατήθημεν] Realer Kondizionalfall, zugleich konzessiv = εἰ καί. — εὖ] ποιεῖν. — σὺν] = ἅμα. — Ἑλληνικόν] Gegensatz: οἱ βάρβαροι; also hier selbständige hellenische Nationalflotte. Die scheinbar widersprechende Bezeichnung oben IV, 3, 11. 12 τὸ Ἑλληνικόν bildet dort nur den Gegensatz des griechischen Söldnerkontingents zu dem phönizisch. Kontingente innerhalb der Perserflotte. — οἱ δὲ βάρβαροι] des Gegensatzes wegen vor εἰ: „Was aber d. B. anbetrifft“. — ἀνέξεται] = *περιόψεται*. Statt des üblichen Participium

ein Konditionalsatz. — ἐαυτῇ ἐπικουροῦσα] kausal, vgl. § 2 συσταῖεν.

5. ἀκούοντες] durativ. — ἰόντας] = *προσιόντας* sc. ἐκ τῶν ἄλλων πόλεων vgl. § 3. — διὰ Λακεδαιμονίους ἔσχον] *Lacedaemoniorum opera nacti sunt*. — καὶ τούτους] *et ipsos* (ἀρμοστὰς), nur auf καὶ ὅσοι bezüglich; vgl. den Gegensatz ἐξέπιπτον ... ἐδέχετο. — οὐδ' ἐκείνους] sc. ὅσοι τε ... καὶ ὅσοι Gegensatz Ἀβυδος und Asien überhaupt. — ἣ ... ἐστίν] konzessiver Relativsatz. — βασιλέως] Gen. possessoris. — Τῆμνος u. Αἶγαί] äol. St. in Kleinasien, nicht weit von Kyme u. vom Hermosflusse. — ἃ] Objekt zu οἰκεῖν. — οὐκ ὄντες] „ohne darum zu

μὲν ἂν ἰσχυρότερον Σηστοῦ λάβοιτε χωρίον, ποῖον δὲ δυσπολιορκη-
τότερον; ὃ καὶ νεῶν καὶ πεζῶν δεῖται, εἰ μέλλοι πολιορκηθήσεσθαι.
6 τούτους οὖν τοιαῦτα λέγων ἔσχε τοῦ ἐκπεπληχθαι. ὃ δὲ Φαρνά-
βαζος ἐπεὶ εὔρε τήν τε Ἄβυδον καὶ τὸν Σηστόν οὕτως ἔχοντα,
προηγόρευεν αὐτοῖς, ὥς εἰ μὴ ἐκπέμψοιεν τοὺς Λακεδαιμονίους,
πόλεμον ἐξοίσει πρὸς αὐτούς. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐπείθοντο, Κόνωνι
μὲν προσέταξε κωλύειν αὐτοὺς τὴν θάλατταν πλεῖν, αὐτὸς δὲ
ἐδήου τὴν τῶν Ἀβυδηνῶν χώραν. ἐπεὶ δὲ οὐδὲν ἐπέραινε πρὸς
τὸ καταστρέφεσθαι, αὐτὸς μὲν ἐπ' οἴκου ἀπῆλθε, τὸν δὲ Κόνωνα
ἐκέλευεν εὐτρεπίζεσθαι τὰς καθ' Ἑλλήσποντον πόλεις, ὅπως εἰς
τὸ ἔαρ ὅτι πλεῖστον ναυτικὸν ἀθροισθεῖη. ὀργιζόμενος γὰρ τοῖς
Λακεδαιμονίοις ἀνθ' ὧν ἐπεπόνθει περὶ παντὸς ἐποιεῖτο ἐλθεῖν
7 τε εἰς τὴν χώραν αὐτῶν καὶ τιμωρήσασθαι ὅ,τι δύναιτο. καὶ τὸν
μὲν χειμῶνα ἐν τοιούτοις ὄντες διῆγον· ἅμα δὲ τῷ ἔαρι *ναῦς τε
πολλὰς συμπληρώσας καὶ ξενικὸν προσμισθωσάμενος ἔπλευσεν ὁ
Φαρνάβαζος τε καὶ ὁ Κόνων μετ' αὐτοῦ διὰ νήσων εἰς Μῆλον,
ἐκεῖθεν δὲ ὀρμώμενοι εἰς τὴν Λακεδαίμονα. καταπλεύσας δὲ
πρῶτον εἰς Φεράς ἐδήωσε ταύτην τὴν χώραν· ἔπειτα καὶ ἄλλοσε
ἀποβαίνων τῆς παραθαλαττίας ἐκακούργει ὅ,τι ἐδύνατο. φοβού-
μενος δὲ τὴν τε ἀλιμενότητα τῆς χώρας καὶ τὰ τῆς βοηθείας καὶ
τὴν σπανοσιτίαν ταχύ τε ἀνέστρεψε καὶ ἀποπλέων ὤρμίσθη τῆς
8 Κυθηρίας εἰς Φοινικοῦντα. ἐπεὶ δὲ οἱ ἔχοντες τὴν πόλιν τῶν
Κυθηρίων φοβηθέντες, μὴ κατὰ κράτος ἀλοῖεν, ἐξέλιπον τὰ τεῖχη,

sein“, auf die Angeredeten bezogen, d. i. das Subjekt zu *δύνανται*. In der Orat. recta hiesse es *ὑμεῖς*, wie der folgende Gegensatz *καίτοι . . . λάβοιτε* zeigt. — *ὃ δεῖται*] vom passiven Standpunkt, also nicht für sich sondern für die Angreifer; „dessen eventuelle Belagerung erfordert resp. in Anspruch nimmt“. — *ἔσχε*] *retinuit*.

6. *εἰ ἐκπέμψοιεν*] Opt. Or. obl. statt *εἰ ἐκπέμψει*. — *ἐπ' οἴκου*] *Daskyleion*, vgl. IV, 1, 15. — *ἐπεπόνθει*] von *Derkylidas* u. *Agesilaos*. — *περὶ παντὸς ἐποιεῖτο*] „es ging ihm über alles“.

7. *διὰ νήσων*] „durch die *Kykladen*“. Fehlender Artikel wie in dem unbestimmten Ausdruck „κατὰ θάλασσαν. — *Μῆλος*] Insel der *Cycladen*, östlich von *Lakonien*. — *ὀρμώμενοι*] *ἔπλευσαν*. — *καταπλεύσας*] sc. *Φαρνάβαζος* (καὶ ὁ Κόνων μετ' αὐτοῦ). — *Φεραί*] St. am messenischen Meerbusen im W. von *Lakonien*, nicht zu verwechseln mit *Φεραί* in *Thessalien*. — *παραθαλαττίας*] χώρας, Gen. partit. — *τὰ τῆς βοηθείας*] *δεινά*, vgl. III, 4, 24, sc. *τῆς τῶν πολεμίων βοηθείας*. — *Φοινικοῦς*] Hafen der Insel *τὰ Κύθηρα* = *ἡ Κυθηρία* im S. von *Lakonien*.

ἐκείνους μὲν ὑποσπόνδους ἀφῆκεν εἰς τὴν Λακωνικὴν, αὐτὸς δὲ ἐπισκευάσας τὸ τῶν Κυθηρίων τεῖχος φρουρούς τε καὶ Νικόφημον Ἀθηναῖον ἀρμοστήν ἐν τοῖς Κυθήροις κατέλιπε. ταῦτα δὲ ποιήσας καὶ εἰς Ἰσθμὸν τῆς Κορινθίας καταπλεύσας καὶ παρακελευσάμενος τοῖς συμμάχοις προθύμως τε πολεμεῖν καὶ ἄνδρας πιστοὺς φαίνεσθαι βασιλεῖ, καταλιπὼν αὐτοῖς χρήματα ὅσα εἶχεν, ὥχeto ἐπ' οἴκου ἀποπλέων. λέγοντος δὲ τοῦ Κόνωνος, ὥς εἰ ἐώη αὐτὸν 9 ἔχειν τὸ ναυτικόν, θρέψοι μὲν ἀπὸ τῶν νήσων, καταπλεύσας δ' εἰς τὴν πατρίδα συναναστήσοι τὰ τε μακρὰ τεῖχη τοῖς Ἀθηναίοις καὶ τὸ περὶ τὸν Πειραιᾶ τεῖχος, οὗ εἰδέναι ἔφη ὅτι Λακεδαιμονίοις οὐδὲν ἂν βαρύτερον γένοιτο. — καὶ τοῦτο οὖν, ἔφη, σὺ τοῖς μὲν Ἀθηναίοις κεχαρισμένος ἔσῃ, τοὺς δὲ Λακεδαιμονίους τετιμωρημένος. ἐφ' ᾧ γὰρ πλεῖστα ἐπόνησαν, ἀτελὲς αὐτοῖς ποιήσεις. — ὁ δὲ Φαρνάβαζος ἀκούσας ταῦτα ἀπέστειλεν αὐτὸν προθύμως εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ χρήματα προσέθηκεν αὐτῷ εἰς τὸν ἀνατειχισμόν. ὁ δὲ ἀφικόμενος πολὺ τοῦ τείχους ὥρθωσε τὰ 10 τε αὐτοῦ πληρώματα παρέχων καὶ τέκτοσι καὶ λιθολόγοις μισθὸν διδοὺς καὶ ἄλλο εἴ τι ἀναγκαῖον ἦν δαπανῶν. ἦν μέντοι τοῦ τείχους ἃ καὶ αὐτοὶ Ἀθηναῖοι καὶ Βοιωτοὶ καὶ ἄλλαι πόλεις ἐθελούσiai συνετείχισαν. οἱ μέντοι Κορίνθιοι ἀφ' ὧν ὁ Φαρνάβαζος κατέλιπε χρημάτων ναῦς πληρώσαντες καὶ Ἀγαθῖνον ναύαρχον ἐπιστήσαντες ἐθαλαττοκράτουν ἐν τῷ περὶ Ἀχαΐαν καὶ Λέχαιον κόλπῳ. ἀντεπλήρωσαν δὲ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι ναῦς, 11

8. ὑποσπόνδους] vgl. III, 5, 22. — ἐπισκευάσας] „ausbessern“. — ἀρμοστήν] hier auf einen Nichtspartaner übertragen. — τοῖς συμμάχοις] unverkennbar die durch das Geld des Perserkönigs gewonnenen Griechen; vgl. III, 5, 1. IV, 2, 1.

9. θρέψοι] wie § 6. — ἀπό] sc. τῶν χρημάτων τ. ν., vgl. § 10. — καταπλεύσας εἰς τὴν πατρίδα] vgl. die Flucht des Konon nach der Niederlage von Ägospotamoi. — οὗ] abh. von βαρύτερον: *quo nihil gravius*, d. i. „im Vergleich wozu“. Relative Satzverschränkung. — καὶ τοῦτο οὖν ... ποιήσεις] „und zwar wirst du da-

mit“ u. s. w. Dieser längere Schaltsatz ist Anlaß, daß dem Gen. absol. λέγοντος δὲ Κ. der eigentliche Nachsatz ὁ Φαρνάβαζος anakoluthisch mit dem epanaleptischen δὲ ἀκούσας gegenübertritt. — προσέθηκεν] „noch oben-drein“.

10. ἀφικόμενος] εἰς Ἀθήνας, nach 14jähr. Abwesenheit. — τοῦ τείχους] des nördl. Mauerschenkels. — πληρώματα] Abstract. pro concreto: „Bemannung“. — δαπανῶν] sprachlich und sachlich verwandt mit *damnum facere* „Opfer bringen, aufwenden“. — ἦν ἃ] = ἔνια, sc. μέρη. — τῷ κόλπῳ] τῷ Κορινθιακῷ.

ὦν Ποδάνεμος ἦρχε. ἐπεὶ δὲ οὗτος ἐν προσβολῇ τινι γενομένη ἀπέθανε καὶ Πόλλις αὖ ἐπιστολεὺς ὦν τρωθεὶς ἀπῆλθεν, Ἡριππίδας ταύτας ἀναλαμβάνει τὰς ναῦς. Πρόαινος μέντοι Κορίνθιος τὰς παρ' Ἀγαθίνου παραλαβὼν ναῦς ἐξέλιπε τὸ Ῥίον. Λακεδαιμόνιοι δ' αὐτὸ παρέλαβον. μετὰ δὲ τοῦτο Τελευτίας ἐπὶ τὰς Ἡριππίδου ναῦς ἦλθε καὶ οὗτος αὖ τοῦ κόλπου πάλιν ἐκράτει.

- 12 Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἀκούοντες*, ὅτι Κόνων καὶ τὸ τεῖχος τοῖς Ἀθηναίοις ἐκ τῶν βασιλέως χρημάτων ἀνορθοίη καὶ τὸ ναυτικὸν ἀπὸ τῶν ἐκείνου τρέφων τὰς τε νήσους καὶ τὰς ἐν τῇ ἡπείρῳ παρὰ θάλατταν πόλεις Ἀθηναίοις εὐτρεπίζοι, ἐνόμισαν, εἰ ταῦτα διδάσκοιεν Τιρίβαζον βασιλέως ὄντα στρατηγόν, ἢ καὶ ἀποστῆσαι ἂν πρὸς ἑαυτοὺς τὸν Τιρίβαζον ἢ παῦσαί γ' ἂν τὸ Κόνωνος ναυτικὸν τρέφοντα. γνόντες δὲ οὕτω πέμπουσιν Ἀνταλκίδαν πρὸς τὸν Τιρίβαζον, προστάξαντες αὐτῷ ταῦτα διδάσκειν
- 13 καὶ πειρᾶσθαι εἰρήνην τῇ πόλει ποιῆσθαι πρὸς βασιλέα. αἰσθόμενοι δὲ ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι ἀντιπέμπουσι πρέσβεις μετὰ Κόνωνος Ἑρμογένην καὶ Δίωνα καὶ Καλλισθένη καὶ Καλλιμέδοντα. συμπαρακάλεσαν δὲ καὶ ἀπὸ τῶν συμμάχων πρέσβεις· καὶ παρε-
- 14 γέγοντο ἀπὸ τε Βοιωτῶν καὶ Κορίνθου καὶ Ἄργους. ἐπεὶ δ' ἐκεῖ ἦσαν, ὁ μὲν Ἀνταλκίδας ἔλεγε πρὸς τὸν Τιρίβαζον, ὅτι εἰρήνης δεόμενος ἦκοι τῇ πόλει πρὸς βασιλέα καὶ ταύτης, οἷασπερ βασιλεὺς ἐπεθύμει. τῶν τε γὰρ ἐν τῇ Ἀσίᾳ Ἑλληνίδων πόλεων Λακεδαιμονίους βασιλεῖ οὐκ ἀντιποιεῖσθαι, τὰς τε νήσους ἀπάσας καὶ τὰς ἄλλας πόλεις ἀρκεῖν σφίσιν αὐτονόμους εἶναι. καίτοι, ἔφη, τοιαῦτα ἐθελόντων ἡμῶν, τίνος ἂν ἔνεκα πρὸς ἡμᾶς βασιλεὺς

11. ἐπιστολεὺς] Unterbefehlshaber zur See. — Ἡριππίδας] vgl. IV, 1. 11, 3, 17. — παρ' Ἀγαθίνου] Attraktion zum Prädikat. — τὸ Ῥίον] vgl. IV, 6, 14, hier = τὸν περὶ Ἀχαΐαν καὶ Λέχαιον κόλπον.

12. τὰς ἐν τῇ ἡπείρῳ παρὰ θάλατταν πόλεις] doppelte Adverbia in attributiver Stellung. — διδάσκειν] „aufklären“. — Τιρίβαζος] offenbar Nachfolger des Pharnabazos im Oberbefehl. —

ἢ καί] „entweder sogar“ prolept. mit Bezug auf das schwächere ἢ παῦσαί γε; Hysteron Proteron. — ποιῆσθαι] Med. intensivum „vermitteln“.

13. καὶ παρεγένοντο] konsekutiv „demgemäß“ = „und wirklich“.

14. τῇ πόλει] Dat. commodi zu δεόμενος. — καὶ ταύτης] „und zwar in dem Sinne wie“. — τῶν πόλεων] Gen. causae. — τὰς ἄλλας πόλεις] vgl. § 15. — ἐθελόντων] das praktische

πολεμοίη ἢ χρήματα δαπανῶη; καὶ γὰρ οὐδ' ἐπὶ βασιλέα στρα-
τεύεσθαι δυνατόν οὔτε Ἀθηναίοις μὴ ἡγουμένων ἡμῶν οὐθ' ἡμῖν
αὐτονόμων οὐσῶν τῶν πόλεων. τῷ μὲν δὴ Τιριβάζῳ ἀκούοντι ¹⁵ *καὶ*
ἰσχυρῶς ἤρεσκον οἱ τοῦ Ἀνταλκίδου λόγοι· τοῖς δ' ἐς ἀντιλογίαν *(διῆλθεν)*
ταῦτ' ἦν. οἳ τε γὰρ Ἀθηναῖοι ἐφοβοῦντο συνθέσθαι αὐτονόμους *3. (ἐπὶ/στ)*
εἶναι τὰς πόλεις καὶ τὰς νήσους, μὴ Δήμνον καὶ Ἰμβρον καὶ
Σκύρον στερηθεῖεν, οἳ τε Θηβαῖοι, μὴ ἀναγκασθεῖνσαν ἀφεῖναι
τὰς Βοιωτίδας πόλεις αὐτονόμους, οἳ τ' Ἀργεῖοι, οὓς ἐπεθύμουν,
οὐκ ἐνόμιζον ἂν τὴν Κόρινθον δύνασθαι ὡς Ἄργος ἔχειν τοιούτων
συνθηκῶν καὶ σπονδῶν γενομένων. αὕτη μὲν ἡ εἰρήνη οὕτως ἐγέ-
νετο ἀτελής, καὶ ἀπῆλθον οἵκαδε ἕκαστος.

Ὁ μέντοι Τιριβάζος τὸ μὲν ἄνευ βασιλέως μετὰ Λακεδαι- ¹⁶
μονίων γενέσθαι οὐκ ἀσφαλὲς αὐτῷ ἡγεῖτο εἶναι· λάθρα γε μέντοι
ἔδωκε χρήματα Ἀνταλκίδα, ὅπως ἂν πληρωθέντος ναυτικοῦ ὑπὸ
Λακεδαιμονίων οἳ τε Ἀθηναῖοι καὶ οἱ σύμμαχοι αὐτῶν μᾶλλον
τῆς εἰρήνης προσδέοιντο, καὶ τὸν Κόνωνα ὡς ἀδικοῦντά τε βασιλέα
καὶ ἀληθῆ λεγόντων Λακεδαιμονίων εἰρξε. ταῦτα δὲ ποιήσας
ἀνέβαινε πρὸς βασιλέα φράσων ἃ τε λέγοιεν οἱ Λακεδαιμόνιοι
καὶ ὅτι Κόνωνα συνειληφῶς εἶη ὡς ἀδικοῦντα, καὶ ἐρωτήσων, τί
χρὴ ποιεῖν περὶ τούτων ἀπάντων. καὶ βασιλεὺς μὲν, ὡς Τιρί- ¹⁷
βάζος ἄνω παρ' αὐτῷ ἦν, Στρούθαν καταπέμπει ἐπιμελησόμενον
τῶν κατὰ θάλατταν. ὁ μέντοι Στρούθας ἰσχυρῶς τοῖς Ἀθηναίοις
καὶ τοῖς συμμάχοις τὴν γνώμην προσεῖχε, μεμνημένος ὅποσα κακὰ
ἐπεπόνθει ἡ βασιλέως χώρα ὑπ' Ἀγησιλάου. οἳ δὲ Λακεδαιμόνιοι
ἐπεὶ ἑώρων τὸν Στρούθαν πρὸς ἑαυτοὺς μὲν πολεμικῶς ἔχοντα,

8, 15 τοῖς δ' A. Ausg.: ἐναντίοις λόγος ταῦτ' ἦν.

Wollen „bereit sein“ (βούλεσθαι = der innere Wunsch). — οὐδ'] zu verbinden mit δυνατόν, sc. ἐστίν.

15. τοῖς δ' ἐς ἀντιλογίαν ταῦτ' ἦν] ἀντιλογία häufiger Ausdruck für Rede und Gegenrede bei Gesandtschaften mit streitenden Interessen. — τοῖς δέ] sc. τοῖς ἄλλοις πρέσβεσι § 13. — ἐφοβοῦντο] c. Infin. = timebant, dubitabant c. Infin. (ἐφοβοῦντο μὴ = ἐπιμελούμενοι ὅπως μὴ). — οὓς ... ἐπε-

θύμουν] parenthet. zu ὡς Ἄργος ἔχειν; vgl. IV, 4, 6 „Korinth wie zu Argos gehörig zu behaupten“.

16. μετὰ Λ. γενέσθαι] ingressiv „treten“. — ὅπως ἂν] Finalsatz durch den Genet. absol. bedingt. — προσδέοιντο] Das Kompos. mit πρὸς setzt das δεῖσθαι an sich schon voraus. — λεγόντων] logisch koordiniert zu ὡς ἀδικοῦντα.

17. γνώμην] in bonam partem; vgl.

πρὸς δὲ τοὺς Ἀθηναίους φιλικῶς, Θίβρωνα πέμπουσιν* ἐπὶ πολέμῳ πρὸς αὐτόν. ὁ δὲ διαβάς τε καὶ ὁρμώμενος ἐξ Ἐφέσου τε καὶ τῶν ἐν Μαιάνδρου πεδίῳ πόλεων Πριήνης τε καὶ Λευκό-
 18 φρουρος καὶ Ἀχιλλείου ἔφερε καὶ ἤγε τὴν βασιλέως. προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου κατανοήσας ὁ Στρούθας, ὅτι Θίβρων βοηθοίη ἐκάστοτε ἀτάκτως καὶ καταφρονητικῶς, ἔπεμψεν ἱππέας εἰς τὸ πεδῖον καὶ καταδραμόντας ἐκέλευσε περιβαλλομένους ἐλαύνειν ὅ,τι δύναιτο. ὁ δὲ Θίβρων ἐτύγχανεν ἐξ ἀρίστου διασκηρῶν μετὰ Θερσάνδρου τοῦ αὐλητοῦ. ἦν γὰρ ὁ Θέρσανδρος οὐ μόνον αὐλητῆς ἀγαθός,
 19 ἀλλὰ καὶ ἀλκῆς, ἅτε λακωνίζων, ἀντεποιεῖτο. ὁ δὲ Στρούθας ἰδὼν ἀτάκτως τε βοηθοῦντας καὶ ὀλίγους τοὺς πρώτους ἐπιφαίνεται πολλοὺς τε ἔχων καὶ συντεταγμένους ἱππέας. καὶ Θίβρωνα μὲν καὶ Θέρσανδρον πρώτους ἀπέκτειναν· ἐπεὶ δὲ οὗτοι ἔπεσον, ἐτρέψαντο καὶ τὸ ἄλλο στράτευμα καὶ διώκοντες παμπληθεῖς κατέβαλον, ἦσαν δὲ καὶ οἱ ἐσώθησαν αὐτῶν εἰς τὰς φιλίας πόλεις καὶ οἱ πλείονες διὰ τὸ ὀψὲ αἰσθῆσθαι τῆς βοηθείας· πολλάκις γάρ, καὶ τότε, οὐδὲ παραγγείλας τὴν βοήθειαν ἐποιήσατο. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἐγεγένητο.

20 Ἐπεὶ δ' ἦλθον εἰς Λακεδαίμονα οἱ ἐκπεπτωκότες Ῥοδίων ὑπὸ τοῦ δήμου, ἐδίδασκον, ὥς οὐκ ἄξιον εἶη περιδεῖν Ἀθηναίους Ῥόδον καταστρεψαμένους καὶ τοσαύτην δύναμιν συνθεμένους. γνόντες οὖν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ὥς εἰ μὲν ὁ δῆμος κρατήσοι, Ἀθηναίων ἔσται Ῥόδος ἅπασα, εἰ δὲ οἱ πλουσιώτεροι, ἑαυτῶν, ἐπλήρωσαν
 21 αὐτοῖς ναῦς ὀκτώ, ναύαρχον δὲ Ἐκδικον ἐπέστησαν. συνεξέπεμψαν δ' ἐπὶ τούτων τῶν νεῶν καὶ Διφρίδαν. ἐκέλευσαν δ' αὐτόν διαβάντα εἰς τὴν Ἀσίαν τὰς τε Θίβρωνα ὑποδεξαμένας πόλεις διασώζειν καὶ στράτευμα τὸ περισωθὲν ἀναλαβόντα καὶ ἄλλο, εἰ

nachher φιλικῶς. — Θίβρωνα] vgl. III, 1, 8. — ἐπὶ πολέμῳ] „zum Zweck d. K.“ — τῶν πόλεων] vgl. III, 2, 17. 19.

18. καταδραμόντας] „im Sturm vorgehen“; subordiniert zu περιβαλλομένους ἐλαύνειν. — ἐλαύνειν] „Beute wegtreiben“. — ἀλκῆς] „Körperkraft“.

19. ὀλίγους] πρᾶδικativ, sc. ὄντας. — καὶ οἱ πλείονες] ἐσώθησαν, „und zwar die Mehrzahl deswegen w.“. — πολ-

λάκις ... καὶ τότε] parataktisch statt „wie schon oft, so auch damals“. — ἐποιήσατο] Θίβρων. — ἐγεγένητο] Plusqpf., mit dem Sinn wie IV, 7, 1.

20. Ῥοδίων] Beachte die prädikative Stellung. — συνθεμένους] sibi comparare. — εἰ ... κρατήσοι] Opt. Or. obl. wie § 6. 9. — πλουσιώτεροι, ... ἑαυτῶν] Die Prädikate sind aus dem Vorstehenden zu ergänzen.

21. περισωθὲν] vgl. § 19 ἐσώθη-

ποθεν δύναιτο, συλλέξαντα πολεμεῖν πρὸς Στρούθαν. ὁ μὲν δὴ Διφρίδας ταῦτα ἐποίει καὶ τὰ τ' ἄλλα ἐπετύγγανε καὶ Τιγράνην τὸν τὴν Στρούθα ἔχοντα θυγατέρα πορευόμενον εἰς Σάρδεις λαμβάνει σὺν αὐτῇ τῇ γυναικὶ καὶ χρημάτων πολλῶν ἀπέλυσεν· ὥστ' εὐθὺς ἐντεῦθεν εἶχε μισθοδοτεῖν. ἦν δ' οὗτος ἀνὴρ εὐχαρὶς τε οὐχ 22 ἦττον τοῦ Θίβρωνος μᾶλλον τε συντεταγμένος καὶ ἐγχειρητικώτερος στρατηγός. οὐδὲ γὰρ ἐκράτουν αὐτοῦ αἱ τοῦ σώματος ἡδοναί, ἀλλ' αἰεὶ πρὸς ᾧ εἶη ἔργῳ τοῦτο ἔπραττεν. ὁ δ' Ἐκδικος ἐπεὶ εἰς τὴν Κνίδον ἔπλευσε καὶ ἐπύθετο τὸν ἐν τῇ Ῥόδῳ δῆμον πάντα κατέχοντα καὶ κρατοῦντα καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν καὶ δὴ πλεόν διπλασίαις τριήρεσιν ἢ αὐτὸς εἶχεν, ἡσυχίαν ἤγεν ἐν τῇ Κνίδῳ. οἱ δ' αὖ Λακεδαιμόνιοι ἐπεὶ ἦσθοντο αὐτὸν ἐλάττω ἔχοντα 23 δύναμιν ἢ ὥστε τοὺς φίλους ὠφελεῖν, ἐκέλευσαν* τὸν Τελευτίαν σὺν ταῖς δώδεκα ναυσὶν αἷς εἶχεν ἐν τῷ περὶ Ἀχαΐαν καὶ Λέχαιον κόλπῳ περιπλεῖν πρὸς τὸν Ἐκδικὸν κἀκεῖνον μὲν ἀποπέμψαι, αὐτὸν δὲ τῶν τε βουλομένων φίλων εἶναι ἐπιμελεῖσθαι καὶ τοὺς πολεμίους ὅ,τι δύναιτο κακὸν ποιεῖν. ὁ δὲ Τελευτίας ἐπειδὴ ἀφίκετο εἰς τὴν Σάμον, προσλαβὼν ἐκεῖθεν ναῦς ἔπλευσεν εἰς Κνίδον, ὁ δὲ Ἐκδικος οἴκαδε. ὁ δὲ Τελευτίας ἔπλει εἰς τὴν Ῥόδον 24 ἤδη ἔχων ναῦς ἑπτὰ καὶ εἴκοσι· πλέων δὲ περιτυγχάνει Φιλοκράτει τῷ Ἐφιάλτου πλέοντι μετὰ δέκα τριήρων Ἀθήνηθεν εἰς Κύπρον ἐπὶ συμμαχίᾳ τῇ Εὐαγόρου καὶ λαμβάνει πάσας, ὑπεναντιώτατα δὴ ταῦτα ἀμφοτέροι ἐαυτοῖς πράττοντες· οἱ τε γὰρ Ἀθηναῖοι φίλῳ χρώμενοι βασιλεῖ συμμαχίαν ἔπεμπον Εὐαγόρᾳ τῷ πολεμοῦντι πρὸς βασιλέα ὃς τε Τελευτίας Λακεδαιμονίων πολεμοῦντων βασιλεῖ τοὺς πλέοντας ἐπὶ τῷ ἐκείνου πολέμῳ διέφθειρεν.

σαν. — ἐπετύγγανε] c. Acc. relationis „Glück haben“. — ἐντεῦθεν] = ἀπὸ τούτων τῶν χρημάτων.

22. συντεταγμένος] metaphor. „gesammelt, besonnen“, Gegensatz § 19 ἀτάκτως. — ἐγχειρητικός] „unternehmend“. — ᾧ ... εἶη] Iterativer Optativ. — ἔπραττε prägnant, sc. παντὶ σθένει. — πλεόν] vor Zahlen = πλ. ἢ.

23. περιπλεῖν] um den Peloponnes;

vgl. auch § 10. — φίλων εἶναι] Attractio Casus beim Infinitiv.

24. περιτυγχάνει] „unerwartet treffen“, *invenire*; ἐπιτυγχάνω setzt ein Suchen voraus, *reperire* vgl. § 28. — ἀμφοτέροι] Constructio ad sensum, Apposition zu dem vorschwebenden Φιλοκράτης πλεῖ καὶ Τελευτίας λαμβάνει. — συμμαχίαν ἔπεμπον] prägn. = βοήθειαν ἐπὶ συμμαχίᾳ ἔπ. „Bundeshilfe“. — ἐκείνου] Gen. object. —

ἐπαναπλεύσας δ' εἰς Κνίδον καὶ διαθέμενος ἃ ἔλαβεν, εἰς Ῥόδον αὖ ἀφικόμενος ἐβοήθει τοῖς τὰ αὐτῶν φρονοῦσιν.

- 25 Οἱ δ' Ἀθηναῖοι νομίσαντες τοὺς Λακεδαιμονίους πάλιν δύναμιν κατασκευάζεσθαι ἐν τῇ θαλάττῃ ἀντεκπέμπουσι Θρασύβουλον τὸν Στειριέα σὺν τετταράκοντα ναυσίν. ὁ δ' ἐκπλεύσας τῆς μὲν εἰς Ῥόδον βοηθείας ἐπέσχε, νομίζων οὐτ' ἂν αὐτὸς ῥαδίως τιμωρήσασθαι τοὺς φίλους τῶν Λακεδαιμονίων τεῖχος ἔχοντας καὶ Τελευτίου σὺν ναυσὶ παρόντος συμμάχου αὐτοῖς οὐτ' ἂν τοὺς σφετέρους φίλους ὑπὸ τοῖς πολεμίοις γενέσθαι τὰς τε πόλεις ἔχοντας
- 26 καὶ πολὺν πλείονας ὄντας καὶ μάχῃ κεκρατηκότας· εἰς δὲ τὸν Ἑλλήσποντον πλεύσας καὶ οὐδενὸς ἀντιπάλου παρόντος ἐνόμισε καταπράξαι ἂν τι τῇ πόλει ἀγαθόν. καὶ οὕτω δὴ πρῶτον μὲν καταμαθὼν στασιάζοντας Μήδοκόν τε τὸν Ὀδρυσῶν βασιλέα καὶ Σεύθην τὸν ἐπὶ θαλάττῃ ἄρχοντα ἀλλήλοις μὲν διήλλαξεν αὐτούς, Ἀθηναίοις δὲ φίλους καὶ συμμάχους ἐποίησε, νομίζων καὶ τὰς ὑπὸ τῇ Θράκῃ οἰκούσας πόλεις Ἑλληνίδας φίλων ὄντων τούτων
- 27 μᾶλλον προσέχειν ἂν τοῖς Ἀθηναίοις τὸν νοῦν. ἐχόντων δὲ τούτων τε καλῶς καὶ τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ πόλεων διὰ τὸ βασιλέα φίλον τοῖς Ἀθηναίοις εἶναι, πλεύσας εἰς Βυζάντιον ἀπέδοτο τὴν δεκάτην τῶν ἐκ τοῦ Πόντου πλεόντων. μετέστησε δὲ ἐξ ὀλιγαρχίας εἰς τὸ δημοκρατεῖσθαι τοὺς Βυζαντίους· ὥστε οὐκ ἀχθεινῶς ἑώρα ὁ τῶν Βυζαντίων δῆμος Ἀθηναίους ὅτι πλείστους παρόντας ἐν τῇ πόλει.
- 28 ταῦτα δὲ πράξας καὶ Καλχηδονίους φίλους προσποιησάμενος ἀπέπλει ἔξω τοῦ Ἑλλήσποντου. ἐπιτυχὼν δ' ἐν τῇ Λέσβῳ ταῖς πόλεσι πάσαις πλὴν Μυτιληναίων λακωνιζούσαις, ἐπ' οὐδεμίαν

διαθέμενος] „*vendenda disposuit*“, vgl. IV, 5, 8.

25. νομίσαντες] ingressiv „die Ansicht gewinnen.“ — Στειριέα] Nom. gentil. vom att. Demos Στειριά. Gemeint ist der Befreier Athens; vgl. dagegen (V, 1, 26) Θρασύβουλος ὁ Κολυτιεύς. — ἐπέσχε] abs. „abstehen“. — ἔχοντας ... καὶ ... παρόντος] Koord. Kausalsätze zu τιμωρήσασθαι. — τοὺς σφετέρους φίλ.] indirektes Reflexiv zum Subjekt Θρασύβουλος καὶ οἱ Ἀθηναῖοι (Orat. recta ἡμετέρους). Gemeint ist ὁ δῆμος τῶν Ῥοδίων.

26. πλεύσας καὶ παρόντος] Verbindung wie § 25. — ὑπὸ τῇ Θράκῃ] örtlich = ἐπὶ τῆς Θρ. — οἰκούσας] personifiziert: *suas res publicas administrantes*; anders § 5. — φίλων] τοῖς Ἀθηναίοις. — τούτων] τῶν βασιλέων.

27. πόλεων] sc. καλῶς ἐχουσῶν. — ἀπέδοτο] „als Zolleinnahme verpachten“. — ἐξ ὀλιγαρχίας] eine der von Lysander eingesetzten oligarchischen Dekarchieen III, 5, 13 u. II, 2, 1.

28. ἐπιτυχὼν] vgl. § 24. — πρίν] Dazu gehört das Verbum finitum am

αὐτῶν ἦει, πρὶν ἐν Μυτιλήνῃ συντάξας τοὺς τε ἀπὸ τῶν ἑαυτοῦ νεῶν τετρακοσίους ὀπλίτας καὶ τοὺς ἐκ τῶν πόλεων φυγάδας, ὅσοι εἰς Μυτιλήνῃν καταπεφεύγεσαν, καὶ αὐτῶν δὲ Μυτιληναίων τοὺς ἐρρωμενεστάτους προσλαβὼν καὶ ἐλπίδας ὑποθεῖς τοῖς μὲν Μυτιληναίοις, ὥς ἐὰν λάβῃ τὰς πόλεις, προστάται πάσης Λέσβου ἔσονται, τοῖς δὲ φυγάσιν, ὥς ἐὰν ὁμοῦ ὄντες ἐπὶ μίαν ἐκάστην τῶν πόλεων ἴωσιν, ἱκανοὶ ἔσονται ἅπαντες εἰς τὰς πατρίδας ἀνασωθῆναι, τοῖς δ' αὖ ἐπιβάταις, ὥς φίλην Λέσβον προσποιήσαντες τῇ πόλει πολλὴν εὐπορίαν χρημάτων διαπεπραγμένοι ἔσονται, ταῦτα δὲ παραμυθησάμενος καὶ συντάξας ἤγεν αὐτοὺς ἐπὶ Μηθυμναν. Θηρίμαχος μέντοι, ὃς ἀρμοστής ἐτύγγανεν ὦν τῶν Λακε-²⁹ δαιμονίων, ὥς ἤκουσε τὸν Θρασύβουλον προσιέναι, τοὺς τ' ἀπὸ τῶν αὐτοῦ νεῶν λαβὼν ἐπιβάτας καὶ αὐτοὺς τοὺς Μηθυμναίους καὶ ὅσοι Μυτιληναίων φυγάδες ἐτύγγανον αὐτόθι, ἀπῆντων ἐπὶ τὰ ὄρια. μάχης δὲ γενομένης ὁ μὲν Θηρίμαχος αὐτοῦ ἀποθνήσκει, τῶν δ' ἄλλων φευγόντων πολλοὶ ἀπέθανον. ἐκ δὲ τούτου τὰς μὲν ³⁰ προσηγάγετο τῶν πόλεων, ἐκ δὲ τῶν οὐ προσχωρουσῶν λεηλατῶν χρήματα τοῖς στρατιώταις ἔσπευσεν εἰς τὴν Ῥόδον ἀφικέσθαι. ὅπως δ' ἂν καὶ ἐκεῖ ὥς ἐρρωμενεστάτον τὸ στράτευμα ποιήσαιτο, ἐξ ἄλλων τε πόλεων ἡργυρολόγει καὶ εἰς Ἀσπενδον ἀφικόμενος ὠρμίσατο εἰς τὸν Εὐρυμέδοντα ποταμόν. ἤδη δ' ἔχοντας αὐτοῦ χρήματα παρὰ τῶν Ἀσπενδίων, ἀδικησάντων τι ἐκ τῶν ἀγρῶν τῶν στρατιωτῶν, ὀργισθέντες οἱ Ἀσπένδιοι τῆς νυκτὸς ἐπιπεσόντες κατακόπτουσιν ἐν τῇ σκηνῇ αὐτόν.

Ende ἦγε, freilich nicht mehr streng logisch, wegen der vielen Participia und Zwischensätze, namentlich auch wegen des epexegetischen ταῦτα δὲ παραμυθ. Man löse die Participien als Verb. finit. auf. — ἐλπίδας ὑποθεῖς . . . ὥς] Konstruiert wie πείθω ὥς; vgl. nachher παραμυθησάμενος; vgl. zu III, 5, 5. — ἱκανοί] „genügend befähigt“. — ἐπιβάταις] in chiastischer Ordnung oben dem ersten Gliede τοὺς ἀ. τ. ν. ὀπλίτας entsprechend; in der Mitte φυγάδας . . . φυγάσι. — τῇ πόλει] Ἀθήναις.

XENOPHONS HELLENIKA. III. IV.

29. προσιέναι] Der Inf. statt des Particips als unverbürgtes Gerücht. — φυγάδες] ὄντες. — ἀπῆντων] Constructio ad sensum.

30. τοῖς στρατιώταις] Dat. com. — ὅπως ἂν . . .] Unbestimmt bedingter Finalsatz, vgl. § 16. — Ἀσπενδος] St. in Pamphylien am Eurymedon. — ἔχοντας . . . ἐπιπεσόντες] Kette von einander subordinierten Participien; ἔχοντας temporal konzessiv zu ἀδικησάντων, dieses kausal zu ὀργισθέντες, dieses kausal zu ἐπιπεσόντες. — ἀδικησάντων τι ἐκ] prägnant = δι' ἀδικίας ἀρπασάντων.

- 31 Καὶ Θρασύβουλος μὲν δὴ μάλα δοκῶν ἀνὴρ ἀγαθὸς εἶναι οὕτως ἐτελεύτησεν. οἱ μὲντοι Ἀθηναῖοι ἐλόμενοι ἀντ' αὐτοῦ Ἀγύριον ἐπὶ τὰς ναῦς ἐξέπεμψαν*. αἰσθόμενοι δ' οἱ Λακεδαιμόνιοι, ὅτι ἡ δεκάτη τε τῶν ἐκ τοῦ Πόντου πεπραμένη εἴη ἐν Βυζαντίῳ ὑπ' Ἀθηναίων καὶ Καλχηδόνα ἔχουσι καὶ αἱ ἄλλαι Ἑλλησπόντιαι πόλεις φίλου ὄντος αὐτοῖς Φαρναβάζου εὖ ἔχοιεν, ἔγνωσαν ἐπιμε-
- 32 λητέον εἶναι. τῷ μὲν οὖν Δερκυλίδᾳ οὐδὲν ἐμέμφοντο· Ἀναξίβιος μὲντοι φίλων αὐτῷ γενομένων τῶν ἐφόρων διεπράξατο ὥστε αὐτὸς ἐκπλεῦσαι ἀρμοστής εἰς Ἀβυδον. εἰ δὲ λάβοι ἀφορμὴν καὶ ναῦς, καὶ πολεμήσειν ὑπισχνεῖτο τοῖς Ἀθηναίοις, ὥστε μὴ ἔχειν ἐκείνοις
- 33 καλῶς τὰ ἐν Ἑλλησπόντῳ. οἱ μὲν δὴ δόντες καὶ τρεῖς τριήρεις καὶ ἀφορμὴν εἰς ξένους χιλίους ἐξέπεμψαν τὸν Ἀναξίβιον. ὁ δὲ ἐπειδὴ ἀφίκετο, κατὰ γῆν μὲν ἀθροίσας ξενικὸν τῶν τ' Αἰολίδων πόλεων παρεσπᾶτό τινας τοῦ Φαρναβάζου καὶ ἐπιστρατευσάσαις ταῖς πόλεσιν ἐπὶ τὴν Ἀβυδον ἀντεπεστράτευε καὶ ἐπεπορεύετο καὶ ἐδήλου τὴν χώραν αὐτῶν· καὶ ναῦς δὲ πρὸς αἷς εἶχε συμπληρώσας ἐξ Ἀβύδου τρεῖς ἄλλας κατήγεν εἴ τί πού λαμβάνοι Ἀθηναίων
- 34 πλοῖον ἢ τῶν ἐκείνων συμμάχων. αἰσθόμενοι δὲ ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι καὶ δεδιότες, μὴ διαφθαρεῖη σφίσιν ἃ κατεσκεύασεν ἐν τῷ Ἑλλησπόντῳ Θρασύβουλος, ἀντεκπέμπουσιν Ἰφικράτην ναῦς ὀκτὼ ἔχοντα καὶ πελταστὰς εἰς διακοσίους καὶ χιλίους. οἱ πλείστοι δὲ αὐτῶν ἦσαν ὧν ἐν Κορίνθῳ ἦρξεν. ἐπεὶ γὰρ οἱ Ἀργεῖοι τὴν Κόρινθον Ἄργος ἐπεποίηντο, οὐδὲν ἔφασαν αὐτῶν δεῖσθαι· καὶ γὰρ ἀπεκτόνει τινὰς τῶν ἀργολιζόντων· καὶ οὕτως ἀπελθὼν Ἀθήναζε
- 35 οἴκοι ἔτυχεν ὧν. ἐπεὶ δὲ ἀφίκετο εἰς Χερρόνησον, τὸ μὲν πρῶτον Ἀναξίβιος καὶ Ἰφικράτης ληστὰς διαπέμποντες ἐπολέμουν ἀλλήλοις·

31. πεπραμένη] vgl. § 27 ἀπέδοτο. — εἴη . . . ἔχουσι . . . ἔχοιεν] Beachte den Subjekts- und Moduswechsel: Indik. oder Optat. Or. obl. je nach den mehr oder weniger verbürgten Thatsachen, § 27. 28. Vgl. Anab. II, 1, 3 ὅτι . . . τέθνηκε . . . πεφευγώς εἴη. — ἐπιμελητέον] sc. τῶν πραγμάτων. — τῷ μὲν Δερκ.] μὲν konzessiv zu μέντοι.

32. ἀφορμὴν] „Geldmittel“, eigentlich „Geldquelle“. — καὶ πολε-

μήσειν] „dafür auch“ u. s. w., Gegens. λάβοι.

33. παρεσπᾶτο] „machte abwendig von“. — καὶ ναῦς δέ] Gegensatz zu κατὰ γῆν μὲν. — κατήγεν] Objekt εἴ τι πλοῖον, „ans Land bringen, aufbringen, kapern“. — λαμβάνοι] iterativ. — πλοῖον] „Fahrzeug, Handelsschiff“. — ἐκείνων] Gen. poss.

34. ὧν] = τούτων (part.) ὧν. — Ἄργος ἐπεποίητο] „A. einverleiben“.

35. διαπέμποντες] reciprok. — καὶ

προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ὁ Ἰφικράτης αἰσθόμενος καὶ Ἀναξίβιον οἰχόμενον εἰς Ἀντανδρον σὺν τε τοῖς μισθοφόροις καὶ σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν Λακωνικοῖς καὶ σὺν Ἀβυδηνοῖς διακοσίοις ὀπλίταις, καὶ ἀκούσας, ὅτι τὴν Ἀντανδρον φιλίαν προσειληφῶς εἶη, ὑπονοῶν, ὅτι καταστήσας αὐτὴν τὴν ἐκεῖ φρουρὰν ἀποπορεύσοιτο πάλιν καὶ ἀπάξοι τοὺς Ἀβυδηνοὺς οἴκαδε, διαβάς τῆς νυκτὸς ἣ ἐρημότατον ἦν τῆς Ἀβυδηνῆς καὶ ἐπανελθὼν εἰς τὰ ὄρη ἐνέδραν ἐποιήσατο. τὰς δὲ τριήρεις, αἵ διήγαγον αὐτόν, ἐκέλευε παραπλεῖν ἅμα τῇ ἡμέρᾳ παρὰ τὴν Χερρόνησον τὴν ἄνω, ὅπως δοκοίη, ὥσπερ εἰώθει, ἐπ' ἀργυρολογίαν ἐπαναπεπλευκέναι. ταῦτα δὲ ποιήσας οὐκ ἐψεύ- 36 σθη, ἀλλ' ὁ Ἀναξίβιος ἀπεπορεύετο, ὥς μὲν ἐλέγετο, οὐδὲ τῶν ἱερῶν γεγενημένων αὐτῷ ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ἀλλὰ καταφρονήσας, ὅτι διὰ φιλίας τε ἐπορεύετο καὶ εἰς πόλιν φιλίαν καὶ ὅτι ἤκουε τῶν ἀπαντῶντων τὸν Ἰφικράτην ἀναπεπλευκέναι τὴν ἐπὶ Προικοννήσου, ἀμελέστερον ἐπορεύετο. ὁμοῦς δὲ ὁ Ἰφικράτης, ἕως μὲν ἐν τῷ 37 ἰσοπέδῳ τὸ στράτευμα τοῦ Ἀναξιβίου ἦν, οὐκ ἐξανίστατο· ἐπειδὴ δὲ οἱ μὲν Ἀβυδηνοὶ ἀφηγούμενοι ἤδη ἐν τῷ παρὰ Κρεμαστὴν ἦσαν πεδίῳ, ἔνθα ἐστὶ τὰ χρύσεια αὐτοῖς, τὸ δ' ἄλλο στράτευμα ἐπό- μενον ἐν τῷ κατάντει ἦν, ὁ δὲ Ἀναξίβιος ἄρτι κατέβαινε σὺν τοῖς Λακωνικοῖς, ἐν τούτῳ ὁ Ἰφικράτης ἐξανίστησι τὴν ἐνέδραν καὶ δρόμῳ ἐφέρετο πρὸς αὐτόν. καὶ ὁ Ἀναξίβιος γνοὺς μὴ εἶναι 38

Ἀναξίβιον] καὶ stellt den Anaxibios οἰχόμενον (εἰς Ἀντανδρον ist dabei gleichgültig) gegenüber dem Iphikrates διαβάς, betont also den beiderseitigen Ortswechsel. — Ἀντανδρος] Küstenstadt in Troas. — φιλίαν] Beachte die prädikative Stellung. — τὴν ἐκεῖ φρ.] Der Artikel „die dort erforderliche Bes.“. — διαβάς] τὸν Ἑλλήσποντον. — ἣ] mit Gen. partit. τῆς Ἀβυδηνῆς zu verbinden. — ἐρημότατον] „am einsamsten“, Prädikat zu einem vorschwebenden Begriffe „es“ = τὸ χωρίον] „Küstengebiet“. — ἐπανελθὼν] Bikompositum: „in feindlicher Absicht hinaufziehen“. — τὴν ἄνω] nach der Propontis zu § 36.

36. ποιήσας] Part. Aor. explicat.:

„dadurch, darin, dafs“. — ὥς μὲν ἐλέγετο] dem folgenden οὐδὲ ... γεγενημένων unterzuordnen; μὲν ohne ausgesprochenen Gegens. „wenigstens“. — γεγενημένων] καλῶς, vgl. III, 1, 17, konzessiv. — καταφρονήσας] τῶν ἱερῶν. — ἤκουε] wie § 29. — Προικόννησος] Insel und Stadt in der Propontis.

37. ἀφηγούμενοι] „den Vortrab bilden“. — Κρεμαστή] bei Astyra und Abydos; wie der Name sagt, Ort an einem Gebirgsabhang. — ἐν τῷ κατάντει] „Bergabhang“. — κατέβαινε] „bergab“. — τὴν ἐνέδραν] Abstract. pro concreto = τοὺς ἐνεδρεύοντας.

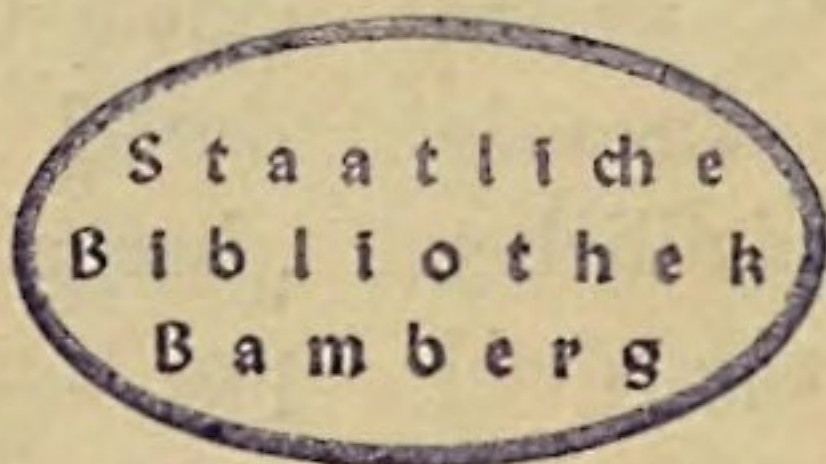
38. γνοὺς] mit Inf. Verb. imperandi „entscheiden“; μὴ ablehnend, nicht

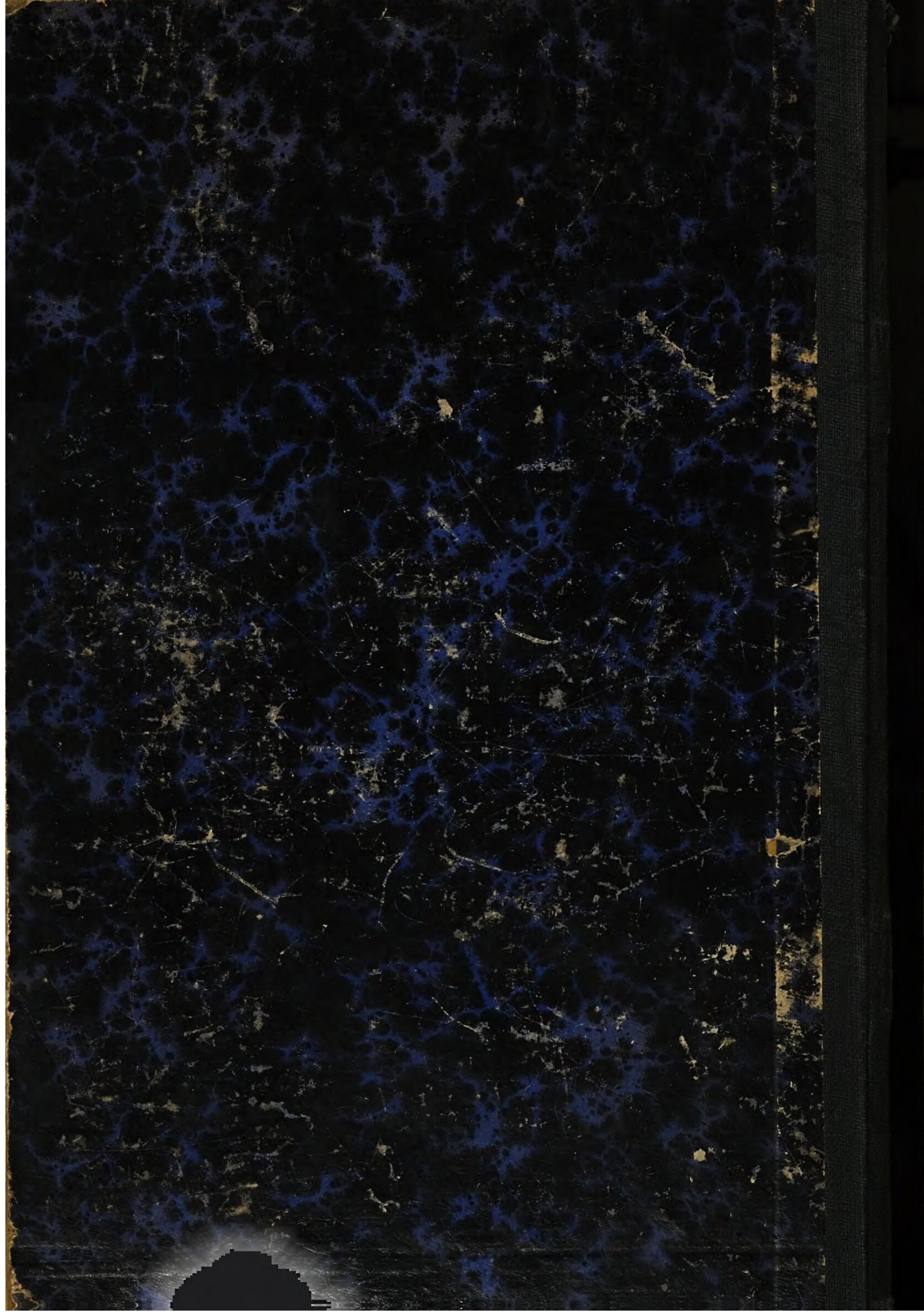
ἐλπίδα σωτηρίας, ὁρῶν ἐπὶ πολὺ τε καὶ στενὸν ἐκτεταμένον τὸ
 ἑαυτοῦ στράτευμα καὶ νομίζων πρὸς τὸ ἄναντες οὐκ ἂν δύνασθαι
 σαφῶς βοηθῆσαι ἑαυτῷ τοὺς προεληλυθότας, ὁρῶν δὲ καὶ ἐκπε-
 πληγμένους ἅπαντας, ὡς εἶδον τὴν ἐνέδραν, εἶπε πρὸς τοὺς παρ-
 όντας· Ἄνδρες, ἐμοὶ μὲν ἐνθάδε καλὸν ἀποθανεῖν· ὑμεῖς δὲ πρὶν
 39 συμμίζειν τοῖς πολεμίοις σπεύδετε εἰς τὴν σωτηρίαν. καὶ ταῦτ'
 ἔλεγε καὶ παρὰ τοῦ ὑπασπιστοῦ λαβὼν τὴν ἀσπίδα ἐν χώρᾳ αὐτοῦ
 μαχόμενος ἀποθνήσκει. καὶ τὰ παιδικὰ μέντοι αὐτῷ παρέμεινε,
 καὶ τῶν Λακεδαιμονίων δὲ τῶν συνεληλυθότων ἐκ τῶν πόλεων
 ἄρμοστήρων ὡς δώδεκα μαχόμενοι συναπέθανον· οἱ δ' ἄλλοι φεύ-
 γοντες ἔπιπτον. οἱ δ' ἐδίωκον μέχρι τοῦ ἄστεος. καὶ τῶν τε
 ἄλλων ὡς διακόσιοι ἀπέθανον καὶ τῶν Ἀβυδηνῶν ὀπλιτῶν περὶ
 πεντήκοντα. ταῦτα δὲ πράξας ὁ Ἰφικράτης ἀνεχώρησε πάλιν εἰς
 Χερρόνησον.

gelten lassend; begründet durch die
 subordinierten Participia ὁρῶν ... καὶ
 νομίζων. — πολὺ καὶ στενόν] sc.
 χωρίον „Strecke“. — σαφῶς] „ent-
 schieden“. — τοὺς προεληλυθότας]
 vgl. οἱ ἀφηγούμενοι § 37.

39. ἐν χώρᾳ αὐτοῦ] „dasselbst an

Ort und Stelle“; vgl. IV, 2, 20. —
 καὶ ... μέντοι] = καὶ ... δέ; vgl.
 III, 4, 16. — τὰ παιδικὰ] Abstract.
 wir: „der Liebling“. — ἄρμοστήρων]
 sc. φυγόντων ἐκ τῶν πόλεων. — ἄρ-
 μοστήρ] ionische Nebenform für ἄρ-
 μοστής.

Xenophon, / Zurborg, Hermann, / Großer, Richard

Xenophons Hellenika für den Schulgebrauch

Bd.: 2

1885

Bamberg, Staatsbibliothek -- 30.619(2)
urn:nbn:de:bvb:12-bsb11827269-1